

SOPRONI FÜZETEK 2023.

Szerkesztette: Zentai László

Soproni füzetek 2023.

Művészeti antológia

A szerkesztőség tagjai: Dr. Hegyi Ferenc, Jakabné Tóth Márta,
T. Horváth József, Schey Andrásné

Tiszteletbeli tagok: Hercegh Anikó, Török Bettina, Keresztény Richárd,
Dr. Ifj. Sarkady Sándor

Főszerkesztő: **Dr. Zentai László**

A borító Kutas László: Vásári Giorgio című érmének felhasználásával,
Berkics Miklós tervei alapján készült.

Felelős kiadó: **Dr. Hegyi Ferenc**
(Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége)

Tördelés, tipográfia, képszerkesztés: T. Horváth József

A kötet megjelenését támogatta: Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata,
Sopron Megyei Jogú Város Kereskedelmi és Iparkamara, Barankovics István
Alapítvány

Példányszám: 350 db
ISSN 0138-9963

Nyomdai munkák: FORENO Foglalkoztatási
és Rehabilitációs Nonprofit Kft.

Felelős vezető: **Major Lajos**

SOPRONI FÜZETEK
2023.

MŰVÉSZETI ANTOLÓGIA

ALKOTÓMŰHELYEK

FÉNNYEL ÍRT EMLÉKKÉPEK

Dr. Kárpáti György minden áldott nap fél ötkor kel, biciklire pattan, és általában két és fél órát leteker. Új és új célpontokat választva végigjárja azokat a helyeket, amik számára kedvesek, a különleges hangulatú hajnali fotókat pedig megosztja a közösségi oldalán. Mindegyik fényképen ott van egy nevezetesség és a kivilágított biciklijé. Mára számtalan követője akadt. Néhányan a napi edzést is vállalják, mások csupán gyönyörködnek a kék órákban készült fotóiban.

– Mivel koránkelő vagyok és csodálatos élményeim vannak a napfelkeltékről, szerettem volna ezt másokkal is megosztani. Azokról a számomra kedves helyekről teszek fel fotókat a Facebookra, ahol aznap reggel bicikliztem. Aki benne van a játékban, bebarangolhatja virtuálisan Sopron és a környék különleges helyszíneit az általam megélt, fénnel írt emlékképeken keresztül – invitálja barátait és ismerőseit a városismereti játékra Kárpáti doktor.

S, hogy a fotósorozat ne legyen hétköznapi, úgy időzíti az edzést, hogy a napnak egy olyan szakaszában érjen a kiszemelt célponthoz, amit kék órának hívnak. Ekkor a Nap a horizont alatt helyezkedik el, és nem közvetlenül a földet, hanem az atmoszféra egy bizonyos részét világítja meg.

– Ilyenkor az égbolt kiexponálhatóvá válik és mindig gyönyörű, mélykék színt mutat. Egy nagyon rövid időszakról, körülbelül húsz percről beszélünk, mert ahogyan jön fel a nap, a gyönyörű szín egyre inkább kivilágosodik, majd eltűnik. Ebben a kék órában az újonnan vásárolt kerékpárlámpám fényével kezdtem el játszani. Úgy időzíttem az indulást, hogy a napfelkeltét megelőzően megérkezzek a célponthoz, addig, amíg a kék óra tetten érhető – mondja.

Amfiteátrum

Végigpörgetve a közösségi oldalát, valóban különleges hangulatú fotókon keresztül mutatja be Sopron és környékének emblematikus, vagy éppen eldugott értékeit. Minden felvétel a kék órában készült és mindegyiken felbukkan egy piros biciklilámpa. Spontánnak tűnnek a pillanatképek, pedig tüpontos tervezést igényel és komoly fizikai kihívással jár, hogy a megfelelő időpontban érjen a kiszemelt helyszínre.

– Jó tíz éve Dél-Franciaországban nyaraltunk, amikor az egyik parkolóban feltűnt egy idős úriember biciklivel. Megismerkedtünk, Francois-nak hívták, 80 éves volt és a cannes-i bicikliklub oszlopos tagja. Elmesélte, hogy minden héten legalább háromszor felteker a közeli hágóra, ami 1500 méter szintkülönbséget jelent. Ekkor egy kicsit elszégyelltem magam és elhatároztam, ha ezt Francois megteszi, akkor én hetente háromszor feltekerek a Károly-magaslatra. Ez először kicsit szuszogva, aztán egyre könnyebben sikerült. Most egy hosszabb kihagyást követően ismét nekivágtam a Károly-magaslatnak, azóta pedig már Brennbergre feltekerni sem okoz nehézséget. A biciklilámpának annyi a szerepe, hogy szerepek vele poénkodni. Van a Fertő parton egy elhagyott, már majdnem összedőlt csőszház, amiről több száz felvételt álló napfelkeltés fotósorozatomból készült. Amikor megvettem a lámpát, kimentem reggel

Az új kerékpárlámpám

Festőköz

a romhoz és poénból úgy állítottam be a biciklit, hogy a napkorong a biciklilámpa helyére kerüljön. Máskor az ülésre „tettem” a napkorongot. Ez egy játék, de úgy látom, nem csak számomra kedves. Mostanra kialakult egy mozgalom a Facebookon, mások is elkezdnek biciklilámpás fotókat posztolni – számolt be örömmel a sikerről.

A fényképezés alapjait az édesapjától tanulta, az analóg fotózás technikai fortélyait pedig Lobenwein Tamástól, akivel gyermekkori jó barátok voltak. Aztán jött a filmkészítés, ami újszerűségével magával ragadta. Több hazai és külföldi filmfesztiválon részt vett, ahol számos díjat nyert, az 1989-es Páneurópai Piknik és határátörés eseményeit megörökítő dokumentumfilmjéért pedig megkapta a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztet.

Azt mondja, a művészet iránti szenvedély mindig ott szunnyadt a lelke mélyén, és világlátásban szerette a kihívásokat. Minden dologban, legyen az házi-orvoslás, filmkészítés, fotózás, vagy akár a vízimalom restaurálása, egy kicsivel nagyobb feladatot vállalt, mint ami reálisan megvalósítható lett volna.

– Amikor az erőfeszítés sikerrel jár, az óriási töltést ad, ha pedig mások is értékelik, az különösen nagy élmény – mondja kissé elzárkózottan.

AZ ÉRTÉKMENTŐ

Dr. Kárpáti Györgyöt megismerehettük, mint háziorvost, mint fotóművészt és videográfust, pár éve pedig mint értékmegőrzőt. Az utolsó előtti pillanatban sikerült megmentenie az

enyészettől a háromszáz éves Kárpáti-malmot, amit az ősei építettek és működtettek. A műemléki felújítás annyira jól sikerült, hogy 2022-ben a malom érdemelte ki a Soproni Városszépítő Egyesület Winkler Oszkár emléktábláját, Kárpáti doktor munkásságát pedig még abban az évben Pro Urbe Sopron díjjal ismerték el. A sikorsorozat ezzel nem ért véget, 2023 tavaszán az ICOMOS megtisztelő díját vehette át a példaadó műemlékgondozásért.

Naplopó

Balf–temetőkápolna

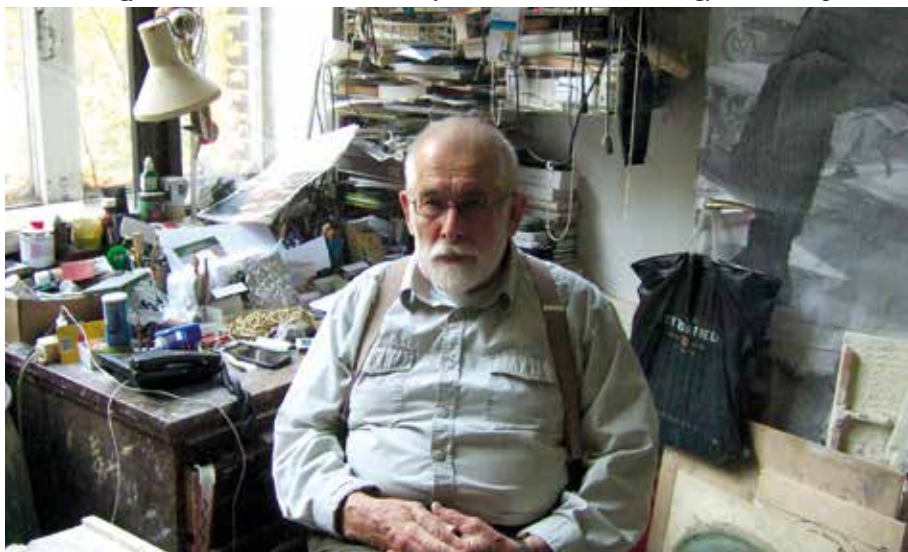

Kárpáti-malom

UTOLSÓ BESZÉLGETÉS KUTAS LÁSZLÓ SZOBRÁSZMŰVÉSSZEL

Csak az évek telnek, a munka marad! Beszélgetés a friss Kossuth-díjas Kutas Lászlóval a közelmúlt és a jelen munkáiról, terveiről. Ezt a címet adtam annak az interjúnak, amit június végi találkozásunk után ültettem át írásba a Füzetek felkérésére. Szeptemberben jutottam el újra Budapestre, hogy többek között egy újabb időpontot beszéljek meg vele a leírtak kiegészítésére, az elmaradt műtermi fotó pótlására, és hogy véglegesítsük egy bizonyos, széken ülő kislány átvándorlását Klotildligetről a nyugati határszélre. Ekkor érkezett a hír, hogy erre a találkozásra már nem kerülhet sor... Nehezen kaptam levegőt a letaglózó hír hallatán! Mert láthatóan sokféle bajjal küszködött, de annyi élni- és tenni akarás, munkakedv és elszántság, életkedv lobogott benne, hogy egy pillanatig sem jutott eszembe: nem adatik elég idő terve megvalósítására, hogy ez az utolsó találkozásunk lesz! Végül úgy döntöttem, nem változtatok a már leírt interjú szövegén, maradjon minden úgy, ahogy akkor, azon a szép és reményteljes délutánon elhangzott, amikor mindketten erősen és kétség nélkül hittük, hogy a tervek valóra válnak! (1. kép)

Először is sok szeretettel és örömmel gratulálok a Kossuth-dijhoz. Nagyon megörültem, amikor olvastam a nevét márciusban a friss díjazottak között! Utoljára akkor találkoztunk, amikor a közelgő 80. születésnap kapcsán készült egy életút interjú a Soproni Szemlébe¹. Azóta sok minden történt, jó is, rossz is. Ez év március 15-én Kossuth-díjat kapott, egyike Sopron kevészámú Kossuth-díjasának. Arra kaptam megbízást Zentai László főszerkesztőtől, hogy a Kossuth-díj kapcsán az Alkotóműhely rovatban beszéljünk az elmúlt évekről, a változásokról, az aktuális munkákról, tervekről, és ami a legfontosabb, amiről már a telefonban is beszéltünk, hogy készül Sopronban

- 1 A munka élető ereje. Beszélgetés a 80 éves Kutas László szobrászművésszel. In: Soproni Szemle. 70. (2016) 4. szám. 451-463.
- 2 A műtermi fotókat a szerző készítette 2016-ban.

egy állandó kiállítás, amivel a legendás Kutas kisplasztikák maradandóan beteszik a lábukat a városba a kültéri szobrok mellett. Utóbbiak száma tudomásom szerint azóta 46-ról ötvenegyre nőtt, ami hatalmas szám és minden szónál ékesebben bizonyítja a városhoz való szoros kötődését.

Az átadót időben alig néhány nap választotta el 70 éven át hű társa, felesége, Hoffmann Henriette festőművész, restaurátor halálától, aki már hosszabb idő óta betegeskedett, majd egy tavaly decemberi esés után az állapota tovább romlott. Nagyon megterhelő lehetett ez az érzelmi és fizikai hullámvasút.

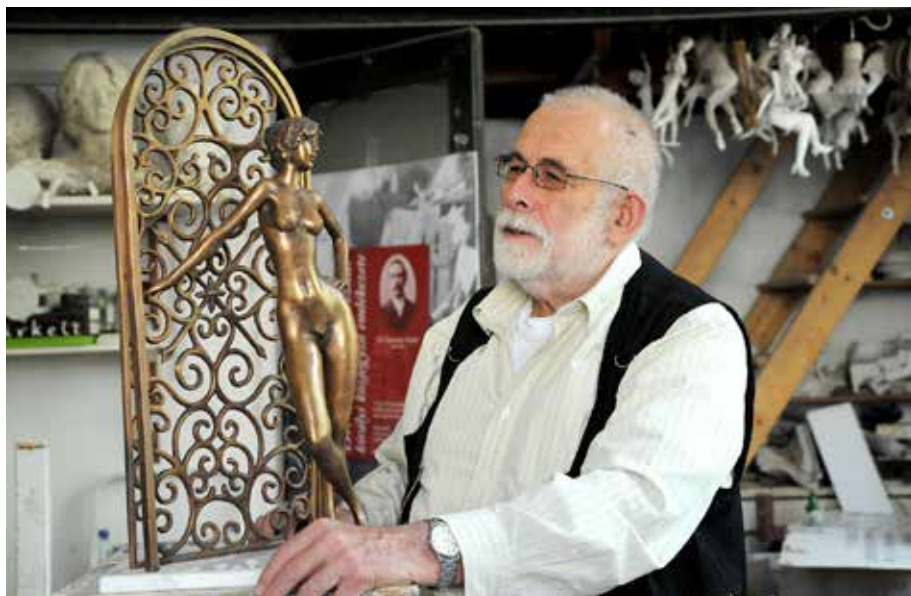
December 21-én esett el a feleségem, ami azután végzetes lett. Az utolsó 1–2 évben sokat romlott az állapota, egyre távolabb került az őt körülvevő világtól. Mégis, amikor a gyerekek kitalálták, hogy fessen képeket az unokákról, november végén még szép és jó képet csinált a legidősebbéről. Nem egy idős, beteg ember rajza volt az! Egy másik alkalommal Andris barátom ült neki modellt. A baleset előtt még voltak jó napjai! Minden módon próbáltuk meghosszabbítani az életét, eddig sikerült. A Kosuth-díjat próbáltam elmondani neki, de már nem tudott örülni. Az átadásra a lányom, Diana kísért el.

A negatív változások már korábban is megjelentek mindannyiunk életében. Volt egy Covid, ami mindenkit megviselt a betegségtől való félelem, a bezártság, a mozgáster szűkülése miatt. Gondolom, a megbízások száma is csökkent, hiszen minden leállt.

Sajnos a covid két nagyon fontos embert vitt el az életemből, két öntőt. Mindkettő jó barátom volt, hosszú éveig dolgoztunk együtt. Mi is átestünk a betegségen, úgy tűnik, a szomszéd fekete macskája révén fertőződünk meg, amelyik rendszeresen átjár hozzánk. Mindannyian másként vészeltük át, különböző tünetekkel, de szerencsésen, hosszabb távú következmények nélkül. Klotildligeten éltünk négyesben a lányommal és a barátjával. Ami a munkát illeti, szerencsére volt egy komoly megbízásom, a Ravasz

László szobor Leányfalun, ami nagy és a szívemhez közelálló munka volt. 2022 áprilisában adták át, utána már nem dolgoztam itt, a műteremben. Ehhez a feleségem betegsége mellett az saját egészségügyi problémáim is hozzájárultak. A szememmel voltak gondok. Nyolc évvel ezelőtt mind a két szememre műlencsét raktak, és 2021-ben nyár elején hirtelen nem láttam a bal szememmel, csak fényt és sötétet. Elcsúszott a lencse, helyre igazították, ami elég kellemetlen volt. Augusztus végén újra dupla kontúrokat láttam. Kiderült, hogy a lencse olyan, mint egy asztal, lábakon áll, és az egyik láb megbillent. Azt is helyre rakták. A műtét sikerült, de másnap reggel semmit nem láttam, vércsepp

került a retinára. Akkor öt napig voltam bent. De feladataim voltak, a Thurner padhoz kellett elkészíteni a táblát. A tervet a kórházi ágyon rajzoltam fel, fél szememre vakon. Idén tavasszal is eltöltöttem egy hónapot a kórházban, most is vizsgálatokra járok. Így azután árválkodott a műterem.

Hallottam, trombózisa volt.

Március 25-én temették a feleségem és én 24-én bementem az orvoshoz, hogy dagad a lábam. Sürgősségi beutalóval fektettek be az Irgalmasokhoz és öt napig nem szállhattam le az ágyról sem. Az unokám a telefonjáról videón közvetítette a temetést. A helyi lelkész, aki jó barátom, végig ott ült mellettem, a neje temette a feleségem. Azután elengedtek. Vérhígítókat kellett szednem, amiatt is beutaltak. A kórházban feküdtem, de ott is dolgoztam ennek a figurának a tervein.

Akkor jó és rossz egyszerre jött, csőstől. Magának a munka az, ami célt ad, ami élteti és átsegíti a nehézségeken. 110 éves korában is dolgozni fog!

A munka nem várhat. Csend kell hozzá, egyedüllét, nyugalom. A jó világítás sem árt, a határidő pedig szent dolog. Általában éjszaka dolgozom. Nem modellek után, hanem élményekből. Tegnap óriási dolgot csináltunk. A műtermet hoztuk rendbe a hosszú elhagyatottság után. Itt volt minden a közepén, dobozok, egy nagy kupac könyv, amit a barátom lehozott a galériáról. Vettem egy porszívót, egész délután a könyveket porszívóztam. Most éppen felmostam. Szeretek rendet rakni magam körül, az egy tisztességes dolog. Amikor dolgozom, minden nap felmosok. Itt van ez a nagy hungarocell figura, aminek a tervein a kórházban dolgoztam. A gipszöntő barátom csinálta. Adtam neki egy mintát, amit ötszörös nagyításban készített el. Hihetetlen, milyen csodálatosan megcsinálta. Még van vele dolog, beborítom, előtte átkaparászom egy célszerszámmal, ami egy közönséges reszelő. Azután jön a feje. Egy repülő katonatiszt életnagyságú, de technikailag annál nagyobb méretezésű alakja, aki később, a háború után kötélpályákat tervezett, többek között a János-hegyi libegőt. Frankó Endrének hívták, a 100. születésnapjára készül a szobor, a tervek szerint az alsó állomásnál áll majd, fog egy függőszéket, amibe bele lehet ülni.

Ez nagyon jól hangzik, nem szokványos, életteli ábrázolás lesz!

Csak meg kell valósítani, ami nem egyszerű, különféle kombinációk vannak. Szeptember 2-án lesz a születésnap, erre az alkalomra kell elkészülnie. Ami itt áll, az egy óriási kezdemény. Sok munka van még velem!

Sajnos egy másik feladat, a leányfalusi Móricz Zsigmond mellszobor egy ostoba dolog miatt elúszott, ami nagyon bosszant. A Ravasz féle társaság akart egy Móricz szobrot, már régóta beszéltünk róla. Ennek a hivatalos módja az, hogy kiírnak egy pályázatot. Kiírták, meghívtak még két kollégát, akiket nem ismerek. Két tervet is beadtam. Szóltak, csak egyet lehet, vonjam vissza a másikat. Azután a beadás után egy nappal újra telefonáltak, hogy érvénytelen a pályázatom, mert kihagytam a műleírást, ami egy fél oldalas sablonszöveg. Ha időben jelzik, bőven pótolható lett volna. Az ilyen butaságok visszavetnek a munkában. Ez most történt a napokban és erősen lehangozt.

Lesz még helye valahol annak a Móricz szobornak! A tervet láttam is egy fényképen, a Nemzeti Sportban megjelent cikkben.² Csodálkoztam, hogyan kerül a Nemzeti Sport hasábjaira?! Azután elolvastam, és kiderült belőle, hogy készített a sporthoz kapcsolódó alkotásokat. Honnan a kötődése?

Rövidlátóként úsztam egy ideig, a középiskolában kézilabdáztam és kosárlabdáztam. A szemem miatt később teljesen fel kellett hagynom a sportolással. Az 1976-os Ezüstgerely-pályázaton különdíjat kaptam a dróthálóból készített Sakkozók című kompozícióért. Sikeres voltam a cirkuszművészeket megörökítő Artistákkal, Komlón pedig a sportcsarnoknál állnak a birkózóim. 11 éve készült el Kubala László mellszobra, és

most is dolgozom egy terven, ami a rögbi magyar meghonosítójának, egy olasz diplomatának állít majd emléket.³ A kisméretű változat, ami egy díj, már elkészült. Ebből egy normál, kis életnagyságú mellszobrot terveznek belső térbe, ami mellett tudnak fényképezkedni.

Hol lesz felállítva?

A rögbistadionban, ami a löversenypálya mellett van. Viszszatérve a közvetlen napi feladatokra, az első most az, hogy itt, a műteremben kialakítsunk egy alvóhelyet. Eddig a galérián aludtam, oda már nehezebb a trombózis óta a feljutás. Itt tudok aludni, elmehetek a közeli Lehel piacra. A közelben található egy kifőzde is, ahol meg tudom oldani az étke-

² Mohay Gábor: Szoborkompozícióba rögzíti a mozdulatot a Kossuth-díjas Kutas László In: Nemzeti Sport 2023. június 13. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/szoborkompozicioba-rogziti-a-mozdulatot-a-kossuth-dijas-kutas-laszlo-2962219

³ Carlo Passalacqua 1966-tól volt az olasz követség titkára.

zést. Készülök a tartós ittlétre. Tele vagyok tervekkel. Úgy rendezkedem be, hogy folyamatosan tudjak itt dolgozni!

A hét évvel ezelőtt készült interjú idején 46 köztéri alkotása volt Sopronban. Ez a szám azóta 51-re nőtt. Elképesztő szám, egyedülálló, hogy egy művésznek, egy városban ennyi alkotását láthassák. A 85. születésnapja körül, a covid miatt néhány hónap csúszással szerveztek is Sopronban egy túrát, Az utas a Kutas címmel, ahol gyalogosan és dottóval lehetett bejárni az ön vezetésével a köztéri szobrainak, tábláinak a helyszíneit. Nagy siker volt! Most pedig állandó kiállításra készül. Az evangélikus egyház, a líceum adja a helyet a Templom utca 17-ben, ahova a régi könyvtár és Sulyok Gabriella nagyméretű Teremtés című műve is került. Ott lesz egy alkalmas helység a kisplasztikáinak.

Egy hajnalon gondolkodtam el rajta komolyabban, és persze utána is többször, mi lesz ezzel a sok plasztikával, amikor már nem leszek? Ha ráhagyom a családomra, ők mihez kezdenek velük? Valamikor elkezdtem vezetni egy füzetet róluk, ami idővel elkeveredett. Egy számra emlékszem, a 129-re. Ez nem a plasztikák, hanem az alakok számát jelzi. Ha három figura van egy kompozíción belül, azt hárommal számoltam.

Én valahol 134-et olvastam, vagy hallottam.

Eszembe jutott a líceum, ahol érettségiztem. Amikor megkerestem az igazgatót, Tölly Balázst, rögtön egy nagyon kedves levelet írt, milyen megható, hogy rájuk gondoltam és nagyon örülnének a lehetőségnek. Azóta már konkretizálódtak a dolgok. Volt nálam, többször beszéltünk. A Templom utcai épületben van egy nagyszoba, vagy kis terem, ott lehetne az én állandó kiállításom a kisplasztikákból. A könyvtár mellett meg lehetne oldani az állandó felügyeletet, mert ezeket a méretük miatt elég könnyű elvinni. Az Almárium című TV műsorban is beszéltem erről. Talán a város is besegít, mivel az öntés, a cizellálás költségei jelentősek. Ráadásul a régi öntőim egyre fogynak. Meg is fogalmaztuk a levelet. Ebben leírom, hogy tervezek egy kiállítást, aminek a helyét és az őrzését a líceum biztosítja. Amennyiben van rá lehetőség, a kivitelezéshez kérek hozzájárulást. Addig kell megcsinálni, amíg a cizellőröm még dolgozik. Fiatalabb nálam, de reszket a keze. Azokat a szobrokat ő tudja úgy befejezni, ahogy kell. Az az igazság, hogy keringenek olyan plasztikáim, amiket olcsón árulnak, de nagyon durván fejezték be őket. Valószínűleg egy öntőműhelyből kerültek ki a negatívok, amit nagyon tisztességtelen eljárásnak tartok. Azt tervezem, hogy Sopronban a hely adottságaihoz alkalmazkodva legalább 40-50 kisplasztikát állítanék ki.

Azt gondolom, nagyon népszerű kiállítás lesz, sok látogatóval. Mindenki szereti ezeket a szobrocskákat, különleges, életigenlő szemléletük jókedvre hangolja az embereket. Itt látom ezt a nagyméretű fényképet a falon, egy nőalak, a lányos szobrok jellegzetes csipőmozdulatával.

Diana lányom a modell. Így mindig a szemem előtt van a mozdulat. Egyesek éppen ezt kifogásolták a miskolci padon ülő Szinva lányoknál. Meg hogy nincs üzenet. Takarításkor előkerült valami újságcikk róla 2005-ből, most újra olvastam.

Nagyon népszerű alkotás, eredetiben is láthattam.

Voltak olyan hangok, például az említett cikk, hogy ócska giccs, nem lehet felállítani. A rendőrséget kell hívni, mert megrontja az ifjúságot. Erre azt mondhatom, tavaly készült egy közvéleménykutatás a városban és a Mancs nevű kutya után a második helyen az én lányaim álltak. A város egyik jelképe lett, mindenütt szerepel. Van egy hibája, hogy kicsi. Akkor még nem tudatosult bennem, ami a Ravasznál már igen és meg is valósítottam, hogy az „életnagyságú” szobrot nagyobbra kell méretezni. Rác

Edít kolléganőm emlékeztetett rá, Pátzay tanár úr⁴ is megmondta, hogy az életnagyságú szobor 2.20-nál kezdődik. A Thurner-szobor is lehetett volna kicsivel nagyobb.

Emberközeli ott a lépcsőn. Én azt mondom, a nőalakjai, a kisplasztikák azért olyan sikeresek, a Szinva-lányok is, mert az életnek vannak édes pillanatai. Nem túl sok, de akad. Annyi gondja-baja van az embereknek a munkahelyen, otthon, máshol. És bol-dogok, ha szembejön egy ilyen időtlen pillanat az alkotásai révén, akár egy gyermek, vagy egy, vagy több fiatal nő képében. Mert a gyerekek felnőnek, a fiatal lányok idővel megöregszenek, de mindig jönnek újak, akikre jó ránézni, akik örömet árasztanak. Az önfeledt beszélgetés, a pillanat élvezetének vágya örök. És a maga alkotásaiban ezek vannak benne nem tola-kodóan, nem giccsesen, hanem magas művészi színvonalon. Ezért szeretik őket. Aki ezt nem látja, az vak. A Szinva-lányok ráadásul egy parkban ülnek, ahova pihenni járnak az emberek. Ez nem a ronda zsánerszobrok kategóriája, itt arról van szó, hogy valamit megtalált, megragadott, és tovább adja az élményt. Mi kell több? A művész néha törí a fejét kalapáccsal, nagyot akar alkotni és az emberek elmennek a munkája mellett, nem jön létre interakció. Pedig a színvonal mellett ez a ráhangolódás, érzelmi azonosulás a művészet lényege. Visszatérve a tervek-re, mik a közeljövő soproni tervei az állandó kiállításon túl?

Tóth Ferenc, Csipszi tanár úr domborműve. Ez Várszegi Asztrik nyugalmazott főapáttal közös tervünk már jó ideje, csak ebben az utolsó évben a szemem és az egyéb nehézségek miatt nem kerülhetett rá sor. Engem nem tanított, de ismertük egy-mást, jóban voltunk. Az én kapcsolatom a líceummal, ahogy az állandó kiállítás terve is mutatja, nem fejeződött be az érettségivel, folyamatos maradt. A másik terv, amit

még Sándor Péterrel – aki a soproni hitközség vezetője volt, de sajnos nincs már közöttünk – dédelgettünk, John Alton emléktáblája vala-hol a Papréten. Ő 1901-ben, a Várkerület 22. alatt született és 1951-ben operatóri Oscar-díjat kapott az Egy amerikai Párizsban című filmért. Kevésbé ismert Sopronban, pedig nem hinném, hogy rajta kívül lenne Oscar-díjasa a városnak. Sajnos a Dömö-töri fagyaltozó előtti pad nem készült el. Azóta már a fagyaltozó is bezárt.

Megnéztem a neten a Visszatérés az egyház-hoz című filmet, aminek a központjában a val-láshoz való viszonya és a Ravasz László szobor állt. Mivel nagyapja és édesapja is lelkes volt, anyai nagyapja pedig tanított a soproni teoló-gián, beleszületett a református vallásba. Lát-tam a szobrot is, kiváló alkotásnak tartom. A köpennyel, a kézben tartott bibliával sikerült egyéni vonásokat megörökítenie, ahogy a sop-roni Városháza lépcsőjén álló Thurner Mihály szobornál is. Szeretik az emberek, gyakran lát-tam mellette fotózkozó turistákat.

Nekem életemben nem volt még ekkora sikerem, mint Ravasz László alakjával! Ebben talán az is közrejátszott, hogy a családdal szoros kapcsolatban állt, ő konfirmált annak

4 Pátzay Pál (1896-1979) szobrász

idején. Akkor már nem lehetett püspök, de meghagyták a lelkészi jogosítványait. Sejttem, a Kossuth-díjat is neki köszönhettem. Csináltam más jó szobrokat, de úgy tűnik, azok nem találták meg ennyire a befogadó közegüket. Talán sikerült eltalálnom az egyéniséget, a mozdulatot. Tele-
rakják virággal, koszorúval. A jellegzetes mozdulat, ami egyedivé teszi, megszólítja az embereket. A kezében tartott bibliára büszke vagyok! Nagyon gondosan csináltam meg, tetszett a lelkésznek. A palást is egyedi. Mindig nyolc centivel kell, hogy a föld felett legyen, jellegzetes a gombolása. A lelkész barátom végig, a cizellálásnál is ott volt. Amikor kész lett a patinázás is, a nyakamba ugrott. Boldog, hogy Leányfalun van az egyetlen palástos szobor. Mondtam neki, Tamás, ha te nem vagy körülöttem állandóan a palástban, akkor nem lett volna palástja.

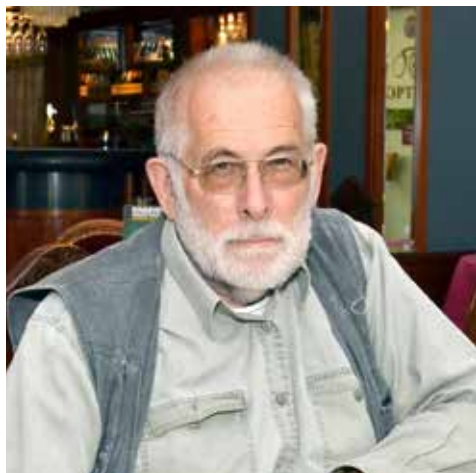
Azt tudom, hogy a portrékkal sikerem van, talán mert meg tudom ragadni az egyedi jellemvonásokat. Hogy miért, arra egy érdekes eset világított rá. Éppen a József Attila mellszobrot csináltam, aminek a gipszét a napokban adtam oda a róla elnevezett gimnáziumnak, ahol nagyon örültek neki! A rajzteremben fog állni, mindenki rajzolhatja. Egy újságíró hölgyet vártam. Amikor megérkezett még dolgoztam és leterítettem Attilát egy vászonnal. Közben valami olyasmit mondtam, hogy ne haragudj Attila, ez kicsit hideg, betakarlak. A hölgy ezt hallotta és rákérdezett. Akkor jöttem rá, hogy mindig beszélék a készülő szobraimhoz. Bennem nem tudatosodott addig, ő figyelte fel rá. Mindegyikkel beszélgetek, kialakul egy élő kapcsolat velük. Ettől lesznek karakteresek.

Én is olyan emberekkel szeretek interjút csinálni, akikkel megtaláljuk a közös hangot, egy hullámhosszon vagyunk. Akkor nyílik meg az alany, akkor teszem fel azokat a kérdéseket, amik mélyre hatolnak. Olvastam már közhelyes, semmitmondó beszélgetéseket, de nagyon jókat is. Valami hasonló lehet a szobrokkal is. Ha nincs kapcsolat, akkor az egy munka, egy klisé. Ha kialakul a kötődés, a közös hullámhossz, akkor lehet jó, karaktereset csinálni.

Milyen érzés volt, amikor megkapta a levelet a Kossuth-díjról?

Ez tényleg nagyon furcsa érzés volt, valamikor februárban érkezett meg. Reggel bekapcsoltam a telefont, hogy megnézzem az időjárást, a híreket. Ott volt a levél és nem hittem el. Kikapcsoltam a telefont, hogy valami hülyeség. Megint bekapcsoltam és újra ott volt. Semmit nem tudtam az előterjesztésről, nagyon meglepődtem.

Kik terjesztették fel?

Én feltételezem, hogy a Ravasz-szobornak köszönhetem, az akkorát szól. Ott volt az egész püspöki kar Balog Zoltánnal, Gulyás Gergely, meg sokan mások a parlamentből. Őt régebről ismerem, mindketten a Lónyaiba jártunk. Ő az újba, én a régibe. Mindig azt gondoltam, nem vagyok arra méltó, hogy Kossuth-díjat kapjak. De azért megnéztem, kik kapják, jó, vagy rossz művészek. Nagyon örültem neki, megtiszteltetésnek érzem, hogy megkaphattam!

Most befejezzük a beszélgetést, bízom benne, hogy folytatni tudjuk

még a nyár folyamán. Akkor remélem, már látni fogom, hogyan alakult a Frankó-szobor és sikerült-e tovább lépni a soproni állandó kiállítás ügyében. Mert fontosnak tartom, hogy ezekkel a kisplasztikákkal napi szinten találkozhassanak az érdeklődők Sopronban. Arról nem beszélve, mindig öröm Önnel találkozni és beszélgetni!

Jó helyet kell a dolgoknak keresni. A szobrok mellett mostanában ez is foglalkoztat!

ZSIRAI LÁSZLÓ

MEGFOJTHATATLAN

(Kutas Lászlónak)

Sokatmondó a szobrok némasága,
megszólal minden méltó mozdulat.
A karnagy int és látszat-bénaasága
feloldódik egy pillanat alatt,

mert társai, a hangszeres zenészek
szívéből szárnyal száz szimfónia.
Megfojthatatlan a művészi lélek,
védelmezője hű harmónia –

S lehet bármilyen szomorú az élet,
az árnyék párja mégiscsak a fény.
Szólongatnak szép szoborköltevények,
édes dalt tanul tőlük a remény.

Kibomlik, mint az élő rózsa szirma,
mint hús teremben forró hangulat,
a mester kezébe csomagolt minta,
s megmarad minden méltó mozdulat.

ÉLD AZ ÉLETET!

MŰTEREMLÁTOGATÁS SZÉNYI PÉTER FESTŐMŰVÉSZNÉL, BESZÉLGETÉS ÉLET- ÉS MŰHELYTITKOKRÓL

Szényi Pétert, a Soproni Képzőművészeti Társaság alapító tagját, aki már (velem együtt) az alapítás gondolati létrehozásánál is jelen volt, közel negyven éve ismerem. Ebből húsz év jelenti a közelebbi, szorosabb, elmélyültebb kapcsolatot. Munkakapcsolatnak is nevezhetnénk, hiszen mindketten a társaság vezetőségének tagjai voltunk és vagyunk. Péter évekig alelnökként, jómagam az egyesület titkáráként végeztük és végezzük önzetlenül, a közösségért folytatott tevékenységünket. Mindez komoly mennyiségű és minőségű időt és munkát igényel. Péter teljes szívvel vett részt az egyesület szinte minden rendezvényén, tagjaink szépszájú kiállításainak aktív rendezésében, sok-sok utazásban (autóját, útiköltséget sem kímélve), az események dokumentálásában videófelvételek készítésével. Ennyi év után 2023-ban került sor arra, hogy Szényi Péter meghívott az otthonába, a műtermébe, azzal a céllal, hogy ülünk le egy zavaratlan, jó kis beszélgetésre, szánva rá annyi időt, amennyi csak kell.

Megérkezve a házhoz, hangtalanul suhanva nyílt a kapu. Az autóból kiszállva egy varázslatos, vadregényes, de mégis precízen, átgondoltan tervezett, nyugalmat sugárzó, ugyanakkor meglepetésekkel teli, színpompás kertben találtam magam, amely takarta, de ugyanakkor szemérmesen kiemelte Péter tervezte ház szépségét. Úgy tartják, hogy egy kert sokat elárul a gazdájáról. Ezt a véleményt osztom és csak ámulni tudtam Péter alkotta és több éve kitaróan saját kezűleg ápolta kertjének különleges szépségén. Méltó művészetéhez, képalkotó képességéhez és úgy érzem családjáért érzett felelősségtudatával párosulva, hisz minden értük van, a házzal, otthonukkal együtt szeretetet és békét, „jól létet” sugároz.

A ház legfelső szintjét elfoglaló műteremben egészen más kép fogadott. Festőművészhez méltó összevisszaságnak tűnő „rendetlenség”. A festéshez szükséges eszközök halmaza több asztalon, képek itt is, ott is elhelyezve, a falakon alig, rejtélyes felig kész alkotás a festőállványon, számítógép a hozzákapcsolódó eszközökkel, asztalka, kevés ülőalkalmatosság. Látszott, hogy ez a műterem az alkotóért van, ez igazán az ő birodalma. Ritkán fogad látogatókat, vendégeket. Itt születnek gondolatai nyomán az egyre

izgalmasabb, aktualitást hordozó alkotások, több technikát kipróbálva, néha egyszerre vegyítve alkalmazva.

Szényi Péter műveit jól ismerhetjük, hiszen a Soproni Képzőművészeti Társaság minden közös tárlatán a mai napig szerepel. Így kerültek képei külföldre is Ausztriába (többször), Erdélybe, Németországba, Franciaországba, Szlovákiába. A megyei és a soproni Őszi tárlatok állandó résztvevője. Önálló kiállításainak száma jelentős, bár nem igazán harcolt értük. Akkor akart önálló kiállítást, amikor volt „mondanivalója”, amikor új korszakot” nyitott, új festői technikát kísérletezett ki. Ezek a kiállítások minden alkalommal megleptek bennünket, rávilágítottak arra, hogy a hagyományos témák és technikák mellett még sok-sok „újdonság” is létezhet a festészet világában.

Három vagy akár négy nagyobb korszakra osztható jelenlegi életműve, de mind-egyikre jellemző az egyedi megfogalmazás és stílus, az állandóan napirenden lévő kísérletezés eredményeként létrejövő bravúros, változatos festői technika.

Korsós csendélet

Napraforgók

Pegazus

Az indulás az un. első korszak: csendéletek, hagyományos értelemben vett városképek. – „Csak olajfestékkel dolgoztam, de már itt sem elégitett ki a sima, ecsettel festés. Megbontottam a festmény felületét, érdekessé, rusztikusává varázsolvam. Késsel, fém spatulával, kézzel vittem fel a festéket, majd akár kézzel osztottam el és különböző eszközökkel, pl. gumival, fésűvel,

ronggyal alakítottam képpé. Hagytam, hogy elragadjon a fantáziám. Így születtek a későbbi alkotásaim is. Akvarellt soha nem festettem, pasztellkrétát sem használtam, az olajfesték állt hozzám legközelebb.”

Fény és árnyék

– „Az elkövetkező időszakban sokat változtak a témáim. Hagyományos városképet, csendéletet már egyáltalán nem festek, csak szimbólumokat, azokat kiemelve átlényegítve, amik persze kapcsolódhatnak akár városunkhoz is. Az érzelmek sokszínűségét, áradását, a világunk változását akarom ábrázolni. Pályázatokra is ilyen képeim készültek, amelyekkel díjakat is nyertem”

Verdi

– „2010-től számítható az egyre inkább összetett, a jelent is meghatározó, szívemnek, lelkemnek egyre kedvesebb képeim, sorozataim létrehívása. Nagy kedvenceim például az Amerikában töltött több hét hatására is létrejött aranykor sorozatom, ahol már akrillal festek. Arany, ezüst, és bronzszíneket alkalmazok. Játsszom a fényvel, az akril egyre izgalmasabb felületi hatásával.”

– „Felfedeztem a számítógép adta lehetőségek tárházát, az un, digitális festészetet. A fraktálok jelentőségét. Most már az elvont, akár lelki témák ennek a korlátokat nem ismerő technikának alkalmazásával készülnek.

Aranykor III.

Káprázat

Lehetőségem nyílt a megújulásra, amitől én soha nem félttem, sőt óriási élményt jelent. Ma már mondhatom, hogy képeim „háromdimenziósak”, különböző nézetből más–más alakok, formák, színhatások észlelhetők és bontakoznak ki a szemlélőktől is függően. Jelenleg ez a lehetőség tart lázban és ennek titkait fedezem fel és alkalmazom. Különbö-
ben is jellemző rám, hogy régi dolgokat megújítok, s ha nem lehet, újra cserélem.”

Őszi emlék

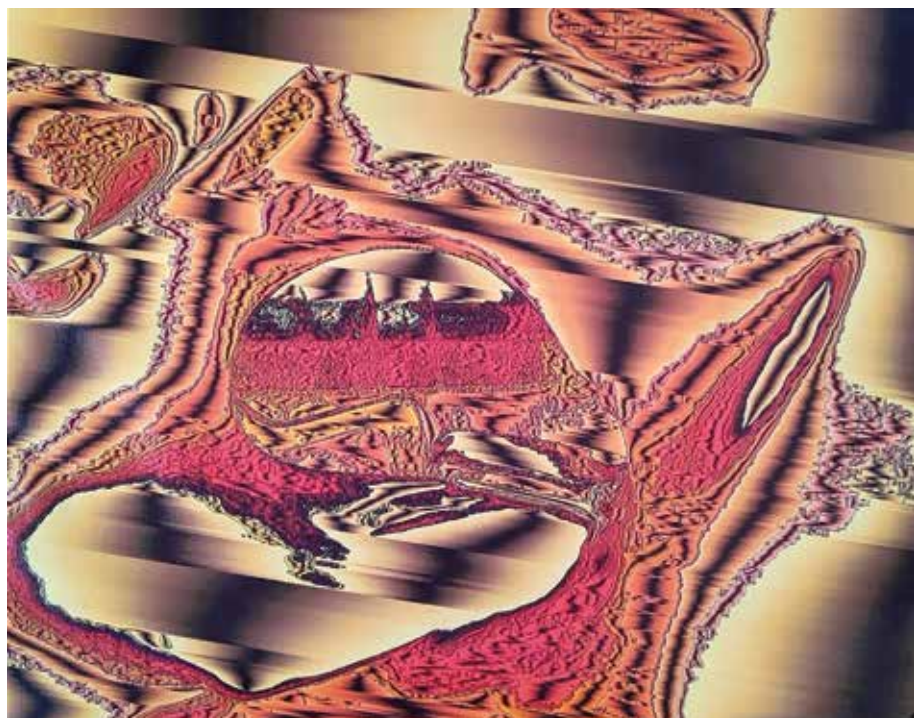
Zuhé

Idézet a 2015-ben rendezett nagy sikerű kiállítás megnyitóján elhangzottakból, Jakabné Tóth Márta nagyszerű, részletes elemző méltatásából: „A fraktálok meglepő tulajdonsága, hogy nem – vagy alig – változnak, ha kicsinyítjük vagy nagyítjuk őket. Őnhasonlók és olyanok, mint a természetben is előforduló alakzatok. Hasonlítanak a felhők, a hegyek, szárazföldek partvonalaira vagy éppen arra, hogy a szemlélőben milyen emlékek, érzelmek ébrednek a látvány során. Péter képeket teremt újra a digitalizálás elvén. Például az „Anyaság” című kép elveszti az objektív valóságát, és a képi egyensúlyban a színek, a dinamika, a ritmus, az irányok és súlyok maradnak meg, mint képpalkotó elemek. Ez a kép internetes országos pályázaton a legjobb három alkotás közé került.”

Anyaság

Idézet Winkler András írásából, amely a 2015-ben kiadott katalógushoz készült: „Szényi Péter hozzálátott felbontani a képeket, behatolt az anyagszerkezetbe, és egyszer csak felfedezte, hogy odabent a képekben is képek vannak, egy új titokzatos világ. Ennek a világnak rabja lett, képeit kezdte színezní, és játszott a különböző lehetőségekkel. Ezekben a képekben meglátta a művészt, a műszakit, a játékosat, a kedves, a szomorú, az egyszerű, az elegáns, a vidám variációkat.”

Metszet

– Most, hogy elérteünk a jelenhez, egyre inkább kívánczik a kérdés, egyre kíváncsibb vagyok a kezdetekre, honnan, hogyan indultál el az alkotói úton, mikor döntöttél arról, hogy festő leszel, mi inspirált, milyen családi háttered volt, kik támogattak?

– „1945-ben, október 11-én, a várva várt béke évében születtem Sopronban a Béke u. 1. számú házunkban. Édesanyám belehalt a szüléskor kapott vérmérgezésbe, akkor és ott nem volt segítség, se orvos, se gyógyszer. Ott maradtunk, szeretett felesége elvesztésébe belerokkant édesapánkkal, az akkor hároméves bátyámmal. Apánk nem tudta feldolgozni ezt a traumatikus helyzetet, és őt is elvesztettük. Apám és anyám családja, azaz a rokonság összefogott, és így mégis szerető családban nőhettünk fel. Engem Szényi Sándor és felesége örökbefogadott, és fiúkként neveltek, ők az én szüleim. Mindig, mindenben támogattak. A Béke útról a Pázmány Péter utcába költöztünk, a házban főleg orvos, pedagóguscsaládok laktak. Sok művelt, nagyszerű emberrel kerülhettem kapcsolatba. Polgári környezetben, légkörben nevelkedtem. Most értékelem, hogy ez milyen jelentőséggel bírt. Általános iskolába a Deák téribe jártam. Életem igazán jelentős korszaka a Széchenyi Gimnáziumhoz köthető. Ekkor már javában rajzoltam és festettem. Osztályfőnököm az általános iskolában Krasznai Ferenc volt, a kiváló sportember, akivel a gimnáziumban, mint tornatanárunkkal újra összehozott a sors. Hihetetlen hatása volt ránk, elfogadtuk tőle, hogy a sport, a test edzése, ápolása mennyire fontos. Ma is hat rám.

– Ő tudta, hogy járatos vagyok a festésben, és beajánlott az iskolai diszterem 7 x 2 méteres új válaszfalának díszítésére, azaz Sopron freskószerű megfestésére. Elképesztő, hatalmas munka volt, de a vállalkozó szellemem, a bennem élő erő hatott és vállaltam. Éreztem, meg tudom csinálni. Egy év alatt el is készült. Közben Szarka Árpád rajztanárom hívott a szakkörébe, amit szerettem, sokat tanultam tőle. Előtte

Mende Gusztáv rajziskolájába is jártam rövid ideig, mert az, akkor már felbomlóban volt. Igazi és meghatározó mesteremnek, Roisz Vilmos festőművészt tekintem, akitől rengeteget tanultam és támogatását, velem való szinte baráti törődését nem tudtam, nem tudom eléggé megköszönni. A vele való közös festés alatt, a beszélgetéseink nyomán értettem meg igazán a művészetek és ebben a képzőművészet lényegét, szerepét az ember életében. Így szerettem meg én is a zenét, ő abban is kimagasló volt. A másik, de számomra, életem további alakulásában jelentős cselekedete volt, hogy beajánlott az akkor már létrehozott képzőművészeti körbe, ami 1992-ben öltött egyesületi formát Soproni Képzőművészeti Társaság néven. Ez a tagság máig élő, és meghatározó az életemben. Sokat köszönhetek az itt kapott támogatásnak, lehetőségeknek és a baráti kötődéseknek.

Sopron

– Visszatérek a kezdetekhez. Úgy érzem, tudom, én festőnek születtem, és nem azzá képeztem magam. Tudom ez merész kijelentés, de az eddigi életem ezt igazolja. Kora ifjúságom óta festek. Módomban lett volna, rokoni támogatással, akár a Képzőművészeti Főiskolára bekerülni, de nem vállaltam. Több oka is volt, egyrészt nem bírom a kötöttséget, azt, hogy megmondják, mit, hogyan kell csinálnom. Aztán akkor már nagyon szerelmes voltam a feleségembe, aki még érettségi előtt állt, de utána rögtön összeházasodtunk. Úgy látszik, én mindent nagyon korán kezdtem. Nyomos ok volt, hogy nem akartam elhagyni Sopront, ami a mai napig a városom. Itt alapítottam családot, itt született két gyermekem, ma már öt unokám és egy dédunokám van. Most már velük törődünk, támogatjuk őket, velük csinálunk programot, és utazunk sok-sok helyre, amúgy nagy utazók vagyunk. Sopronban teremtettem meg az életünkhöz a jóléthez szükséges anyagi feltételeket, itt akarom leélni életem.

Festőköz – Apám rajza

– Az alkotói léthez, a festészethez szükséges belső erőt, akaratot, ösztönös tudást vér szerinti édesapámtól kaptam örökül. Nevelőapám adta oda nekem azt az egyszerű, de számomra elképesztő hatású rajzot, ami a Festőközt ábrázolja, és édesapám készítette. Ez a kép, ez az az ikon, ami azóta is itt függ a műtermem falán, és csak rá kell néznem, és megerősít hitemben, tudom hogy a jó, és a számomra kijelölt úton járok, azt is megvalósítom, amit ő azok között a körülmények között nem tudott.”

Őszi erdő

A bor filozófiája

Halpiac Barcelónában

– *Közeledve a nyolcvanhoz az ember általában összegez, átgondol és megfogalmaz lényeges dolgokat az életéből. Ez a beszélgetés is talán ilyenre sikerült. Végezetül Szényi Péter tudna mondani csak egyetlen, eddigi életére, képalkotói tevékenységére nagyon jellemző szót, mondatot vagy fogalmat?*

– „Igen, sok mindent átgondol, és megfogalmaz az ember, de ezen így, ilyen formában még nem gondolkodtam, de ha már szóba került, most azt mondanám: én egy szerencsés ember vagyok. Ezt azért mondom, mert amit kigondoltam, amire nagyon vágytam, célul tűztem magam elé, általában sikerült megvalósítanom. Végezetül a jelmondatom: »Éld az életet!«.”

DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK

BAUMGARTNER VIVIEN

ESTELEDIK

Halkan kapcsolta le a lámpát
egyszer ilyenkor máshova várták
fáradtan zuhan aludni
az emlékek ugyanis nem akarnak fakulni
s nem kívánja őket szapulni
tudatában annak, hogy egykor szépek voltak
lezárul benne a korszak
nem mer sokat gondolkodni
hiszen nem akar fontoskodni
mert úgy fiáról képtelen gondoskodni
egyszülött gyermekéről kit egyedül nevel
s a példamutatással jobb útra terel
lehajtja fejét s nagyot sóhajt
ugyanis holnaptól jobb életet óhajt.

A LÉGY

Csönd van körülöttem
néma a légy melyet leütöttem
a padlón hever s mozdulatlan
merev teste halhatatlan
repdesne, ha tudna
de nem látja őt többet a vad róna
ám szíve dobog tovább
teste hever hamarább
szeme, mint a csillogó üveg
a lelke tükre lebeg
de a légynek semmi baja, csak beteg...

KÉK UTCA

Sötét utca rideg fények
túl gyorsan leperregnek az évek
de ki a franc vet ennek véget
az embert úgy programozták, mint a gépet
főzz, nevelj, dolgozz, de kit érdekel én mit érzek
néha csak a részeg népet látom szépnek
ha megkérdezik miért élek
azt felelem, feljebb fogom emelni az átlaglétet

de sosem látják ezek a szépet
földön kúszó kis férgek
kik folyton párolják a mérget
melyből főzöm én az édes mézet
itt figyelmen kívül hagyják az ésszerű érvet
de már a kék utca végén látom az arany rétet
most már minden gátat levetve lépek..
anyaszült meztelenül vétek
és az igaz hitem nem hagyja, hogy féljek!

NASZTASZJA FILIPPOVNA...

Mondanám hogy, lelkem most kitárom
de ezzel hazugságom világgá kiáltom
megtenném lelkesen, de érzéseim nem lelem
az én szívem nem egészen olyan, mint a bársony
nem is sebezhető ezt már most látom
hallottam már sokszor hogy, egy rejtvény vagyok
melyből hiányoznak a fontos lapok
talán a szél tépte szét, vagy csak ketté fagyott
a hatalmat így én kapom, vagy kiharcolom
akárhogy is a határokat csak én szabom
érdeklődésem semmi kincsért el nem árulom
de más emberekét az unalom miatt átaluszom
és mire sziszeg a kilincs érzelmeim ajtaján
kisurranok gondolataim kis ablakán
csak a passzió mi engem éltet, semmi más
idegesít már a vágy, hogy végre jó lenne érezni tán.

Cristina Vic Echegoyen: Lány a Fertő tó partján

DEÁK MÁTÉ

SZERELMES HALÁL

Megsemmisülve állok és nézlek
szerelmeddel, kivel az esőcseppek rengetegében
elveszel és szinte, már nem is látsz...
Elválnak ajkaitok, és felém nézel.
Én csak nézlek ködös tekintettel,
miközben a képembe röhögsz,
és a szerelmed testére
teszed a kezed.
Közben észre sem veszed
kezemben az éles tárgyat,
amely pár perc múlva,
halálot okozhatja...
Vajon hiányoznék bárkinek is?
Számítok annyit az embereknek,
hogy sírnak utánam és...

Hiányolnak?
Neked hiányoznék?
Hm... azt hiszem neked
Biztos nem!
Az éles penge elindul szívem felé,
közben szemeim megtelnek
sós könnyekkel,
melyek elvakítják szemeim és érzéseim.
Tettem még csak most veszed észre,
szemeid kiduzzadnak,
és futni kezdesz felém,
de már késő...
Kezeimen vér folyik végig,
mely megszínezi az esőcseppek millió,
millió darabját...

KOZÁK IZABELLA RAMÓNA

ÁLMOMBAN MESSZE JÁRTAM

Álmomban messze jártam,
égig érő fákat láttam,
láttam, hogy te is álmodtál,
amire gyerekkorod óta vágytál.

Békés világ volt egy helyen,
talán túl az üveghegyen,
nincs ott bántás, se szomorúság,
semmiféle nyomorúság.

Vidám élet, sok szeretet,
ez jellemzi ezt a helyet,
tesznek, vesznek, építenek,
nem rombolnak az emberek.

Vigyázva a természetre,
figyelve minden kis életre,
hiszen fontos minden fűszál,
életet ad, hogyha dúskál.

De mi ez a ricsaj kora reggel?
Óracsörgés vert engem fel!
Talán az álom nem is álom,
tehetünk érte ezen a világon.

Mit te láttál, megcsinálom,
sosem adom fel az álom,
Szép világra én is vágyom,
talán a vágyam nem is álom.

S. Huszár Lilla: Somogyfajsi kastély

A LEGBÁTRABB GYEREKEK

Élt egyszer egy boldog, de szegény család egy közeli kis faluban három gyermekükkel, Palkóval, Sanyival és Sárával.

A gyerekek kedvenc játszóhelye a közeli patak melletti kis tisztás volt. Itt nap mint nap rengeteget játszottak az otthoni munkák után. Labdáztak, kergetőztek. Sára egyik alkalommal a játéktól megfáradva nagy pihegve azt mondta:

– Jaj, fiúk pihenjtek egyet! Ülünk le! – testvérei boldogan belegyeztek. Az árnyéket adó almafáról csentek három almát.

Szomjukat, éhségüket is oltották, miközben beszélgettek és nevettek. Hazaérve a szülők nagy örömeire hosszas beszámolót tartottak, hogy mit is csináltak együtt. Ezen az estén tudta meg a három testvér, hogy nemsokára negyedik testvérük megérkezik a családba. A gyerekek izgatottan várták, és a hír hallatán alig jött álom a szemükre. Telt-múlt az idő. Egyik nap Palkó, Sanyi és Sára arra értek haza, hogy megszületett kishúguk Dóra. Az örömhírtől olyan boldogok lettek, hogy madarat lehetett volna fogatni velük. Sajnos azonban a közelben lakó boszorkány is tudomást szerzett erről. Gonosz tervet eszelt ki. Ellopja a kisbabát, így bosszulja meg, hogy a szegényember hajdanán nem őt, hanem jólelkű húgát vette feleségül.

Egyre csak azt fortyogta magában:

– Enyém lesz a gyermek. Megtanítom a boszorkányság minden titkára.

Még aznap este belopódzott a házba, és elvitte magával a gyermeket. Mikor reggel a szegényház népe felébredt, kétségbeesve kérdezték egymástól:

– Hová tűnt Dóra? – Végül arra gondolt az édesanya, hogy csakis féltékeny testvére lehetett, aki ekkora bánatot okozott mindannyiuknak. Palkó, a legidősebb fiú így szólt:

– Elmegyek és megkeresem kishúgunkat kerüljön bármibe is.

Apjától elbúcsúzott, anyja feltarisnyázta, testvéreinek intett, és útnak indult. Ment mendegélt, míg elfáradt, és egy fa tövében megpihent. Egy öregember szólította meg.

– Napok óta egy falást sem ettem, adnál egy falatot? – A fiú odanyújtotta kenyere felét neki és jóízűen ettek együtt, majd így szólt hozzá a bácsi:

– Jó tett helyébe, jót várj! – majd továbbment.

Hosszas út után megérkezett a boszorkány rozoga házához és bekopogott:

– Kishúgomat keresem. Aprócska baba. Nem tud róla valamit? – és fürkésző tekintetű vetett rá.

– Nem... nem, erre még a madár sem jár. Miért pont egy ilyen öregasszonyt kérdezel, kinek a látása is, hallása is megkopott már? – hazudta erősen a banya.

Ebben a pillanatban gyermeksírás ütötte meg fülét bentről Palkónak. Az ajtót kicsapva tódult a házba a fiú, és ott meglátta a bölcsőben Dórát. Erre a vén boszorka megátkozta Palkót, kedvenc pihenőhelyükre, a patak melletti tisztásra vitte, és kővé varázsolta, hogy el ne mondja senkinek, hogy a lány nála van. Hosszú ideig várták aggódva haza. Sára és Sanyi aztán nem habozott tovább, és elindultak megkeresni mindkét testvérüket. Ugyanazon az úton haladtak, mint Palkó. Annál a fánál pihentek meg, mint testvérük, és ugyanazzal az öregemberrel találkoztak, és ők is megkínálták az ételükből. Az apóka nekik is a következőt mondta.

– Jó tett helyében jót várj! – és eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Az ikerpár hosszas séta után megtalálta a boszi házát, ahova ők is bekopogtak. Megsejthette, hogy a testvérpár mi járatban van és mielőtt megszólalhattak volna, őket is varázslatával sújtotta. Palkó mellett ők is kővé váltak.

Teltek az évek. A szülők reményvesztetten várták őket haza, többszöri próbálkozás ellenére sem találtak rá a boszorka „bűbájos” házára. Az addigi nyüzsgő ház most elnémult, és napról napra nehezebb volt ott élni. A gonosz banya mindeközben felnevelte sajátjaként Dórá, akiből – a boszi minden igyekezete ellenére – egy kedves nagylány lett. Egyszer egy tavaszi napon a lány tovább merészkedett a „házuktól”. Virágszedés közben a réten dolgozó emberektől érdekes beszélgetést hallgatott ki:

– ... hát tudjátok, a mai napig nem tudni mi is történt tizenöt évvel ezelőtt azzal a négy gyermekkel, akiknek nyoma veszett. Suttognak valami boszorkát is, aki egy rozoga kunyhóban lakik, amit nem talál senki. A legkisebb még csecsemőként tűnt el....

Dóra meglepődve rohant haza. Viskójukat elnézve valóban olyan rozoga volt, ahogy az emberek beszéltek róla, és elgondolkozott, hogy őket miért is nem látogatja soha senki. „Anyját” megkérdezte, hogy a történet igaz-e?

– Jaj kislányom, csacsiság mit ott kint összehordanak! – és zavartam elfordult tőle.

A lány ebbe nem törődött bele és arra gondolt, hogy talán testvérei vannak. Többször kijárt a patak melletti kis tisztásra, és ott megpihent a fa alatt. Mintha valami odavonzaná és az a három szikla megszólítaná. Aznap éjjel, amikor már banya elaludt, elcsent egy üveg bájjalt a polcra, és kiszökött a kősziklákhöz. Dóra kitanulta a varázslat minden csínját-bínját, így ahogy rádobta az üvegsét a sziklákra, azok csodák csodájára életre keltek. Palkó, Sanyi és Sára boldogan ölelték meg egymást, majd Dóra felé fordultak. A lányka csak ennyit kérdezett:

– Ti vagytok a rég eltűnt testvéreim?

Kézen fogták egymást, és hazasiettek szüleikhez, akik zokogtak az örömtől. A ház körül ott bóklászott az az öregember, akinek sok-sok évvel ezelőtt enni adtak a gyerekek. Így szólt hozzájuk:

– Kívánjatok kettőt tőlem, mivel olyan jószívűek voltatok hozzám!

– Az első kívánságom – kezdte Palkó – szüleink ne szenvedjenek hiányt semmiben!

– Rendben! – és lett szép ház, sok állat és termőföld.

– A második kívánságunk – folytatták az ikrek – édesanyánk testvére, a gonosz boszorkány legyen jószágos és szeressen minket.

– Rendben! – és a vén banya helyett, egy jó és kedves tündérboszorkány lett, aki többször meglátogatta a családot. Védelmezője lett minden erdőn, réten élő állatnak.

Az öreg varázsló aztán egy szempillantás alatt eltűnt, és többé nem látták. A család boldogabb volt, mint valaha. A gyerekek felcseperedtek, és gyermekeiknek továbbadták történetüket.

A mese szájról szájra terjedt, így készült a gyermekekről a szobor is ezzel a névvel: A LEGBÁTRABB GYEREKEK E VIDÉKEN.

MÓDOS VIRÁG

PONT

És nem marad más, üres csend,
idegesítő, furcsa, katonás rend,
és a félelem, hogy mindjárt felborul,
s csak a semmi maradt makacsul,
üres magánnal telt, fekete színözön,
égető folt szürkülő bőrömön,
csak hamuvá vált furcsa fémlemez,
mely ellen szívem folyton védekez,
majd hirtelen szépen lassan megszakad,
s a torkomon e hang örökre fennakad.

Rend, s benne ezer szétszórt gondolat,
sok halott nevetés, s a végső alkonyat,
te, a mosolyod, a dühöd, a csended,
mely most végleg rejteket lelt benned,
nagy hangzavarral bevackolt testedbe,
s veled porlad bele e fájdalmas rendbe,
magába zárva a benned túláradó szót,
azt a rengeteg, már nem kimondhatót,
már csak a hiány visít szüntelen,
lyukat vágva törékeny lelkemen.

Te sötétbe burkolva, vele egygé lettél,
s ezzel annyi embert, színtelenné tettél,
én pedig maradtam színes, szívetlenül,
ki most minden elől félve elmenekül,
mert a színek csak átlátszó üveglapok,
s nélküled átrohannak rajtam a napok,
nevet, zeng ez a vidám kis hadsereg
s az én szívem már nem is kesereg,
csak csendben eltemetik veled,
nem is baj, legalább ő ott lesz neked.

PÓCSI CSENGE

(V)ÉRZÉKENYSÉG

Mint Achilleszen a kis borotvavágás,
mint forró fürdő után homályos látás.
Ücsörgök a kádban, bámulom a vérem,
mi lábamból sietve patakzik éppen.

Apró kis vágás, de egyre csak vöröslök,
rémülten szalad, tán azt hiszi körözik,
úgy érzi, nem szabad, hogy ennyire fájjon,
reméli, mindez csak egy régi, rossz álom,
hogy újra feltépődött, megint, mindig ő,
pedig szentül hitte, hogy szebb időszak jó,
s nem hullatja vérét ugyanazon sebből,
hányszor kiszabadult már ebből a percből,
már éppen beforrt a heg, vagyis azt hitte,
de most újból messze szállt kevés hite.

Ragtapasszal fojtom le nagy sietősen,
elnyomom fájdalmamat szép sürgetően.
Bőrszínű tapasz, nem látják, így van jól,
ez a vers nem egy borotválkozásról szól.

Zsombolyai Mária: *Életteli csend – Majki hátsó kapu*

RAJKI ALEXANDRA

SZERETVE LENNI...

Hogy milyen?
Ó, hogy milyen is ha szeretnek?
Hogy is írhatnám le, és
hogyan éreztethetném veletek?
Mint amikor megérezed a kedvenc illatod,
de egy kicsit erősebben.
Nem is tudom, hogy mondjam,
egyelőre én is új vagyok ebben.
Mint mikor felkelsz és süt
a nap.
Mint mikor az estében
a jó hangulat az alap.
Mint mikor úgy érzed boldog vagy,
de egy kicsit több is annál.
Amikor szeretnek, te
még többet adnál.
Mikor minden estéd hosszúra nyúlik,
s körülötted minden széthullik,
de te csak mosolyogsz mert érzed,
hogy ez most véget nem érhet.
Nem tudom elmondani milyen érzés,
bennem is dúl ezernyi kérdés,
hiszen szörnyen szerencsés vagyok,
hogy szeretve lehetek.
Most az egyszer megígérem,
ebből én többet nem engedek.
Szóval milyen is szeretve lenni?
Pontosan olyan, mint napsütésre kelni.
Boldog és fényes.
Úgy érezni, hogy semmi sem véges.

ÖRÖK ŐSZ

A nagymamám csodálatos mesélő volt. Minden esős napon, amikor nem tudtunk kimenni az udvarra játszani, mesélt nekünk egyet a történeteiből. Ezeket a lenyűgöző meséket mindig csillogó szemmel és nagy csodálkozással hallgattam. Számos történetet szerettem az övéi közül, de mégis a kedvencem a kis őszapóról szóló volt.

– Gyertek gyerekek! – szólongatott minket mama, egy szombati esős napon. Ilyenkor mindig versenyt futva szaladtunk hozzá az unkatestvéreimmel. Leültünk köré a kanapéra, és jól bekuckóztunk egy takaróval. Izgatottan vártunk a következő történetét.

– Mit fogsz ma mesélni nekünk, mama? – kérdeztem tőle a vállára hajtván a fejemet.

– Ma a csöppnyi kis őszapóról lesz szó. Gondolom ti is megfigyeltétek már a meggyfánkra szálló fekete–fehéres falatnyi kismadarat. Ezt a madarat hívják őszapónak, és amint a nevéből gondolhatjátok, nem véletlenül ez a neve, hiszen a kis fejcskéje tiszta ősz.

– De vajon mitől őszülhetett meg? – kezdett bele a mesélésbe, miközben a fejemet simogatta.

– Ez a madár is kezdetben olyan volt, mint a cinegék, a fején egy kis fekete sipka volt fellelhető. Minden reggel elindult reggelit keresni a városba. Nagyon szerette a bokrokon termő különféle bogyókat, mint például a kökény, vagy a csipkebogyó, de a magvakat is előszeretettel csemegézte. Ősz vége felé, már a magvak kezdtek elfogyni, így akkorra már csak a bogyók maradtak neki. Egyik reggel amint repült a kedvenc kökénybokrához, észrevette a járdán egy embert, aki szokatlan bicegéssel sétált. A pici madár ezt furcsállta, ezért közelebb repült hozzá, hogy jobban szemügyre vegye ezt a nem mindennapi alakot. Amikor már elég közel szállt hozzá akkor vette észre, hogy az egyik lába miatt biceg, ami furcsán csillogott a másik lábához képest, és az anyaga is másmilyen volt. A fényesebb lábát behajlítani és mozgatni sem tudja – gondolkozott az őszapó – és talán ezért is biceg. De vajon mi történhetett vele? – mire újra észbe kapott, addigra már a különös ember réges-rég elsétált mellette, és továbbment az útjára, így hát a kismadár is útnak indult. Amint elrepült egy kirakat mellett, meglátta a kirakat visszatükröződő ablakából, hogy a fején lévő fekete kis foltjában megjelent egy fehér kis pötty. Biztos csak rosszul látok – gondolta, és továbbrepült a kökénybokorhoz.

Az érdekes eset után már hónapok teltek el, beköszöntött a tél, megjöttek az első fagyos esték, leesett az első hó, és a kicsi madárkának nem volt mit ennie. A bokrokról a bogyók eltűntek, a bogarak is elbújtak a hideg elől, így az emberekre kellett hagyatkoznia. Néhány ember ilyenkor mindig kitétt neki különféle magvakat, amiért mindig nagyon hálás volt. Egy nap szintén útnak indult, hogy elmenjen az egyik házhoz elemőzsiát keresni, amikor az út mellett meglátott egy szakállas embert összekuporodva, és a földön feküdve. Nagyon fázhatott, hiszen még kabátja sem volt a hidegben csak egy nagy pokróca, amin feküdt, és előtte egy pohár, teli csillogó dolgokkal. Elsétált mellette egy hölgy, aki dobott a poharába egy ugyanolyan csillogó dolgot, mint amilyenek voltak benne. Ez csilingelő hanggal pottyant a szakállas ember poharába, mire ő hálásan biccentett a kezével. A madárka nem értette, hogy miért nem megy be a házába, ha ennyire fázik, és miért marad ott kint a hidegben, ha ennyire hűvös van. Kis idő után

az őszapó tovább repült útjára, mert már a ház nem volt messze ahová menni szokott enni ezekben a rossz időkben. Amint a házhoz ért, meglátta magát a ház ablaka előtt, és egy nagyot csodálkozott, hiszen a fején lévő fehér folt nagyobb lett! Lehet, hogy csak egy kis hó pottyant a fejemre – nyugtatta magát a kismadár, és elkezdett enni.

Hetek teltek el, már a hideg is kezdett megszűnni, megjelentek az első hóvirágok és a nap is kezdett kisütni. Egy szép napon annyira megjött a kedve a repüléshez, hogy elhatározta, bejárja az egész várost. Elhalad a piactér előtt, ahová rengeteg ember kiment ebben a jó időben, és nagy kosarakkal szaladgáltak össze-vissza. A piacot elhagyva elrepült a házak felett is, ahol az udvaron a gyereket már játszadoztak ugyanúgy, mint az iskolákban. Egyre kintebb repült a városból, elszállt a templom fölött is, hol harangozva jelezték az idő múlását, míg végül egy temetőhöz ért. Lenézett a föld felé, amikor észrevett egy fiatal lányt, aki sírva dőlt az előtte lévő nagy kőtömbre. Vajon miért sírhat? – gondolkozott el az őszapó, és közelebb repült hozzá. A lány szemei a sírástól nagyra puffadtak, és alattuk nagy karikák voltak láthatóak. Anya – mondta a lány zokogó, el-elcsukló hangon – miért mentél el? – kérdezte valakitől, saját maga elé meredve. Az őszapó nem érette, miért potyognak a könnyei, és vajon hová mehetett el az anyukája? Rászállt a köre, mire a lány abbahagyta a sírást, és pár pillanatig elképedve nézte a madarat, aki elé szállt. Ez nem tartott sokáig és hirtelen újra elkezdett zokogni, mintha ő cipelné a világ összes gondját. A kismadár annyira megilletődött, hogy sietve elrepült onnan, és továbbszállt a templom irányába. Amint elhaladt a templom harangja mellett, meglátta magát a harang bronzos oldalában, és álmélkodva konstataálta, hogy az egész fejecskeje össze változott, csak a feje oldalán végigfutó fekete csík juttatta eszébe, hogy a feje búbja még egykor fekete volt – fejezte be a történetet mama.

– De végül, akkor mitől is lett ősz az őszapó? – kérdezte értetlenül az unokatestvérem.

– Attól változott össze a feje, hogy az emberek gondjai, fájdalmi túl nagy nyomot hagytak rajta – magyarázta neki a nagymamám.

– Szegény őszapó – gondoltam –, és kinéztem az ablakon, amikor hirtelen rászállt a meggyfánkra a kis őszfejű őszapó.

Szepes Péter: Soproni látkép

SZÖLLŐSI ANDRÁS MILÁN

ÉLMÉNYEKKEL

„Élményekkel teli este
Szerelmekkel édes tested

Szabadban tengő lelkem
Szemedben rengő dühvel

Megtépett, eleven testem
Szenvedett, megtört lelkem”

Szilágyi Lajos: Fénygrafika

VARGA LETÍCIA

GYÉMÁNT

Gyémánt kék szemeid helyett másét is megláttam,
belenézni s szeretni próbáltam;
látni akartam szürkét, zöldet, barnát,
de saját elmém a legnagyobb korlát.
Hetek múltán eszembe jutottál;
fejemben tombol, süvít az orkán.

Mezei Zsuzsa: Október színei

TÉGED KÖVETVE

– Elmentem! Szia, kincsem!

Vártam még öt percet anya kiáltása után, majd felültem az ágyamban. Végre egy nap iskola nélkül, elvárások, stressz nélkül! Anya nagyon hamar bevette, hogy beteg vagyok. Műköhögés, orrfújás, hasfájás, stb. Az évek során tökéletesre fejlesztettem a színlelést. Simán ki merem jelteni, hogy profi vagyok!

Kimásztam az ágyból, és a konyha felé vettem az irányt. Összeütöttem magamnak egy szendvicset, majd az ablakpárkányra könyököltem. Szeretem nézni az embekeket. A gyerekeket, akik iskolába mennek. Szerencsétlenek! A sulis szar dolog. Egész nap ülünk, ha meg nem, akkor tornázunk, ahol szintén kiabálnak velünk. Így dobj, úgy dobj, balra fuss, nagyobbba ugorj... ebből totálisan elegendem van! Nincs egy szabad percem, egy szabad délutánom, mert tanulok, tanulok és tanulok! Annyi tananyagot adnak, hogy hétvégére sem fejezem be, nemhogy másnap reggelre! A lapok fölé görnyedek délelőtt és délután is. Nincs időm olvasni, rajzolni, vagy bármit csinálni, amihez kedvem van. Nem mondom magam a sulis leghülyébb diákjának, de közel vagyok a legaljához. És ebben az a vicces, hogy nem azért mert nem tanulok! Sokat tanulok, és itthon jól megy, de a suliban valahogy leblokkolok, és elfelejtek mindent. Főleg felelésnél, na, akkor teljesen végem. Csak állok ott, és idiótán nézek a tanárra, pedig tudom a választ, vagyis tudnám, de nem mondom ki. Nem merem, mert ha rossz, akkor leszidnak. A sulis komplikált dolog.

A nap amúgy dögunalmasan telt, de még mindig jobban, mint az iskolában. Délelőtt a kedvenc görög költőim drámáit olvastam, ugyanis imádok olvasni. Olyankor elmenekülök egy másik, képzeletbeli világba, ahol úgy érzem, biztonságban vagyok. És ennél jobb érzés nincs: biztonságban lenni! Már maga a szó is boldoggá tesz: Biztonság! Olyan jó ezt így kimondani.

Ebéd után festettem egy kicsit. Az a másik dolog, ami feldob, ahogy életre kelnek előttem, amiket én vetek papírra. Sokszor elképezelem, hogy a sárkány, amit lefestek, megelevenedik, kibontja szárnyait, kiszáll a képből és megáll előttem. Beszél hozzám. Most valószínűleg dilisnek tűnök, de így van. Kimondhatatlanul jó érzés lenne magam előtt, hús vérként látni a festményem főszereplőjét!

Mikor besötétedett, visszarohtam a szobámba, és bebújtam a takaró alá, tovább színlelni a betegséget, hátha anya betoppan. De nem jött. Reggel nem mondta, hogy tovább marad el. Mivel még nem volt otthon, azt gondoltam, dupla műszakot vállalt. Fél óra múlva megbizonyosodtam arról, hogy anya még biztosan nem ér haza egy ideig, hiszen este hétkor már itthon szokott lenni. Újból kimásztam az ágyból, és az ablakhoz lopódtam. Sötétben még jobban imádok nézelődni. A felnőttek fáradtan mennek hazafelé, berúgott fiatalok hangoskodnak, a szülők gyerekeiket kísérik haza az edzésről. Már majdnem elaludtam, amikor egy ismerős hangot hallottam meg.

– Fiúk, gyertek már! Elkésünk!

Felkaptam a fejem, Benjamin volt az! Előrehajoltam, hogy jobban kilássak. Benjamin és pár haverja közeledett. Annál a srácnál tökéletesebb emberi lényt még nem láttam! A szülei állapotokat tartanak, Benjamin szokott vigyázni rájuk, néha a barátai is besegítenek neki. Most tizenhat éves, nemrég szakított vele a barátnője. Gyerekkora óta itt él, itt kezdett suliba járni. Felnőttként még nem tudja mi lesz, de mindenképp segí-

teni szeretné a családját. Pár hete elköltözött hazulról, most az öccsével lakik. Sötétbarna haja van, és ragyogó zöld szeme! A testalkata szálkás, a karjai enyhén izmosak. A haverjai se semmik, de Benjamin mellett elbújhatnak. Persze észre sem vesz engem.

– Fiúk, indulás! – hallottam újból.

Követtem őket a szememmel. Úgy tűnt Benjamin és a barátai valahova nagyon sietnek. Egy pillanat alatt győzött a kíváncsiságom! Gyorsan felkaptam valamit, és kimentem a házból. Már alig láttam a fiúkat, úgy eltávolodtak. Anya úgyse jön még haza, utánuk mehetek. Megrántottam a vállamon a táskám, amibe időközben, egy kis vizet és kaját dobtam, majd elindultam. Nem is tudom miért, talán mert iszonyúan érdekelt hova igyekeznek ennyire.

Benjamin szerintem az sem tudja, hogy létezem. Egy iskolába járunk, egy osztályba, de kétlem, hogy felismerne. Átlagos vagyok. Világosbarna hajam van, barna szemem, pufi arcom és rengeteg szeplőm. Semmi érdekes nincs egy ilyen lányban. Benjamin exe viszont valami csodásan néz ki! Neki bezzeg szőke haja van, és kék szeme. Nem is értem, hogy szakíthattak. Álompár voltak, mindenki olyan kapcsolatot akart, mint az övüké. Mindegy, az ő dolguk. A lényeg, hogy Benjaminsnak nem tetszem, és nem is fogok soha. Neki nem ilyen lány kell. Neki egy tökéletes királynő kell!

Már vagy egy órája gyalogoltam utánuk a semmi közepén. Kezdtém félni, hogy bármikor megtámadhat engem valami vagy valaki. Ők sokkal előttem jártak, így nem vettem észre, pedig párszor hátránéztek. Megszomjaztam, úgyhogy gyaloglás közben levettem a táskámat, és kirángattam belőle a vizem. Lecsavartam a kupakot, és ittam egy kortyot. Többet nem akartam, hisz fogalmam sem volt hova mennek, és meddig akarom őket követni. Attól félttem, hogy anya előbb ér haza, mint én, és végem van. Iszonyúan ki fog akadni, hogy az egyetlen kicsi lánya elment egyedül, idegen fiúk után. Ez minden szülő legrosszabb rémálma. Szökik a gyerek! Anyám mostanában mindent túlreagál. Mintha újra ötéves lennék, komolyan úgy érzem magam. Megint suliba kísér, pedig engem nem kell kísérni, vannak lábaim! Tizedikes koromig mindehova egyedül jártam, most meg, mint egy elsőst, ide-oda visznek. Megalázó! Plusz mindenről kérdezősködik: Hogy vagy? Milyen volt a sulis? Hogy vannak a fiúk? Ez megy, körülbelül fél óráig, mikor hazaérek. Aztán meg kiakad, hogy annyit válaszolok „jól” „jó volt a sulis” „megvannak a fiúk”. Nem fogok a napomról mesélni neki, semmi köze hozzá. Senkinek semmi köze hozzám! Ha mindenképp tudni akarja, mit csinállok, míg ő dolgozik, kérdezzen meg egy tanárt. Aztán, ha csupa rosszat hall, én leszek bajban. Csak a szokásos.

Nem tudom mennyi lehetett az idő, de már nagyon régóta gyalogoltam. A lábaim a halálukon voltak, megettem a szendvicsemet, és vizem is alig maradt. De Benjamins és a haverjait elnézve, még nem akartak megállni. Folyton hátránéztem nem jön-e valami utánam. Egy széllökés miatt rémülten megfordultam. Kezdtém azt érezni, rossz ötlet volt nekiindulni. Anya már otthon lehet? Ha hazaérek, biztosan bazinagy szobafogság vár rám. Már ha hazaérek egyáltalán, vagy anyám csak a hullámat találja meg a nagy semmi kellős közepén. A séta vagy a futás sosem volt az erősségem, mindig rossz voltam tornából. Szerencsétlen vagyok. Mondjuk ebben a nyomorult világban ki nem az? Benjamin, ő biztos nem szerencsétlen. Neki biztos tökéletes élete van, tökéletes barátokkal, tökéletes családdal. Jó neki.

– Házak! – hallottam egy kiáltást előről.

Hunyorogva próbáltam kivenni én is a sötétségben a formákat. De szerintem még túl messze voltam, mert nem láttam semmit. Szaporázni kezdtem a lépteim, lehet oda-

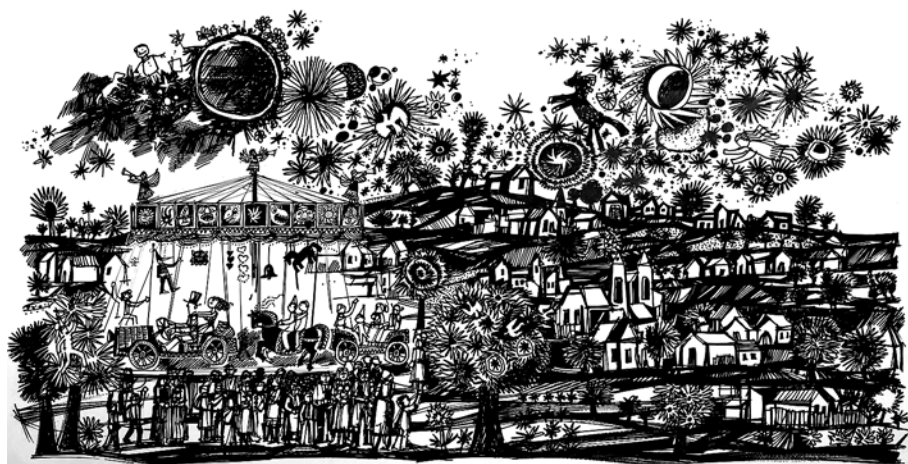
értünk, ahova Benjaminék igyekeztek. Mikor beértem a házak közé, szerintem éjfél körül járt. Az emberek már aludtak, az ablakokon be volt hajtva a zsalu. Benjaminék egyre jobban siettek. Gőzöm nem volt mi lehet ilyen fontos. Hova mehet ennyire sietősen pár tizenéves fiatal? Most már nagyon érdekelt a dolog. Reméltem, hogy nem a semmiért gyalogoltam ennyit. Benjaminék egy kisebb házhoz értek. Lassan közeledtem feléjük. A ház tényleg, egészen kicsi volt, azt hittem Benjamin be akar menni, mert ott lakik valami rokona, de helyette az istálló felé vette az irányt. Különös volt az egész. Óvatosan követtem.

Mikor benéztem a rongyos istállóba, elakadt a szavam. Benjamin és barátai a földön térdeltek. Ez már több volt, mint furcsa. Egyenesen ijesztő. Ki előtt térdelnek? Egy nő ült középen. Gyönyörű volt. Az előtte levő jászolba nézett, amiben egy kisbaba feküdt. A pici éppen felém fordult, én pedig belenéztem a szemébe.

Hirtelen megszűnt létezni körülöttem minden! Mintha a kisbaba szeme a lelkembe látott volna! Nézett egy darabig, majd felnevetett. A legszebb hang volt, amit valaha hallottam! Lelassult körülöttem a világ, csak a baba létezett és én, minden más mellékes volt. Úgy éreztem valami jó született ebbe a világba. Valami hatalmas. Valami erős. Végignéztem magamon. Egy szürke zsákruha volt rajtam. Nem érdemeltem meg, hogy lássam ezt a csodát, Ó! Letérdeltem. Ez a falu nem érdemelte meg! Benjamin, és a pásztor haverjai sem érdemelték meg! Ez az istálló sem érdemelte meg! Én csak egy szegény, falusi lány vagyok, aki véletlenül keveredett ide, és nem hoztam neki semmit! Pedig úgy éreztem muszáj adnom neki valamit! De nem volt semmim... az égvilágon semmim...

Az istálló kicsi volt, a benne levő szeretet és odaadás pedig nagyon nagy. A nő könnyes szemmel nézte fiát. Életemben nem láttam ennél csodálatosabbat! Hirtelen minden eddigi aggályom aprónak tűnt. Nem érdekelték már az iskolai problémák, a fiúk. Csak néztem bele a kisedd fénylő szeméibe, és végre otthon éreztem magam. Úgy éreztem ő más, mint én vagy Benjamin. Egy csoda volt!

Egy csoda, amit követni kell...

Szunyogh Ferenc: Falusi búcsú

Mayer Kornél: Káosz

Grabner József: Festőköz

HELYI MEMOÁROK
2023.

SZAKRALITÁS/ÁTRAGYOGÁS – GÁRDONYI-MŰVEKBEN

A 160 évvel ezelőtt született Gárdonyi Géza óriásművében az *Álmodozó szerelem* saját szépírói hangot és mondandót kereső – elődök és kortársak, főképpen Jókai nyomán – sajátos szemléletű és kompozíciójú, pályakezdő kisregény. Olyasféle, mint Vörösmartynál a *Zalán futása*, Goethe *Az ifjú Werther szenvedései*. Több mint eklektikus, romantikus jellegű *eseményregény*, több mint *kalandregény*. Megtalálhatók benne a szakrális szemlélet ismérvei, bizonyítékai, amelyek az író későbbi remekműveiben kiteljesednek, amelyeket az ateista, materialista, marxista irodalomtörténet-írás meg- és eltagadott, a jelenkori posztmodernség mellékesnek, figyelemre méltónak sem tart.

Az *Álmodozó szerelem* 140 évvel ezelőtt, Gárdonyi devecseri kántortanítósága idején keletkezett. A mindössze négyoldalas *Győri Közlönyben* jelent meg 1886. január 3. és 1886. június 3. között. Gárdonyi első, könyv alakban először megjelent regénye Balázs Géza nagyszerű szöveggondozásával – 173 értelmező jegyzetével, iránymutató előszavával látott napvilágot. A szép kivitelű, kemény- és puhaborítás változatban is kapható kiadás a könyvvilágban unikális lelet, igazi trouvaille. Keller Péter, a könyves Gárdonyi-kutató dédunoka – Tömösközi Péter nyomdai előkészítésével, dédapja születésének 160. évfordulójára – saját kiadásban bábáskodta fényre.

Balázs Géza összegező értékelése: „Az *Álmodozó szerelem* izgalmas, kedves, emlékezetes, szórakoztató élményt jelent, és ha engedjük, egyben fölemelő érzéseket kelt az emberben.” Az utószóban ezekről a „fölemelő érzésekről”, a kisregény tematikusan is szakrális vonatkozásairól szólok, abban a szellemben, amelyről Keller Péter a fűlszövegben ezt írja: „Gárdonyi tanítósága kezdetén átélt személyes élményeire épülő példabeszéd a lelki tökéletesedésről, aminek lényegét az érfett író később a *Titkosnaplóban* így foglalja össze: „A szeretet mértéke: mennyit képes valaki valakiért szenvedni.”

A kisregény *szakrális/spirituális* értékeit – a teljesség igénye nélkül – értékkesreső és értékfelmutató szemlélettel értelmezem. Az emberben lévő *szakrális és spirituális* magasabb világot az Istenhez tartozó lelki szóval fejezzük ki. Ezért fontosak Gárdonyi életművével kapcsolatos alapkérdések és a válaszok: 1/ Hogyan viszonyul a tradícióhoz? – Igenli vagy tagadja a hagyományt? 2/ Elismeri-e az áteredő/eredendő bűnt és következményeit? 3/ Mi a legfőbb célja? – „Közelebb, közelebb, Uram, hozzád...”, vagy valami más? Ezek nyomán újabb kérdések sorjáznak: milyen az emberképe? Miben látja az ember méltóságát? Hisz-e abban, hogy a Teremtő az embert *saját képére és hasonlatosságára* alkotta, méltósága ezért szent és sérthetetlen?

Northrop Frye *Az Ige hatalma* című könyvében felteszi a kérdést: „Eszébe nem jutna senkinek, hogy az iszlám kultúráját ne a Koránból, a hindu kultúrát ne a védákából és az upanisadokból kiindulva kezdje vizsgálni. Miért ne lehetne éppilyen eredményes, ha a nyugati kultúrát a *Bibliából* kiindulva vennénk górcső alá.

Gárdonyi szerint „Az író hatalma nem abban rejlik, amit mond, hanem amit az olvasó fantáziájával mondat: ahogy az olvasó fantáziáját működteti”. (*Titkosnapló*) Nála nemcsak *emberfogalom*ról beszélhetünk, hanem emberképről is: „Agyagedénybe zárt isten-sugár”. A *hős, a szent, a szörnyeteg* hármas típusából különösen az első kettőt szerette ábrázolni. Nagyszerű nőalakokat teremtett. Kosztolányi Gárdonyit búcsúztató beszédében joggal nevezte néven a „bájos” különleges, esztétikai kategóriáját:

„...Vannak viharos lángelmék, melyek magunkra döbbszentenek, vannak hideg lángelmék, melyek a gyémánt ragyogásával tündökölnék élesen és keményen, s vannak prófétáló, útmutató előrehajtó lángelmék is. Gárdonyi Géza más volt, és sokkal több volt minékünk. Ő a bájos lángelme volt...” (Pesti Hírlap, 1922. november 3.)

Műveiben a szeretet, szerelem és szenvedés is kegyelemből fakad. Az író rejtőzködő habitusa, „könnycseppel megszentelt humora” is, Arany Jánoséval rokonítható, aki nemzeti kultúránk, hagyományunk, életszemléletünk, észjárásunk a magyarság komplex reprezentánsa – a változó kánonok ellenére is.

Gárdonyi 1881 nyarán, a 18. születésnapján, édesanyja szőlősgyöri házában megnevezi és megfogadja, hogy mindhaláláig követi életideáljait, köztük a Jézus–eszményt. A kitűnően hegedülő, orgonáló, 19 éves kántortanító, Devecserben szövegírója és dallamszerzője a méltán népszerű karácsonyi népéneknek: „Fel nagy öröme! ma született, / Aki után a föld epedett. / Mária karján égi a fény, / Isteni Kisded Szűznek ölen. / Egyszerű pásztor, jöjj közelebb, / Nézd csak örömmel Istenedet.” Offertóriumra (felajánlásra) szánt *Karácsonyi éneke* költőiségében és dallamában is igen szép: „Mily ragyogó fény árad az éjben! / Betlehem úszik fény özönében. / Égi csodának nyílt meg az ég! / Szent örömet zeng angyali nép: / Megszületett a Jézus!” (*Néptanítók lapja*, 1887. Győr)

Egész életét, szépirói művészetét végigkíséri az Isten–keresés, az ember, a család, a nemzet létkérdéseire adható válaszkérés: „mi az ember, életének mi a célja: mi végre vagyunk a világon?” Gárdonyi a következő esztétikai értékeket igyekezett megteremteni: „Az ideál: szeretettel néző valóság.” „Ami kedves, igen becses.” „Becsesség, érdekesség válik minden, ha valaki szereti. A szív nagy aranyozó.” „A műalkotás egy szép rezgésnek a megörökítése. Egy lelki mámor feledhetetlenné tévése.” „Írói főgondom: keresem az emberben az angyalt.” „Az író munkájának az emberjavítást kell szolgálnia: nem Miseserét énekelni, hanem Alleluját az emberi élet jövőjén. Vödrönként hordani a tiszta vizet a lecsapolhatatlan mocsárba.” Következtetése: „Minden olyan téma elvetendő, amely nem a szívnek szól. Krisztusnak mily kevés mondása maradt fenn, de az mind a szívnek szól.”

Az ifjú, vidéki tanító nyiladozó, bontakozó szerelmi kapcsolataiból rendre továszallt a „boldogság kék madara”. 1883. április 2-án, húsz évesen, szerelmi csalódások, szakítások után kezdi el írni első, *Álmodozó szerelem* című regényét.

Keller Péter hangsúlyozza: Gárdonyinál az ellentétek révén az egyes történetek pozitív kicsengésűvé válnak: „Ilona az Istent imádta. Sándor a lánykát.” Sándor megszökteti Ilonát, elvonulnak a rengetegbe. Zajlik az élet. Gyerekek születnek, de meghal. Sándor szerzetes lesz, majd kilép a rendből, majd megnősül, csalódik, felszarvazzák, amiért gyilkolni akar. Amikor azonban újra találkozik Ilonával, együtt térdelnek le gyerekek sírhalmához. Közös imádságuk jutalma a kegyelem csodája. Kiesdik a kiengesztelődés kegyelmét. Együtt hagyják el a rengeteget. „Sándor Ilonával állt az oltár elé. A pap megáldja szerelmüket.” (Keller Péter: „A Balaton az Isten költeménye” Gárdonyi Géza és a Balaton. *Magyar Műzsa*, 2023. március. 47-54.)

Gárdonyi első regényének egyik szakrális magaslati pontja, nemcsak látványszinten, hanem „misztériumos látásmód” szerint is: a szentmise láttató erejű elbeszélése. A mise a legszentebb az Eucharisztia, Jézus misztikus teste által az ember megszentelése: a fő és a tagok együtt, teljes értékű, nyilvános istentisztelete. „Ha valami szépet, lélekemelőt akarsz látni, menj el egy vasárnapon a falusi templomba, s amit ott szemlélsz, amit ott hallasz és érzel, felülmúlja képzeletedet, üdítőleg hat lelkedre, s egy kedves

emlékkel gazdagít.” (...) „Sándor meghatottan engedte át magát a vallásos ténykedés eme hatásának, s égi érzelmekben ringatózva szemlélt és hallgatott.”

Az „Álmodozó szerelem” másik szakrális csúcspontja, a *szakralitás: átragyogás* mintapéldája a *Miatyánk*-textusának szépírói értelmezése. A kereszténység legszentebb, legismertebb imádsága az *Újszövetségben* található. Minden számottevő nyelvre lefordították. Jézus tanította tanítványait erre az imádságra. (Máté 6. fejezet, 9.) A *Miatyánk* rövidebb változata Lukácsnál a 11. fejezet 2. versétől kezdődik. A latin nyelvű textus első két szava alapján – szerte a világon – Pater Noster elnevezéssel is illetik. Ismert az *Oratio dominica*, az *Úr imádsága* elnevezés is, a protestánsoknál elterjedt „az *Úrtól tanult imádság*” megnevezés is.

Mindkét evangéliumi forrás azzal vezeti be a legszentebb imádságot, Jézus hogyan tanítja imádkozni tanítványait: „Ti tehát így imádkozzatok: Mi Atyánk,...”, illetve: „Amikor imádkoztok, ezt mondjátok: Atyánk,...” Ez minden keresztény imádság ősmintája. Hét kérést tartalmaz. A hívő a Mennyei Atyához fordul. Jézus arra bátorít bennünket, hogy kérjük Istent, mert mennyei Atyánk, szeretetéből és jóságából fakadóan, mindent megad nekünk, ami a lelkünk javára, az üdvösséghez szükséges.

A *Miatyánk*-textusának szépírói értelmezése a *szakralitás/átragyogás* mintapéldája:

„Tudjátok-e, mi a lélek szárnya? A miatyánk.

Mosolyogjatok, ti felvilágosodott ateisták, biggyesszettek ajkat, tévelygő szkeptikusok, ugord át a következő sorokat, majomösödre büszke, istenatyádat megtagadott darwinista; lapozd el te is, bájos hölgy vagy drága úr, ki nem tartozol a vallási buta sötétség vakjai közé!

Háromszázmillió ember rebegi el mindennap e gyönyörű költeményt, melyet tizenkilenc századdal ezelőtt alkotott az istenlelkű szerző. Ezt dadogja mindennap az ártatlan kised; ezt sírja el a bűnbánó; ebben talál vigasztalást a sorsüldözött; ezzel ad hálát a boldog; ennek szavaival eszi kenyereát a koldus; ezt reszketi el a fonnyadt ajkú agg; ez a születés örömdala; a halál búcsúszava; ezzel kísérik az eltávozott lelket mennyei útján; ezzel könyörögnek érte. Ebben az egyszerű, rövid miatyánkban – melynek említésére a mai hitefogyott kor mosolyog – több gondolatremek van, mint a világ összes költőinek műveiben; több bölcsesség, mint az ó– és újkor minden filozófusának koponyájában; több tartalom, mint Ponson eseményzuhatagos Rocambolójában, és mint a pekingi, hatezer-százkilenc kötetes, »Régi és újabb irodalom« című műben.” (Pierre Alexis de Ponson du Terrail (1829 – 1871) termékeny francia regényíró. Húsz év alatt 73 kötetet produkált. Ma órá inkább csak a Rocambole kitalált karakterének megalkotójára emlékeznek.)

Ó, bár mindenki tudna abban gyönyörködni! Bár mindenki értené az isteni bölcsesség csodás szavait; bár ne volnának olyanok, kik ez égi művet szajkóként darálják el, anélkül, hogy megemésztenék!

Mily szép már a megszólítás: „Mi atyánk!” Háromszázmillió lélek öleli át egymást testvérként e szóban, és szeméit a közös atyához emeli.

Az egyesült szívek magasztos hálával, örvendő dicsérettel és alázatos megtéréssel kívánják: „Szenteltessék a te neved!”

A kebel szent érzelmekben üdvözülni, leesdi a mennyországot, és kéri annak urát, hogy legyen minden úgy, ahogy ő akarja, úgy itt a földön, mint odafenn.

Vagy ha az Isten szerelemüdvétől mámoros lélek tovább időz az egyes gondolatoknál, boldogító megnyugvásra lel az édes Jézus ezen szavaiban:

„Legyen meg a te akaratod!” Ha az élet csapást csapásra halmoz, ha a szeretett kedves előttünk int búcsút az életnek; ha szívünk vérzik, és lelkünk őrvöng a vesztett kincsek fölött: „Legyen meg a te akaratod!”

Ha az isteni bölcsesség belátására bízunk életünket, legalább azért esdünk (esedezünk) hogy a mindennapi kenyér ne hiányozzék asztalunkról.

Nem óhajtunk ragyogó kincseket, melyek vakító fénye káprázatba hozza a szemet, és melyeknek tompa csengése az ördög bűnre részegítő muzsikálása füleinkben; nem akarjuk a kincsféltő álmatlan éveit virrasztani; nem vágyunk pompa és kényelem után, megelégszünk az egyszerű étellel, csak a mindennapi kenyeret adja meg az Úr.

És ha ezen szerény kérésünket teljesíti az ég, adjon hozzá nyugalmas szívet is, melyet nem terhel bűn, mely tiszta, mint a lilium. »Bocsásd meg a mi bűneinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétetteknek.«

Rettenetes ítélet a haragvóknak, átok azokra, akiknek bosszú forr szívükben, mert ezzel önmagát ítéli el az imádkozó; magára idézi az Isten büntető kezét; annyi, mintha átkot mondana önféjére.

Bocsáss meg, amint én megbocsátok! És ha szívemben a harag gyilok (tör) után kiált: gyilkolj le mennyököveddel; ha kezem botot fog embertársamra: száritsd el azt; ha nyelvem szitokkal veri bántóimat, némítsd el örökké, hisz magam mondom: bocsáss meg, amint én megbocsátok!

Hány ember fekszik le e szavakkal, anélkül, hogy észrevenné, miszerint ítéletet olvasott pihenni hajló fejére; és nem retteg, hogy föléje dől a ház!

Megbocsátunk tehát, és könnyebbülten sóhajtunk fel: „Ne vigy minket ezután a kísértetbe”, hogy szelíden élhessünk, mint a galambok; üdvözítő, édes szeretetben, mint az Isten gyermekeinek kell. Az égi Hatalmasság segítségét kérjük, hogy „minden gonosztól szabadítson meg minket”.

És mikor hálánkat leróttuk, kéréseinket elrebegettük, és lelkünk megkönnyebbült: rátesszük elmélkedésünkre a remény zöld mohájával ékített zárókövet, az áment; a szelíd óhajtást: vajha úgy lenne!

Sándor sokáig elmélkedik így; folyton új és új szépségeket, szebbnél szebben ragyogó gondolatokat talál az istenszerző csodás alkotású munkájában, és lelkét édes ábrándokba ringatja a magasztos imádság.”

Gondolatai egészen a felfoghatatlan Isten körül csoportosulnak; a föld eltűnik lábai alól; a körüle levő tárgyak mind elenyésznek; véghetetlen boldogság érzete ömlik idegein által – talán előíze az üdvözítő mennynek!

Öntudatlanul, hallgatja szívének szent dobogását, és úgy tetszik neki, mintha teste fogyna, oszlana, s végre éterszerű lényé alakulna át. A lámpa ég; Sándor sohasem érzett kéjjel szenderült el ott, az imázsálmolyon. Boldogok, akik szeretik az Istent!”

Gárdonyi ismerte, értette a latin nyelvű liturgiát, a szertartásokat, imádságokat, énekeket, a *Miatyánkot* is: „Pater noster, qui es in caelis, / sanctificetur nomen tuum, / adveniat regnum tuum, / fiat voluntas tua sicut in coelo et in terra. / Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. / Et dimitte nobis debita nostra, / sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, / et ne nos inducas in tentationem, / sed libera nos a malo. Amen.”

A *Miatyánk*: *Pater noster*; görögül: Πάτερ ἡμῶν (*Pater hémón*); olaszul: *Padre nostro*; németül: *Vater unser*; gótul: *Atta Unsar*; angolul: *Our Father*; franciául: *Notre Père*; lengyelül: *Ojciec nasz*; oroszul: *Отче наш* – *Otse nas*. (A *pater* a rómaiaknál

apa jelentésű, a pater familiast, a családfőt is jelölte, és a senatus öregek tanácsának tekintélyes tagjait is.)

Gárdonyi ifjúkori *Miatyánk* értelmezése olyan jelentős szakrális nyom, tanúbizonyság, amelyen eljuthatunk a lényeghez, a későbbi remekművekhez. Az Istenkereső író és gondolkodó – súlyos válságokat leküzdve – megtalálta, akit keresett.

Fontos, tanulságos komparatív lehetőség, Gárdonyi és Szent Ferenc *Miatyánk* értelmezésének összevetése. A szépírói interpretáció őszinte, szívből jövő, egyenes beszéd, magasztaló értelmezés. Szent Ferenc kifejtése, kiegészítése pedig (*expositio in Pater Noster*) lélekből fakadó, mélységes áhítatot sugárzó, ragyogó imádság. Megragadó benne a mélységes hitből fakadó *delectare, docere és movere – a gyönyörködteő*, szépre, jóra, igazra, szent dolgokra *tanító, indító* lelkierő:

„Ó, szentséges Atyánk, teremtőnk, megváltónk, vigasztalónk és Üdvözítőnk! Aki a mennyekben vagy: Az angyalokban és a szentekben; te világosítod meg őket tudásukban, mert te vagy, Uram, a fényesség; te gyújtasz szeretetre, mert te vagy, Uram, a szeretet; te töltöd el őket bentlakásod által boldogsággal, mert te vagy, Uram, a legfőbb jó, az örök, akitől minden jó ered s aki nélkül semmi jó nincsen.

Szenteltessék meg a neved: ragyogjon föl bennünk a te ismereted, hogy felismerjük, milyen a te jótéteményeid szélessége, ígéreted hosszúsága, fönséged magassága és ítéleteid mélysége.

Jöjjön el a te országod: hogy te uralkodjál bennünk kegyelmeddel és vezess bennünket a te országodba, ahol színed látása homálytalan, szereteted tökéletes, barátságod boldogságot árasztó, élvezésed örökké tartó.

Legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is: hogy teljes szívünkben szeressünk téged és szüntelenül reád gondoljunk, hogy teljes lelkünkben mindig utánad sóvárogjunk, hogy teljes elménkből minden szándékunkat feléd irányozzuk és mindenben a te tiszteletet keresünk, s hogy végül minden erőnkben, minden képességünkben, lelkünk és testünk minden rezdülését a te szereteted szolgálatára fordítsuk és semmi másra, felebarátainkat úgy szeressük, mint önmagunkat, erőnkhez képest iparkodjunk mindenkit szeretetedre gyullasztani, mások szerencsésén nem kevésbé örülni, mint a magunkén, szerencsétlenségükben pedig részvétellel lenni irántuk, és senkit meg nem bántani.

Mindennapi kenyerünket: add meg nekünk ma: a te szerelmes Fiadat, a mi Urunk, Jézus Krisztust, annak a szeretetnek emlékezetére, megértésére és tiszteletére, mellyel irántunk viseltetted, és azokéra, amiket érettünk mondott, tett és szenvedett.

És bocsásd meg vétkeinket: a te kibeszélhetetlen irgalmasságodért, Szerelmes Fiad szenvedésének erejéből, s a Boldogságos Szűz és minden választottak érdeméért és közbenjárására.

Miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek: és ha nem bocsátunk meg valamit egészen, add, Uram, hogy teljesen megbocsássunk; add, hogy az ellenséget igazán szeressük s érettük nálad buzgón közbenjárjunk, senkinek rosszért rosszal ne fizessünk, s azon legyünk, hogy benned mindenkinek hasznára lehessünk.

És ne vigy minket kísértésbe: se burkoltba, se nyilvánvalóba, se váratlanba, se tartósba.

De szabadíts meg a gonosztól: a múlttól, a jelentől és a jövődtől. Ámen!”

Ferenc pápa is értelmezi a *Miatyánkot*. (Mi Atyánk. Jezsuita Kiadó, 2019) Különösen három kiemelt kérést világít meg: amelyek alapvető szükségleteinkre vonatkoznak: a kenyérre, a megbocsátásra és Isten segítségére a kísértések idején. „Nem élhe-

tünk kenyér nélkül, nem élhetünk bocsánat nélkül, és nem élhetünk a kísértések során kapott isteni segítség nélkül.” A kenyér, amelyet Jézus szava nyomán kérünk, „nem a fölösleges eledel, hanem a szükséges kenyér”. Megbocsátást kapunk Istentől, amely bennünket testvéri kiengesztelődésre kötelez, mert „Isten végtelen irgalmából bocsánatot nyert bűnösök vagyunk”. Aki ezt érzi, az képes a megbocsátás, a kiengesztelődés gesztusára. A „De szabadíts meg a gonosztól” kérésről Márai Sándor azt vallja, ez az egyetlen kérés a Miatyánkban, amelynek teljesítéséhez kevés a magunk ereje. Ferenc pápa hangsúlyozza: a gonosz a Sátán, aki szerfölött ravasz, ezért vele szemben az egyetlen követendő magatartásra Jézus adott példát: „Távozz tőlem, Sátán!”

A *Miatyánk*nak számos magyar nyelvű átírata, szép és tanulságos verziója ismert. Közülük emelkedik ki Reviczky Gyula *Miatyánk*, Wass Albert *Magyar Miatyánk* című átköltése. Gárdonyi megjárta a *ráció* és a *doleo*, a testi-lelki szenvedés (mysterium passionis) mélységeit. Megszenvedett, megküzdött hitéért. Egerben szellemi kilátót épített, alkotóműhelyt teremtett, melynek csendjében újjászületett hite, helyreállt életének értékrendje. Hitte és vallotta: az emberi szellem a forrása minden művészi alkotásnak és találmánynak. Az *Egri csillagok*ban is azt vallja: „a falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében...” Gondolkodói és szépírói tanúságtétele összecseng Széchenyi gondolatával: a nemzet ereje szellemi öntudatában, lelki erejében, „a kiművelt emberfők sokaságában”, gazdasági tehetőségében rejlik.

A Szépség, Jóság, Igazság a Teremtőre mutat. Visszatéríti képzeletünket az ősforráshoz: a Szakralitáshoz. Ennek értelmezésében Ottlik Géza szavai iránymutatóak: „Ha műveinkben nincs benne Jézus, akkor semmi sincs benne” – „nem néven nevezve kell benne jelen lennie, hanem valóságosan. Ha (...) másként nem, hát, mint szomjúság, halhatatlan vágy, a szarvas kíváncsága a szép hűvös patakra...” A szakrális, bibliai inspiráció, a vizuális és akusztikai áthallás ősforrása, ősképe: „Mint a szarvas kívánczik a folyóvizekre, úgy kívánczik az én lelkem hozzád, oh Isten!” (Zsolt 42,2)

Vas István – kevésbé ismert, de konfessziómélységű tanúságtétele a Jézus-eszményről: „Gyermekkoromban semmit sem tudtam Jézusról. (...) Jézust megismerni aránylag későn kezdtem, huszonnégy éves koromban. Attól fogva tudom, hogy Jézus élete a legnagyobb dolog, ami az emberiséggel történt. Attól fogva életem minden fontos eseményében és gondolatában jelen volt. (...) Az én szememben mindennek, ami személyiség, Jézus személye ad értelmet, jogosultságot, reményt. Én azért lehetek én, mert Jézus Ő volt. Élni azért nem szégyen az embernek, mert Jézus élt. És szenvedni csak azért nem gyalázat, mert Krisztus kínhalált halt.”

Ezeknek az írói, költői tanúságtételeknek a nyomán, az *ars sacra* szellemében, a szakralitást/átragyogást számos Gárdonyi-novellában és regényben eredményesen fűrkészhetjük. Számos magyar regényben, novellában, az *Egri csillagok*ban is szerepel rokonszenves cigányhős. A *Jancsi dáde* katartikus szépségű karácsonyi Gárdonyi-novella: az emberszeretet unikális roma-sorstűkre. Nemcsak a magyar literatúrában, hanem a világirodalom roma témájú művei közt is egyedülállóan szép és igaz történet. Az *Egri csillagok*ban Sárközi alakját Gárdonyi rokonszenves, szeretetteljes humorral ábrázolja még Sárközi gyávaságát is. A regényben a cigány hathatósan segíti a várvédőket, az áruló Hegedűs hadnagy és társai árulását segít földérinteni. Hegedűs és emberei lenéznek, lebecsülik.

Az *Egri csillagok* ember-, jellem- és virtusnevelő, nemzettudat-építő opus magnum: Az „Emberségről példát, vitézségről formát” adó „végeknek tüköri” regénypéldázata. A legtöbbször kiadott, legtöbbet olvasott magyar regény filmváltozatát a leg-

több magyar néző látta. Nyitánya tüneményes, édeni pillanat földi mása: „A patakban két gyermek fürdik; egy fiú meg egy leány. Nem illik tán, hogy együtt fürödnek, de ők ezt nem tudják: a fiú alig hét esztendő; a leány két évvel fiatalabb. Az erdőben jártak, patakra találtak. A nap tüzesen sütött. S víz tetszett nekik.”

A regény zárása fenséges: „Mind a két anya kitárt karokkal röppent a maga gyermekéhez.” „Az egyik azt kiáltotta: – Szelim! A másik azt kiáltotta: – Jancsikám!” S letérdeltek a gyermekükhöz. Ölelték, csókolták.” Végül a két asszony békejobbot nyújtott egymásnak. Z. Szalai Sándor is rámutat: ha itt csupán két nő találkozna, akkor is boldog, szerencsés végkifejlet jönne létre. De itt egy magyar és egy török *édesanya* találkozik. A magyar és a török gyerek az élet záloga: a jövő reménye. A megragadó jelenetben az életszentség hite varázsol köréjük bűvkört. A jelenet szakrális az olvasó, befogadó számára értelmi és érzelmi szempontból is. Az Élet Ura: *Deus caritas est.* (Isten a szeretet”) Értelmezni segítő analógiaként Ady *Intés az őrzőkhöz* intelme: „Őrzők, vigyázatok a strázsán, / Az Élet él és élni akar...”

A jelenetben megvalósul az arisztotelészi katarzis: *félelem, szánalom, megnyugvás*. A feszültségek feloldódásával az olvasóban is emelkedett, megtisztult lelkiállapot jön létre: a megtisztulás, szabadulás katartikus érzése. A tragikus eseményeket megélt szereplők egy magasabb, megtisztult erkölcsi, lelki világba emelkednek. Ebben egyszerre benne van a félelem és az öröm is. Nem *hepiend*, hanem *lélektisztító katarzis*.

Az öreg tekintetes Dosztojevszkij-mélységű igazság és irgalmasság példázatre-génye. A modernkori pénzuralmi lélekrombolásra, emberség és magyarság sorskérdéseire is rávilágít. Hőse Csurgó Károly, idős özvegy, vidéki földbirtokos, atillában járó *tekintetes* úr. A fővárosba költözik a lányához, aki egy orvoshoz ment férjhez. Elkese-ríti a fővárosi csillogás mögött tapasztalt szegénység, szellemi–lelki otthontalanság, közöny az idősek, a betegek, elesettek iránt. A segítő szeretet (caritas), a gondoskodás, irgalmas szívűség hiánya miatt élettere beszűkül. A veje szerencsejátékon eljátssza a Csurgó-birtok árát. Az életkudarca kárhozott *öreg tekintetes* végül visszaadja lel-két Teremtőjének. Ez a Gárdonyi-regény a szívtelen világban jövőlátó intelem. (Jogos kérdés: korunkban van-e, lesz-e annyi idősek otthona és ápoló kéz, amennyire szükségünk lesz?)

A Jézus-eszmény: „Via, Veritas et Vita” Gárdonyi a *Kezdő tanítónak* című vers a Kosztolányi által dicsért *bájos* esztétikai minőség mintapéldája: „Mikor először lépsz az iskolába, / Legyen arconod Jézus nyájassága: szólítsd köréd a kisgyermeket, / és simogasd meg kezeckéjüket. // S ha látsz közöttük rútat, rongyosat, / gyermeki arccal búbanatosat, / ismerd meg benn a korán szenvedőt, / s öleld magadhoz, és csókold meg őt.”

„Istenből való részecske minden lélek. Abból is látszik, hogy mindenki a világ-mindenség közepének érzi magát. S el nem bírjuk képzelni se, hogy nem mindig voltunk és nem mindig leszünk.” „Aki Istenről gondolkodik, imádkozik. Aki alkotásait csodálja, imádkozik. Aki bizalommal néz az égre, imádkozik. És legjobban imádkozunk akkor, mikor Istenre való gondolással segítünk embertársainkon.” (Gárdonyi Géza: *Földre néző szem – Égre néző lélek*.) Átsüt a versen a szolidaritás, a pedagógus hit, hogy az ember többre tanítható és jobbá nevelhető.

A *Mese a lángról* c. példázatban: „Csillagos esteiken az égen sziporkázó szikrahullást látunk, amint ezüstfényű rajban csillannak elő a kékesen sötét magasságból, s kerengve, oszladozva szállingóznak lefelé... Csakhogy azok nem szikrák, hanem apró, fehér lángok, Isten égi országának lángjai... Minden emberben ott van az a fehér

láng, ott legbelül... Mikor meghalunk, a láng megint visszatér oda, ahonnan jött... Az a láng a Lélek...

Gárdonyit egy napilap gyász híre készítette írásra, amelyről folyóirásos naplójában reflektált a döbbenetes, tragikus hírre: „1913. július 8. A pozsonyi temetőben egy fiatal embert találtak. Pisztoly hevert mellette. A mellén seb. Mellette egy könyvem, s rajta ceruzával ez a jegyzet: Ez a könyv csaknem visszatartott az öngyilkosságtól...” (Az *Átkozott józanság* c. 1907-es könyv.)

A *Szunyoghy miatyánkja* filozófiai szemléletében következetes tézisregény. Címébe iktatva, közszoói értelmében szerepel a „miatyánk”. A főszereplő Szunyoghy Dániel jellemrajza, lélekábrázolása, sorsának társadalmi beágyazottsága nagyszerű. Gárdonyi elhatározta: olyan könyvet fog írni, amely az embereket visszariasztja a halálba meneküléstől, hogy az elkeseredettek gondolatai, félelmei, rémképei ne hajszolják őket a halálba. 1913. július 8-án olvasta a hírt. Már aznap papírra vetette az első sorokat. December 3-ára elkészült a *Szunyoghy miatyánkja* letisztázott kézírata. Az író naplóbejegyzése szerint, elérte célját: „Hogy valóban megerősítettem a könyvvel sok embert az ingadozásban, a nekem írt levelek bizonyítják.”

Szunyoghy élete pokoljárás volt. Fordulatos életét, két házasságának történetét szinte a kívülálló szenvtelenségével meséli el a detektívnek. Hitvallása („miatyánkja”) az élet a forgandó szerencsén alapul: „Új kapcsolatokat kell keresnünk az élettel, barátom. [...] Találunk. Mindig találunk. Ha felhős is az ég valameddig, egyszer csak mégis megérkezik a nap megint, s meghozza a maga sugarait.” Szunyoghy életigenlő, humanista meglátása szerint az egészséges és szeretetteli élet alapja a racionális létezés, amelynek a lényege: az életben semmit nem szabad túl komolyan venni, csak azt, ami boldoggá tesz.” (Gárdonyi József az *élő Gárdonyi II.* Bp.: Dante. 1934, 209–214.)

A megszólító erejű *Isten rabjai* Árpád-házi Szent Margit megszentelődésének a regénye. Margit létezésének nem érthető a misztikus *substitutio* tana nélkül. Ennek a lényege, amint az Ige, a Bárányi élete árán váltságdíjat fizetett az emberiségért, elégtételt az összes bűnösért, úgy szenvedett, bűnhődött Margit ártatlanul és önként Magyarországért. A magyarságért vállalta magára a vezeklést, hogy kiengesztelje az Ég haragját, hogy az Úr megkegyelmezzen a nemzetnek. Az önfeláldozás és lemondás fenséges tana a legfőbb parancsból ered: „*Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!*” Margit „égi jegyesként” éli át Krisztus szenvedéseit. Víziókban látja Mária, az „Égi Szűz” szépségét. Kolostori élete mögött kísértő rém: a tatárdúlás. Gárdonyi *Isten rabjai* (1908) később pedig Kodolányi *Boldog Margitja* (1937) Harsányi Lajos *Égi és földi szerelem* (1941) c. hagiografikus regénye hathatósan gazdagította irodalmunkat, Szent Margit kultuszát.

A címadást értelmező párbeszéd lényegére egy regénybeli dialógus vet fényt:

„Látod – mondta (Szikárdusz) Jancsinak –, ez az ember látszik neked, hogy úr, pedig nem úr. Rab. Testnek rabja. (...)”

A csoport közepén egy asztalka állott. Az asztalkánál egy agg zsidó ezüst dénárokat olvasott három fiatal elé. A negyedik a fejét a jobb vállára hajlítva írt sebesen.

– Látod: pénz rabjai.

És szótlánul haladt tovább.

Lenn a hévízi malomnál három bársonydolmányos, bársonysüveges úr lovagolt el. A szél a lovak sörényét balról–jobbra borzolta.

Ragyogott rajtuk a sok aranylánc, süvegükön a boglár, karjukon az ékes kövek. A lovak csótára is csillogott a kövektől. – Látod – mondta Szikárdusz –, pompa rabjai.

Jancsi utánuk bámult. – Mindenki rab-e? – kérdezte félénken.
– Mindenki – bölintott Szikárdusz.– A király is?– A király is. (...)
– Mink is rabok vagyunk-e? – Mink is. – Mink kinek a rabjai vagyunk?
– Isten rabjai, fráterkám. Szótlanul mentek tovább. A révhez értek. Szikárdusz ottvártukban rámosolygott a fiúra:
– Vajon mit gondolsz tied feje: kinek jobb rabja lenni? Úrnak–e, földbirtoknak–e, pénznek, asszonyoknak-e vagy jószágos Istennek?”

A Gárdonyi-életműben a szakrális dimenzió egyik döntő bizonyítéka a Ne félj! című vers: „Ha ránk is így szakad a fájdalom, / szerettünket látva a gyászpadon, / s kiáltjuk: nincs már aki segítsen! / Törjön át Jézus szava a bús csenden: Ne félj, csak higgy!”

Tordai Ányos, Sík Sándor, Ravasz László is hangsúlyozza: Gárdonyi a hitét, Mária-tiszteletét is belevitte az irodalomba. Mária-tiszteletének bizonyítéka az Esti harangszó, amelynek a nyitánya: „Szép májusvégi estén egyedül / ülök a kertben. S nézem, mint merül / az égi nap a földi kék homályba, / a hegyek ibolyaszín fátyolába. / A völgyben lenn, már feketül az árnyék. / Elcsöndesül az emberlakta tájkék. / Csillag ragyog a Mátra tetején, / A távolból harangszó száll felém: / Üdvözlégy Mária!”

Gárdonyi *istenes* versei közül a halál problémájára eredeti választ ad az Útra-készülés: „Beteg vagyok. Talán meg is halok. / Künn csöndes téli éj van. A kályha morog. / Jégfátyol fehérlik az ablakomon. / Imádkozom. // Miatyánk Isten, Mindeneknek Atyja, / kihez hajlunk, mint fű a Nap felé, / az én szívem kétség nem szorongatja, / midőn indulok végóráim elé: / a halál nékem nem fekete börtön, /nem fázlaló, nem is rút semmiképpen: / egy ajtó bezárul itt lenn a földön, /s egy ajtó kinyílik ott fenn az égen, – / ez a halál.” Leleményesen tündéri, bájosan humoros a verszárás: „S ha jó az éj s én újra visszatérek, / egynéhány szál gyöngyvirágot letépek, / és felviszem a csillagfényes égbe. / Megkeresem a Jézus anyját véle. / A Jézus anyját, kinek képei / oly búsak lenn és olyan szenvedők! / Hadd lássam egyszer mosolyogni őt!

„Élet és halál együtt mérendő” Gárdonyi *Ha meghalok* című versében is: „Ne nézzetek rám borzalommal, / ha meghalok: / az a halott a koporsóban nem én vagyok. / Csak hamu az, elomló televény. / A láng eltűnt. A láng, – az voltam én.” A verszárás a következő igehely erőteljes bibliai inspirációja: „Nézz föl az égre és számold meg a csillagokat, ha meg tudod számolni őket. Majd hozzáfűzte: Ilyen lesz a nemzetséged.” (Ter 15,5) A Gárdonyi-vers fináléjában, a felszólító módban, a kegyelem jeleként a kérésben biztatás rejlik: „... s mikor a szónok a sírnál beszél, / és végül kiált: »Hát Isten veled!« / ne le a sírba integessen nékem, / fölfelé nyújtson búcsúzó kezét!”

Tordai Ányos: „...Akik ismerték Gárdonyi Gézá, elmondhatják (az életelvekről): állta fogadását az utolsó leheletig.” „...az életmódjában egyszerű, a társaságban szerény, egész valójában csendes és békés író szerette és becsülte mindegyik pályatárs.” „Örömmel kell azt hirdetnünk, hogy alig van Isten-hívőbb, Krisztus-szeretőbb, Mária-tisztelőbb, másvilágban-bizakodóbb, tisztábbtollú és erkölcsösebb írónk Gárdonyinál.” „Nemcsak nyelvében és írásaiban, lelkében és érzésében is magyar volt Gárdonyi izzig-vérig.” (Részletek *Az amit nem tudunk Gárdonyiról* című Tordai-írásból.)

Gárdonyi klasszikus életművére is érvényes a zsoltáros szava: „Minden forrásom belőled fakad.” (86/87 zsoltár 7) *Az Írás a Bibliába* hitvallás: a Szentírás „a könyvek könyve / (...) Isten szíve dobog benne.” Tízezer példányra becsülték könyvtárának eredeti könyvvállományát. (Ma már az ötezret sem éri el!) Számvetésében felsorolta

az általa elolvasott, életére, gondolkodására, művészetére hatást gyakorolt könyveket. Konklúziója testamentum érvényű rendelkezést is tartalmaz: „Ezek mellett persze, más könyvek is hatottak rám. De olyan könyv, amelyet többször is elolvasok, csak egy van az Újtestamentum. Minden nap olvasok belőle már több húsz événél. Mindig ott van az éjjeli asztalomon. A koporsómban is ez legyen a szívemen.”

Tirászi Ágnes: Csendélet

BÚCSÚ A SOPRONI SZÉCHENYI ISTVÁN GIMNÁZIUM BALLAGÓ DIÁKJAITÓL

Tisztelt Országgyűlési Képviselő Úr, tisztelt Polgármester Urak, Igazgató Urak és Tantestület, kedves egykori kollégáim és valamennyi egykori és jelenlegi széchenyista; kedves szülők, hozzátartozók és valamennyi vendégünk, (és végül, de nem utolsó sorban) kedves ballagó diákok!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy ennek a nagy múltú, jogelődeit is számítva közel 200 éves, gróf Széchenyi István nevét éppen 100 éve büszkén viselő; névadója, egykori tanárai és diákjai révén méltán híres intézmény egyik ünnepi szónoka lehetek. Miért esett rám a választás? Az igyekezetem szerint lelkiismeretesen végzett jó szakmai oktató- és nevelő munka mellett talán a „hűségem” miatt. 46 évet töltöttem a Templom utcai alma mater falai között: 4-et diákként, 42-öt pedig tanárként. Tudom, hogy a hűség a 21. században már nem annyira erény, mint inkább talán az innováció, a megújulás hiánya. Én minden esetre sohasem éreztem így, és bizonyos helyzetekben ma sem így érzem. Közel 30 évig az iskola kultúrfelelőseként az iskolai ünnepek többségét én szerveztem és rendeztem. A ballagási ünnepélyeken többször elmondtam sok-sok klasszikus mű mellett a 20. századi költő, Jobbágy Károly „Az elhagyott repülőter” című, nagyon is idevágó versét. A költeményben arról van szó szimbolikusan, hogy a repülőterről (ami az iskola) felszállnak a nagyreményű ifjú pilóták, azaz a diákok. A nagybetűs Életben aztán sorra megvalósítják álmaikat, majd (talán éppen az 5–10–20–30–40 vagy akár az 50 éves érettségi találkozásukon) visszatérnek az alma materbe, ahol büszke örömmel számolnak be elért sikereikről és eredményeikről. A viszonylag hosszú, érzelmekben és gondolatokban gazdag vers így kezdődik: „Hát maga? -Az Atomkutató Intézetben dolgozom, / TV-riporter vagyok, / Filmrendező lettem, / Most jöttem haza amerikai tanulmányutamról... / -És a tanár úr? Még mindig a gimnáziumban? / -Én még mindig ott...” Hát igen, ez volnék én. Ma 81 évesen, ha fizikailag már nem is, de érzelmileg és érettségi találkozókon a valóságban is... igen, itt, ill. ott vagyok... a gimnáziumban.

És hogy mit adott nekem ez az iskola? Elsősorban természetesen a tudást, mondhatni a tudományok szilárd alapjait, bölcsességet, gondolkodóképességet, tudásvágyat és kreativitást, de legalább ilyen fontos az érzelmi oldal is: tehát tisztességet, becsületet és becsületességet, humánusot, empátiát és toleranciát; hazaszeretetet és hűséget; szorgalmat, kitartást és céltudatosságot; önbizalmat, akaraterőt és megbízhatóságot; munkaszeretetet és aktivitást, ugyanakkor racionális, józan megfontoltságot és kötelességtudatot; segítőkészséget, jótékonyságot és szerénységet; optimizmust, vidámságot és őszinte szavahihetőséget; lelkiismeretességet, gerincességet és elvhűséget, de ugyanakkor megalkuvás nélküli kompromisszumkészséget; ésszerű érvelést és meggyőzőképességet; az önmegvalósítás vágyát, sikerorientáltságot, de nem minden áron s főleg nem a mások rovására; lelkesedést, nyíltságot és humorérzékét; hitet, reményt és szeretetet – és még szinte vég nélkül sorolhatnám a pozitív tulajdonságokat, melyeket itt és most én is továbbítok nektek, kedves ballagó diákok. Nagyjából ezeket a morális értékeket tartalmazza az alma mater félelemleti lépcsőfordulóján, most a centenáriumi évben, 2022 szeptemberében kifüggesztett „Emlékezetkiáltvány” 12 pontos vállalása is.

És mindezeket az erényeket, amelyek számomra egyúttal a Széchenyi–örökséget jelentik, mondhatni történelmi időben, 1956 és 1960 között iskolánk olyan nagy tudású, ikonikus tanáregyéniségei közvetítették az én generációm számára (és most az íróasztalom fölött függő, az osztályunkat ábrázoló egykori érettségi tablóképünkre pillantok), mint Földi Lőrinc, dr. Kamondy Zoltán, dr. Machatsek Lúcia, aztán rajongva szeretett osztályfőnökünk, a „Mester” Krasznai Ferenc, vagy Horváth Kálmán (alias „Bió”bácsi), vagy a nálunk még Sátory Jenőné néven szereplő dr. Ruhmann Margit (alias Mimi néni). De az 1965 és 2007 közötti 42 évben is olyan kiváló kollégákkal beszélgethettem a tanárban, a Fertőn vagy éppen a menzán, és tanulhattam tőlük sok-sok bölcsességet, humán– és reál ismeretet, jóságot és derűt, mint tantestületünk sokoldalú, örökifjú doyenje Dér Zoltán tanár úr, aztán dr. Németh István, Autheried Éva, Szarka Árpád és Légrádi Imre, akik sajnos már szintén nincsenek az élők sorában, de akikről a halás tanítványok megemlékező sorait az iskola udvarán és a jónéhány tanterem bejáratánál lévő emléktáblákon ma is láthatjátok. És az íróasztalom fölött függő másik kép kedvenc klasszikus költőm, Arany János portréja, alatta a „Széchenyi emlékezete” c. versének befejező soraival: „Nem hal meg az, ki milliókra költi / dús élte kincsét, ámbár napja múl, / hanem lerázván, ami benne földi, / egy éltető eszmévé finomul...” Ezt az éltető eszmét küldöm, ill. közvetítem most nektek, kedves ballagó diákok, Széchenyi István saját szavaival, melyek mind megtalálhatók „a legnagyobb magyar” műveiben és naplóiban. Ezt a szellemet adták tovább egykori tanárain, s hiszem, hogy a jelenlegiek, azaz a ti tanáraitok is. És hogy „a nagy civilizátor” vizuálisan is jobban előttetek legyen, idézzétek meg magatok elé virtuálisan az olykor szangvinikus, merész ifjú– és az immár realista, bölcs középkorú ízig-vérig hús-vér embert, Széchenyi Istvánt, „A Hídember” című 2002-es filmből, iskolánk egykori diákja, a Kossuth- és életmű díjas Eperjes Károly megformálásában. Szóljának most meg tehát a 21. századi soproni Széchenyi Gimnázium ballagó diákjainak mintegy „Parainesis”-ként a 19. századi bölcs gondolkodó, nagy reformer és hazafi ma is aktuális, nemes intelmei.

Első helyen a hazaszeretet áll, mely optimizmussal párosul. Széchenyi mondja: „Nem az cselekszik bölcsen, ki hazaszeretetét abban helyezheti, hogy minden idejét annak dicséretére pazarolja, hanem inkább az, ki hazája hátramaradását fejtegeti, s boldogításában elősegélleni fáradozik... A hazaszeretet minden erények legbiztosabb vezéricsillaga... Az áldozatban van a hazafiság... Sokan azt gondolják: Magyarország volt – én azt szeretném hinni: lesz!”

Tettekészségre, aktivitásra buzdít, imígyen: „A tett az első, a szó a második; s éppen úgy az ember, a hazafi elől áll, s csak azután jó minden más... Az erő a tettek után szomjados... Csak a gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzetet hordoz szívében... Elvégre tenni is kellene valami nagyobb szerűt már, ha a nemzetek sorából dísztelenül kisodortatni nem akarunk. Fajtánk most biztosan bukik, ha meddő vitatkozások vágásibul kibontakozva a tények mezejére nem áll... Lelkesedés nélkül csak félig-meddig sem megy tökéletesen semmi, még a legkisebb dolog sem... Lenyesik szárnyamat, lábamon járok; levágják lábaimat, kezemen fogok jární; kiszakítják kezeimet, hason fogok mászni. Csak használhassak...” A racionális gyakorlatiasság, a prakticitás mindenkor szem előtt tartandó. Széchenyi mondja: „Minden nemes és észszerű dolog – a leghasznosabb is... Nagy ügyeket nem szabad kockáztatni kis érdekek miatt... Más tapasztalásait magunkévá nem tenni – vétek...”

A bátorságot az önbizalommal, a felelősségvállalással és a bölcs megfontoltsággal, állhatatossággal együtt így értelmezi: „Merjünk nagyok lenni, – de legyünk

egyszersmind bölcsek is... Soha el nem bízni magát, de azért magában mindig bízni: ez az a kör, amelyből férfiúnak kilépni soha nem kellene... Férfiúi erő és állhatatosság mindenén győzhet...”

Az eddig felsorolt erények legfőbb kiindulópontjaként a megfelelő önismertetet tartja. Íme így: „Önmagunkat ismerni a legnagyobb bölcsesség... Az önismeret és a körülményismeret minden javulás és javíthatás legsarkalatosabb alapja...”

Igazságszeretetét, mélységes humánumát ilyen mondatok bizonyítják: „Mindен ember szereti az igazságot, de a bectelen csak magának, a becsületes ellenben minden felebarátinak... Semmi sem buzdíthat a tökéletesebbre, ha sarkalata nem talpigazság... Azon igaz szó, mely szabad mellbül derekasan hangzik, előbb–utóbb elfogadásra talál... Azokért élünk, akiket szeretünk; azokért, akik igaznak tartanak. A jövőnek élünk: a szépért s jóért – amit tehetünk...” Szerénységére utal az ilyen kitétel: „Közlegénysorban állni szintoly szent kötelesség, mint a dolgok élén állni...”

Bár legtöbbször az individuumból szól, de valójában mindig közösségben gondolkodik. Széchenyi mondja: „Meg vagyok győződve, hogy a polgárosodás és a haladás egész titka a közérzetben rejlik. Amit egyes nem tehet, az soknak együtt könnyű lesz... Csak egyesülés és állhatatosság által győzhet a halandó mindenén... Ki a közönségnek akar használni, legelső kötelessége: magáról egészen elfelejtkezni... Egyes csak úgy lehet nyertes, ha nyertes a község...”

És végül két olyan erény, mely az eszmei Széchenyi örökség alapján az én pedagóguspályám ars poétikájává is vált. Az egyik: a hivatás– és családszeretet, a másik pedig életcélként a boldogság elérése – munkával. Akárcsak Goethe Faustja, úgy Széchenyi is (többször is) megfogalmazza ezt ekként: „A munka mind az egyes embernek, mind a népnek legfőbb, tán egyedüli kincse... Csak az erős szabad, és így csak az erős boldog... Haladás nélkül nem lehetünk boldogok... A boldogságot csak mi magunk szerezhethjük meg – munkával.”

Kedves ballagó diákok! Négy, öt, illetve hat évvel ezelőtt, itt Nagycenken a Széchenyi mauzóleum előtt tettetek esküt arra, hogy Széchenyi nemes eszméihez méltóan fogtok élni, s most, ezen idő elteltével tudásban és erkölcsiékben gazdagodva, a genius loci szellemében, itt, a felújított Széchenyi–kastély gyönyörű parkjában hagyjátok el ifjú életetek egy jelentős mérföldkővét. Szívből kívánom, hogy a „kised makkbul termő tölgyfá”-vá váljatok (ahogy majd az általatok a közelmúltban, a leendő Széchenyi-ligetben ültetett zsenge tölgyfacsemeték is remélhetőleg szépen kibontakoznak); terveitek, álmaitok megvalósuljanak; reális vagy akár merész céljaitokat elérjétek. Ehhez kívánok jó egészséget, és Széchenyi sokszor visszatérő szavaival: erőt, bátorságot, kitartást és állhatatosságot! Köszönöm, hogy meghallgattak és meghallgattatok.¹

¹ Ennek az ünnepi beszédnek a rövidített változata elhangzott a Széchenyi Gimnázium centenáriumi ballagási ünnepélyén 2023. május 6-án a nagycenki kastélyparkban.

„SOPRONIA MEA” - „SZERETETT SOPRONOM.”

– szerelmes földrajz –

Lackner Kristófot, Sopron polgármesterét idézem. Latinnyelvű munkájában Sopron város címerét, annak szimbólumait értelmezi. „Látod-e a címerben a két alacsonyabb bástya fölött a két aranyló csillagot, miként a hajnalcsillag ragyog a többiek előtt, így tűnsz fel nekem TE is, Sopronom”.

Szülővárosom iránt érzett szeretetem diktálja azt, hogy „Sopronom” -nak nevezem szülővárosomat. Ezt mindazok megtehetik, akik a várost szeretik. Ezt nem pusztán történeti, ősi jogon, s nem a kisajátítás igényével teszem, hanem saját jogon is, a megélt hála és ragaszkodás jogán is, ahogy arra Lackner polgármester már a 17. század elején példát adott.

Sopron, a világon talán egyedülállóként, büszkén viseli a civitas fidelissima, a leghűségesebb város címet. Ez a tény a soproni polgárt mind hazája, mind városa irányában szeretetre kötelezi.

Mit jelent soproninak lenni, létezik-e olyan fogalom, hogy „soproniság”, vagy „soproniasság”?

Talán egy másik magyar polgár tud ebben segíteni és hitelesen vallani, aki maga is egy városias várost mondhat szülővárosának, jelesen Márai Sándor kassai polgár. Ő így látta 1941.ben Sopront.

„A Templom-utcán megyek végig, a Fegyvertár- utcán. Mennyi szépség! Ezek a loggiás, árkádos udvarok, ezek a dús faragású homlokzatok, ezek a csendes egyemeletes paloták! Az Esterházyak, az Eggenbergerek palotája, a Szent György templom barokkja, a Várostartonyot övező gyönyörű tér, a Storno házzal, ahol valamikor Mátyás király szállott meg, a Kecsketemplom gótikus tornya, a Kolostor utca ősrégi házaival, ezek az ablakok és kapualjak, ezek a zöld olajfestékkel lakkozott, régi nemesi és polgári házak kapui, a Starhembergek és a Zichyek háza: mindez úgy áll össze városnak, műveltségnek, életformának, mint a Nyugat legértékesebb városalkotásai, mint Salzburg vagy Graz. Ez a város szerény, nem beszél sokat, de tudja rangját. S a régi kövek között érezni és emlékezni tud, őriz egy polgári életformát, mely a legértékesebb volt Magyarországon az elmúlt négyszáz esztendőben.”

A belváros leírásakor még említést sem tesz a Lővérekről, a Károly-kilátóról, Sopronbánfálváról, vagy a Tómalomról, amely ennek a gyönyörűséges városnak legalább olyan csodálni való természeti környezet.

Amit a kassai polgár, Márai látott, megcsodált és leírt a soproni belvárosban, az az 1946 utáni években gyermekkorom személyes és elidegeníthetetlen „gazdag birodalma” lett. Míg édesapám családja éppen száz éve telepedett át Győrből Sopronba, addig anyai ágon negyedikziglen mondhatom magam soproninak. A belváros szívében, a Tűztorony tőszomszédságában, az Előkapu 5. szám alatti házban láttam meg a napvilágot. – Amikor évtizedek múlva a Hiláron moszkvai metropolitától azt kérdeztem, hogy moszkvai vagy-e? Válasza: annyira, hogy a Kremltől 5 percre születtem. – Én csak másfél percnyire a soproni Tűztoronytól – Ahogy életem kinyílt, ahogy járni kezdtem, úgy lett a városnak ez a része gyermekkorom színtere. Elsősorban a Szentháromság tér, melynek aktuális névváltozásai is beszédes kordokumentumok, hisz szü-

letésem után nem sokkal már egy görög kommunista, a szinte kimondhatatlan Nikosz Beloiannis nevét viselte a mai Fő tér. Zavartalanul játszhattam még az Előkapu aszfaltozott terein, nem is sejtve, hogy alattunk rejtőznek az ókori Scarabantia bástyái és a középkori város falai, amelyeket ma már láthatunk. Innen futottunk föl a padlásokra, a háztetőkre. Kölyökként nagyon élveztük, hogy az egyik padlásról és háztetőről megtaláltuk az átjárást a másikra. Szinte minden környékbeli belvárosi házhoz volt valamiféle személyes kapcsolat, egyikben a nagymamám barátnője, a másikban édesanyám osztálytársa lakott. A Kecse- vagy Bencés-templom tornya is gyerekcsapatunk felügyelete alá tartozott, mert nemcsak minisztráltunk a templomban, vagy énekelünk Linzer Szilárd atya gregorián kórusában, hanem a toronyban lakó vércse- és galambállomány felügyelői is mi voltunk. Innen alapítottam galambfarmomat. Édesanyám városi könyvtárban dolgozott, nyáridőben késő estig, gyakran bementem hozzá és bizony volt, hogy este a könyveken nyomott el az álom. Belvárosi gyerekként a Petőfi téri iskolába kezdtem járni, jogutódjába az épületnek, ahol Liszt Ferenc első alkalommal koncertet adott. Aztán már kurucdombiként 1955-1960 között a Deák Ferenc téri iskolába jártam, amelyet akkoron Sztálin téri iskolának neveztek. A térnek 1956 forradalmi napjaiban ismét Deák Ferenc tér lett a neve, a forradalom leverése után pedig hamarosan a május 1. tér lett. Mára aztán a dolgok rendjében ismét a soproniaknak is kedves és megszokott, Deák Ferenc nevet kapta vissza.

Keresztény gyökereim, indíttatásom is e város szent helyeiről indult. Csupán néhány tényt sorolnék fel: a Szentlélek templomban kereszteltek, a Szent György-templomban voltam elsőáldozó, a Szent Mihály-templomban bérmált a soproni származású Papp Kálmán győri püspök úr, a bencéseknél kezdtem az oltárszolgálatot, majd a kurucdombi Szent István-templomban, ahol szerzetesi hivatásomat is kaptam, majd első misémet mondtam.

Számomra Sopron maga, építészeti sokszínűségével és szeretetreméltó lakosaival együtt lelkem, húsom, vérem, szellemem, melyből, amit tudtam beépítettem magamba. Ismét Márait idézem: „Az urbanitás nemcsak az utcák elrendezése, hanem modor és magatartás is. Ahogy itt köszönnek, útbaigazítanak, felelnek az üzletekben, mind ez mély és régi magyar városi kultúra kifejezése.”

Hiányát igazán akkor éreztem először igazán, amikor közel két évre katona lettem és belesöpöpentem a honvédség „elvárgólagos” szürke sivárságba. A Sopronra emlékezés, gyermek- és ifjúkorom csodaszép emlékei és az az erkölcsiség segített át a nehézségeken, mely Sopronban gyökeredzik, hisz ez a város számomra a kultúrának, az európaiságnak, a vallásosságnak és az öikuméniának a foglalatja. Püspökké szentelésem előtt azon töprengtem, honnan is vehetném jelmondatomat és a címerem mintáját? Lackner Kristóf polgármester 1610-ben rajzolt városcímere adta a mintát. Sopron városcímeréből vettem át a bástyákat, az általa választott zsoldárversből pedig kiemeltem három szót: fortitudo mea Deus, azaz „erősségem Isten”. Ezt az erősséget saját gyengeségemben Isten után, ill. általa Sopronból kaptam a város szellemisége és családom öröksége révén. Ismét Márai Sándort hívom segítségül: „Hűséges város, de hálás is, most látom: minden utca tele van emléktáblákkal. Megbecsüli fiait. Kis János, a költő-pap, éppen úgy emléktáblát kapott itt, mint Berzsenyi, aki az itteni gimnáziumban volt verekedős gyerek, s még mit sem árult el későbbi depressziós lelkialkatából; emléktáblát kapott Rákosi Jenő, Frankenburg és Révai Miklós, Gyóni Géza és Liszt Ferenc, aki itt koncertezett először, pendelyes gyermek korában. A város tudja, mivel tartozik a szellemeknek, melyek e kövek között világítottak valamikor. Tiszteli a betűt

és a köveket, mert tudja, hogy az emberi lélek az igaz betűkből és művészi kövekből rótt művekben él legtovább.” Igen, ez így igaz, ebből a szellemi háttérből származik az újabb nemzedékek öröksége is, ahogy az enyém is.

Berzsenyista, azaz licista voltam. A Deákkút, a licista ballagás életreszóló üzenete ma is szívemben él, így volt kőbe vésve a Deák kútnál: „Itt lobogott a Deákkúti vármegye zászlaja egykor, Szelleme mostan is int: ifjú szeresd a hazát!”

Mollay Károly tanár úr egy alkalommal le is írta, el is mondta, hogy egy városban nemcsak a házak műemlékek, hanem az utcák és terek elnevezései is. Nemcsak az épületekkel vagyunk így, hanem egykori tanárainkkal is. Magunkban hordozzuk őket. Nevük, emlékük felcserélhetetlen. Jó lenne most hálából mindenkit felsorolni. Mégis néhányat: Rozsonday Károly volt igazgatónk és matematika tanárunk, tőle kaptam a számtanon túl Erdély és Áprily Lajos verseinek szeretetét, két alkalommal lehettem Tóth Ferenc, Mister Csips diákja, először itt a Deák téren, később a Berzsenyiben volt osztályfőnököm, tanáraim között volt Bognár Béla, és felesége Éva néni, aki azon nyomorúságos korszak ellenére sugárzó egyéniségével, a diákok iránti szeretetével, szinte belénk varázsolta az orosz nyelvet. Éva néni iránti szeretetből még oroszul is tanultunk és tudtunk. Mende Gusztáv, Vadon Zoltán és felesége rajztanárok a soproni festők ismeretét és szeretetét adták át, Krasznai Ferenc és Mezei Mihály a torna szeretetét. Radó Feri bácsi zenetörténetőrái nyomán még mindig Händel Hallelujá-ja csendül fel szívemben. Tassyné, Olgi néni, aki ma is él még 107 évesen. Ők formáltak, alakítottak bennünket.

Máraival kezdtem, vele fejezem be. A háború első éveiben, 1941-ben írt Sopronról. A város története igazolja, hogy háborút, tűzvészt, járványt túlélte város, amely saját békéjéért mindig megküzdött. Ennek tudatában írja Márai: „A város lehetőleg keveset politizál, dolgozik és csendesen él. Szenvedélymentes város ez. Indulatoktól és vad szenvedélyektől korbácsolt időnkben olyan, mint egy sziklaktól védett, szelíd kikötő, melynek öblében csendesen fodrozik a tenger, mikor az óceánon vihar reng.”

Mi soproniak, egykori soproniak éppen mert szeretjük a várost, vágyjuk annak békéjét is. Sopron belső- és külső békére hív mindannyiunkat.

Nagy Zsuzsanna: Vízütők a Deák téren

VÖRÖS ÁKOS: ELŐSZÓ AZ ELŐSZÓHOZ

NORMAN MACKENZIE: EMLÉKEZÉS 1956-RA, A SOPRONIAK ÉRKEZÉSÉRŐL VANCOUVERBE

N.A.M. MacKenzie volt 1956-ban az elnöke (rektora) a kanadai Vancouverben lévő UBC-nek (University of British Columbia). 1966-69 között Kanada egyik szenátora is volt. MacKenzie megírta rövid, ám roppant érdekes visszaemlékezéseit a címben lévő történelmi exodusról. Az írás amúgy az **Erdészek száműzetésben** című könyv előszava volt. Ezt a kötetet két kiváló, Sopronból Vancouverbe menekült professzor írta angol nyelven: Adamovich László és Sziklai Oszkár, 1970-ben.

Angolul többször, sok helyen, ám nyomtatásban, anyanyelvünkön csak 2001-ben jelent meg mindez Budapesten, a Rögös Utak című kiadványban. A kötet alcíme: „Erdészek belső és külső száműzetése az 50-es években”. A két szerkesztő Nyári László és Oroszi Sándor volt.

Ugyan nincs most évfordulója semminek, mégis közzétesszük MacKenzie írását e rövid bevezetés írójának fordításában. Az írásnak azonban szomorú aktualitása van: ez év júliusában veszítettük el Professzor *Dr. Winkler Andrást*, egyetemünk volt rektorát. Neki köszönhető, hogy a kommunista 40 év után felvette a kapcsolatot írásban és személyesen is a „Soproni Divízióval” Vancouverben. 1956 és 1989 között erről szó sem lehetett. MacKenzie emlékezésével valamennyi érintett, és egyben Winkler Professzor Úr előtt is fejet hajtunk.

Nyilván, sok érdeklődő fogja olvasni a történetet. Vajon hogyan zajlottak az események kanadai szemmel?

Lássuk MacKenzie írását:

1956 őszén sokadmagammal a British Columbia Egyetemen döbbenettel szemléltük azokat a véres retorziókat, melyekkel azokat a magyarokat illették, akik a második világháború után, a kommunista rezsim alatt, bátorkodtak valamivel több szabadság után vágyakozni.

Sokan azok közül, akik erőfeszítéseket tettek e nemes cél érdekében, Ausztriába menekültek. Kanada kormánya számára nyilvánvaló volt, hogy hasonlóan más nyugati országokhoz, lépéseket kell tenni a szerencsétlenül járt áldozatokért. Jack Pickersgill bevándorlási miniszter elutazott Bécsbe, hogy első kézből kapjon információt arról, hogy mi is történt valójában. Itt aztán láthatta, hogy a magyarországi Sopron egyetemének erdészeti fakultásáról majdnem az összes dolgozó, oktató, a hallgatók közül gyakorlatilag valamennyi átszökött a határon a szomszédos Ausztriába. Pickersgillnek volt egy olyan gondolata, hogy ezek a személyek kiválóan beilleszkednének a kanadai létformába, és a gazdaság számára sem lennének haszontalanok. Rögtön felhívta James Sinclairt, nagyszerű kollégáját, aki abban az időben British Columbiát képviselte a kanadai kormányban. Sinclair, miután beszélt Pickersgillel, átugrott hozzám a UBC területén lévő elnöki rezidenciámba. Emlékszem, vasárnap reggel, körülbelül 10 óra volt. Sinclair elmesélte telefonos beszélgetését a miniszter úrral. Tőlem azt kérdezte akkor reggel, hogy véleményem szerint ebben a helyzetben egyetemünk tudna-e segíteni. Mondtam, örömmel megteszünk bármit, ami tőlünk telik.

Aztán szó szót követett, többek között arról, hogy az erdészeti iparágban kik vannak abban a pozícióban, hogy hathatósan segíteni tudnának. Valószínű, hogy a sors keze volt abban, hogy a két testvér, Mr. Harold és Joe Foley neve jutott eszembe,

akik akkor a Powell River Farost – és Papírüzem első emberei voltak. Megegyeztünk, ha érdeklí őket a dolog, úgy még aznap, vasárnap délután visszajönnek hozzám. Így is történt. Sőt, Foleyék magukkal hozták Mr McNeilt is, cégük egyik elöljáróját, én pedig elhívtam Dr. George Allent, aki akkoriban a Forest Sciences Centre (kb. Erdészeti Kar – V.Á.) dékánja volt. A dolog úgy történt, hogy a Powell River cég az utolsó simításokat végezte egy nagyberuházáson, új szerelőcsarnokot helyeztek üzembe. A munkások lakhelyéül szolgáló lakónegyed úgy tűnt, hogy az év elejére felszabadul.

Így aztán meg is egyeztünk Sinclairrel, hogy felhívja majd Pickersgillt Bécsben azzal, hogy a teljes soproni különítményt hívja meg British Columbiába. Ezt követően Mr Allen és Mr MacNeil elrepültek Bécsbe, hogy találkozzanak a magyarokkal. Roller Kálmán, a soproni erdészeti kar dékánja három hallgatójával ezután átrepült Vancouverbe, hogy tájékozdjék azokról a körülményekről, melyek majd a soproniakat fogadni fogják. A dolog pikantériája, hogy tulajdonképpen egyfajta versenyben voltunk más nyugati, főleg nyugatnémet intézményekkel, valamint a New York állambeli Syracuse egyetem erdészeti fakultásával. Mégis úgy alakult, hogy a magyar hallgatók, oktatók és családtagjaik British Columbia mellett döntöttek. Hosszú hajúutat követően Saint John-nál léptek szárazföldre, majd vonattal tovább. Mindez 1957. január elején történt. Kezdetben Abbotsford katonai bázisának lakóházai nyújtottak számukra otthont, aztán, még az év elején következett a Powell River lakónegyede. Ezt követően itt megkezdhették beilleszkedésüket a kanadai életformába, meg persze az angol nyelvvel is próbálkoztak megismerkedni.

Egy februári vasárnap reggel Sherwood Lett tiszteletbeli rektor, Allen dékán, a Foley fivérek és jómagam átrepültünk a Powell Riverhez. Emlékszem igen kis gép volt, az idő meg rettenetes. Szerettünk volna részleteket tudni a problémáikról, kívánságairól. Déltájban ebédeltünk meg közösen, egy hatalmas étkezőben, ahol az eszmece rében tolmács segített. Mindennek eredményeként megegyeztünk, illetve megígértük, hogy a nyári hónapokra találunk számukra munkát, elfoglaltságot, és még arra is tettünk ígéretet, hogy ősztől valamennyien átjöhetnek az egyetemünkre. A kollégiumokban lesz a hallgatóknak szállás, az oktatók és családtagjaik szintén megfelelő elbárában fognak részesülni. Ez később így is történt. A nyári hónapokban megtettünk mindent azért, hogy a hallgatók erdészeti üzemekben valamilyen munkát kapjanak. Nyilvánvaló, hogy ily módon komoly előrelépés történt az angol nyelv használatával, tanulásával kapcsolatban is. Nagy segítség volt továbbá az is, hogy elképzeléseinket a kanadai kormány pénzügyi szempontból is támogatta. Összességében tevékenységünk eredménye az lett, hogy mind a fiatalok, mind az oktatók várakozáson felül teljesítettek, és kiválóan megállták a helyüket. A hallgatók évek múltán valamennyien befejezték tanulmányaikat, és jeles, hasznos polgárai lettek Kanadának. Jó néhányan a ranglétrán igen magasra jutottak. Beszélni kell arról a néhány lányról is, akik miután férjhez mentek, hasznára váltak Kanadának olyan szempontból is, hogy nagyszerű gyermekeket neveltek, akik beilleszkedtek a kanadai létformába.

Befejezésésként az eseményekről személyes véleményemet is papírra kell vetnem. Meggyőződésem, hogy mindenki, aki részese volt valamilyen formában e történelmi kalandnak, boldog és büszke lehet. Nagy öröömre szolgál, hogy országunkban lelt otthonra e maroknyi magyar, és bízom benne, mindannyian sok jót kapnak még, amit Kanada és az élet tartogat számukra.

N.A.M. MacKenzie

LÍRA – POETICA

FÉLPERCESEK

1. A félpercesről

Cogito ergo sum. Gyakran előfordul velem, hogy egy-egy fogalom, tárgy, tevékenység, élőlény gondolatokat ébreszt bennem. Ezért van úgy, hogy éjszaka felkelek és a géphez ülök, hogy leírjam benyomásaim róluk. Örökény után szabadon választottam műfaját.

Célom a félpercesekkel csupán az, hogy az olvasóban ugyanúgy gondolatokat gyűjtsak, választásra késztessem, hogy melyik oldalon kíván maradni, továbbá, hogy Ő is hozzátehesse saját történetét mások okulására. Valójában félperceseim vitaindítók is egyben. Jó szórakozást hozzájuk!

2. Köszönömök

Négy év hosszú idő, ha az ember magára marad. A társadalomból kikerülve egymaga tengődik napi gondjaival. Mert nem igaz, hogy a szűk lakóterre kényszerített ember tud unatkozni, hagyják tétlenkedni. Mire a mindennapi vállalható teendőt elvégzi, nagyon elfárad, sokszor kikészül már fél tízre. Ilyenkor, zuhanyzás után ágyba esik és jön a szellemi, még nehezebb megmértetés.

A jövőben nem érdemes gondolkodni a matracsírból, így marad a múlt, sok esetben a közelmúlt. Hány meg hány esetben kaptam köszönömöt kollégától, tanítványtól, főnöktől a munkában, s otthon a faluban ismerőstől, rokontól, szomszédától, idegentől. Gondoltam, a padláson jól elférnek. Azóta beláttam, hibáztam. Hiába kutatom, mind elfogyott. Felkaphatta a szél, bár egy sem volt könnyű. Sokszor megizzadtam érte, holott mind ingyen adtam. S most, mikor nekem lenne szükségem a mindennapi kínlődásomban, nincs kinek köszönömöt mondani.

3. Gomba

Idén ugyanúgy tudtam szokásos erdőrészemem gombára lelni, mint azelőtt. Sőt tobzódtam azok sokféleségében, szárítani is sikerült belőlük. Lett is vagy kétkilónyi messze illatozó levesbe, húsételekhez való. Sopronban volt intézni valóm, ezért bőven raktam egy zacskóba a frissen szárított vargányából .

Kora délutánra végeztem ügyeimmel, s hazafelé vettem az irányt. Útközben azonban letértem barátom háza felé. Most nem a kocsimmal volt baj, most nem a szerelőt kerestem. Egyszerűen eszembe jutott egy olyan ember, akinek sokkal tartozom. Ilyenkor semmi nem fáj, könnyen felejtődik az emlékezetből a gombaszedés alatti és utáni testi fájdalom. Búcsúzások nemcsak az én, de az Ő szeméből is legördült egy láthatatlan könnycsepp.

4. Kézfogás

Manapság, ha férfiak találkoznak, nem divat kezét fogni. Úri helyeken még illik szigorúan nem izzadt tenyérrel parolázni. Ám lassan elfelejtődik őseink méltó szokása üdvözléskor. Marad helyette a helló, szia, csó, csá, hali, fejbiccentés s megannyi más förmedvény. Pedig én másképp tanultam anyósom apjától.

Alacsony, tömzsi ember volt az öreg, túl a hetvenen, mikor megismertem. S már az első találkozáson megtanított kezét fogni. Először csodálkoztam, miért nem engedi

el jobbam. Csontos ujjából sehogy sem tudtam kibújni. Gondoltam, játszik. Ám ekkor találkozott szemünk, s ő hirtelen elengedte kezem. Ekkor értettem meg, mi hiányzott a puszta kézszorításból.

5. Bio

Még nem is olyan régen foglalkozunk a biotermékek szerepével mindennapi táplálkozásunk kapcsán. Meg is nőtt rögtön az ilyen termék utáni kereslet, mely magával hozta azok ármonopóliumát a hagyományosan vegyszerezéssel előállított termékek fölé. Jó ez így a termelőnek, jó a fogyasztónak.

Gyerekkorom óta betegségekkel küszködök, szinte az összes kórházi osztályt ismerem. Mivel anyagiakban soha nem bővelkedtem, paraszolvenciával soha nem tudtam kifejezni hálámat kezelő orvosaimnak. Maradt számomra a bio. A kertemben megtermelt konyhazöldségek, gyümölcsök jelentik nagyrabecsülésemet a szakma iránt. Hála Istennek, ebben ők is partnerek.

6. Borbarátok

Édesanyám mindig emlegette, ha belemerültem a szórakozásba: borbarát van, bajbarát nincs. Nem hittem neki ebben sem, hisz például az egyik szomszédval keltem, vele feküdtem. Minden gondunkat megosztottuk, segítettünk egymásnak apró ügyekben. Aztán én egészségügyileg lerobbantam.

Barátnak hitt szomszédom már nem is köszön. Már nem vagyok partiképes. Rokkantságom még a szél is kifütyöli. Hol vagytok cimborák, sok régi jó barát... – szól rádióból a nóta.

7. Erzsike

Vannak az ember életében olyan tanítók, tanárok, akikre szívesen emlékszik vissza. Sőt olyan is akad, akivel diplomaosztás után is tartja a kapcsolatot. Még a szögesdrót sem akadály egy magvas tanár-diák kapcsolathoz. Ennek ragyogó példája, hogy meghívtam Őt a soproni líceumba vendégtanárnak pár tanóra, előadás erejéig.

Ezután már csak évente találkoztunk homoki házában röpké tíz percre, több időt nem tudtam kiszakítani feszített napi programomból. Idén pedig még ennyire sem futotta. Nem találtam odahaza. Az ajándékba szánt gyümölcssteát a szomszédos boltban hagytam számára. S nemrég nővérem tapintatosan közölte velem Erzsike halálhírét. Még egy baráttal lettem szegényebb.

8. Keresztapa

Szokásosnak mondható éves rokonlátogatásra érkezünk a kárpátaljai óhazába. Együtt utazott az egész család, szeretünk Kisdobronyban és környékén lenni, rokonokkal, ismerősökkel találkozni. Mivel üres kézzel soha nem megyünk, mi is kapunk cirillbetűs ajándékokat.

Egyik kötelező programunk a nagydobronyi piac felkeresése. Nem feltétlen vásárlás szempontjából rójuk a portékájukat kínáló eladók sátrait, de itt futhatunk össze több rég nem látott ismerőssel is akár. Egy ilyen alkalommal mutattam be fiamnak nagybátyját, aki egyben keresztapja is. Fiam 22 éves volt akkor.

9. Katonahaver

Szovjet katona voltam két évig. Ifjúságom legszebb korszakát adtam ingyen egy olyan országnak, mely megszűnt létezni. A két év alatt robbant Csernobil, leszállt Rusth a Vörös téren. Megbűnhődünk érte katonatársaimmal a sok éles riadón keresztül is.. Közben igazi barátságok szövődtek, közösen ábrándoztunk a szabadságról, s szomorúan tekintettünk ki a magas fal mögül naponta a városra.

A fél, egész, másfél, két év összezárt sorstársaimmal, kik a nagy Szovjetunió szinte összes köztársaságát, nemzetségét képviselték, jó, bajtársi viszonyban éltük a mindennapokat. Tervegettünk, hogyha szabadulunk, felkeressük egymást. Azonban az eltelt immár huszonhat év alatt senkivel nem sikerült találkozni.

10. Göngyöleg

Suhankoromban zsebpénzt munkával is lehetett keresni. Gyümölcstároló ládákat készítettünk a helyi kolhozoknak (tsz-eknek). A faanyagot és a szegyet biztosították, s mi ha jól ügyeskedtünk, megfeszített tizenöt perc alatt kész volt a nagyméretű, tíz alatt a kicsi láda. Bár sokat nem fizettek, meg voltunk elégedve.

Manapság mindenütt műanyag tároló eszközök vannak. Igaz, tovább tartanak. Viszont ha sérül, szemét lesz belőle. Sok, nagyon sok le nem bomló szemét. Bárcsak újra faládát szegezhetnék!

11. Kutya

Szőgesdróttal védett határon nehéz az átkelés. Éppen ezért használtam fel befolyásomat arra, hogy átmentsem szeretett patkányfogó kutyámat, mikor az anyaországba költöztem. Át is adtam az ismeretlen vállalkozónak a másnapi viszontlátás reményében. (Ukrajnából szinte lehetetlen élő állatot kivinni, utaztatni.)

Másnap hiába kerestem lakóhelyén a megbízott „csempészt”. Mivel kiszabadult a zsákból Buksi, belevetette a Tisza árterébe magát. Én pedig hiába hívogattam elelesukló hangon utolsó óhazai ebemet. Elvesztését máig nem tudtam lelkemben helyre tenni, bocsáss meg drága barátom.

12. Televízió

Harmadiknak a faluban nekünk volt televíziónk. Amikor adás volt, nemcsak magunk ültünk le eléje. Futballmeccs idején kitette édesapám az ajtóba, s az udvaron lócákon, székeken s spontán a földön foglaltak helyet az utca lakói és a szomszédok. Ámulattal nézték a kicsi képernyőt.

Csak Józsi bácsit nem érdekelte a technika újdonsága. Mikor először és talán utoljára, messziről szemügyre vette az adást sugárzó gépezetet, köpött egyet a markába, és ezt mondta: – Én aztán akkor sem hiszem el, hogy abba a kis dobozba beférnének a focisták, boszorkányság az egész.

13. Farmer

A farmer, a Trapper farmer a nyolcvanas években öltözködési szimbólumnak számított Kárpátalján is. Igyekezett hát minden szülő beszerezni az anyaországból a népszerű nadrágot fiának, lányának egyaránt. Bár a szőgesdrótot csak két évente lehetett átlépni, ez azonban nem jelentett akadályt elterjedésében. Volt úgy, hogy az átkelésnél hármat is magára tudott venni valaki.

Megkaptam én is első farmerem, az aljára cipzárt varrattam, hogy ne kopjon, meg az új hóbort miatt is, hátsó zsebébe pedig kötelezően járt a hosszú nyelű fésű. Felülre feliratos póló vagy ing dukált. Így nézett ki egy szívtipró anno.

14. Fejőnő

Legyél inkább fejőnő, mint tanár – mondogatta édesanyám nővéremnek és nekem. Az legalább nagyon jól keres, tanulni sem kell érte. Igaz, kb. háromszorosa volt egy kolhozista (TSZ) fejőnőnek a havi fizetése, mint egy tanárénak. Külön gépjárművel szállították munkába őket. Sőt a napi kenyeret köteles volt pult alá tenni a boltban számára az eladó. (Akkoriban minden árucikkért sorba álltunk, mikor milyen eredménnyel.)

Nővérem megfogadta szülőm tanácsát, kereskedelmit végzett. Azonban én előbb-utóbb csak tanár lettem. Igaz, soha nem bántam meg a nemzet napszamosaként.

15. Teknőc

Sráckoromban sokat halásztunk. Különböző módszerekkel igyekeztünk birtokba venni a környékbeli vizek gyümölcseit. Horgásztunk, teszi-vesziztünk, tapogatóztunk, kosaraztunk, tükörhálóztunk, kézzel halásztunk. A legjobban szeretett eszköz viszont a háló volt, mert tudtuk, azzal foghatjuk ki a legtöbb halat.

Egy ilyen alkalommal egy jól megtermett teknősbékát fogtunk. Kítettük a kanálissal párhuzamosan futó vízzel telt keréknyomba, fejével ellentétesen. Zsákmányunk a fejét kidugva szépen száznyolcvan fokos fordulatot vett és elindult a víz felé. Többszöri próbálkozás után letettünk gonosz játékunkról, mert megértettük, otthon a legjobb.

16. Frizura

Iskoláskoromban is a hosszú haj híve voltam. Fiúként nehezen tudtam megvédeni lobonc hajam, ha szüleim nem tanárok, úgy meg kellett volna válnom tőle mihamarabb. Kémiatanárnőm, későbbi kollégám, beosztottam minden óráján az ollót emlegette, hogy megnyír, ám én ragaszkodtam hozzá kellő háttérrel.

Harminc év elteltével még mindig szeretem a hosszabb haját, a szebbik nem is jobban tetszik, ha ilyet hord. A mai frizurádivat meg szabályosan letaglóz, bár soha nem felejttem, hogy szovjet katonaként háromszor voltam kopasz, parancsra. A mai fiatalokat pedig senki nem kényszeríti hajkoronájuk elcsúfítására.

17. Észtek

1984 augusztusában Tartuban szerettem volna felvételizni az ottani egyetemre. Nővérem kísért el beiratkozni e távoli észte egyetemre. Az első este szerettünk volna vacsorára bevásárolni. Az üzletben (teljes Kánaán fogadott, Ukrajnában szinte minden hiánycikknek minősült, amit a kirakatban láttunk) kértünk tejet, vaját, kenyeret, sajtót, mire azt mondták, nincs. Megrökönyödve fogadtuk az elutasítást, mire egymás között magyarul vitatkoztunk. Ezt látva és hallva odajött hozzánk az eladó.

Másnap soron kívül lettünk kiszolgálva, bár oroszul kommunikáltunk, nyelvünk volt a kulcs az észte eladó szívéhez, melyet azóta sem tudok elfelejteni.

18. Igenember

Három gyermekemet igenmondásra tanítottam. Nincs a szótárban nem szó, soha ne mondjátok senkinek. Én is így cselekedtem viharos életemben mindig, bár sokszor ki lehetett volna kerülni a taposómalomból.

Most, hogy már közelebb vagyok az ötvenhez, kezdem érteni gyermekeim értetlenkedéseit. Most jöttem csak rá, hogy nem mindenki érdemli meg az igen-t. Ma pedig, sajnos, alig valaki.

19. Kenyér

Édesanyám mindig úgy tanított, ha megdobnak kövel, dobd vissza kenyérrel. A bibliai példa sokáig elkísért életem mindennapjaiban. Most azonban, az ötvenhez közelebb, inkább átírnám a példát.

Ha megdobnak kövel, dobd vissza egy nagyobbbal, vagy állj félre, és soha ne foglalkozz azzal, aki megbántott. Nem tudom kinek van igaza, mélyen azonban ítélőképességem örökre leragadt.

20. Vicc

Jugoszlávia, Szovjetunió, a berlini fal, a Magyar Népköztársaság és az USA fehér bőré elnöke bevonul az ivóba. Megszólal ekkor a csapos: Ez valami vicc?

Bizony, nem is olyan rég mindegyikért szigorúan büntettek volna.

21. Egyetem

Még a katonai szolgálat alatt készültem az ungvári egyetem magyar szakára. Több szakkönyvből készültem szabadidőmben, bár úgy gondoltam a leszerelés utáni csonka nyáron még lesz elég idő a tanulásra. Júniusban aztán talákoztam egyik barátommal, s hívtam magammal felvételizni. Előbb még időt kért, úgymond megbeszéli a szüleivel, aztán beleegyezett.

Már utolsó évesek voltunk, amikor egyik előadás után hazafelé tartottunk az egyetemről. Útközben felvetődött, lám milyen jó, hogy ketten döntöttünk jól, egyszer egyikünk jön kocsival, másszor másikunk, s hogy az én javaslatomra akkor jól döntve csatlakozott a hozzám. Ekkor évfolyamtársam, komám, kikérte magának, hogy ez bizony saját ötlete volt. Zsebemben azóta is nyitva a bicska.

22. Villanyáram

A kilencvenes évek elején gyakori vendég volt Kárpátalján az áramszünet. Hetente jó, ha két este élvezhettük Iljics lámpáit (Ugyanis úgy rágták a fejünkbe, hogy Leninnek köszönhetjük). Sok elektromos kütyü ment tönkre, nem győztük a villanykörtéket (mely szintén hiánycikk volt minden mással egyetemben) cserélni az ingadozásnak köszönhetően.

Egyvalami mégis jó volt ezekben a gyertyafényes (már ha volt) estékben. Több idő jutott egymásra, a családra, a beszélgetésekre, a konfliktusok tisztázására, a szeretetre, a szerelemre. Sokszor sütöttünk szalonnát a nyitott csempékálya tüzénél, így spórolva a gyertyával. Nyomorúságunkba így csempésztünk egy kis meghittséget. Hiszem, hiányzik ma is egy igazi hosszú áramszünet.

23. Tizenhét

Tizenhétszer voltam eltávozáson a két év szolgálati idő alatt Ha nem haza, akkor a városba kaptam minden hétvégén kimenőt a kaszányából 1985 és 1987 között. Ezzel senki nem tudott versenyezni, szerintem, melyekből ötször formaruhában leptem meg családom s rokonaim, no meg a lányokat. Igaz, minden hazajövetelem tetemes pénzkidással bírt szüleim, nővérem költségvetéséből.

Mára jutottam el oda, hogy megköszönjem áldozatos munkájukat, odaadásukat, hogy igyekeztek felejtetni, hogy legszebb két évemet rabolta el egy olyan ország, mely ma már nincs is. S egy másik dolog, falunkbélimet például ugyanebből az ezredből egyszer sem engedték haza a szolgálati idő alatt.

24. Testvér

Bátran kijelenthetem, hogy nekem van a legjobb testvérem. Igaz, nővérem hét évvel idősebb, mégis megegyezik gondolkodásmódunk. Nincs olyan nap, hogy ne beszéljünk legalább tízszer. Sokat köszönhetek neki. Neki adnám gondolkodás nélkül az életem, a szívem.

Egy ideig együtt dolgoztunk az egyik ÁFÉSZ-nél. A kollégák látva egymás iránti ragaszkodásunkat, burkoltan megvádoltak testvérszereléssel. Modernkori Augusztus és George Gordon Byron? Gazdag szegények és/vagy szegény gazdagok.

25. Szerelem

Létezik szerelem első, másod, sőt harmadszori látásra is. Nem ez a lényeg. Sőt nem is az, hogy meddig tart: semeddig, csupán plátóiként, egy légyottig, egy óráig, napig, évig, évekig. a siring. Tudunk róla, éreztetjük párunkkal, világgá kürtöljük, vagy csak olvasunk róla.

A szerelem nem sötét verem, de egy bizonyos intervallum után szeretetté alakul, melynél nincs magasztosabb emberi érzés egy idegen, nem rokon iránt. Vannak boldogságra született emberek, én nem tartozom közéjük.

26. Sajt

'96-ban a franciaországi Lourdes-ban kéthetes zárandoklaton vettem részt a Máltai Lovagrend Szeretetszolgálatával. Mozgássérülteket kísértünk Szent Bernadett csodatévő forrásához. Én és barátom nem éltünk még ilyen úri, mégis szerény hajlékban, mint ebben a gyönyörű kisvárosban. Minden kívánságunk teljesült, úgy éreztük.

A napi ötszöri étkezéshez sem voltunk szokva, s a francia konyhához meg végképp. S az a rengeteg féle sajt. Mindig szerettem és máig is imádom a tejtermékeket, ám odáig fajultak a dolgok, hogy a Camembertnek levágtuk késsel a széléit !!! Ma már elítélem barbár tettemet.

27. Lourdes

Lourdes nem igazán a sajtról jut csak eszembe, sokkal fontosabb életérzés kerített hatalmába a két hét alatt, olyan, mint még soha az addigi életem folyamán. Addig, a nagy Szovjetunióban élt általában az ateista hozzáállás jellemezte, tiltottak számukra minden nem megfelelő vallást, kivált a kisebbségeket. Minden anyaországi egyházi ünnep például munkanap volt.

Bár az emberek, főleg az idősebbek bátran jártak templomokba, én igazán az itt tapasztaltak hatására váltam igazán vallásossá. Katolikusok között lettem igazi református. Ám számomra nem is az a lényeges, hogy milyen felekezettűek vagyunk. Csak higgyünk Istenben, az Ő Fiában, Jézus Krisztusban s a magyarok nagyasszonyában – Szűz Máriában.

28. Donor

Miután elmúltam tizennyolc éves, én is jelentkeztem a munkahelyemen kiírt véradáson. Igaz, kicsit megszedültem a csapolás után, ám mintha valamilyen le nem írható bizsergést éreztem, azt hogy segíthetek egy beteg emberen. Felemelő érzés, annyit mondhatok.

Több mint tízszer adtam vért, miután írásban meghökkentő levelet kaptam a vérelátó állomásról. Tudniillik megköszönik eddigi donorságom, de felhívják a figyelmet, hogy többé már nem adhatok, mivel hepatitis B-vel fertőződtem. Állítólag egy fertőzött tű nyomán. Ezek után nem tudom, jelentsem fel az állomást, vagy hagyjam a fenébe.

29. Könyvek

Ágyammal, melyben fél életemet töltöm immár több éve, pont szemben van az emeletes könyvespolcom, rajta megannyi könyv, több ezer. Mindegyikhez valamilyen történet fűz, mint például hol vettem, könyvesboltban vagy antikváriumban, diákoktól vagy rokonoktól kaptam valamilyen évfordulóra?

Nemrég rendszereztem újra költözés után, így hamar rátalálok a keresett adathordozóra. Nem tagadom, könyvimádó vagyok. Egytől sem tudnék megválni, hiába a mai kor vívmányai, engem nem érdekelnek. Ma is egy könyvnek tudok csak igazán örülni.

30. Képek

Szobám s házam több falát néhai Bertics Imre barátom képei díszítik. Mindet tőle kaptam ajándékba. Legtöbbször ceruzával dolgozott kerekesszékekben ülve, veritékkel, kinnal festett épületeket (hisz valaha mérnök volt majd tanár), ám kérésemre (Halak vagyok) még a tőle távol álló vizet, vízesést is megfestette. Több ungvári épületet örökített meg, mint például a várat, a székesegyházat, a zsinagógát és templomokat, fatemplomokat.

Most, hogy már nincs közöttünk, büszke vagyok arra, hogy barátomnak tudom, hogy én rendelkezem a legtöbb alkotásával. Rajzai tartják bennem az erőt, a mindennapi harcot. Köszönöm!

31. Házak

'98-ban hétszobás családi házat hagytam elkótyavetyélni az anyaországba való költözéskor. Itt nyugaton (Győr–Moson–Sopron megyében) egy viskót sem adtak akkoriban áráért. Azóta is fáj a szívem, sokszor álmodom szülői házammal, amelynek bővítésekor nagyon sokat dolgoztam egykoron a két karommal.

Áttelepülve újra kezdettem az egészet, egy rozoga házból kellett lakhatót varázsolni. Még most is nyögjük terheit, hiteleit. Bár a fizikai fájdalmat rég elfelejtettük, gyermekeim teljesen megszokták új helyüket, szívem mélyén azonban örökös marad a honvágy.

32. Ágy

Ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát – van benne ráció. Már gyermekkoromban deszkára voltam kényszerítve a kórházban, mivel nyitott hátgerinccel születtem. Térdepelve ettem, rosszul aludtam. Katonaságnál a vaságy sem volt a kényelem hírnöke.

Pár éve azonban már kényeztetem beteg testemet márkás matraccal, más egyszerűbb betét szóba sem jöhetne. Mégis, altatóval sem tudok időnként pihenni éjszakánként. Most is, hogy e sorokat írom, hajnali fél három van, lassan új napra virrad, csak számomra nem múlt el a régi.

33. Határ

Nincs még egy olyan ország, mint a miénk, amelyik magával határos. Sőt, Ukrajnával a mai napig árammal védett szögesdrót választja el. A XXI. században nonszensz, és mi Európáról beszélünk.

Az egykori szabadkőműves páholyok tagjai forognak sírjukban, s ha végignéznének egy határátkelést mondjuk Záhonynál, biztosan ordítanának kínjukban, schengeni határ ide vagy oda. A 150 ezernyi magyarság jelentős része a határon történő incidensek miatt sem látogat az anyaországba, büszkesége, virtusa nem engedi.

34. Himnusz

Hollandia és Anglia után hamarosan – nekünk magyaroknak is – megszületik Kölcsey Ferenc tollából a himnuszunk. Erkel Ferenc zenésíti meg, dallama és szövege egyedülálló a világ népeinek himnuszai között. Hisz mi már nemcsak a múltat, de a jövőt is megbűnhödtük.

Ezért, ha felcsendül szilveszter éjszakáján, sportesemény díjátadása kapcsán, nemzeti ünnepinken, engem könnyezni készítenek, kaparja torkomat, s könnyben ázott szemekkel éneklek büszkén himnuszunkat.

35. Beszervezés

Életemben háromszor akartak beszervezni, így utólag már csak megmosolygom, ám akkor valós veszélynek voltam kitéve. Először a katonaságnál próbálkoztak beléptetni a kommunista pártba. Egy év jelöltség után, rengeteg ajánlással szereltem le, úgymond mihelyst hazaérek, belépek. Másodsor harmadik munkahelyemen szerettek volna Moszkvába küldeni, tanulni. Ekkor sem álltam kötélnek.

Harmadszor a Magyar Köztársaságba áttelepülve kaptam idézést a rendőrségre, ahol három órán keresztül szinte vallatott egy civil belügyis, hogy honnan jöttem, miért jöttem, mit akarok stb. Eljövetelemtől egyszerű névjegykártyát kaptam telefonszámmal. A legelső kukába dobtam, ám előtte jól körülnéztem. Egyébként '98 őszén történt az utolsó próbálkozás!

36. Selmecbánya

Tanári kiránduláson vettünk részt a Felvidéken. Utunk egyik állomása Selmecbánya volt. Mintha kihalt településen jártunk volna, minden harmadik, negyedik épület volt csak lakva, ezáltal felújítva. Kávéra – megrökönyödésünkre – az egyik templom pincetermében berendezett kereskedelmi egységben találtunk. Nagy nyilak vezettek a zezugos altemplomi bárba.

Megdöbbenésem az egykori gimnázium láttán teljesedett ki. A magas kerítés mögött megbújó fő utcai híres tanoda alsó ablakai deszkával durván beszögezve, eme-

leti ablakai többsége kitörve fogadott minket. József Attila hol vagy, gyere, te szülj nekünk rendet!

37. Választás 1

Ukrajnában elég gyakran tartottak, tartanak választásokat. Annak tisztaságáról legendák keringenek. Arra különösen emlékszem, amelyik 98-ban történt. Én is indultam Kisdobronyban, nem ígértem szívességeket, és nem is csaltam. Az emberek mégis biztattak.

Későbbi sógorom volt a választási bizottság elnöke. Urnazárás előtt nem sokkal, mondvacsinált ürüggyel, a regnáló polgármester a járási székhelyre küldte bizonyos iratokért. Ezalatt megtörtént, aminek meg kellett történnie. Bár azóta már saját maga is, a még mindig tanácselnök, bevallotta a csalás tényét, nem fáj a vereség. Sőt!

38. Választás 2

Magyarországon éltem családommal, amikor kezembe került egy ukrainai választási brossura. A Kijevi Radába készülő jobb és baloldali képviselőjelöltek egyike, vagyis pártja a következő fifikával élt. A csak ukránul kinyomtatott jelöltek listáján két egynevű személy is volt.

Mindkettőt magyarul Kovács Miklósnak hívták érdekes módon, ám nem hiszem, hogy közülük az egyik ne kakukkfióka lett volna. Így is sikerült szavazatokat szereznie nemes ellenfelétől a baloldali jelöltjének. Ukrajnában már csak így megy. S ami még bosszantóbb, helyettem is valakik máig leszavaznak, sajnos.

39. Csuka

A moszkvai olimpia előtt egy évvel kétszer is sikerült ifjúként, először életemben, Magyarországra kijutni. Előbb pionírtáborba Nyíregyházára (erről majd külön beszámolok), majd rokoni látogatásra Budapestre. Nagyon élveztem mindkettőt, különösen a fővárosi vidámparkot és állatkertet, a számomra nyüzsgő metropoliszt, a mozgólépcsőket, villamosokat, metró, budai várat.

Mivel gyerekkoromtól rúgtam a bőrt, természetes kérés volt tőlem egy csuka, egy igazi Tisza futballcipő. Meg is kaptam, fekete színe ragyogott a három fehér sávval. A faluban senki nem büszkélkedett ám ilyennel. Ma pedig a futballsztárok különféle színű, számomra ripacs, hivalkodót húznak lábukra, tisztelet a kivételnek.

40. Repülés

Ahonnán én származom, azok közül kevesen mondhatják el magukról, hogy repültek már életükben. Igaz, én sem valami szuper gépen tettem meg kétszer is az Ungvár – Riga távot. Egy AN-24 nem is tudta leszállás nélkül megtenni az utat, így Minszkben le kellett szállni a gépről, míg újratankolták. Ez jó is volt, mivel a repülés csak a fel- illetve a leszálláskor tud számomra is élvezetes lenni.

A hirtelen gyorsulás és fékezés megdolgoztatja az ember szervezetét. A gomra hol előre, hol hátra tolul ilyenkor. A közbülső időben pedig vonaglott a gép, mint egy rossz szekér. Nem hiába becézik fapadosnak.

41. Kerékpár

Mifelénk, Kárpátalján csak biciklinek hívják. Falun minden háznál akad több is. Leghamarabb, leggyakrabban hozzányúl az ember, ha mehetnékje van. Én is gyakran használtam a kétkerekűt.

Október 15-e volt, édesapám születésnapja. Én kint a mezőn felügyeltem egész nap, hogyan szántják fel, hogyan boronálják meg hatvan ár földünket, s a vetésről sem lehetett lemaradni, mely már késő estébe torkollott. Fél nyolckor ugrottam újra nyeregbe, hogy hazafelé vegyem az irányt, amúgy is siettem, hisz a rokonság aput köszöntötte. Megfeledkeztem a legelemibb óvintézkedésről is, szatyrom beakadt a küllők közé, én pedig dobtam egy szaltót. Nem törődtem az eséssel, még gyorsabban tekertem. hazaérve azt sem tudtam, nevessek-e, vagy sírjak, akkora pukli nőtt a homlokomon.

42. Nyakkendő

Pontosabban pionírnyakkendő történetemet osztom meg Önökkel, kedves olvasók. Még a szovjet érában, mint eminens tanuló, részt vehettem jutalomüdülésen egy magyarországi táborban a nyíregyházi Sóstón 1979-ben. Nagy fejmosás után, (hogyan viselkedik egy szovjet elit diák), a párt ungvári székházában a Csehszlovákiába indulókkal együtt, rendőri felvezetéssel vittek bennünket az országhatárokra pionírnyakkendőben virítva.

Két fiatal komszomolista (KISZ-es) volt a vezetőnk. Először még mordnak, szigorúnak tetszelegtek, ám amint elhagytuk a magyar határt is, parancsukra örömmel váltunk meg az amúgy is fojtogató vörös anyagtól. Életem egyik legszebb két hetét éltem meg szabadon, magyarként. Csupán akkor ébredtem fel, amikor újra nyakamba kellett húzni a rongyot, amikor újra megpillantottuk a szögesdrótot, a szovjet határt.

43. Zászló

Édesanyám 1932-ben született Ungváron. Életében csak kétszer költözött a 35 kilométerre fekvő Kisdobronya, ahová a második világháború után tanítani irányították. S mivel itt ismerkedett össze későbbi férjével, itt is élte le élete számottevő részét.

Ünnepekkor mégis négyféle lobogót kellett kitűzni: sorrendben csehszlovákot, magyart, szovjetet majd ukránt. A történelemben nincs rá hasonló példa. S amikor élete végén átköltöztünk az anyaországba, sirva szorongatta világútlevelét. Nyugdíjas földrajztanár lévén már nem élhetett a késői szabadsággal, melyről csak könyvekből oktathatott, álmodhatott...

44. Nyelv

Nyolcfős csoportot kalauzoltam szülőházamban, Kárpátalján, pár éve. Elkerültünk a gerényi középkori templom rotundájához is. Az őrzéssel megbízott öreget nem találtuk az elején, én igyekeztem oroszul kérdezősködni a templomnál, az Ungvár külterületének számító mezővárosában.

Mint később kiderült, az unoka, egy tíz év körüli kislány, némának tetette magát, vállát vonogatta, durcásan tekintett rám, a kérdezőre. Kisvártatva előkerült a nagyapa, kulccsal a kezében. Míg vendégeim a falakról elötüremkedő festményeket, igazi csodákat szemlélték, én ruszinra váltottam, s láss csodát, megnyílt a kis néma, csak úgy dőltek belőle az ősi nyelv szavai, mondatai. Két perc múlva többet tudtam róla és a templomról, mintha bármelyik útikönyvet fellapoztam volna.

45. Sorbanállás

Gyermek- és ifjúkorom meghatározó napi feladat volt mindenki számára a sorban állás. Sokszor azt sem tudtuk a városi boltokban, hogy mit osztanak, csak beálltunk némán a sor végére. Így juthattunk csak mosószappanhoz, villanykörtéhez, zoknihoz vagy más mennyei jóhoz, például kenyérhez, ritkább esetben vajhoz, kolbászhoz.

Pénzünk volt, áru kevés. Nagyban működött az árumaffia, a kívülállók csendben túrték ügyleteiket. Volt, hogy kétszázötven kilométert mentünk benzinért a lebergi megyébe. S boldogok voltunk, ha két nap elteltével 100 literrel visszatértünk családjainkhoz. Mára gyökeresen megváltozott minden – kapható bármi, ám nincs hozzá elég pénz.

46. Válás

Húszévnyi házasság után kellett szomorúan válni feleségemtől. A három nekem ítélt gyerekem sem tudta a múlt idővel megértetni, feldolgozótta tenni az eseményeket. A rendőrség is unta már a csúnya, nem az emberi méltósághoz illő magatartást társam részéről, míg tartott bírósági ügyünk.

Azóta eltelt négy év, ő túl van újonnan szerzett társa elvesztésén, sőt egy hosszú rehabilitáción. A gyerekek tartják vele napi szinten a kapcsolatot, a kisebbik lányomhoz meg egyébként is láthatási jog illeti. Minden kezére játszik, a tetteiért elégtételt vehet, hiszen szemben lakik velünk. Minden nap látom az ablakomon keresztül. Csak én nem tudok ilyen gyorsan megbocsátani, bár vallásom, hitem erre kötelez. Még nagyon fáj, még nagyon friss a lelkemen okozott mély, szinte gyógyíthatatlan seb.

47. Jövő

Halálommal szinte megszűnnének az adósságspirál okozta napi nélkülözések. Ám tudom, gyermekeim nem hagyhatom, felelősséggel tartozom irántuk. Büszke vagyok rájuk, tanult, életre nevelt tulajdonságuk nem elhanyagolható mai világunkban.

Hiszem, közösen legyőzünk minden akadályt, ha a jó Isten velünk lesz, s a szerencse is hozzánk pártol néha. Az egymás iránti szeretet pedig idővel új családtagokkal, unokákkal áldja meg a Bernáth-famíliát.

47. Gyűrű

Első gyűrűmet édesanyámtól kaptam húszéves koromban, mikor leszereltem a hadseregtől. Jó nehéz, platina díszítéssel. Igazi pecsétgyűrű, mutatós, mindig illet gondoltam magamnak.

Idővel meg kellett nagyíttatnom, el is hagytam egy téli reggelen munkába menet. Az azóta kapott sportos pecsét és karikagyűrűm, karlánccal együtt általában a zálogház lakója. Ujjaim alig emlékeznek jogos tulajdonukra.

48. Házasság

Nem jó, nem lehet, nem szabad házasságot kötni sajnálatból, szánalomból. Első frigyem még így is húsz évig tartott, három gyermek a gyümölcse. Egyébként nálam vannak elhelyezve, mert Ők is így akarták.

Második hivatalosan megpecsételt eskünk sem ért és/vagy ér többet, hiszen gyermekeink nem fogadták el a kapcsolatot, viszolyognak tőle minduntalan. Három a magyar igazság? Van még értelme? Üljek két szék közé? Üljek egyszerre többre?

Nem tudom. Azt viszont igen, hogy engem is megsajnálhatna már valaki, hosszan tartó szeretettel.

49. Ceruza

Soha nem szerettem ceruzával dolgozni. Nekem mindig hamarabb kitörött a hegye, úgy gondoltam, úgy mint másoknak. Pedig nem görcsölök íráskor, rajzoláskor. Hegyezni meg egyáltalán nem tudtam, se hegyezővel, se késsel. Mindig édesapám oldotta meg e nem könnyű feladatot.

Ma sem fogok szívesen kezembe ceruzát. No nem azért, mert félnék tőle, vagy éppen hogy drága volna az örökös hegyezés miatt. Csak azért nem fogok kezembe ezután ceruzát, mert már az is kínai.

50. Flakon

Gyerekkoromban, ha találtunk egy üres vizes üveget, amelynek darabja 12 kopek volt, kész vagyonnak számított. 12 gyufát ért, 12 liter fűtésre szolgáló dieselt, egy tölcéséres fagylaltot, két kiflit, sőt filter nélküli cigarettát is adtak a nagy Szovjetunióban. Nagy ára volt a betétnek, göngyölegnek, nem is szórták az emberek ki a természetbe.

Ma a műanyagflakon ára nem régtől 1 forint, de mit vehetünk belőle? Hirtelen nem is tudom, hol kezdődik az a határ, amikor a minimum forintért már kapunk valamit az üzletben. Érdemes hát gyűjteni? Egy kis csoki 70 forint = 70 petpalack! Durva, nem?

51. Allergia

Egyebet se hallani nap mint nap, hogy allergia, allergiás vagyok. Ezelőtt harminc–negyven éve nem tulajdonítottunk ilyen kimagasló figyelmet a létezésére. Egyébként se volt rá ideje a kétkezi embernek.

Betegségem gyökereit próbálták megtalálni többek között egy allergiatesztel a kórházban, pár évvel ezelőtt. Mikor a procedúra negatív eredményt mutatott – én előre megmondtam, hogy oldjam a feszültséget –, bátran bevallottam vélt allergiámat. Csakis akkor vagyok érzékeny, ha üres a pénztárcám. Így általában mindig.

52. Autó

Egyszer volt Budán kutyavásár. 1975-ben minket is elért, s utójára megérintett a szerencse. Az USA-ból pénzt küldtek a rokonok egy személygépkocsira. Így lett egy piros Moszkvicsunk. Abban az időben még nagy, évtizedes sorok voltak a Szovjetunióban. No meg az ára sem igazodott tanárszüleim pénztárcájához.

Azóta a negyedik kocsimat hajtom, most 15 éves. Jó lenne lecserélni. Az idők folyamán azonban elvesztettem az utat rokonainkhoz. Már csak egy két név, ami megvan. Se cím, se kapcsolat. Pedig önekik szinte nem kerülne semmibe.

53. Ágy

Míg mások meglelt korukra kapnak deszkaágyat, én már gyermekkoromban kipróbálhattam. Rendellenesen növegető csigolyáim annyira megviseltek (nyitott hátgerinccel születtem), hogy szinte megnyugvás volt a kórházi deszkaágy, a térdepelve evés. Nem hajlott a derekam.

A sok injekció, a sok kórházi hét aztán lassan–lassan mulasztotta fájásomat, sőt tizenkét évesen már rendszeresen futottam, futballoztam. 93-ban kellett végleg szögre

akasztanom sportcipőimet, mivel újra visszatért súlynövekedésemmel gyermekkori betegségem. Még jó, hogy válogatni lehet a különböző ágybetétek között.

54. Gének

Gyerekkoromban faltam a könyveket, hisz nem volt más lehetőség az önképzésre. Sokat betegeskedtem, s a kórházban egy könyv volt a napi adagom. Talán ezért is lettem magyartanár, ezért élek ma is a szavak, mondatok, gondolatok büvkörében.

Mindhárom gyermekem jó helyesíró, iskolai, megyei, országos díjazottak. Bár tudom, hogy nem olvasnak rendszeresen, mégis hozták, hozzák az eredményeket. Hála a géneknek. Akinek ez nincs, ajánlom az olvasást, a szépirodalmat.

55. Szomszéd

Nem tudom, ki hogy van vele, én úgy gondolom, mindenkinek van vagy lesz egy rossz szomszédja. Nálam úgy kezdődött, hogy költözéssel kaptam új szomszédokat. Az egyikkel annyira bensőséges lett már a viszonyunk, hogy szinte együtt kelünk, s fekdünk.

Esküszöm, soha nem tettem ellene, még gondolatban sem. Hamarosan történt egy családi tragédiának mondható válásom, s ő ebben a pillanatban elpártolt tőlem. Gyermekemet, mind a hármat, nekem ítélte a bíróság. Ő az anyjuk pártján állt, áll. Többé egyetlen szomszédot sem engedek be intim köreimbe.

56. Cigaretta

Már második koromban, nyolc évesen, először ízleltem meg a cigaretta ízét. Nyolcadikos voltam, amikor már szüleim is tudtak róla. Később, vásárláskor egyenlően osztottuk el apuval. Mindketten erős dohányosok lettünk, voltunk. Kultusznak számított a filteres cigaretta. Egyedülként az ezredben csak én szívtam ilyet szolgálati időmben (2 év).

Édesapám hatvanhat éves korában hunyt el íny- és gégerákban, áttéttel a tüdejében. (Babits, Kosztolányi). Én 2001-ben, április 1-jén dobtam el örökre, pedig akkor már a két napi doboz se fedezte nikotinéhségemet. Tettem ezt erős akarattal, meg talán azért is, mert valami szebb halált képzeltem magamnak.

57. Karóra

Elemis koromban megkaptam az első szovjet karórámat szüleimtől. Büszkén viseltem jobb kezemen máig sem tudom, miért csatoltam rá, hiszen nem vagyok balkezes.

Jelenleg sokadik, kb. a tizenötödik órámat fogyasztom, soha nem tettem a bal kezemre. Az is igaz, napi viselésének nimbusza lassan leáldozóban. Mindenki mobiltelefonnal hord magával, tudván a mindenkori időt. Konzervatív beállítottságom az utolsó órámnak még megkegyelmezett.

58. Tetoválás

A szovjet hadsereg minden katonája előtt ott lebegett a lehetőség, hogy megörökítse valamilyen formában az ellopott két esztendő legszebb ifjúságából. Az albumkészítés veszélyesebb volt, mint egy tetoválás.

Persze én sem hagyhattam ki szakaszvezetőként, s az első adandó alkalommal jereváni barátomat megkértem, tűzze bőröm alá a szabadság szimbólumát. Azóta ott

díszleg bal felkaromon (hála Istennek eltakarja a póló, rövid ujjú ing) egy sas, lábainál egy fodros szalagon születési adataim és nevem.

59. Frizura

Futballrajongóként nap mint nap szembesülnöm kell különböző hajviseletekkel. Ám nemcsak külföldön hódít ez az idióta divat, hanem szűkös hazánkban is felütötte fejét az idegenlégiós és a hazai focisták hajkoronáját illetően.

Szomszédom fodrásznak tanult, s a hajam volt egyszer az alapanyaga. Olyan tartózt kreált, hogy hónapokig göndör frizurával jártam, mely még mindig jobb, mint a kakastaréj, a rikító színűre festett vagy akár az oldalt borotvált. Na de mit is ítélekem én, az ősi civilizálatlan törzsek a mai napig úgy fodrászkodnak.

60. Defekt

2001-ben vásároltam hitelből utolsó kocsimat. A Vito ez idáig egyszer hagyott cserben, kiment a turbója, ennek öt éve. Azóta sem volt semmilyen nagyobb gond vele, igaz, már tizenöt éves, és több mint 327 ezer km van benne.

S akkor jött tegnap egy durrdefekt az autópályán. Rögtön legalább négy hiéna, autómentő, megjelent, hogy segíthet e. Az egyik szimpatikusabb s racionálisabb tervvel állt elő, melynek értelmében „begurultam” a közeli benzinkútra. Ott áramot kérve, lopva levágta a sosem használt pótkerék tartóvasait egy vágókoronggal, kicserélte a kereket és legombolt 20 ezer forintot, úgymond áfa nélkül. A végén még én jártam jól?

61. Gyufa

Tizenkét éve annak, hogy elszívtam az utolsó cigarettámat. Gyufát ritkán, inkább öngyújtót használtam eldobott szenvedélyemhez. A hideg időszakokban hol egyikkel, hol a másikkal gerjesztettem tüzet kályhánkban.

Ma, hogy már nem mérgezem magam nikotinnal, gyufát, Irinyi gyufáját használok. A múlt nap elfogyott, így elvettem egy öngyújtót nagyobbik lányom gyűjteményéből. Ezután is így teszek majd, megspórolom a tűzcsiholó elég drága árát. Lányom sem dohányzik, neki sem fontos a teli gázos gyűjtemény.

62. Renitens

Sajnos korán kialakult az egyik rossz szokásom – a dohányzás. A szolgálat alatt szívtam talán még keményebben, abba öltem minden dühöm. Két év szovjet katonaság a légelhárításnál nem leányálom. de egyhez ragaszkodtam, csak filterest (szűrőset) szívtam.

Az ezredben én voltam az egyetlen, aki nemcsak akkor pőfékelt füstszűrőset, ha meglátogatták vagy csomagot kapott, hanem mindig. Ezért tőlem már nem kértek egy idő után cigarettát, mivel nem tudták volna visszakinálni. Én voltam egyedülként az úri dohányos, a renitens. Eldobott csikkemet azonban még vagy hárman legalább megszívták.

63. Szívószál

Részeg férfiakat gyakrabban látni, mint nőket. Ebben talán még az erősebb nem vezet nem nagy dicsőségére. Életemben két teljes napot töltöttem a rigai repülőtéren felszállásra várva, s megakadt két szép, jólöltözött hölgyön. Címlapra is kiválóak lettek volna.

Figyeltem őket, hisz volt időm, öt órán át, ahogyan szívószállal eregették le torukon egymás után az alkoholtartalmú koktélokot, közben nevetgéltek, cigarettáztak. Aztán később még láttam őket, az illemhely felé vezető lépcsőn elterülve fetrengtek saját hányásukban félájultan. Szegény szép gazdagok.

64. Buli

Sráckoromban nagyon szerettem bulizni. Sőt, sokszor szalagos magnómmal, 1980-ban kaptam, a moszkvai olimpia évében egyedül is szolgáltatam zenét iskolai rendezvényeken. Ki nem hagytam volna egyet sem, hiszen táncolni is szerettem.

Egyszer egy bálon aztán (élőzenés volt mindig, különböző helyi és nem helyi együttesek adták a talpalávalót) megpillantottam Őt. Bundában, hosszú, derékig érő barna hajjal. Eztán már csak Ő létezett számomra, az Ő gyámolításával voltam elfoglalva. Pedig addig az időig tomboltam a bomló századvéggel egyetemben.

65. Mutatópálca

Iskoláskoromban a mutatópálca egyenlő volt a bottal, a testi fenyegetés egyik hatós eszközeivel. Mivel prominens diák voltam mindig, rám hárult a feladat többször is, ha hiány mutatkozott belőlük egyes órák elején. Ilyen volt az oroszóra is.

Ha vastagabbat hoztam, akkor fájt, ha vékonyabbat, csípett. Legtöbbször én is sírtam a megvertekkel, bár én mindig megtanultam a szabályt, verset. A mutatópálca árnyéka ma is jót tenne egyes elkényeztetett kölyöknek napjaink iskolájában, azt hiszem.

66. Belphegor

A televízió legelső félelmetes filmje Belphegor, a Louvre fantomja volt. Gyerekként nem mertünk kimenni sötétben az udvarra, de a másik szobába se félelmünkben. Így vagy úgy, de éjszaka ma sem mennék át szívesen egy sötét temetőn.

A mai média kínálatában már nappal is lehet igazi, sokkal félelmetesebb horrorra akadni, kapcsolgatva a tévéirányító gombjait. A múltkor egy ilyenre váltottam véletlenül (egyébként nem szeretem az ilyen típusú filmeket), ám tízéves kislányomat egyáltalán nem zavarta, csak nevetett rajta. Az interneten sokkal durvább játékokat is játszott már, sajnós.

67. Maroktelefon

Eleinte nagyon idegenkedtem a mobiltelefontól. Ezt a mindennapi negyven kilométeres ingázás a munkahelyemre, mondatta ki velem. Kénytelen voltam végighallgatni utastársaim minden ügyes-bajos tereferéjét, intimitását, szennyesét.

Ki is jelentettem családom előtt, hogy csak akkor lesz mobilja valakinek is, ha nem kell érte fizetni. Erre mit ad Isten, rá pár hónapra már nulla forintért lehetett hozzájutni korunk nélkülözhetetlen tárgyához. Van is családunk minden tagjának, de másoknak is hallhatóan nem kommunikálunk egymással.

68. Hajdina

A nagy Szovjetunió területén hódított a hajdina, ritka volt az olyan ember, aki nem szerette. Ám inkább a férfiak vannak úgy vele, akik szolgáltak a seregben. S ha főzték, igazi ünnepnapnak számított. A köles, burizs, árpa, rozs stb. köretek közül ezt szerették a legjobban a szovjet katonák.

Én ma is gyakran főzöm a családnak köret gyanánt, igen ám, csak hogy Magyarországon nem lehet mindenhol kapni. S ha van, nagyon drága. Így Ukrajnából szerezük be. Érdemes megízlelni.

69. Párt

Egypártrendszerben nőttem fel. Az irányított oktatás sem tudott józan eszemből kibillenteni. Ameddig csak tudtam, halogattam, aktív társadalmi életet élőként a belépést. A katonaságban azonban már nem volt visszaút. Megzsaroltak, hogy nem vehetnek fel a szokásos egy év próbaidőre.

Közben eljött a leszerelés ideje, és már csak egy hét maradt volna az a jelölti évből. Feljebbvalóim marasztaltak, előléptetést ígértek soron kívül, ám én ragaszkodtam a leszereléshez. Megígértem nekik, első dolgom lesz hazatértem után, hogy belépek a kommunista pártba. Azóta is lépek.

70. Tyúkszem

Gyermekkorom bővelkedett különböző betegségekben, nyavalyákban. Amit el lehetett kapni a járványok kuszaságából, azt én el is kaptam mind. Ráadásul mindkét kezem tele lett egy hónap alatt legalább egy tucat tyúkszemmel. Sokszor szégyelltem magam miatta, olyan paraszti betegségnek tulajdonítottam, ám ahogyan jött, rá egy évre ugyanolyan gyorsan el is tűnt.

Ma már különböző fagyasztó stiftek léteznek, gyorsabban megszabadítva a „beteg” a csúnya dudortól. Ebben is sikerült előbbre lépnie a gyógyszeriparnak.

71. Pionírnyakkendő

Elemista korunkban már pioniroknak vettek fel mindenkit az osztályomban. Nem kellett hozzá semmilyen előmenetel, tett. Mint egy–egy kiscsavar, álltunk sort és a nagyobbak a nyakunkba kötötték a piros anyagot.

Ám volt egy Jehova tanúi vallást gyakorló fiú is az osztályunkba. A négy legerősebb sem tudta lebirkózni, olyan nyers erő költözött a vékonydongájú fiúba. Így aztán csak ő nem lett Iljics unokája.

72. Évszakok

Negyven évvel ezelőtt még jól elkülönültek az évszakok egymástól. A tél tél volt, a nyár nyár. Tudtuk, hogy télen elővehetjük a szánkót, sílécet, korcsolyát. A téli szünetben reggeltől sötétedésig a befagyott tavon játszottunk.

2000 óta összefolyik, összerosódik minden, nyáron fűteni kell, télen nincs hó, fehér karácsonyról már csak álmodozunk. Ki a hibás? Szerintem a sok fellőtt műhold, rakéta, űrhajó. Maga az ember, s ha ez így folytatódik, megszűnnek az évszakok is.

73. Gyógyszerek

Betegségekkel tüzdelt gyermekkorom után olyan időszak következett életemben, amikor száműzhettem mindenféle gyógyszert. A megfázásomra sós forró lábvizet és forralt bort, teát használtam gyógyírként.

Négy éve, mióta megkaptam életre szóló nem várt betegségem, gyógyszerkísérletek alanya lettem, és végre be tudták állítani a napi adagomat. Reggel 7, délben 1, este 5 szemet kell a napi zökkenőmentes élethez beszednem, plusz a fájdalomcsillapítók. Sokszor nem is gyogyok éhes naponta.

74. Pénz

Lehetetlen pénzt keresnem a hónap legtöbb napján. Ahogyan jön, úgy el is folyik kezeim közül. Annyi helyre tartozom még, hogy szinte mindig csak azt a lyukat dugom be, amelyik már lángol. Így is sokszor sikerül túllépnem a határokat, s ekkor a bankok nem kímélnek, még rátesznek egy lapáttal, hogy aki tud törleszteni, törlesszen többet.

Valamikor azt szeretném elérni, hogy mindig legyen a vaskosnak látszó bugyellárisomban annyi pénzem, hogy akár kölcsön is tudjak adni a rászorulóknak. Mert most még én vagyok az.

75. Játék

Négy-öt éves lehettem, óvodás. Ungváron voltunk édesanyámmal, nagyszüleinket látogattuk meg, kaptunk költőpénzt is, mivel pedagógus szüleim bárhogy is osztották – szorozták, sosem volt elég a pénz huszadikáig. Igen ám, de utunk egy játékbolt előtt vitt el hazafelé.

Persze, hogy észrevettem a guruló lovat, amire még rá is lehet ülni. Mire a drága jó anyám megvette a jövő heti betevőnkre kapott pénzért a lovat, én kisírtam legalább egy félévnyi könnyet. Hazaérkezés után átjött a szomszéd idősebb fiú, és rögtön összegyogyott a táltos lovam. Bocsáss meg drága, édes, jó anyám.

76. Fények

Irigykedve keltem át mindig a szovjet–magyar később az ukrán–magyar határon. Elsősorban a fények miatt irigykedtem. Bár tudtam, hogy tőlünk is kap az anyaország villanyáramot, s a tény, hogy tudom, még bőszebbé tett.

Szinte semmi nem változott azóta, hogy tizenöt éve az anyaországban élek. Most sajnálom a sötétségben élőket, tudom, nem miattuk van ez így, ők csak a szenvedői. Szegény fénytelen rokonok.

77. Ajándék

Biztos a szokásos pénztelenség miatt nem vagyok az ajándékozás híve. A túlzott ajándékozásé. A karácsony a túlzott ajándékozásé. Sokan presztízst csinálnak belőle. Sokan az ünnepek után kidobják, elzárják jó mélyre, továbbajándékozzák a gondosan beszerzett kütyüt.

Én egész évben, ha esik, ha fúj, ha süt, ha fagy, próbálok adni. Ha valaki elfogadja, annak örülök a legjobban. Más meg úgysem érti meg, ért meg.

78. Születésnap

Az anyaországban hiúságból nem divat a születésnapot megünnepelni, holott az csak egyszer van egy évben, nem úgy mint a névnapok. Édesanyám Mária volt, körülbelül huszonnyolcszor ünnepelhette volna évente a névnapját.

Kárpátalján és családjunkban is fontosabb a születésnap a névnapnál. Minden egyes megélt évnél számba vesszük a múltat, a jövőt sem feledve, hálát adunk az Úrnak, hogy segített elérni a soron lévőt. Névnapokon is felköszöntjük egymást, olyankor az ünnepelt fizet.

79. Mutatópálca 2

Vegyünk egy mutatópalcát. Hány vége van? Kettő.

Törjük ketté a mutatópalcát. Hány vége van? Négy.
Nem igaz, pedig öt. Hiszen a mutatópalcának is vége van.
Nyelvtanilag a 2-szer 2 = 5

80. Testvér

A világon nekem van a legeslegjobb testvérem. Ő az, akire mindenkor lehet számítani. Fordítva is igaz minden. Ezt látva, voltak olyanok, akik még testvérszerelimmel is megvádoltak a hátunk mögött. Szegény szerencsétlenek.

Egymás iránti szeretetünk mit se kopott az időben. Én kész vagyok most is meghalni érte, érette, végette.

81. Album

Katonai albumot csak a kitartóbbak készítettek a seregben. Én közéjük tartoztam, s még nem voltam egyéves baka, már nekikezdttem a grandiózus munkának. Nem hittem, mennyi munkaórát fog majd elvenni amúgy is kevés szabadidőmből. Még jó, hogy mindegyik jobb rajzoló és festő meg tudtam nyerni ügyemhez. Engem, a magyart, a soknációs szovjet seregben mindenki szeretett.

Rejtegetnem kellett több évig a már–már múzeumba illő festett, rajzolt, arcképekkel, titkos és nem illő fényképekkel teletűzdelt albumot, míg végre leszerelhettem és hazacsempészhettem. Azóta már szinte rongyossá vált, annyit néztük, még a tanítványaim is nagyokat csodálkoztak, hogy magyartanárunk szovjet szakaszvezető volt.

82. Memória

Tudjuk, egy bizonyos koron túl memóriazavarokkal kell majd szembesülnünk. Kinek előbb, kinek utóbb. A seregben a legmagasabb rangú ezredparancsnoknak azonban nagyon jó emlékezőtehetsége volt, minden katonának tudta a nevét, tudta, hogy a hatalmas Szovjetunió mely részéből jött szolgálni, tudta mely századhoz tartozik, és ki a közvetlen feljebbvalója.

Akkor mit mondjak én, aki az öt, tíz éve leérettségizett osztályaira sem emlékszik már, bár arcról szinte mindenkit megismerek, a neveket azonban már hadilábon állok. Itt követek meg mindenkit, akit akaratlanul esetleg elfelejtenék. Bocsássanak meg kérem.

83. Kapu

Soha nem szerettem a zárt, átláthatatlan kapukat se a városban, falun meg pláne. Azt jelentette számomra, hogy azon túl egy zárt világ van, nekem, nekünk, kívülállóknak, pedig kuss.

Éppen ezért, igyekeztem minden idáig általam lakott családi ház kerítését, kapuját úgy kialakítani, hogy azon elegendő rés legyen a betekintéshez. Ezzel azt jelzem mindenkinek, a nagyvilágnak, hogy nincs takargatnivalóm, nyitott vagyok, mint egy tenyér.

84. Matracsr

Heinrich Heine abban tévedett, hogy csak neki lesz, neki van matracsrja. Lásan én is átvesszem kifejezését hogylétem magyarázására. Bár az utóbbi időben megfogalmazódott bennem az a gondolat, hogy aki egészségem felől kérdez, azt mondom majd, kutya bajom.

Igen ám, de én még sohasem hazudtam. Mi lesz így velem? Marad minden a régi-
ben, Heine unokájának tudva magam, vagy mint az időjárás. Az se rossz.

85. Tánc

Már óvodás koromban a tánc, a zene, a jó zene rabja voltam. Minden táncos alkal-
mat ki is használtam tánc tudásom pallérozására, ment is úgyahogy. Nagyon szerettem
és szeretek táncolni ma is megfelelő partnerrel.

Mára mindez azonban nem igaz. Bár én szeretnék, a testem, a lábaim már koránt-
sem. Izületeim keresztülhúzták minden létező szenvedélyem a táncsal kapcsolatban.
Nekem, aki még zeneiskolát is végeztem.

86. Soros

Sorban halnak ismerőseim, barátaim, lassan saját korosztályom – a negyvene-
sek. Különböző nyavalyák támadják meg szeretteim testét, lelkét és életet követelnek
cserébe. A halottak aztán hátrahagynak befejezetlen munkákat, árvákat, özvegyeket.

Bizony mondom, már régen nem a korosak mennek el, hanem a sorosak. Iste-
nünk mindezt látja? Istenünknek tervei vannak velük? Én nem kellek hozzájuk? Kivá-
rom türelemmel sorom.

87. Házi

Míg tanultam, mindig írtam házi feladatot, nem tudom miért, de nekem ez szent
dolog volt. Még akkor is nekiálltam, amikor udvarlásból éjfél után hazataláltam. Talán
az elcsent csók inspirált, nem tudom. Éjjel kettőre mindig végeztem, leoltottam éjjeli
lámpámat nővérem meglegedésére.

Másnap aztán lányok garmada várt engem, várták a táskámat, a házi feladatomat
az iskola kapujánál. Volt úgy, hogy a tanár már a padsorok közt járt, nézve a házit, s
nekem azt kellett lódítanom, hogy valahol elhagytam. A többiek még akkor is másolták.

88. Május 1.

Ingyen cirkuszt, kenyeret! Csak tessék, tessék! Ingyen a virsli és a sör! – Na, ez
hiányzik az idősebb korosztálynak. Ennyivel le lehet venni őket a lábukról. Emlék-
szem arra, amikor kötelező volt felvonulni, és a párt nagyjainak képét magasba emelve
vidám pofát vágva, el kellett masírozni a tribün előtt.

Egypáran már megjárták, hála az időnek, a széljárásnak, lásd Nicolae Ceausescu,
Szaddam Husszein. Ámde még sokan várnak az igazságtételre. Még az a szerencse,
hogy egyre kevesebben vannak azok, akiknek hiányzik még az ingyen sör és virsli, s
az internacionálé.

89. Úszás

Halak vagyok, nem tagadom, imádom a vizet. Benne ülnék, úszkálnék naphosz-
zat, ha tehetném. Az egyik betegségemet is tudom, hogy csak az úszás tudná gyógyít-
gatni, elviselhetőbbé tenni a mindennapokban.

Igen ám, de hol lehet manapság úszni? Úszodákban drága, folyókban, tavakban
tilos. A szegény ember meg szenvedjen, tűrjön, éljen betegségével, hisz arra kárhoz-
tatott.

90. Törés

Ami törhető, az általában el is törik. Így voltam én is a lábammal. Futballmecszen kiugrottam hátvédként ütköztem a kapussal, ellőttem a labdát, ő pedig a lábam. Sípcsonttörés lett, és még gól se volt. Áprilisban történt, s mire mi lettünk a pályaválasztók, én már újra játszottam, és a törött jobb lábammal két gólt is lőttem az ominózus csapatnak.

Bár ne tettem volna! Nagyon korán megerőltettem magam, még a megélt tizennyolc évem sem garantálhatta, hogy öt hónap múlva már a régi leszek. Hamarosan szögrel kellett akasztani a csukát is, örökre. Manapság pedig maradnak a közvetítések a televízióban, amikor egy-egy támadásnál még megrándulnak egykori focista lábaim.

91. Frontok

Lassan kezdem elhinni, hogy vagyok olyan jó a meteorológus szakmában, mint egyesek a rivaldafényben. Testem, lelkem minden csöppnyi frontot ugyanis jelez fájdalmaim erősödésével. Már négy éve nem nézek időjárás előrejelzést, hagyatkozom önmagam állapotának felmérésére.

Lassan kezdem elhinni, hogy egyszer még felhívna az országos meteorológiai szakszolgálattól a másnapi előrejelzés kiderítésére. Csak egy dologgal nem számolnak, nekem mindez óriási fájdalommal jár.

92. Defekt

Tizenkét éve van nálam a VITO, és most kaptam egy durrdefektet a tatabányai turulmadár alatt az M1-esen. Hála Istennek meg tudtam fogni a kocsit, nem mentem neki senkinek, magamban és utasomban sem okoztam kárt. Mivel még hajnal volt, fiam keresett egy autómentéssel foglalkozó akárkit Tatabányáról. Mire ő kijött, már három, én már csak országúti hiénának tartott autómentőket tessékeltem el, akik jobbnál jobb (nekik) ötletekkel álltak elő.

A legszimpatikusabb tanácsára lehajtottam egy benzinkúthoz a rossz kerekemmel, ő ott gyorsvágóval leszedte a pótkerekemet (amit még soha nem használtam, sajnos máshogy nem lehetett levenni), majd elkért húszezer magyar ropogós forintot, áfa nélkül. Utóbbi választottam megrökönyödve, majd folytattam utamat Budapest felé. A majd egyórás „munka” díját azóta is szívom fogaim közt.

93. Napilap

Kisebbik lányom szagol mindig bele a reggeli megyei napilapba, mit régóta járatok, olyan jó az illata a frissen nyomtatottnak. A kávé mellett szoktam átlapozni, a hátuljával kezdem. Mindez nem tart soha tíz percnél hosszabb ideig, esetleg a szombati számnál kicsit tovább elidőzők.

Az újság további élete ismert. Megy a kazánházba, jól lesz tűzgyújtásra. Felvetődik a kérdés, érdemes ezért előfizetni. Igen, már csak a hagyomány miatt is, mert hiába van minden az interneten, de azt nem lehet kézbe fogni, esetleg megszagolni, gyújtósna felhasználni.

94. Koszorú

Temetésre vágott virágot vagy koszorút illik vinni a hozzátartozónak, barátoknak, ismerősnek. Én soha nem tudtam megbarátkozni azzal a felkéréssel, hogy majd szép koszorút válasszak a boltban. Mert van csúnya is?

Bármilyent is viszünk, az elhunyt már nem nézi meg, lehet ő is ugyanúgy van vele, mint a sorok írója. A szépeket másnap el is szokták lopni a sírhantról arra vete-medett barbárok. Így én maradok a jelzőtlen koszorúnál.

95. Vendégség

Mondják, vendégségbe jó menni. Üres kézzel mégse illik megjelenni vendéglátónk előtt. Mindenkinek illik legalább egy mini kis ajándékot vinni, tudatosítva, hogy szeretettel tettünk eleget a meghívásnak, szeretettel gondoltunk a háziak mindegyikére.

Búcsúzásakor már kiderült, mijük nincs a vendégeknek, s ha nekünk van, úgy lás-suk el őket vele. Így a vendégség már nem is fog kínosnak tűnni egyik fél szemében sem. A rég nem látott vendégre úgy tekinthetünk, mintha minden nap találkoznánk egymás örömére.

96. Zene

A zenével már nagyon korán megbarátkoztam – mondták. A friss slágerekre mozgott minden tagom már másfél éves koromban. Később kanállal doboltam különböző hangokat kibocsátó felületen. Így tört el több hamutálca, tányér, üveg is otthon. Később zeneiskolát is végeztem szüleim akarására már a végén.

Elkezdtem hegedűn, aztán zongorán tanultam, végül harmonikán végeztem zenei tanulmányaimat. Tanárnőm olyan lelkes volt a záróvizsgámon, hogy megígérte, eljön velem felvételizni a konzervatóriumba. Végülis nem lett belőle semmi. Érdekes, egy gyermekem sem hordozza elfojtott vágyamat.

97. Bohóc

A bohóc a legemberibb ember. Eljártssza életünk, torz tükröt tart elénk, hogy fel-ismerjük magunkat. Mintha csak azt sugallná: ne a tükröt átkozd, ha a képed ferde. Nevetünk, kacagunk rajta önfeledten, holott észre sem vesszük, hogy saját magunkon tesszük.

Az öröm mellett hová lesz a gyakran túlnyomó részt bennünket övező komoly-ság? Akkor nem értem. A bohóc mégsem olyan emberi? A bohóc mégsem a legem-beribb ember?

98. Utazás

Szeretném bejárni a Földet – cseng dallammal fülünkben. Megismerni más kul-túrákat, szakrális értékeket. Eljutni más földrészre, egzotikus tájakra. A világ csodáit csodálni. Szép lenne.

Az azonban mindenképpen kijelenthető, hogy szüleim több vidékét bejárták föl-dünknek, mint nagyszüleim. Én már most több helyre eljutottam, mint szüleim. S tudom, gyermekeim, ha nem rontják el valahol, messzebb érnek, mint én. Ez a világ rendje. Így helyes.

99. Hit

Hiszek hitetlenül – mondta többek között Ady. Ezzel én is így vagyok, hogy melyik vallás, irányzat, hogyan magyarázza saját szája ízére, nem érdekel, mert hogy is tudunk dönteni, kit kövessünk? Egyszerű halandókként választhatunk-e napjaink kavalkádjában?

Isten van, Isten örök, Isten az emberé örökre. Így egyszerűen.

100. Staféta

Elérkezve a kerek számig, kicsit bele is fáradtam. Bár tudom, a versírással is így vagyok. A legutolsónál mindig úgy érzem, hogy az az utolsó. Kiegytem, nincs tovább. Ezt mondogatom már pár éve, a versek száma meg gyarapszik.

Ha nem állnék le a 100 félperccsel, akkor szóljatok, de akkor is, ha esetlegesen hiányérzetek támadna belőlük. Ha még itt leszek, hajrá...

Ambrits Tamás: Káosz

BÖRÖNDI LAJOS

HATVANHAT ÉVE

Mintha csak tegnap lőttél volna le,
egy pillanatra láttam még a csillagot
sapkádön, és a laktanya homlokzatán,
amint fölragyogott.

Én tizenhat, te huszonvalahány,
ujjad a géppuskához ragadt.
Úgy haltam meg, hogy te is meghaltál,
rád néztem, és te meghúztad a ravaszt.

Azóta hatvanhat tavasz és nyár
múlt el, de mi magmaradtunk fiatalnak.
Mert nem öregszenek a gyilkosok,
és azok sem, akiket meggyilkoltak.

Én nem bocsátok meg neked, bár
lehattél volna kedvesem is akár.
De nem lettél, és velem magadat is megölted,
ami túlélt bennünket, az a halál.

2022

ISTEN AZ UTCASARKON

Isten vacog az utcasarkon
nyomorúságos hajléktalanként
átlépnek rajta mintha heverne
bűzlő rongyként élő kacatként

kövér pap vihogó csitri
senki meg nem áll egy kis kenyérrel
mocskos fény csorog alá a falakról
meg a szégyen a piros szégyen

egy kislány tétovázik csak de édesanyja
odébb vonszolja: részeg a bácsi!
nem részeg csak nagyon fázik
mondja a lány s már ő sem kíváncsi

egy elesett csontsovány asszony
ránéz és aztán megsajnálja

egyél! nyújt át egy falat kenyeret
ne legyél olyan nagyon árva

és akkor egy csillag odafönt
fényesebben kezd ragyogni
megszületett a Megváltó
hull a hó elkezd sűrűn havazni

JÓNÁS A CETBEN

Itt emésztődöm tegnap óta,
kegyetlen parancs súlya nyom.
Elbuktam, nem ismertem föl,
hogyan van nálam nagyobb hatalom.

Mély kút a sötétség fölöttem,
hatalmas víz és szép halak
úsznak, fickándoznak törvény
szerint, mit betartanak.

Csak én hittem, hogy végleg és
egészen a magam ura vagyok,
most meglakolok itt a cetben,
csak magammal vitatkozhatok.

Börtön vagy a szabadság kapuja
ez a hatalmas gyomor?
Középen állok, második nap,
meglátjuk, mi lesz harmadnapon.

Addig? tanulnom kell meghajolni
nem könnyű, sőt nagyon nehéz.
Még egy nap és elfogadom talán
a feladatot, mit tilt az ész.

Konok vagyok, megtörni nem
szeretnék, csak fölismerni a lényegét,
hogyan egy csavar vagyok,
és elnyel a nagy gépezet.

Sejtem, föladom majd, de
míg föltöri Isten a magot,
az ellenállást bennem, addig
szabad vagyok. Szabad vagyok?

A DADOGÓS

Férfi összejövetelre voltam hivatalos. Régi osztálytársaim invitáltak találkozóra. Számosan ígérték, hogy ott lesznek a megbeszélthelyen, és még egy régen látott tanárunk is ígérte, hogy eljön.

A találkozót egy étteremben tartottuk. Mindenki mesélt valamit. Ki az élete folyásáról, ki az évente felelevenített történetek valamelyikét idézte fel, amikből minden évben kihallottunk valami újat. Miről is mesélhettünk volna? Szerencsés véletlenekről beszélgettünk. Mindenkinek van egy szerencsés véletlene az életben, legyen az bármi. Aztán a hölgyekről beszélgettünk... Hogy a haja szőke vagy barna, fekete vagy vörös. Megállapítottuk, hogy nem számít milyen színű, ahogy elsuhan mellettünk, beleborzong a hátunk. Megállapítottuk, hogy az ember sohasem ismeri meg azokat, akiket örült módon imádná. Az ember sokszor elmegy a boldogság mellett. Én már százszor is elmentem a hölgy mellett, aki rabul ejthetett volna. Annyi érdekes történet hangzott el, hogy akár Seherezádé is mesélhette volna őket éjszakákon át. Ott hallottam ezt a különös történetet egy különös emberről.

A történet hőse valahol vidéken született, de a város határában tengette életét egy hatalmas házban.

Ha idejekorán nyugovóra tért, a madarak hajnali csivitelése fel tudta ébreszteni. Olyankor szeretett kimenni a ház melletti erdőbe, hogy a reggeli friss levegőből szízpantson néhányat, és részestüljön e korai órák örömeiből.

Magas, szikár ember volt, dolgos, kicsit túlfűtött, becsületes, hite rendíthetetlen és nem ismerte a meghajlást. Úgy érezte, hogy ismeri a világot minden fájdalommal egyetemben. Ismeri az Úrnak terveit, szándékát és akaratát. Ha kicsúszott a föld a lába alól és kétségei támadtak, feltette magának a kérdést, hogy miért? Kereste a válaszokat, míg megállapította, hogy minden miértre a válasz... Egy azért. Érezte, hogy senki és semmi nem lehet meg a másik nélkül.

Nem volt se barátja, se kedvese. (Beszélték, hogy nagyon félt mindenkitől.) Ezen keseregve esténként gyakran nézett a pohár fenekére, és azt tartotta, hogy a konyak az ő igazi barátja. Mindig szertartásosan ivott, a konyakot először a lámpa felé emelte, gyönyörködött az aranyszínű ragyogásban, majd beleszagolt, egynéhány cseppjét felszívta és lassan, élvezettel a puha ínyén körbekente, drága méregnek szélítette, néha meg kívánatos gyilkosnak, emberek álomszép gyilkosának nevezte. Végezetül: – Adj, uram, könnyű utat neki – és felhajtotta. Senki nem tudja, hogy a konyakból vagy valami másból merítette-e a bátorságot, de megismerkedett egy hölgygel. A városban látta meg. Ment előtte, nem csábítón, inkább izgatón. Ránézett, ő visszanézett és már érezte azt a kis izgalmat, amit bizonyos hölgyek tekintete ébreszt a férfínépben. Az élet csodálatos dolgai közé tartozik az ilyen gyorsan támadó testi rokonszenv. Kivirágzik egyetlen találkozásból, könnyed és finom varázs, kábít, ha csak súrol is a hölgy, aki azért született, hogy a férfit bűnbe vigye. Pedig most látta először ezt az arcot, ezt a haját, ezt a mosolyt, és már érezte is, hogy szelíd, édes örömmel árad szét benne a bája. Átjárja valamiféle delejes jó érzés, szinte szárnyal, repíti valami az ismeretlen felé. Beszélük, hogy másnap már az öreg úr vendége volt a hölgy.

Kedves Barátom, ismersz-e kellemesebb pillanatokot az életben, mint mikor diszkrécióból távolról figyeljük a hölgyet, nehogy felébresszük a benne rejlő szemérmét, amikor a kedvünkért veti le minden ruhadarabját?

Az öregúr lélegzetét visszafojtva figyelt. Ám hirtelen furcsa dologra lett figyelmes. Úriember lévén megígérte, hogy elfordul, nem leselkedik. De a szemben lévő nagytükörben mégis meglátott valamit. Valami nagyon meglepőt, aminek nem lett volna szabad ott lennie. Egy árnyékot. Éppen ott, ahol nem lehetne... az ágyékánál himbálódzott. Mintha a mesék egyik szörnyét látta volna, egy álnok és veszélyes lényt, akinek az a dolga, hogy ismeretlen mélységekbe taszítsa. És amikor el kellett volna mondania szerelmi vallomását, nem jött hang az ajkára, és csak annyit tudott kinyögni, hogy távozz tőlem...

A hölgy megharagudott, felöltözött és elrohant, de azért előtte még a képébe vágta az idős úrnak, hogy ezért igazán kár volt idefáradnia.

Az eset óta az öregember dadogós lett, és a hangja, mint egy templomi énekesé. Ez a története az öreg dadogósnak.

A találkozó résztvevői döbbenet hallgattak. Volt min gondolkodni...

Horváth Endre: Melankólia

EIGER LEVENTE

ISTENEM

Istenem, szeretek élni
milyen is lenne, ha árnyékok nélkül
mosollyal ajkunkon
a mezők virágai közt
fekhetnénk boldogan
ha nem lenne az öregkor
fiatal gyerekből a
reszkető öreg
ha nem leselkedne az
életet emésztő borzalmas halál

MERT

mert minden szerelem mélyén
tobzódik, a vágy az akarat gyengül
a falanszterszellem igáit hordva
a természet vágya teljesül

az egész világ csak erre épült
ne keresd benne a nemlétezőt
mire megérted a csalfa álmat
unokáid serege vesz körül.

ilyenkor indul el a szeretet vágya
amikor nem a testi kémia vezet
csak a lélek vándor útjain
találkozol hirtelen vele.

de minden szeretetben
ott lapul az erősz mélyen
arra várva, hogy vezessen
mert ő az élet irányítója
megtestesülve testével
újra győzhet
és a szerelem istennője
átöleli karjaival lelkedet

SZERB ANTALHOZ

(77 évvel ezelőtt gyilkolták meg)

egy éves voltam te 43
előttem állt az összetört világ
tudom, talán elolvasod
amit most írtam
mert valahol élsz
a pedragon legenda
hallhathatatlan hőse

én még semmiben sem hittem
fogatlan kis állat
aki élni akart
az ösztönök voltak, amik vezettek
téged az emberben vetett hited
a szeretet irányított
aztán a balfi tábor szegletében
halálra vertek semmiért
pár évvel a sírodat gyalázták, mert
a gyűlölet démonjai itt élnek örökké

itt vannak láthatatlanul a torzszülöttek
elméleteket szülnek elme nélkül
mert nincs bocsánat, vezeklés nélkül
mert feltámadás sines, de van remény
az élet után az örök élet
ahol találkozunk

ADJÁTOK VISSZA

az elveszett reményt
a gyermek arcán eltörölt mosolyt
a megtört szemekbe újra fényt
adjátok vissza az álmokat.

évezredek gyilkos génjei
fertőznek ölnek, mint az örült
akinek tetteit gyógyszerekbe zárják
lekötik karjait, mert félnek tőle
mert milliárdok anyjai sírnak
a születés örömét megalázva
az élet fáját rágja a penész

a tűz keresztből csak kereszt marad
isten megdermedt kezével intett
mert a legdrágább gyermekét küldte
akit a zsidók utáltak, féltek tőle
kezüket nem csak pilátus mosta
még ma is hazudik a világ és mossa
a vérbe ázott isten kísérletét

és ő a ronccsá vert testével halkán
imádkozott minden gyilkosért
évezredek vonultak szeme előtt
és mielőtt lelke útra indult
szeméből a szeretet könnye kicsordult
megbocsátott
majd a végtelen zárta őt magába

Molnár Zoltán: Káosz

HADARITS VILMOS

PANASZOK ÉS KÍVÁNSÁGOK

Az okos ember panaszaiából

(nem csak földrengés esetére)

házam magam terveztem
sziklára építettem
mégis összedőlt
a romok alatt maradt
virágzó feleségem
két fiam, két leányom
egész házanépem
Uram, mit vétettem –
kérdeztem, hajamat tépetten
talán én tévedtem –
mondta az Isten
egy újabb fogadásba
ismét beleestem
adok néked cserébe
hosszú életet, jó egészséget
sziklára épült házat,
szilárd céget,
termékeny feleséget,
engedelmes házanépet
kárpótollak téged

engem kárpótolhatsz, Uram,
mert élek,
de őket?
nem kell helyettük más,
az volna az ámulás
nem elég, hogy elveszítem őket,
még meg is csaljam?
szeretetem másokra pazaroljam?
nem kell a hosszú élet,
fájdalmam minek tetézed?
nem kell sziklára épített ház,
szilárd csak az emlék,
legyek homokká,
ha őket elfeledném
Uram, mert az idő
begyógyít minden sebet,
most már teljesítheted
ígéreted

.....

.....

mivel sokakat ért
az ominózus eset,
nem lett házam,
sem sziklára, sem homokra épített
azóta is sátorban élek
ezért nem lehetett
fiatal feleségem,
sem semmilyen házanépem
mivel szegény maradtam,
a mennyekbe könnyen bejutottam
valamit azonban, velem kapcsolatban
azóta sem értek
azért, hogy enyém lehessen az örök élet
miért érnek másokat szenvedések?

AZ EGYSZER VOLT HOL NEM VOLT OKOS EMBER PANASZAIBÓL

kutyája ismét elveszett
elment keresni az ebet
az eb végül megkerült
ő ellenben elkeveredett
Alzheimer kór, kilencven felett...
fejezd be helyettem versemet

EGY NÉMET VADÁSZ PANASZAIBÓL

lám az erdön át srévizavé
siet Piroska
mi baj érhetné
rég kipusztult a Grimm mesék farkasa
kosarában nincs se kalács, se borocska,
így is túl nagy a nagymama
ökológiai lábnyoma
egyen tücsköt, bogarat
ígyon bor helyett
újrahasznosított vizeletet
ha ilyen beteg
dohogja jól hallhatóan a lakli Piroska
magára vessen, miért nem költözött
nyugdíjas otthonba

hú, az áldóját – így a vadász –
ő lesz az, ha mondom,
a héten már négy nagymamát
vert valaki agyon
az tudható, hogy a tettes antifa,
hogy piros a kapucnija,
ahol van kamera,
ott az arcát eltakarja
mégis milyen lélek
visz rá egy ilyen fehércselédet,
hogy a saját nagyanyját
készül agyonverni
szándéka nem kétséges
ami élet, az értékes
a nagymamát sietek megmenteni

hol a puskám? otthon hagyám,
nincs más nálam, csak egy olló,
mesterségem női szabó
azért ismertem fel az antifát
mert én varrtam a kapucniját
Istenem! küldj egy ordast
sebesen,
állatkertből szököttet,
akármilyen csököttet,
hogy felfalja Piroskát,
nagymamája farkasát

A ROSSZ PÁSZTOR PANASZAIBÓL

nyájam többnyire
tővisek között legeltettem
míg én az árnyékban hevertem
az eltévedtek után
sose mentem
a szaporulatot
elkótyavetyéltem
utunk mellett
a vizek mételyezettek
a dögkutak megteltek
a rám bízottakból
mára csak
egy maradt,
az sem alázatos:
farkasnak állna
a gyalázatos

A HALÁSZ FELESÉGÉNEK PANASZAIBÓL

hatalmas Isten!
férjem egy javíthatatlan lúzer
hiányzik belőle az ambíció
közönséges halász
itt se vitte többre
hálóját sose vetette
hálnál nemesebbre
pedig ilyen foglalkozással
lehetett volna apostol
s most ülhetne a jobboldon,
és én színről – színre láthatnálak
– folyton –
és nem csak sátoros ünnepeken
– a körmeneten –
lábujjhegyen ágaskodva,
a hátulsó sorokban
mert sorsom a mennyben is mostoha
a Holt-tenger partján
teknőben mosom
a boldogok fehér ruháit,
és kezem vörösre marta
a lúg és a hypo
és lakásom csak egy kunyhó
majd hogy nem huggyos csupor
vágynék egy mosodára
mint Placidé, akkorára,
hogy szert tehessek némi haszonra,

kerüljön elég manna
az asztalunkra

Legyen – szólt az Isten –
és lám, ott állt a mosoda
benne csillogó gépek sora
jött sok kispap, jött sok angyal
oltárterítő, karing, kehelytakaró számolatlan
egyszóval beindult a mosoda
s lett a munkának haszna:
a pénz gyűlt nagy halomba
a legnagyobb megrendelő
maga volt a pápa
öltözködött csupa ragyogásba,
de asszonyunk szája
nyílt ismét szólásra:
vágynom a pápaságra

lennék nő-pápa
kormányoznám a mennyet
korszerűbb irányba

Legyen – szólt az Isten –
és az asszony pápa lett egyszeriben,
de mivel magára is mosott
a haszon megfogyatkozott
döcögött az üzletmenet
le kell faragni a költségeket
– törte fejét ügyesen –
s Istenhez szólt kissé nyersen:
mivel ruhát tisztára mosni
legjobban a Bárány vérében lehet
biztosíts belőle eleget

elég legyen! – szólt az Isten
a mosodát visszaveszem
pápa sem lehetsz többé
nem vigyázhatok rád örökké
a mennyekben sem lakhatol
legyen lakod
huggyos csupor

Czanik Ferenc: Hanyi erdő

HANN JUDITH

SIC ITUR ASTRA...

Éltünk, küzdöttünk, szeretünk!
Gyerekeket nemzettünk, neveltünk
Harcoltunk, dolgoztunk, örültünk!
Valahol, valami emléket alkottunk.

Sic itur astra,
navigare necesse est!

Nagy szárnyadat borítsd ránk,
virrasztó égi felleg!

Sopron, 2023. március 31.

DEUS SOL IN VICTUS

Oh csodálatos napisten Mithras,
ki óvod e helyet évszázadok óta,
légy kegyes ma is fiadhoz.

Tekints le reá, vedd oltalmad alá,
hogy baj ne érje soha,
míg a hold és nap együtt jár.

(Mithras szentélyben)

Dedinszky Márta: Viadal

ANGYALI ÜDVÖZLET

Mária azzal bízta magát, hogy kísérelje, Jobal ígérete szerint, már csak egyszer kell megszállniuk éjjelre, mielőtt elérnek Juda városába, kedves rokona, Erzsébet, és férje Zakariás házába. Fájt a lába, alig várta, hogy eldőlhessen, és aludjon. Életében először vállalkozott ekkora útra családjával. Igaz, Jobal is távoli rokona, azért ez mégis más, mint mindenki által kényeztetve, atyja és fivérei védelme alatt utazni... Ők most nem értek rá, miként jegyese, József se, aki biztos kerített volna útközben egy szamarat – ha már a nagy sietségben otthon nem sikerült – és kevesebbet kellene gyalogniuk. József – sóhajtott fel. Jobal elmosolyodott, de csipkelődő megjegyzése benne szorult, mert a Jeruzsálembé tartó csapat, melyhez csatlakoztak, megérkezett az útszéli fogadóhoz.

Mária, noha az úton úgy érezte, menet közben is el tudna aludni, most, a fogadó emeletén kibérelt szobáskában (sokat fizettek érte, hogy ne kelljen a közös alvóhelyen meghúzni magukat!) nem jött álom a szemére. Nézte a feje fölött nyújtózó gerendákat, melyek a tetőt tartották, és újabb mély sóhaj szakadt ki belőle. Miként hiteti el a néhány napja vele történeteket, s miként magyarázza el annak várható következményeit szeretteinek?

A hatalmas lelkesültséget, ami betöltötte lelkét, amitől jó ideje szinte a föld felett lebegőnek érezte magát, azt az éjszaka sötétjében a jövőtől való nyomasztó félelem váltotta fel. Hatalmas könnycsepp gördült végig orcáján, s fekhelyén forgolódva, hirtelen úgy idéződött fel benne minden, miként azt megélte Názáretben, az atyai házban!

Éjjel volt, minden elesenedett, ő az ágyában a napi teendőktől kifárasztva mélyen aludt. Az a fényesség amire felriadt álmából, sem a napfényhez, sem a fáklya, mécses adta világossághoz nem hasonlított! Kezével beárnyékolta szemét, s a fényözönben csak nehezen látta meg azt a magas férfit, akiből mindez sugárzott. Idegen a szobájában? Sikítani akart, de nem tudott. Aztán már nem is akart, mert belülről valami azt súgta neki: aki előtte áll, az angyal, és Gábrriel a neve.

Micsoda zengő hangon szólalt meg, mégsem riadt fel rá senki a családból! – csodálkozott el rajt most utólag. Akkor az angyal szavai valósággal letaglózták.

„Üdvözlégy kegyelemmel teljes! Veled van az Úr! Aldottabb vagy minden asszonynál.”

Az emlékezés folyamatát megszakította az ajtó mellett heverő Jobal hatalmas horkantása, s riadt felkiáltása: – van itt valaki? Mária hallotta, amint vastag botja után kutat a kezével. Néhány pillanatig eltartott míg földije megnyugodott. Mennyivel jobb lenne, ha József volna a kísérelője – gondolta – aztán elpirult. Isten jegyeseinek eszébe juthat-e földi férfi, mégha az olyan szálfatermetű, jámbor és szeretetre méltó is, mint akit számára férjnek kiszemeltek? – törölgette meg riadtan szeméit.

A benne kavargó gondolatoktól názáreti otthonában József szintén álmatlanul feküdt a maga készíttette heverőjén. Napközben embereivel a tetőn dolgozva nem ért rá a munkán kívül semmivel sem foglalkozni, hiszen ott a magasban elég egy rossz mozdulat, s repül lefelé az ember, török keze, lába, aztán nyomorék lesz vagy halott. Semmiképp nem férje, védelmezője annak a drága teremtsének, Máriának, akinek pusztán látásától kimondhatatlan boldogság tölti el. Aki nélküle, védtelenül vágott neki ennek a hosszú útnak! Hatalmasat dobott magán. Miért olyan sürgős Sadraknak ez az épít-

kezés? Megpróbált néhány hét haladékat kérni tőle, de ez a felfuvalkodott kereskedő hallani sem akart erről! Miatta nem tudta elkísérni jegyesét Juda városáig, mert még perrel is megfenyegette, ha a háza befejezése előtt elhagyja Názáretet. Akkor Máriát próbálta lebeszélni az útról, akárcsak a szülei, de ez a szelíd, jóra való lány, ezúttal nem hallgatott senkire! Ragaszkodott hirtelen jött ötletéhez, hogy meglátogatja rokonát, Erzsébetet, aki hosszas, hosszas meddőség után, élemedett korában, csodás módon áldott állapotba került – legalábbis egy Názáreten áthaladó utazó szerint.

Jobal, akit rávett a kísérői szerepre, elég erős, tapasztalt férfi, ha kell, jól forgatja a furkósbotot – nyugtatta magát oldalára fordulva. Szerencsére vissza tudta tartani őket az indulástól addig, amíg lehetőségük nem adódott csatlakozni Jeruzsálem felé igyekvő, felfegyverkezett utazók csoportjához. Ennek már három napja... Lassan már oda is érnek – remélhetőleg. Talán Jobalnak menetközben sikerült vásárolnia egy szamarat, és nem gyalognak mindvégig? Adott rá neki pénzt, hiszen jól jön az teherhordónak visszatértük után, majd itthon is.

Átfordult a másik oldalára. Mi üthetett Máriába, amiért hirtelen annyira meg akarta látogatni távolba szakadt rokonát, hogy még atyja, fivérei és nélküle is képes volt útnak indulni? Gyalogosan! Hiszen gyermekként látta utoljára Erzsébetet – bámult bele József a sötétbe. Igaz, már napokkal az utazási ötlete előtt elég furcsán viselkedett. Mintha kevésbé örült volna a jövetelének, pedig mindig igyekezett valami kis apró ajándékot vinni neki, ha meglátogatta. Olyan őszinték voltak eddig egymáshoz – sóhajtott hatalmasat. Talán valami rosszat mondott, tett neki akaratán kívül? Ha visszajön Judából, feltétlen kifaggatja erről!

Jobal halk horkolását hallgatva, Mária gondolatai idővel visszatértek ahhoz a látomásos éjjelhez. Újra átélte azt a riadalmát, amelyet az angyal furcsa köszöntése okozott, és amelyet az észrevehetett, mert így folytatta:

„Ne félj Mária! Kegyelmet találtál Istennél. Gyermeket fogansz, fiút szülsz, és Jézusnak fogod elnevezni. Fiad nagy lesz és a Magasságos Fiának fogják hívni. Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját és uralkodni fog Jákob házában örökké, s országának nem lesz vége.”

Akkor feledve félelmét, ő felkiáltott: „Hogyan válik ez valóra, mikor férfit nem ismerek?”

Az emlékezés izalmában felült ágyában, és az angyal válaszában szavai szívverése ritmusában dübörögtek fel benne: „A Szentlélek száll rád s a Magasságos ereje borít be árnyékával. Ezért a születendő Szentet is az Isten Fiának fogják hívni. Lásd, rokonod, Erzsébet is fogant öregségében, s már a hatodik hónapban van, noha meddőknek mondták – mert Istennél semmi sem lehetetlen.”

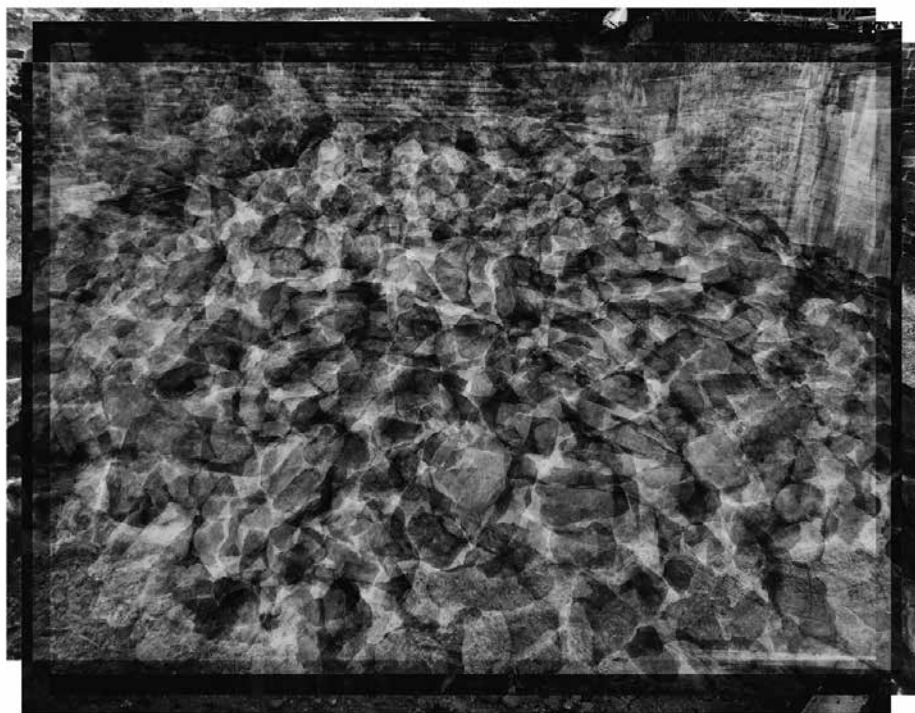
„Az Úr szolgálója vagyok, teljesedjenek hát be rajtam szavaid” – motyogta bele újra akkori válaszába a fogadó szobájának sötétjébe, és visszalépett ágyára. Igen – gondolta –, az angyal távoztával azonnal elhatározta, hogy haladéktalanul felkeresi azt az egyetlen embert a világon, aki megértheti min megy ő keresztül: Erzsébetet! Ezzel egyben időt is nyer...

Másnap, Jeruzsálemből elválva utastársaiktól, valóban megérkeztek Zakariás házához. Mikor végre kettesben maradtak a szépen gömbölyödő pocakú Erzsébettel, az hirtelen felujjongott:

– Áldott vagy az asszonyok között és áldott méhed gyümölcse! Hogy lehet az, Uramnak anyja látogat el hozzám? Lásd, mihelyt meghallottam köszöntésed szavát, az örömtől megmozdult a méhemből a gyermek!

Mária szeméből potyogni kezdtek a könnyek, aztán Erzsébet is sírva fakadt örömeben, kicsit ijedtében. Hiszen mindketten érezték, valami rendkívüli történik velük, valamilyen felfoghatatlan horderejű isteni terv végrehajtói, amely örökre összefűzi őket. Innentől keresték egymás társaságát és sokat beszélgettek.

Mikor hetekkel később a Jobal által vásárolt szamár hátán ülve visszaért Názáretbe, már kész volt a hozzá siető József elé tárni a történeteket. Bizton remélte, ha oly igaz ember, mint akinek megismerte, befogadja őt, és gyermekét!

Ujvári Gábor: Káosz

HORVÁTH SZARKA ÁBEL

A LOIPERS-I FÁK

Aludtál-e már valaha vadállat mellett,
csendbe túrva szép, fehér ingedet?
Bújtál-e a verés elől kertbe, rengeteg
rejtse el az arcodon a félelem jelet?

Akartál-e szökni már az élő-hús közül
zuhanni le a körbe, mi számban hetedik,
hol az idő végső perce, ha elpereg felül,
jelent érteni az elme homályba veszik?

Orrod a szívveréshang rázta már le-föl,
saját mellkasod zengését bottal verve meg?
Haraptad-e lélegzeted orr fogva felül,
hogy végleg elalhasson bent a lázálmos gyerek?

E rettenetek háza volt a Poncichter-negyed,
hol gazdák szorgos keze a szőlőhöz, ha nőtt,
Urunk szép, szent szava szerint mind kalapszegett
fejfel hajolt meg az angyal Szent Mihály előtt.

Uram! Lábamat megadtad, mi vaskos, s jó nagyon,
hisz szalmabálák súlya nyomja egyre földbe le,
mégis járnak általad mutatott utakon,
s engedik az arcomat felnézni fölfele!

EMLÉKEIM

Neonfények helyett
csak csillagfény ragyog.
Itt a nyár újra,
hold és csillagok.

Ezüstporban úszik
az egész szürke sztráda,
én nem voltam kész
erre a planetára.

Lassan harminc kör telt,
hogy idehívtatok,
megjöttem és sírtam:
itt vagyok.

Csonttornyomból írok,
ég a váram körbe,
taszít az idő is
a fokozódó hőbe.

Kedves olvasó,
érted miről írok?

Félsz-e utazni
az árnyaid mellett,
hol édes pólyában szívtad
az anyai mellet?
Nekem ég a váram,
sajnálj meg végre!
Iszom a szavaid,
borderline vére.

Elfagyott már sok tavasz,
eltompultam a kanyarban,
Hóemberként zuhantam
millió darabban,

és hajoló kézként
ingedhez fordultam,
és eljött a tavasz, nyár
és lassan rágyújtottam.

Látod olvasó azt,
hogy kiknek írok?

S bár szabad vagyok,
elmém határa Schengen,
a tudattalanomba rángat
folyton engem.

Megtaláltalak,
és folytatom veled,
ha ez nem a legjobb vers,
tán igazad lehet.

**WILHELM MÜLLER WINTERREISE –
IRRLICHT**

(Horváth Szarka Ábel fordítása)

TÜNDEFÉNY

Feneketlen sziklavölgybe
Csábított egy tündefény:
Hogy jutok majd ki belőle
Nem gondoltam erre én.

Bolyg'hollandi cimborám int,
Minden út bevégezés.
Mi vígságink, mi fájdalomink
Csalfa lénynek kedvtelés.

Vízmosásban száraz meder,
Nyugodtan lezúdulok,
Minden csörge tengert elnyer,
Minden bánat sírba jut.

Kiss Péter: Káosz

SZÜLETÉS

Nem temet idő, nem temet bánat,
szüntelen áradok, vágyom utánad.
Vörös fényben, izzó napban
megfekszem az ágyad.

Sikoltsd be félelmeiddel a fülem,
zengjenek csontok, üregek
zene ez és lélek
talán
vagy minden csak képzelet.

Kétkedsz, és jogod van
hinni a haragban,
ősóceánok árakai hasadnak magadban.

Nő nem szült még megbocsátást,
embert csak, ki vétkezett,
irgalom kerül a tányérra
meleg vacsora helyett.

Ki vagyok én? Kit kiáltottak egyszer?
százszor hívnál, jönnék ezerszer.

Kuporgunk a Nap alatt,
izzó emberi gyarlóságban.
megosztjuk a takarót,
életet, álmot,
hiányban osztozunk
bátran és keserűn.

Félelmeiddel együtt
az otthonod nálam
életre-halálra
születsz meg bennem
nap-nap utánra.

DÜHÖS ANGYALOK

Menekültél-e, vagy megérkeztél,
honnán futottál
nem kérdeztem.

miért sírok, amikor játszol
neked fáj-e mindez, vagy nekem, kedves

magányból kirágott hangok vacognak
fuldokol egy angyal válladon
neked fáj, és nekem is

hogyan volt az élet, és nem lehettem
az a fuldokló angyal,
aki meghal helyetted

kinek a vétke, ki bűne
és kire marad a megbocsátás
gyűlölt keresztje kegyelemnek hova dőf

rajtad
áthat, áthatol, mint hajnalon
erőszakos Nap.

ujjaid repülnek, halott billentyűket
poklukból támasztod lelked fehér
fényébe egyesülni.

megvan az ára minden lángoló,
nagy szerelemnek.

A zene
él.

Tetem
nincs.

JUHÁSZNÉ BÉRCES ANIKÓ

A HEGEDŰ

A korpusza oly fenséges,
háta ívelt, lakktól fényes.
Karcsú derék – homokóra,
"csupán" hang pereg le róla.

Kecses nyakán négy húr-ékszer
kulcsra zárva szekrényében,
gyönyörködik a csigában,
ékes, mives látványában.

Pendülhessen, alig várja,
ráfeszül a díszes lábra.
Testében a finom lélek
adja vissza, amit érzel.

Ha a vonó hozzásimul,
érzékeny rezzen a húr.
Dallamfűzér táncol rajta,
művész keze táncoltatja.

Árad, cseng, bong, csobog a hang,
mint hús vizű hegyi patak.
Lélekből száll, lelkekre hat,
békét teremt, nyugalmat ad.

Ahány érzés meg érzélem
létezik az emberekben,
benne rejlik, s visszaadja,
érzékeny a hangulatra.

Tolmácsolja az örömet,
s érzed, lebegsz a föld fölött.
Ha bánat ér, veled zokog,
húrja mollban sír dallamot.

Vibrál a hang, fülbe mászik,
foglyul ejt, és szinte kábít,
elvarázsol mindörökre
a hangszerek királynője.

KASSAI RÓBERT FORDÍTÁSAI

**ЕВГЕНИЙ ЕВТУШЕНКО- JEVGENYIJ
JEVTUSENKO ЗАВИСТЬ -**

Завидую я. Этого секрета
не раскрывал я раньше никому.
Я знаю, что живет мальчишка где-то,
и очень я завидую ему.

Завидую тому, как он дерется, -
я не был так бесхитростен и смел.
Завидую тому, как он смеется, -
я так смеяться в детстве не умел.

Он вечно ходит в садах и шишках, -
я был всегда причесанней, целей.
Все те места, что пропускал я в книжках,
он не пропустит. Он и тут сильней.

Он будет честен жесткой прямоюю,
злу не прощая за его добро,
и там, где я перо бросал: «Не стоит!» -
он скажет: «Стоит!» — и возьмет перо.

Он если не развяжет, так разрубит,
где я ни развяжу, ни разрублю.
Он, если уж полюбит, не разлюбит,
а я и полюблю, да разлюблю.

Я скрою зависть. Буду улыбаться.
Я притворюсь, как будто я простак:
«Кому-то же ведь надо ошибаться,
кому-то же ведь надо жить не так».

Но сколько б ни внушал себе я это,
твердя: «Судьба у каждого своя», -
мне не забыть, что есть мальчишка где-то,
что он добьется большего, чем я.
1955 г.

IRIGYSÉG

Irigy vagyok, noha még ezt a titkot
Korábban nem fedtem fel senki előtt.
Tudom, hogy él egy fiúcska valahol
És én mélységesen irigylem őt.

Irigylem, ahogy küzdve küzd, verekszik,
Oly talpraesett sohasem voltam.
Irigylem, ahogy nevet és igyekszik,
Úgy nevetni gyermekként se tudtam.

Testét sok dudor, horzsolás tarkítja,
Én mindig ép és jólfészült voltam.
Ha könyvet olvas, át- meg átlapozza,
Ott is ahol én csak átfutottam.

Ő kitartó lesz, a becsület maga,
A rosszat majd ő váltja át jóra.
Szólok: Nem érdemes ... Tollam eldobom,
Ő tovább ír- " De érdemes!" - mondja.

A bogot kibogozza, vagy szétvágja,
Én nem bogozom, szét sohse vágom.
Ha valakit szeret, szívébe zárja,
Oly' szerelemre hiába vágyom.

Irigységem elrejttem és mosolygok,
Úgy teszek, mintha együgyű volnék,
Hibát is véthet valaki s én fogok,
Így kell élnem, mihez is foghatnék.

Én magamnak mindig ezt sugalmazom,
Minden ember sorsa más - más, furcsa,
A fiút feledni mégsem tudhatom,
Nálam többet ér ez a fiúcska.

ΔΩΡΙΑ (DORIA)

Be in me as the eternal moods
of the bleak wind, and not
As transient things are —
gaiety of flowers.
Have me in the strong loneliness
of sunless cliffs
And of gray waters.
Let the gods speak softly of us
In days hereafter,
the shadowy flowers of Orcus
Remember thee.

ΔΩΡΙΑ ΔÓΡΙΑ

Légy bennem olyan, mint zord
szél örök hangulata és nem
Mint múlandó dolgok –
virágok vidámsága.
Tiéd legyek a sötét sziklák
és a szürke vizek
elhagyatottságában.
Az istenek szelíden szóljanak felőlünk
az elkövetkezendőkben.
Orcus árnyas virágai
Emlékezzenek rád.

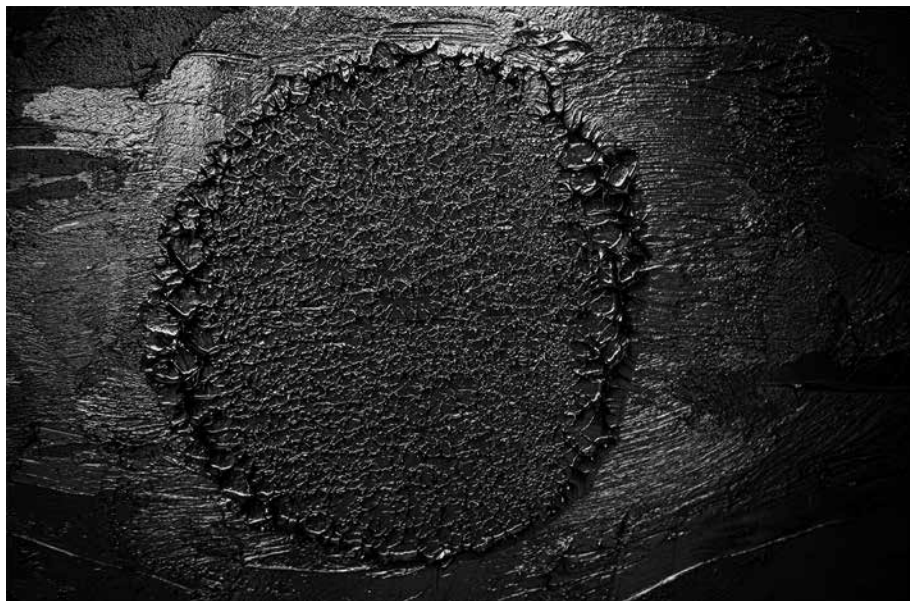
XV. SZÁZADI ISMERETLEN OLASZ SZERZŐ SZENTHÁROMSÁG DICSÉRETE

ALTA TRINITÀ BEATA

Alta Trinità beata,
da noi sempre adorata,
Trinità gloriosa
unità maravigliosa,
Tu sei manna saporosa
e tutta desiderosa.

ÁLDOTT, ÉGI SZENTHÁROMSÁG

Áldott, égi Szentháromság,
Téged imád a nagyvilág.
Egységben dicsőséges,
csodás vagy Te, reménységes.
Az vagy nekünk, édes manna,
szívünk, lelkünk befogad ma.

Hajdú László: Káosz

ALAGUTAK

Majd egy órával az indulás előtt már a vonaton voltak apjával, sikerült is helyet találniuk az ablak mellett. Keménytojás, rántott hús és kenyér került a kis asztalkára: így volt megterítve az Úr asztala számukra, amolyan szertartásként, mert az utazás nem volt hétköznapi dolog, különösen oly messzire, mint Nagykanizsa. Utasellátós tolt kiskocsit az ülések között, vettek tőle Bambit, meg egy hasonlóan meleg sört.

Vidám társaság érkezett az utolsó pillanatban, a lányok a fiúk ölébe ültek, gondtalan szemérmetlenséggel, harsányan köszöntötték a szabadságot. Városba emigrált parasztok utaztak haza aratásra, elfoglalták magukat a patyolattiszta konyharuhába tekert étkekkel. A két társaság teljesen elkülönült, a pestiek leplezetlen nyíltsággal, a vidékiek kedvetlen gyanakvással méregették a másik felet. A pestiek csak a Balatonig utaznak, nekik talán ha három óra Siófok, talán négy Fonyód. Történeteik, melyeket egymást túlharsogva meséltek, egyszerűek voltak: házibuliról, meg stupid tanárokról.

Nem hiszitek el, de egyszer valamiért azt mondtam az órán, hogy hideg a radiátor és fázunk, erre az a hülye Hollós megígérte, hogy ellenőrizteti a gladiátorokat, mondom: gladiátorokat! És ez egy történelem szakos tanár!

„Huhú, jaj nekem! Óriási! Gladiátor! Juhuhuhú!”

„Na az mind semmi, mert a mi osztályfőnökünk meg tényleg összekeverte a szezont a fazonnal, mert hogyaszongya : – ilyen ez a szelavi –, ne vonyítsatok, mert szétszakad a kupé. Nem kuplé kisanyám, hanem kupéé!”

A fiúcska percenként kérdezte: „Mikor indulunk?” Egyszer már azt hitte, hogy ők, de csak egy másik vonat érkezett lassú tolatással.

A vidéki társaság nem beszélgetett, nem vonyított, ette amije volt, ők már fölkeszültek a megpróbáltatásra: nyolc óra zötykölődés, korommal, unalommal.

Váratlanul, kis vonakodás után, átvették a személykocsik a mozdony lendületét.

„Reszket a hold a toó vizén...” kezdte rá a pesti társaság, meg talán valami idegen nyelvű nóta is odaszövdött hozzájuk, hogy „vappappa subaduba – túrfúr– vappappa subaduba”. Előkerült egy gitár, s azt egyikük úgy kínózta, hogy rossz volt hallgatni, de ők örültek neki. A lány a fiú ölében fészkelődni kezdett a gitár ritmusára, de a fiú rászólt, hogy: „Ezt neee! Még neee! Mindjárt elmegeeeek!”

Aratónótákat, vagy százforintak ötven a felét válaszolhatott volna a szolganép, de a zsíros kalapok lecsúsztak, széles asszonyok merültek el kicsinyeik ringatásában, komoly munkásemberek meredtek fáradt szemükkel a semmibe, vagy térdükre keresztbetett bőröndön kártyáztak.

Nem a nagy rántottcsirkéje, hanem talán csak sültpaprika tojással, nem tisztviselőtelep, hanem földes szoba, nem angol wc, hanem budi várta őket.

Nem volt ez ellentét, csak a sorsok voltak ellentétesek. Kinek ez jutott, kinek az. A gazdag fogorvos is elveszíthet szeretetet, vagyont, mindent, meg a falusi suttyó is. Sorsszerű csak a szenvedés mértéke, s az átlátható világ sejtése lehet, abban talán a szolganép tehetségesebb.

Egy kalap fölbillent, alóla mély basszus dörmögött:

„Ne menjen fiatalember schova, még baja eshet! Akinék ilyen szép kislány ül az öliben, az böcsülje meg magát!”

„Itt pöcsüljem meg mindenki előtt, Tata?”

A kalap megalázottan, ám méltósággal helyére billent. Valahogyan a vicc nem váltott ki újabb röhejt, a leány is félrehúzódott a fiú öléből az ülés szélére.

Már késő éjjel volt, mire Nagykanizsára érkeztek, a szombathelyi személy pedig csak reggel indul, ezért nekivágtak az útnak Kiskanizsára, Vilma nényéhez. Nem messze a „Principális” nagy zsilipjétől lakott a rokon. Ablakai a napszaknak megfelelően már sötétek, a csatorna állott vizének párjától homályosan. A kopogtatásra mocorgás volt a válasz, semmi olyan, hogy „ki az?”, mert tudnivaló faluhelyen, hogy éjnek idején csak rokon kopogtathat.

– Na, hát meggyüttetek – ténymegállapítás volt ez a három szó, nem kérdés.

– Üssek föl néhány tojást, vagy lepihente?

– Lepihennénk néném – szólt az apa – de egy lábvíz! Az jó lenne.

– Azonnal hozom öcsém, nekem se kéne más a hosszú út után.

Gyönyörű lángot fúj a gáz a spórhelt belsejében, de a fa helyén olyan szerkezet van, mint a gáztűzhelyen náluk.

– Gyurika, te a Kisbözsivel alszol.

A fiúcska már-már leragadó szeme felcsillan, mert a leány mindig jószagú és puha, s ha hozzábújva átöleli olyan, mint Anyuka.

Meg-megcsobban a lavórban a meleg víz apjának lába mozdulataitól, azután elcsöndesedik a ház, Kisbözsi átöleli unokaöccsét, egymásba szuszognak, s elragadja őket a gyermekek őszinte kábulata.

Álmosan szédelő légy dönög a homályosuló ablak üvegének neki-nekiütődve. Az öreg nagyot harákol, s tévedhetetlen potossággal sercint az ágya mellet hamuval töltött csajkába.

– Ótán hogy ízlett a tarló fiatalúr? Bökte a lábodat mi? Bök az bizony, bök, mer neki az a dóga. Hogy bökjön, bizony az! Nem is parasztyerek, akinek nem véres a lába aratáskor. Bezártad a zsidáimat te gyerek?

– Bezártam nagyapa, persze, hogy bezártam.

– Persze! Millen szó az a „persze”. Semmillen szó. „Persze” bezártad. Ne „perze” zárd be, hanem úgy ahogyan kell. Retesszel! Mind megvótak?

– Mind a négy nagyapa.

– Néha elkóborúnak a kanálison, egész a vashídig. Kitekerem a nyakad, ha valamék nem gyön haza! Megérttetted?

– Nem fognak hiányozni nagypapa.

– „Nagypapa”– millen szó ez is? Anyád mondott mindég illenyeket, „persze”, meg “nagypapa”. Öregapám! Így mongyuk mink, nem másként. Nem otthon vagy anyád szoknyájáná.

A durva lenvászon lepedő minden gyűrődését érzi csupasz bőrén a gyerek. Nyirkos, nehéz dunyha nehezedik a mellére, folytatgatja. Addig fészkelődik, amíg annak egyik csücskéből ki nem hajtja az összeállt dohos tollat, s már csak vászon marad, azzal takarja be a hasát, lábfejét kidugja a dunyha alól.

– Azért jó asszon az anyád no. Szépen nevel bennőtök. Nem gondútam vóna az ostrom alatt, hogy a pesti naccsága megszokik nálunk. Megtanút kenyeret sütnyi, meg fejnyi, még ha aratáskor nem is vettük hasznát. A marokszedést sose tutta megtanúnyi, pedig a fiatalasszonnak az a dóga ollankor. Öreganyád ment helette, meg a Bözske. Tőccs egy pohár bort! Ott a demizson az ágy végibe.

A gyerek ugrik ki az ágyból, tudja, hogy a parancsot azonnal teljesíteni kell. Sajgó lábfejét derékszőgbe hajtva eltopog a tükrös szekrényhez, kitapogatja a sötétben öregapja poharát, s csak úgy hallásból telitölti borral.

– Tessék nagypapa.

Az öreg biztos kézzel nyúl a pohár után, hangosan szürcsölve iszik.

– Ne! Vüdd a helire!

A gyerek talpait összedörzsölve letörli a földes padlóról rátapadt port úgy, ahogyan Bözske néennyétől látta, s mostanra már neki is szokásává vált. Visszabújik az ágyba, megkeresi a dunyha csücskét, hasára borítja, égő lábfejét hűsölteti az áporodott levegőjű szobában.

Nagyanyja s Bözske a konyhában matatnak, megcsörren a vizesvödör. A szobába csupasz villanykörte halvány fénye szűrődik be. Lassú árnyékok futnak át az ajtó kicsiny, függönyök árnyékolta üvegszemein, ahogyan kiszámított mozdulatokkal rendezik dolgaikat holnapra.

– Nagypapa! Alszik?

– Má megin „nagypapa”... Dehogyan alszom. Sose alszom. Néha, amikor a zsidóim zsezszegek körültem, ebólintok valami kevésset. Nem alszom én mán. Mínek alunék? Hallótál-e már horkúnyi?

– Az a lapos edény, amibe köpni szokott, az mi? Még sosem láttam olyat.

– Most beleköpök mi? Pedig négy éven át abbó ettem, amikor katona vótam az első háborúba. Jó kis csajka ez, ládd-e, még mindég szógá. Összünnyött velem, mint csiga, meg a háza.

– Hallottam, hogy első háború, meg második, lesz még több is?

– Ha katona leszó, megtudod. Lesz bizon. Eddig mindig vót, csak száma nem vót nekije. Csak úgy vótak háborúk oszt kész. Vótak is, lesznek is. Ti meg katonák lesztek mindösszűtt. Amikó az olasz frontra mentünk, azokon az írdatlan hosszú alagutakon keresztű, akkó mán tuttam, hogy a háború ollan, mint az alagút: mindig van végi, akkó ott a nap is sűt e kicsinnyet, de mindég gyön e következő alagút, ahun sötét van, és a fűst beszáll az ajtó vagy az ablak résin, hogy szokya a katona, merhogy hasonlít a puskapor szagára. A katona pedig foggya a főszerellésit, teliaggattya magát mindenféle fölösleges dologga: kulacs, pakróc, bajnét, tudomis én mán mi mindenne. Ótán meg lekaszájja e géppuska, és minden megy vele együtt a gödörbe. De nagy gödröket ástunk a bajtársaknak, uramisten de nagyokat! Előbb a talján foglok ásták, de eccecsak fosnyi kezdett mindahány, mind zsidák a szedertű. Annyi idejük se vót, hogy a latrinya gerendájára tegyék a seggüket, ippeg hogy a gatyájukot tutták csak lerántanyi! Vót amellik átfosott a latrinyán, pedig az vót vagy másfél méter széles. Nem vótak azok se rossz emberek, hát ellenségek vótak na. Nekünk se adott más a felcser, mint ünékik, de mink tuttuk, hogy a diólevél az jó fosás ellen, űk meg nem. Keserű ám, mint az epe, azé nem szerették, de mink meg fosnyi nem szerettünk, nem bizon. Vízünk is alig vót tudod-e? Mikó a kútbú merítész, no abban van víz, nem is rossz. Nékünk, taljának, magyarnak csak egy kutunk vót, a senkiföggyn. Itt is lövészárók, ott is lövészárók, közibe meg a kút. Nem is kút vót a, inkább csak tóka, mint a hegyen a pincéné. Ha mi mentünk vóna vízé, hát bizon lelűnek, mer nekik meg mi vótunk az ellenség, ezér a talján foggyokat kűttük. Vót amellik ment vóna az övéihö, aztat lelűttük. A legtöbb visszagyött, de lehetett valami abba a vízbe, mer elsőre agyonitták magukat, csak utána hoztak nekünk. Meg is hóttak sokan. Mi meg felforratuk a vizet, a vödört elástuk, hogy kihűjjön, csak azután ittunk, meg a dióteát is legyűrtük melleje. Ihhát megmarattunk.

Aki talján minket utánozott, az túlété, nem marattak sokan... Na ládd-e! Ebbú a csajkábó ittam a vizet, meg a diólét is...

Én má nem szeretek itt fekünni, meg köpnyi se, de muszál, mer teli a szám csu-nyaságga, ezé kiköpöm ide e a hamura, sose melleje. A Bözske meg regge kivüszí a ganyéra. Hanem a demizsonba van-e még bor?

– Van hát Öregapám! Vügyek-é? – vette át a fiú a zalai szavakat.

– Hozzá na! Tán még hortyintanyi is fogok utána.

Topogás, tapogatódzó töltés, talptisztítás, ismétlődött a szertartás abban a reményben, hogy az Öreg folytatja a mesét.

A sötétségben életek mozogtak, tűntek el, vízpára terebélyesedett felhővé, lövészárok meghitt védelmében álmok teremték. Alagutakon át vonat zakatolt a fény felé, az újabb sötétségbe, ahogyan az emberek a sötétből a fényre kerülnek, majd az éjbe zuhanak. Olyan tiszta volt ez a kép, mint merítős kútban az ő arca, mikor azt nézte, van e a vízben kágyilló.

– No ótán meg gyött az aszál. A tóka kiapadt, nem vót mit innya. A szanyitéc csinyát egy ollan töccsérfélit apró kövekbű, faszénbű, ajjára meg e hótt bajtársunk kabátytyát tette, oszt abba csorgott, amit huggyoztunk. Bizon megittuk mi még azt is, amikő nem vót más! A talján meg vitte vóna a sarat is a tókábú, de sokat lelúttünk közüllük! Az esső mentett meg münket, mer a meg ekezdett esnyi, ótán csak esett, esett, esett. Én még annyi essőt nem éltem! Vizünk most mán vót, de tüzenyi nem tuttunk. Akkora füstye vót a fának, hogy még iccaka is belénk tudott durrantanyi a talján. Többen vesz-tünk oda, mint víz nékünn. No, amikő visszavonúttunk, mán alig huszan ha marattunk, aszonták vége a háborúnak. Nekünk vége is lett, mán nekem biztossan, mer az asszon meghót. Oszt ott vótam hat családal egyedű. Akkó kommendáták öreganyádat Kisbu-csárú. Ollan kicsi árva fehérníp vót, hát efogattam. Elsőnek az Imre született, ollan kicsinek ni, mint az annya, azután apád, meg a Józska, de űk rám ütöttek. Bözske meg tudomiséen hogyan lett. Eccee csak itt vót. Ollan a most is mint a pulykatójás. Na, nyugoggyunk...

Abbamaradt a matatás a konyhában is. Holnap kenyérsütés lesz, a tésztát már összeállították, hajnalban majd dagasztani kell, hogy legyen ideje kelni a sütésig. Nagymama összevágatott vele egy szekérderéknyi kemencefát, olyan fél méter körüli ága-
kat. Ő sose kifogásolta a megszólítást, hogy: „Nagymama” – csak egy mosolyt engedett el a fejkendője alatt. Csöndben jöttek a szobába, talpcsiszoló szertartás után Bőzsi nénnye ömellé feküdt, Nagymama a másik ablak melletti ágyba.

A tükrös szekrény két gipszangyalkája békésen imádtá az Istent, aki nem tudni hova lett ilyenkor, mert az esti ima elmaradt, nem úgy, mint Budafokon a Reibermama ágyában. Itt volt helyette öregapja meséje az első háborúról, s jött az alagút, és nem volt vége, sötétségbe rejtőzött a világ, de a két angyal tovább imádkozott.

Hajnali pakúravonat remegteti meg a házat, mikor fölébred, de már akkor Nagymama megjárta a hegyet, sül a hagyma rókagombával s galambicával. A kotló regge-
lire vezetí csibéit a konyhából az udvarra, az éjszakát a kemencesutban töltötte velük. A kenyér kövérre hízott a teknőben, magasra emelte a gylcstakarót. Már pattog a kuko-ricaszár a kemencében, lassan odakerülnek a tegnap vágott ágak is. Hársfatea illata keveredik a kanális párás – fanyar – fűszeres párájával.

Halk vezényszavak tördelte csöndben kezdődik a nap, „hord, vidd, tegyed, nézz rá.” A verandán kosáryi „tűskés körte”.

Keskeny, ingatag padokon reggelizik a család, féloldalas ülésben, sietve. A tyúkszart kukoricacsuhé csokorral söprik le a padkáról, a tányér szélén legyen nyomának pöttyei. Mindent meg lehet szokni, de a tyúkszart utálja, ha lábujjai közé ragad, meg a csúszós és lila libafost is, – mezitláb nem szeretett járni ezek miatt. Focizni is egy foszlott tornacipőben, dorgóban ment, míg a falubeli fiúk bizony anélkül, de a csupasz lábfejükkel akkorát tudtak rúgni, hogy még! Megpróbálta ő is, de letört a körme.

A cigánygyerekek lábfejét kicsi korukban kitörték, hogy ne lehessenek katonák, sok ilyen gyerek volt, az egyik „Fari”, de ő úgy rúgta a labdát kacska lábával, mint senki más, volt is becsülete a fútársaságban. Örökké mosolygott, nem volt teljesen épeszű. Rövid időre mégis kiközösítették, amikor a falusi boltost megkéselte valamelyik rokona a cigánytelepről, de nem tartott soká, mert a pálya széléről is csak mosolygott, hát behívták, – pótolhatatlan volt a csapatban.

Reggeli után a korlátlan szabadság kezdődhetett, ha sikerült elrejtőznie a szénapajta valamelyik zugában, vagy a kanálisba folyó csermely torkolatánál, a legjobb halfogó helyen. Ha mégis megtalálták, akkor várta a kapa, vagy a szénaforgató villa, legrosszabb esetben az óriási gereblye, amivel aratás után a tarlót kellett végigfésülni, mert semmi „élet” sem maradhatott a földön!

Aratás után összeterelték a libákat a faluból, hogy a kihullott magot összeszedjék, s közben a gyerekek, akik vigyáztak rájuk, szálanként szedegették a maradék kalászt csokorba.

Jó móka volt ez a libapásztorkodás, mert együtt volt a sok gyerek. A leánykák mindenféle éneklőset játszottak, a fiúk „bikáztak”: hat szögletes követ, vagy kopott patkószeget mondóka kíséretében földobáltak, és sorrendben elkapdostak. Városi gyerekként ezt sosem tudta megtanulni, inkább botot faricskált, spirális és ékalakú bemetszésekkel, meg kicsiny bálványyszerű figurákat vegyesen, ahogyan jött. Ám, ha a gúnár rákezdte, „repüljünk, repüljünk” azaz libául valahogy így: „gigágá–gigágá–grllúúú”, – akkor baj volt, mert a sok jóllakott liba nekilendült, s ha szárnyalni nem is, de rohanni tudtak a föld felett alig fél méterre, nagy hasukkal mindig visszazuttyanva a földre, s lehetetlen volt megállítani őket, mert ugyanúgy csapatba szerveződtek, mint a gyerekek. A kanális vonzásának azonban nem tudtak ellenállni, hangos „gligligli”-vel üdvözölték egymást, ahogyan a vízbe csapódtak. Tolligazítás után a csoportok szétváltak, s így mindenki megtalálhatta az övét. Estefelé otthon csalánnyesedék várta őket korpával, darával. A libák tudták ezt, s engedelmeskedtek a hosszú mogyoróvevesszőknek, amivel hazakészítették őket. Este még a kacsákat is meg kellett keresni, mert elbújtak a kanális vízparti növényzetében, nemigen akaródzott nekik hazajönni. A gácsért kellett figyelni, mert ő vigyázott a többiekre, ha megvolt, akkor ott volt az összes. A csalánt Bözske nényje szedte nekik zsákvászonból varrot kesztyűben, s aprította egy bárdal, korpával búzadarával keverte. A kacsák onnan már tudták a helyüket: a hidasban volt szállásuk, a disznó és a liabák után. Jóllakottan tottyantak helyükre, s a nap eseményeit halk zsbongással megbeszélve, csőrüket szárnyuk tövébe dugva nyugovóra tértek. Ezt tették a libák is, csak a malacka szürcsölt, csámcsogott még a vályúnál, majd ő is elcsöndesedett a tiszta szalmában.

Egy évvel ezelőtt halt meg öregapja, akiről a nevét is kapta. Most az ő ágyában fekszik ébredőfélben, s hallja a konyha neszeit, nagymama szavait valakihez, akit nem

lát. A csajkát már kidobták, de a gipszangyalkák rendíthetetlen hittel imádják az Örök-kévalót a sublód tetején.

Körmös traktor roppantja az ablak előtt az út köveit, készül a cséplésre, vagy csak úgy mehetnékje támadt... Vödörnyi hengerében rotytan az anyag, minden ami alkalmas erre: petróleum, benzin, gázolaj, s azok jó arányú keverékei. Szusszanás, töffenés, – mozdul a hátsó körmös kerék. Ő még nem gép, hanem lelkes jószág, hajtója a Gépész a falusi műszaki értelmiség képviselője. Egykorúak lehetnek ők ketten, megfontolt haladásuk, kimért mozdulataik harmóniája okán: egy test, egy lélek.

Fekete macska tisztítja alfelét égre mutató hátsó lába alatt az udvari kisablakban. A konyhából Nagymama hangját hallja, csöndesen, tompán.

– Jaj, nem értettem én azt, mér áll a tehén valagáná csórén, s igen kepeszkedik! Hát mondd má meg, mit akart attó az ártatlantó, amit tülem nem kaphatott vóna meg? Ha bikabornyút ellett valamék, hát alig volt nagyobb, mint egy kutya, mán vütte az egerszegi vásárra, nem is láttuk utána néhány napig.

Amikó megkért, mondták, hogy szeret mulatnyi, de hát mék férfiember nem szeret? Heába vót nekijje mán hat csalággya, meg osztán könyörgött is, úggondulom sírt is, efogattam hát, de éreztem én, hogy cseléd lesz belülem. Mind cseléd az ember lyánya!

De ollan szép szál ember vót!

Bátyám ott maratt az olasz fronton, apám s anyám segícscség nekünn, mit tehetem vóna? Vót hat hód főggye, eddarab eredeje, kis szölleje pincével a hegyen, nyugdíjas állása a közútná. Övé vót az árokpart fűjje Kapornaktó Fősőapátiig, mindég teli vót a pajta szénával.

Csak odafönn tuggyák, mit szenvedtem én mellette! Krisztus Urunké lehetett enné kicsinnyét több. Nekem és ennek a szegény Bözskének sose mondott semmit, mindég csak parancsót. Merhogy az ű kenyerit esszük. Áh! Belegondóni se jó. Szántásér, kepehordásér mi mentünk kapányi, nem ű. A szöllöt Józsa sógor permetöte, de meg is itta a részit neféjj! Egy iccaka otán meg csak harákó, kátozik értem, hogy: “Naca! Naca! Hozz mán innya valamit!”. Nem vót itthun bor, vizet vittem, de akkorra má ecsöndesűt. Na, most mán ű is számadáson van, mire gyutott, mire nem, ki tuggya. Nahát most csönd van.

Hársfatea illata járja be a házat, vidítván a szegénység szagát, mely a doh, tyúkszar, kovász, a spórheld fanyar füstje, a malacnak fővő krumpli párája s egyéb meghatározhatatlan eredetű elemből áll össze.

Bözske nénje az udvaron hívja a baromfit: „Pipi neh-neh-neh”. Ugyanolyan karika lábai vannak, mint édesanyjának, csak tűzvörösek, mert a harmatot nem bírja, ezért reggel gumicsizmát húz meztelen lábára, amit csak akkor vet le, ha már fölszáradt a gyp. Onnantól fogva mezítláb jár mindenhová, csak a templomba nem, arra van egy fekete lakkbőrös szandálja. Szétálló lábujjait a pántok egymásra szorítják, de méltósággal viseli a fájdalmat, ilyenkor járása is nemesebb.

Nagymama kivesz néhány szebb darabot a malac krumplijából, hámozza azon forrón, s pirítja zsíron, az lesz a reggeli, hársfateával.

Köd száll föl a völgy közepén folyó kanálisból, eltakarja a vasútállomást, ahol most pakuravonat lüktet át, megremegetve a kis vályogházat. A libák erjedő epret csipegetnek a fa alól, szép hosszú feketét fosnak boldogan, majd szárnyra kelnek az udvar hosszában.

Nyújtott nyakkal bólogatva, zsebzseggel beszélnek meg a napi programot, majd elballagnak a kanális felé egy kis fürdőzésre.

– Halászköho menünk kapányi Idesanyám! Beszót a Mámi, hogy este gyünne próbányi az apróvirágos ruháját, délig végeznünk köne e darabba. Gyurika, ugorgy át a bótba, hozzáá buzakék gépselmet, efforéntér élesztőt, meg selemcukrot magadnak és öreganyádnak!

A bolt a vasút túloldalán a kocsmával együtt üzemel. Egyik a férfiak, másik az asszonyok s gyerekek fóruma, ahol minden szóba kerül, ami fontos. Mindkettő olajospadlójú helyiség, az egyikben sörös, a másikban petróleumos hordóval, emitt korsók, poharak s egy rehasztal, amott cukorkásüvegek s a polc aljában liszt, só, kimérésére alkalmas, befelé lejtő fiókok. Körben a polcokon minden, ami a háztartáshoz s a gazdasághoz kellhet, viaszosvászonról a kaszáig. Mindkettő ajtaja előtt férfiak s asszonyok váltanak néhány szót jövet vagy menet, gyerekek rohangálnak össze-vissza, rúgják egymásra a port, s prüszkölve kacagnak. A boltban hosszú sor, a pult tulsó oldalán a boltos házaspár méri, adja, veszi a pénzt, számolja a visszajárót, rendezi a cigánygyerekeket, mosolyog, vagy kimérten tárgyilagos, ahogyan a helyi médiához illik.

A férfit néha áthívják a kocsmába. Csak egy ajtó választja el egymástól a két intézményt, szemmel lehet tartani, mi folyik itt s amott.

Odakinn az utcán lovas és marhás szekerek haladnak, édeskés, trágyaillatú port verve föl, mely beszivárog a két intézmény nyitott ajtaján, s keveredik az alkohol, a petróleum, s a paraszti munka bőr alá ivódott szagával, s mindezt az olajos padló keserűsége kipárologása teszi teljessé és otthonossá.

Mikorra Gyurika hazaér, már kivették a kapákat a tűzoltóhordóból, miket azért helyeztek oda, hogy bedagadjon a nyél a szerszám fokába.

Halászkö kukoricása a falu Bötöfa felőli végén van, úgy két kilométerre a háztól. (Ez a hely egy a török időkben elpusztult falu emlékét őrzi.)

A föld végiben találkozik a csapat, leteszik az elemóziás kosarakat, a demizson vizet s egy másikban bort. Megbeszélnek honnan indulnak, ki kivel lesz párban, s kezdődik a munka. Ennél unalmasabb tevékenységet Gyurika el sem tud képzelni. Nem hogy kedve nincs hozzá, de igyekszik, amilyen gyorsan csak lehet elszabadulni a tókához, mely nem messze van onnan, s ahol a kendert szokták áztatni. Lakik abban tarajos göte, ebihal, békák nemzedékei, no meg egy vízisikló. Csupa fontos dolog és élőlény. Néha felharsant a riadó, mert nem találták.

– Megyek már! Megyek! – és klottgatyját igazgatva megjelent, mint aki éppen dolgát végezte.

Karcsi pesti gyerek, s tanácselnök nagybátyjánál tölti a nyarat.

Hat éves korában föl mászott egy cseresznyefára, a vékony ág letörött alatta, s oly szerencsétlenül esett, hogy combcsontja több helyen eltörött. Amikor összeforrt, nem nőtt egyformán a két lába, innen ered kacskasága, s egy igen csúnya varratos sebhely végig a jobb combján. Ezért jár mindig hosszú vászonnadrágban, s nem glottgatyjában, mint a többi fiú. A kanálison készített fürdőhelyen se látta soha senki. Szégyellte testi hibáját, de verekedni tudott. Ha valaki megjegyzést tett rá, vadul nekiugrott. Nem akart összetűzésbe keveredni, s így távolról valahogyan mégis szerzett némi tekintélyt, már csak koránál fogva is, hiszen betöltötte a tizenhármát. Hangja a kiskamaszoknál szo-

kásos módon karcosan mélyült, karját lógázva, közömbös arccal köszönt, s fogadta a fiatalabbak köszöntését.

Most komótos bicegéssel gyalogol a tanácsház nagy füves udvarán át, az épülő kultúrház téglakupacait kerülgetve ment Naca nénihez. Okos pesti gyerek lévén tudja, hogy a kis parasztház tornácán talál majd nagy kosár gyümölcsöt, s reméli, hogy újdonsült barátja Gyurika, aki szintén pesti, csatlakozni fog fölfedező útjainak egyikéhez az erdőbe, a „hegy” lábánál lévő bunkerjükkbe, vagy a kertek végében burjánzó bodzabokrok szövevényébe, ahol lombsátrak alatt élhetik titkos életüket.

Mіндеzt jól átgondolta, s ezért, meg a gyümölcsért döntött a látogatásról. A tanácselnök nagybácsi és Szilvi néni nem termeltek semmit, mindent a falusiak hordtak hozzájuk, ha meg nem, akkor érte mentek annak, ami kellett, ahhoz, akinél sejtették, hogy ott biztosan lesz.

Meglepetése is volt Gyurika számára: egy fostos kismacska. A padlásfölgjáróra rejtette, hogy ne hallatszon nyivákolása. Kis barátja már gyógyított csirkét, hátha ezzel a szerencsétlennel is tud valamit kezdeni. Igazából nem a macskát akarta megmenteni, hanem Gyurika képességeit akarta megtudni. Valahol a zsigereiben bizsergést érzett, amikor a fiúval volt, egyszerre akart volna kedvére tenni, s megalázni, hogy azt tegye, amit ő akar. Ez a kívánság egyre jobban erősödött benne, igazából nem tudta mire vélni, de olyan volt ez, mint reggeli merevedése, amikor csak nézte megnőtt fitykösét, amit büszkén mutatott volna másnak is, ha van kinek, s ha nem tudta volna, hogy dicséretre nem számíthat...

– Hát itt az „Úrfi” – állapította meg a tényt Naca néni.

– No egyed a tüskéskörtét, egyed csak, jut is, marad is. Ringószivát meg szegyetek magatoknak, a csekmettű uccse tunnék hozzáférnyi.

A vendégfogadást berekesztvén indult a kanális túloldalára lucernáért. Az aprócska öregasszonynak bokáját verdeste a kasza, néha csíkot húzott a földön. Csöndesen szólt vissza a válla fölött:

– Gyurika! A bakszekeret tújjad utánam, megraktyuk rendesen, köll a malacnak, meg a tikoknak. Na! Ne mongyam kéccer! Karsika megvár.

A bakszeker amolyan létraformájú talicska volt, amin a trágyát kellett kihordani a malac alól, s helyébe a friss szalmát vinni, most meg a lucerna szállítására rendeltetett, de volt olyan is, hogy hordót toltak le vele a hegyről, meg néha egy kis szénát, vagy óriási zsákvásson kendőbe kötözve töreket cséplés után a „tikoknak”, mert abban mindig akadt valami szem, önfelelt kapirgálásra.

Karsci várakozása nem volt tétlen: körtét, almát eszegetett, a káráló tyúkok közé hajítva a csutkákat. Tetszett neki, hogy azok milyen rémulten ugranak földre, mielőtt rákapnának.

– Gyere Gyurika, mutatok valami fontosat! – szólt teli szájjal.

Gyurika a bakszekerrel került a verandát, vitte a malacnak, tyúkoknak, kis kupacot tett a négy lábú asztal mellé az eperfa alatt. Ott aprították a csalánt, lucernát, disznóparét, s keverték korpával a kacsáknak, libáknak, s persze a malacnak a moslék közé.

Fújt egyet s mondta:

– Na mutasd!

– Nem itt van az, hanem odaát, gyere!

Jellegetes kacsázó járással ment elől a tanácsház padlásfeljárójához.

Néhány lépésnyire meghallották a kismacska nyivákolását, s ahogyan a dobozba néztek, az meg se mozdult, csak ahogyan tudott, olyan hangon hívta a segítséget. Kis

foftos-cirmos cica volt, olyan, amelyik valamiért nem a kanálisban végezte még újszülött vakon.

– Fostos ez, te!

– Az hát! A nénémnek nem volt szíve agyoncsapni.

– Legjobb lesz bedobni a kanálisba, ne szenvedjen sokat. Kötünk egy magzagot a nyakára, hogy el ne vigye a víz, aztán ha vége van, szépen eltemetjük.

A kanális hídja alatt eresztették vízbe a szerencsétlen kis állatot, de csak nem akart megfulladni, egy bottal kellett víz alá nyomni. Az élettelen testet újságpapírba csomagolták, s vitték egy bodzabokor lombsátra alá, hogy eltemessék.

A tanácsudvaron a „szertár” előtt szőke kislány szedegette a százszorszépet csokorba. Tűzőrségre rendelt nagyanyjával töltötték ott az időt, aratáskor ez a törvény.

– Jössz macskát temetni? – szólt oda Karcsi.

– Mi lett vele? – kérdezett vissza Jolánka, a kis szőkeség.

– Megfullasztottuk, mert fostos volt – szólt közbe Gyurika. – Jó lesz az a virág szegénynek, amit most szedtél.

– De igazi temetés legyen! Pappal!

Gyurika vállalta, hogy ő lesz a pap, Jolánka elkérte nagyanyja fekete kendőjét, s amikor vállára terítette, egészen igazi lett. Megáldotta a sírt mondván „et cum spiritu tuo” – ahogyan ministráláskor tanulta. Keresztet is eszkábáltak, arra került a kislány koszorúja.

Elmondtak egy miatyánkot és egy üdvözlégyet a kicsiny sír fölött, és nagyon szomorúak voltak, de elégedettek, mert teljesítették kötelességüket.

– Jössz velünk bunkert építeni? – kérdezte Karcsi a kislánytól.

– Nem mehetek, mert itt kell maradnom Ómamával holnap reggelig.

A két fiú elindult a hegy felé, csorba, töröttnyelű kapát cipelve magukkal.

A „hegy” – a zalai dombokra jellemzően –, lankás völgyből kiemelkedő löszfallal indul, meredek lejtőjén bükkös, cseres, sziles erdő, tetején lapos, vagy enyhén lejtő fensikkal, mit szőlők és szántók foglalnak el. A löszfal igen alkalmas volt bunker építésére, ásására, de nem lehetett akárhol! Takarnia kellett néhány bokornak a bejáratot még akkor is, ha a gyökerek között nehezebb volt az alagutat ásni.

– Te! Ez a szőke kislány belédszeretett! – mondta Karcsi, a rejtekhely bejáratánál, ő csak irányította a munkát, Gyurika dolgozott odabent.

– Mit mondasz? Nem hallom, teli a fülem földdel! – kurjantott ki a munkás majd két méterrel a felszín alól.

– Belédszeretett a Jolánka! – ordított be a nyíláson Karcsi.

– Na ne mond! Honnan veszed? Hiszen én voltam a pap, és a papokkal nem szerelmesednek! – dugta ki fejét Gyurika.

– Hát mert csak láttam hogyan nézett rád, azokkal a gyönyörű kék szemeivel, lalá-lalá-plöm-plöm!

A dolgozót érdekelni kezdte a helyzet, mert nagyon tetszett neki a kislány, de először még megszólítani sem merte, most meg mindjárt szerelem! Jaj neki, egészen előntötte a forróság.

– Aztán mi van akkor, ha belémszeretett! Végül is csak egy lány! Mit kezdjek vele? Temetni azt tud, de bunkert ásni nem.

Fülledt, meleg nyári délután. Hosszú, magasan rakott szekerek viszik haza a gabonát, kepehordásnak mondják.

Gyurika szedett egy kis csokor virágot a kertből, s felugrik egy Jolánkáék felé tartó üres szekérnek a végénél túlnyúló rúdjára. Ehhöz kötik le a kévét, ha megrakják rendesen. A petrencerúd, mely még ezen is túlnyúlik, alkalmatlan az utazásra, mert nincsen rögzítve, és föl-le zötykölődik. A ház előtt leugrik, a díszes, zöld vaskaput könnyű nyitni. Jolánka nagymamája az udvaron tesz-vesz, a kislányt nem látja.

– Csókolom! Jolánka itthon van?

– Itthon hát! A csibéket rendezi a tikólnál. Keresd csak meg!

Megáll az istálló végénél, nézi a kislányt, aki gugolva dédelgeti a pihés kis jószágokat.

Köszönne, de kiszáradt a torka, csak egy cikákoló hangot ad.

– Hát nem édesek? – töri meg a csendet gugoltában sarkon fordúlva Jolánka.

– Tudod egyet én már meggyógyítottam, mert a többi igen csipkedte, alig volt már tolla, és csak szédelgett, hát én berekesztettem a kemence alá oda, ahová a fát rakjuk kenyérsütés előtt, és hipermangános vizet itattam vele, attól meggyógyult, és már nem csipkedte a többi, de aztán kakas lett. Mikor megnőtt, nagymama levágta és megettük – mondta egyszuszra, szinte hadarva a fiú.

– Volna szíved levágni és megenni egy ilyen gyönyörűséget? Ugye nem?

– Nem hát, azt se én vágtam le, de kakast csak egyet hagynak mindig, és több volt. De látod-e neked meg hoztam virágot, mert láttam, hogy szereted.

– Nézze Ómama! Virágot kaptam! – fut el a kislány a virággal.

– Tudja a gavallérod, mi kell a lányoknak, látom én! – mondta az öregasszony

– Hát csak játszódjatok!

– Eljössz a géphez? Ódoréknál csépel, szép nagy pirosbélű körtefájuk van – mondta Gyurika, mert jobb nem jutott eszébe.

– Holnap igen, de ma már nem lehet, mert szénát gyűjtünk.

– Nem tudom hol lesz holnap a gép, kéretőzz el!

– Megpróbálhatom...

– Menjél csak kicsim, menjél, nehéz még neked a vasvella, de ne menj a gép közelibe! – szólt közbe a nagymama, aki mindent hallott, mert bizony fülelt a beszélgetésre.

A gyerekek előbb csak úgy, mintha parancsra tennék, de pár lépés után futva inálnak az utca felé, s szaladnak Ódorék háza felé, ahol hallani a körmös traktor dohogását, s a cséplőgép zakatolását.

A porfelhőbe burkolódzott udvaron nagy a sürgés forgás. Egy ember kétágú villával nyújtja a szekérről, vagy kazalról a kévét a cséplőgép tetején álló asszonynak, aki elvágja a kéve kötelét, átadja az „etetőnek”, aki szétbontva a gabonaköteget, a gép torkába ereszti. A magjától megfosztott szálak most már szalmaként áradnak komótosan a cséplőgép lefelé konyuló kürtőjéből. Deszkából rótt lejtőre kerül, ahol egy irdatlan hosszú nyársra húzzák ketten. A „nyársaló” a rúdon keresztbe illesztett vaspöcök alá nyúl, s gyakorlott mozdulattal, a másik kettő segítségével vállára s magasba emeli a szalmatömeget. Óvatos léptekkel vonul, mint egy római légionárius a hadijelvénnel, a kazal felé, majd fel a létrán, s ledönti a helyére, mit még igazgat valaki odafönn.

Ahol a szalma kiömlik a cséplőgépből, alul a rostából törek (a gabona héja) hull alá, mit fagereblyével nagy zsákvászon saroglyára húznak, s viszik ketten a tárolóhelyre, rendszerint szalmával fedett, vastag ágakból álló szárnyékba.

A traktor felőli oldalon hullik a mag a zsákokba, s ha már egy megtelt, vállára segítik az ott sorban álló férfiak egyikének, aki elindul a ház felé, a súly alatt hajló, keservesen nyikorgó lépcsőn fölfelé a padlásra, ahol szétterítik száradni.

Az apró nép eközben szabad prédának tekint mindent, ami a ház körül a fán terem. Eszik ami van, mindent: éretlen szilvát, almát, hiába mondja a házbéli fiú, hogy „Nem jaó még az az aóma!”, – nincs foganatja. De Ódorék híres pirosbélű nyári kör-téjéből nem sok fog holnapra maradni, annyi biztos.

A kis pár jóllakottan elhúzódik a törekes szárnyék árnyékos végéhez, s valahogyan, ki tudja miért, egymáshoz hajolnak. Óvatos, körteillatú szűzi csókjuktól megremeg a világ, lehunyt szemük mögött angyalok kergetőznek. A kislány selymes szőke haja a kisfiú arcára borul, mákonyos illatal borítja be az eget.

Z ÚR DÚDOLÓ KUTYÁJA

Z urat különleges érzékenységgel áldotta (inkább verte) a sors. Minden időjárás front jöttét előre megérezte, teste pedig sokféle tünettől reagált rá. Most egy igen erős hideg front közelgett, ami rendszerint munkakedvét és koncentráció-készségét jótékonyan befolyásolta, most nem melleleg erős viszketegségi rohammal együtt. Ennek a tűrhetetlen jelenségnek okán nagyon nehezen aludt el, s az édes álom is csak másfél órán át tartott. Nem szedett altatót, csak valamilyen gyógynövényes készítményt, amellyel még kétszer egy órát tudott pihenni, de azután már képtelen volt folytatni az éjszakát úgy, ahogy minden rendes ember. Ha már így járt, ivott egy nagy adag kávé, s nekilátott művészkedni: írni, vagy rajzolni, majd ahogyan jön. Leste a képernyőt, vajon mihez lesz inkább kedve, de a feje olyan üres volt, amilyen csak lehetett. Szellemi restségéből furcsa nesz ébresztette, ami az éjszaka csöndjében igen erősnek hatott. Ilyenkor a fűtés beindulására, a meleg hatására roppanó bútorok zajára is összerendezte. Most valami lágy, egyszerű melódiára lett figyelmes, melynek eredetét nem ismerte. Egy selymes mély hangtól indult, folytatódott egy hanggal magasabban, majd az elsőnél mélyebbre váltott. Ez a három hang váltakozott rövid ideig, majd elhallgatott, de kis idő múltán újra kezdődött, csak más hangokkal. Egyik „nóta” sem ismétlődött.

Z úr nagyon kíváncsi volt a melódia eredetére, s fülelni kezdett. Elsőre azt hitte, hogy a fűtőcsövek zenélnek, s bár volt már ilyen tapasztalata, azok leginkább csak egy, esetleg két hangon szólaltak meg, de érezhetően gépi felhanggal. Ez egészen más volt: lélek volt benne... Megreccsent kutyájának a kosara, ahol aludni szokott, s halotta ahogyan kikászálódik, nyüsszent egy párat.

Z úrnak szánt jelzés volt ez, hogy pisilni kell. Az ember fölkelt, mert értett a szóból, kinyitotta az ajtót a várakozó kutya előtt, konyhájába ballagott, és rágyújtott. Már majdnem cigarettája végére ért, amikor újabb nyüsszentéseket hallott, melyek azt jelezték, hogy az akció sikeresen véget ért.

Ajtónyitáskor egy barna árny surran el mellette, majd reccsent a kosár, megérkezett a tulajdonosa.

Z úr visszaült a gép elé, s gondolatait próbálta rendbe szedni, hogy valami értelme is legyen ébrenlétének.

A szomszéd örült kakasa éjjel egy órától mondta a magáét, most is halaszthatatlan közlendője támadt. Nem volt ez a hang zavaró, csak kicsit unalmasan ismétlődött egységnyi időnként. A kakas egy kis hatásszünetet tartott, s ekkor újra kezdődött az

igen egyszerű, de nagyon kellemes és változatos dallam. Z úr ugyan azt hitte, hogy képzelődik, mert ilyen nincs és nem is lehet, de ami tény az tény: kutyája dudorászott. Egészen biztosan ő adta ki a hangokat, csak úgy, a maga öröme, mert nem akart ezzel semmit sem jelezni, egyszerűen eszébe jutott, hát dúdolni kezdett. Meg kell hagyni, Z úr kutyájának igen szép basszusa volt. Nagytestű kutyától mást nem is várna az ember, már ha egyáltalán feltételezhetnénk, hogy dalolni kezd, s nem is rosszul. A dúdolásban érzélem is volt, meg átgondolt ritmus, igaz, nem bő lére eresztve a zenei gondolatot, mitegy lényegénél ragadva meg azt.

Amikor Z úr végiggondolta kutyusa produkcióját, rájött, hogy a félálom váltja ki belőle ezeket a hangokat valahogy úgy, ahogyan a csecsemő álomba gügyögi magát.

Volt már olyan tapasztalata is, éjnek évadján, hogy valakik, leginkább férfiak, beszélgetnek az ablaka alatt. Jellegzetesen beszűrődő hangok voltak ezek, ahogyan a beszéd érthetlenné válik a távolság, meg falak miatt. Csak a hangsúlyok voltak érzékelhetők, melyek a magyar nyelvre voltak jellemzőek. Z úr kilesett az ablakon, hogy kiknek van kedvük éjjel kettőkor beszélgetni, de nem látott senkit az utcán. Nyilván valamit álmodott.

Utólag visszagondolva, egészen biztosan a beszédet is kutyája interpretálta, mert ez sem volt egyedi eset. Talán emlékezett álmában arra, ahogyan emberre szokott morogni valakivel, amikor az visszamorog, rendes kutyaszokás szerint, csak kicsit másként, mint ahogyan ők szokták.

Török Bernadett: Erdei utakon

L. BURDA ZSUZSANNA

BÚZATÁBLÁK ARANYÁN...

Hangosan jött az égi áldás,
vízzel mosta mindenki bűnét!
Tisztulni hagyta a földi sebeket,
áldozat lehettem volna én is...
Térdeltem a búzátáblák aranyán...
Takargattam az érett kalászeket,
hogy maradjon a gyermeknek kenyér.

2020.08.14. 23 órakor

SZEPTEMBER

Szeptember,
mint hulló csillag!
Fények, remények
leszakadt függöny.

Szeptember!
Hűvös békanyál.
Pókok kötik
a hajnalt.

Ilyen szeptember!
Átfordított világ.
Hasadva sírnak
a fák.

Szeptemberi reggel!
Fáradt árnyak osonnak tova.

LENGYEL FERENC

SOPRONI ÉJ

A templom órája éjfélre kong,
a szobor magasan áll a téren.
A csillagok fénye a kőre csorog,
a fák és a padok árnyékot vetnek.

A város csendben alszik, csak néha
hallik egy-egy autó zúgása.
A régi épületek ablakai fénylenek,
mint gyertyák a sötétben.

Én itt állok, és nézem a képet,
amely a múlt és a jelen keveréke.
Sopron, te szép és büszke város,
mesélsz nekem a történelmedről.

Győrffy Gabriella: Tűztornyunk

LOCSMÁNDI LÁSZLÓ

ESTVÁLTOZATOK

- unokáimnak -

búcsúzom madárdalkertem
szőlők vadvirágok meggyek
az est csillagokra-verten
elvérezik csönd van szeretlek

.....
fészket rak az est hallgatom
csillagot ébreszt az égre
zsolozmás-ingű halk dalom
a fészekben szemed kékje

.....
könnycsepp kondul a szilvafán
sötétül a szellő csendje
rigófütty némul sírva rám
kertajtót nyit már az este

.....
alkonyat ágyat bont a park
vetkőzik néhány vadvirág
bokorba bújó rozsdafark
harang kondít egy halk imát

.....
este van a nyárfa lombja
madarak szélfűjt ágya lesz
egy csillag vén vándorbotja
járja a kertet árva nesz

.....
már rozsdás levél a fákon
szőszke búzaszag csatangol
csalitos léptedet várom
könny hull az esti harangból

.....
esteledik a kert csöndje
szél batyujában repceszag
két csillag lett szemed zöldje
kóricál lelkem merre vagy

.....
vadgalamb vigyázta alkony
csillagkönny csordul a fákgig
sötétül barázdás arcom
csak cigarettám parázslík

.....
kőkények kék köpenyében
oson a harmatcsepp este
a harangos öreg égen
magányos csillag keresztje
.....

összebújó vadgalambok
alkonyat van és viharlik
az eső harangszót csapkod
a fűz hiányodra hajlik
.....

estülő balkáni gerlék
csendesen csacsogó pintyek
a kert már madárnyi emlék
kezemben vándorbot intek
.....

esteledik és sír a som
árva a vadludak V-je
szemed zöldje egy csillagon
kicsordul hiányod vére
.....

Ferenczi József: Napozók

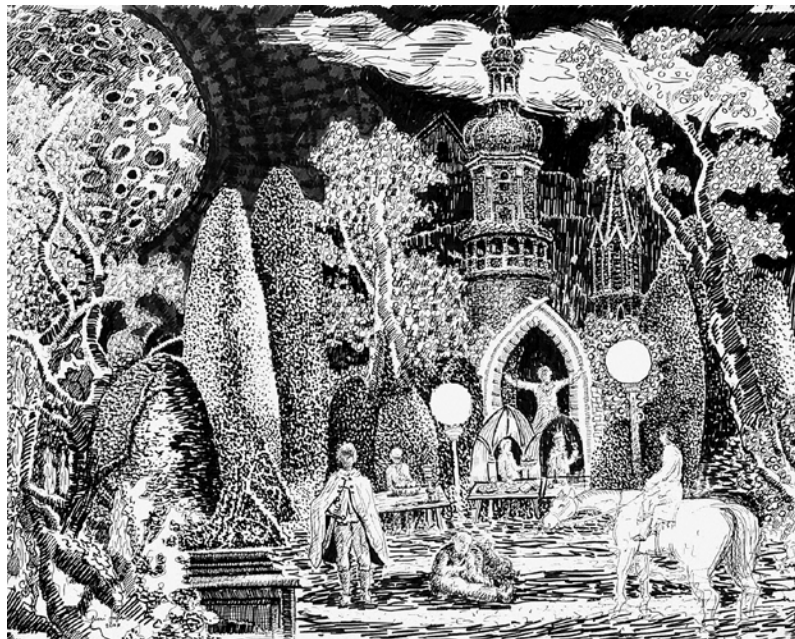
búzakalász-szép hajadban
szösszen az alkonyat halkan
szentjánosbogarak zöldje
ring szemedben várlak jössz-e

.....
sárguló lombjából kinéz
a hullnivágyó gesztenye
a fa múlt ősöket idéz
rácsukódik az est szeme

.....
hiányzol megint egy este
távol mintha harang szólna
száll, repked fészket keresve
egy megriadt szalakóta

.....
szemed szomorszép tavában
szélszabdalt szürke talárban
tétováz a nyári este
mintha valakit keresne

.....
szívverésem csillagsűrbe
gyűjti a késő est fűzre
hull egy madáralom könnye
harangszó zizzen az őszbe

Giczi Lajos: Anno

KÖNNYFORGÁCSOK

- sebinek - zsófinak -

korsómból kifogyott a bor
keresztfán vérző jobb lator

.....
hulló-hulló lombokban
egy csillag már otthon van

.....
hó hull kifosztott alkony van
jársz-e még ott a Bakonyban

.....
és mindenütt kerestem
pedig itt volt zsebemben

.....
fáradt vagyok már és öreg
búzából kicsépelte törek

.....
kifosztott lelkemben
otthonom nem lettem

.....
halkan hulló hópolyhekben
halkan hulló hó lett lelkem

.....
tél-vihar havas faágon
virrad egy fagyott madárnyom

.....
alkonyatárva hajadban
csak egy ősz hajsza maradtam

.....
szemed partján sötét éjben
ladikba száll szívverésem

.....
jön már jön szent mihály lova
honnán jön hová visz hova

.....
egyszer volt hol volt és más nem
egyszer volt volt-vak madárszem

.....
ebben a csendben
végleg csend lettem

ARATÁS UTÁN

- Annának -

szűz-szende estben
búzaszem-csendben
szép tenyeredben
kenyered lettem

Hainer István: Próba

POGÁNY SZERELEM

A zászlót viszik és elejtik,
a vér kifröccsen és felszárad,
szemed kilobban és kigyullad,
léptem tétova és határozott,
itt élünk,
itt maradunk
e kietlen tájon,
hol kőkedvvel ütközik és elporlad.
Itt letérdelnek reggelente
a nap úr előtt,
itt előbb a tett
utóbb az akarat,
itt minden logika fölrúgva a magasba,
igaz a hazuggal
vár az ügyeletes koldusbotra.
Itt némán tátjuk a szánkat.
Itt leáldozott.

HIERONYMUS BOSCH JÉZUSA

Markolják
szorítják
szánakozva
vigyorognak
bűdösek
polgárok már
és gazdagok is

Gyönyörök ébredése
a gyönyörök szunyókálása
ásító gyönyör
szörny gyönyör
gyönyörű gyönyör
gyönyörszülő gyönyör
csak a látomásoknak van
jelentősége
a megölelt
és búcsúcsókkal
útjára engedett
látomásoknak.

A faágkezű segítőkész alakok
valahonnan előtolják arcomat,
az édenek illata
elbódít elaltat.
Látomás fecnik között
terel minket az úr
a halál karjaiba,
kivel végül is
egy könnyed sóhajjal
összebújunk.

PESSZIMISTÁN

A létezésről
most
komputerek
hazudnak
mesét.
Automata
vagy
kézzel kattintott
szegényes
ölelkezések
kísérnek.
Aki az ellenség
az a barát
aki bánt
az segít
aki a jövő emlőjét feji
csepp ezeket sejt csak meg.
Ami ma hasznos
az később már szemét,
amit lázasan kutatunk,
kaparunk
az meg nincs.

A HARMADIK ÚT IFJÚSÁGA

A Korunk Szava egyik előző számában seregszemlét tartott a magyar ifjúság fölött ifj. Pallavicini György őrgróf. Cikkében három úton menetel a fiatal magyarság. Kettőn zárt sorokban, szépen fölfejlődve – jobbszárny, balszárny, illetve jobboldali és baloldali ifjúság. A harmadik úton csak „elszórt egyedeivel” lehet találkozni. A cikk írója előjáróban bejelenti, hogy „a legifjabb generációval baj van”. Ezt az ifjúságot, ahogy az újdonságjelző reklámok plakatirozni szokták: a húszévesek generációját, már túlsok vád érte és a felelősség is átháramlik lassan és teljesen az ők lelkiismeretére. Szekfü Gyula a tájékozottságot és a mindennapi kis munka eszközeinek ismeretét hiányolta nála, Németh László sokkal nagyobb és mélyebben fekvő hibáit fedezte fel. És a vádlott nem védi magát. Nem hiszem, hogy azért hallgat, mert igazságosnak véli a vádakot, hanem ellenkezőleg, akinek elevenére találnak is néha még az is igyekszik magát átértelmezni a „kevesek” csoportjába, a helyes úton járók közé; akik pedig valóban ide tartoznak, munkájukkal vélik igazolni magukat. Ez a cikk is inkább értelmezése, mint megválaszolása akar lenni a hibáknak, a bajoknak, a vádaknak. Világos, hogy egy egységes, hogy úgy mondjam kiépített ifjúsági frontot hiába keresnénk. De honnan is lenne? Minden egyes magyar ifjúba ezerélményű lélek gyült és mind, egyenként külön kutatója kell, hogy legyen ennek a csőd szélére zúfolt országnak. Vagy kire hallgathatót volna mindent föltevő lélekkel? Már életének első érzékelésével bizonytalan, maguk se tudta dolgú apákat látott, aztán hogy minden irányba megnyílt a lelke, sokverejtékű kenyérteleneket, kenyértelen proletárokat, dolgozni akaró munkanélkülieket, munkanélküli gazdagokat fődözött fel. Titokban és nyíltan új világ születését hirdették, mindenki fél, közben programot ad. És minden megy tovább, mint előtte. Nagy tűz van a mi portánkon és nem lehet menteni, mert az akarókat szervezett és érdekelt hatalmasok arra szorítják, hogy önmagukat mentsék, vagy őket is belesodorják a lángokba! Hogy erre konkrét példát is említsek, az egyik nagy ifjúsági egyesület vezetősége, ha valaki a Quadragesimo Anno szellemében indul neki a munkásság szervezésének, esetleg ott már eredményeket is ér el, azt kikiáltja kommunistának és előállítja a holnap kérdését: ha többet nem beszélsz a munkással, lesz állami állásod, fixed, lehet családod, minden, ami fiatal, álmodó lelked boldogságának nyugodt keretet ad, ellenkező esetben előre B-listára kerülsz. Mert kevesen állják ki a tűzpróbát! Tagadásra, szent, fiatal vágyaik, akarásaik megtagadására kényszeríti őket a mai egész társadalmi felfogás, az élet minden mai mozdulása. Sokan, nagyon sokan, – ahogy a család, a társadalom ideges fejtelensége, az érvényesülés lehetőségei megpuhították erőik bizonyosságát – megfogadták a legbiztosabb egzisztencia pizkos morálját. És ez a rész tényleg, megölve magában minden szenvedést és verejtéket, ami eddig élete volt, és a vért, amit apja háborúba indulón belé csókolt, ami fölnevelte, Németh László szerint „minden kenyéren elmegy vajnak.” Ez talán az intellektuelek között az ifjúság jobboldali hányada. A munkásifjúság egy része szintén hasonló indítékokkal jut ide. A másik rész pedig, amelyik itt van, még rá se döbbsent a mások, az egész nemzet problémáira és esett konzervativizmussal várja a holnapokat, mert hisz az az élet rendje, hogy nap-nap után és apák után fiak jöjjenek. A másik csoportja a fiatalságnak nem ilyen „jólnevelt”! Tele van a fiatalság örök forradalmi lendületével, és kipróbál minden ugratót, minden adott dobbantót, hogy kiélhesse energiáit. Fölkap minden frázist,

amivel döngölni lehet, minden eszmét, ami zajló erőinek mozgást ad. Megválasztási szemszöge persze, hol van a legnagyobb érvényesülési lehetőség, hol a legkorlátlanabb futás. Indítója legtöbb esetben a másik oldal telt háza, az otthon nyomorától való féltés, a lehetőségek távoli horizontja és az elvi és eszmei súrlódásokon felül és azok előtt a személyi ráhatás. Így lett és így alakul ma is a magyar ifjúság nagy része hallgató kulijává a felül lévő hamis sáfároknak, hangos, tüntető, programos kürtjévé mögötte megbújó és általa emelkedő ügyeseknek, vagy titkos ügyvivőjévé az idegen eszméknek. Nem egyedül a magyar ifjúság az oka tehát a mai szétesettségének. Minden magyar ifjában átviharzott a régiek sóhajtozó konzervativizmusának és a maga meglátott élet éhes fájásának újat akaró összeütközése. És voltak ennek a magyar ifjúságnak tanítói, akik megmutatták neki az igazi utat? Voltak mesterei, akik rádöbben-tették volna, hogy apáink konzervativizmusa egy halott, múmiaféle élet? Akik megmondták volna, hogy az igazi konzervativizmus valójában egész testünk-lelkünk szerves, transzcendens akarata, amellyel – egybefogódzva apáink minden erejével, eredményével, értékével – bővebbé kell építenünk a saját egyéni és nemzeti erőink és akarataink életét? Nem volt. Sem a család, sem a vallás, sem az ifjúsági vezető nem adott ilyenén felvilágosítást. Egyik oldalról azt hallotta az érvényesülés ígéretével: minden erőddel öld meg magadban a megkorbácsolt századokat, a másik oldalon pedig: altass el magadban minden magyar álmot, nekünk a magyarság csak foglalkozás, nekünk kenyér az, hogy vannak lázadó éhesek, nyomorgó munkások! Így fest általában a magyar ifjúság életének háttere és ezek az adottságok, a szétesettség, a megal-kuvás, a minden iránnyal kacérkodás kulisszatitkai. A valóság. De csupán az adott pil-lanat, az idő egy kis, talán már nagyon rövidre szabott, részében. Mert mélyebbre nézve ennek a sokfelé befogott, sokfelé forgácsolódott ifjúságnak a lelkében ott van a vágy egy tisztultabb légkör után és csupán a kenyér, az élet primér követelményei tartják ott, ahol van – és legfeljebb az, hogy nem találunk biztos, alkotó úton járó embereket. Ez az ifjúság vár valamire, ami végre fölszabadítja. Várja azt az ifjúságot, amely léte-zik, amely állja a verekedést. Mert van ilyen ifjúság is. Ez a rész egyedeiben rájött arra, hogy az ők kitartása nem az ő saját létkérdésük figyelembe nem vétele, hanem a magyarság utolsó nagy krízisének hosszú tusája. Kevesen vannak, de megtalálhatók már mindenhol. Az alföld tanyavilágától a pesti perifériákon keresztül a Dunántúl pusztuló életű falvaiig. Ezek azok, akik nem tágítanak a magyar szegénység mellől akkor sem, ha tálcán hozzák feljüket az állást, ha előre B-listára kerülnek sem, ha esetleg bél-poklosként kiközösítik. Vannak ilyenek; akik Róma szavával indultak, akik megértet-ték és megélik, miszerint egy törvény szerint fog ítékezni majd az Úr: a szeretet törvénye szerint. Magyar proletár voltam, – tüdőbajos magyar gyermek voltam, – föld-nélküli öreg magyar zsellér voltam, – hatgyermekes magyar kubikus voltam, – beteg magyar anya voltam, – állástalan magyar diplomás voltam, segítettetek rajtam? Ez a magyar ifjúság önmagából indult ki, élményévé vált minden magyar élet és minden magyar életmozdulásban maga Krisztus. Számukban talán még kevesen vannak, de erőben és fölkészültségben nem. Nem pályáznak fixes állásokra, sem magasabb kegyekre. Vannak közöttük, akik szájuktól megvont garasok tőkéjéből szatócsüzetlet nyitottak, mert nem akarnak senkinek lekötelezettjei lenni, nem akarják földadni elve-iket. De talán nem is fontos, hogy miből él ennek a „harmadik útnak” ifjúsága. Az biz-tos, hogy ők építik az új Magyarországot és ők csinálják annak történelmét. Ebben a munkájukban azonban nincs szükségük vezérre, sem idegen eszmék importáló truba-dúrjaira, sem önjelöltekre, mert megtalálták már a közös alapot, amelyen járniuk kell,

bár valahány egyes a maga akarásából indult a közös cél érdekében. Tiszteli a tanácsadókat, megfontolja a tanácsokat, hiszen csak hasznára lehet, ha többlátású szemmel nyílik rá az életre, de vezért aligha fogad maga fölé. Ez majd kitermelődik közüle az egyéni több munkavállalás, nagyobb kitartás, odaadóbb följajánlás, áldozatkészség és a szuggesztív erő energiatöbblete alapján. Ez az ifjúsági vezér el fog jönni a maga idejében; és akkor már – a közös munka összeforrasztó hatása következtében és a végzett munkának a közös cél felé érkező áradásában – nem lesz félő, hogy ezzel kiszakad a kollektívum életéből, esetleg megtagadja azt, hanem hordozója, első harcosa lesz az öt felemelő eszméknek, az új társadalmi rend felé.

Korunk Szava, 1937.

Pintér Zsuzsa: Fejére állt világ

SURBÁN FRANG ZOLTÁN

ÚTKÖZBEN

– Útközben vigyázz, mert sötét az út
és van néhány buktató,
s ha jószerencséd nem vezet,
hamar elbotolsz.
Néhol nagy kövek vannak szerteszét,
miket ki kell kerülnöd,
máshol meg ág hajol eléd
s fölsérti arcod.
Aztán göröngyös lesz majd hirtelen,
vigyázva lépj, tapintva,
mert gödrök is lapulnak ott
s bokád törheted.
Csak óvatosan, itt csak így lehet
tovább haladni biztosan:
kitérni és meghajolni,
mindig éberem.
Mert ág, göröngy, kövek, gödör...
– Mondd, barátom, te biztosan tudod:
köveket messze szórni,
ágakat lenyesni,
göröngyöt elsimítani,
gödröket betömni
miért nem lehet?

VASÁRNAP

Hatnapi munka után,
hatnapi gondok után,
hatnapi terhek után
a vasárnapi oltár
trónja előtt
számot adok:
Uram,
a hat nap alatt,
íme,
ezt cselekedtem,
a hat nap alatt
talentumodat,
íme,
így kamatoztattam.

KÖNYÖRGÉS

Uram, te jól tudod,
emberül élni emberek között
a földön mit jelent –
emberként éltél egykor idelent.
Emlékszer, Uram,
emberül élni emberek között
a földön mit jelent –
és irgalmas lesz az ítéleted.

ÖREG-IMA

Uram, imámat
ím az alázat derékszögű térdén
hozom eléd –
szívem elfáradt,
nyisd ki a házad aranyos kapuját:
megpihennék.

Simon Gizella: Út az erdőszélen

TÖLGYESI GÉZA

A PLATÁNOK ALATT

Míg erőmből telik,
barangolok tovább a verseimmel,
és megpihenek, itt-ott, egy-egy jó szív
közelében. Hortenziás és rozmaringos lelkek
jósa nyit ajtót, fölismerve, és borral kínál,
és étekkel, és elenged reggel, és int,
és engem elszédítenek a gyöngéd imák.
Így jutok el mégegy útra,
hol magyar temető földje koppan,
s karol át annyi könny, s a nehéz földdel
görbülök velük. Anyám is itt jár, itt lát,
és értem sírdogál, érzem mily közel súrol
hófehér libbenése, és a nővérem arcát látom,
mint az almafák virágát, olyan ő, olyan szép és minden...
És visz a sorsom valamerre,
visz tovább e vers, az engedelem tébolya,
kifehérik az alkony meleg szele rám,
platánok törzseiben gyógyörködöm,
és minden ág, mintha fölölelni szeretne,
összegyűrött életem térdre omol
a platánok alatt. Most úgy kívánnám
megérinteni a szád, amit láthattam,
s ami az enyém volt, édesem, minden
eldobott versben.

Sopron, 2023.09.17. Éjszaka....

ŐSZI ÉJEK ÁLMA JÖN HAZA ...

Összehúzzuk magunkat,
ölelgetjük sorsunkat,
mint bús szavak a versben,
ősz éji fellegekben.
Így bújnak jó urukhoz
a drága szép asszonyok,
szuszognék én is hozzád,
csak lennének még csodák.
Mert valahol még vannak,
s várnak rám csöpp haraggal,
könnyeim rég nincsenek,
se nem írok kincseket.
Jóságos asszonyt látok,

álmomban véle hálok,
nem tudom elmondani
csak fénylenek ajkai.
Mint a láng lobog szépen,
a szívében elégek,
így látszik ő, álmomban,
mint az utcán záporban.
Volt egy éjjel, eláztunk,
az volt a boldogságunk,
villámos volt a szívünk,
s dörgés a nevetésünk.
Vágyom még e kegyelmet,
csak volna ott, mint egy szent,
csak volnék én őhozzá,
csak volna ő énhozzám.
Özvegy az a szép asszony,
s velem él egy csöpp hangon,
és olyan selymes nóta,
nincs is talán azóta...

Sopron, 09.20. 20: 00

ANYA – ÁGAK

Mintha a szerelemben
időznénk el, s régóta nem néznéd már
a naptárat, tétován kikeressük
egymás szívét a fel- fellobbanó ősz
anyaágai alól, s kicsit kacagunk,
kicsit sírunk, kicsit madarak vagyunk,
kicsit emberek; és ágak.
És ágak, szívem, melyekről,
édesen elaludva, lehull a nyár, s a levelekből
magzatok morzsolódnak a világra.
Nem vagy itt, de érzed, hogy szorítlak,
s hallod, hogy kérdezlek: a szíved,
a szemed és az ajkad vigyáz rám,
mint én óvlak a hangtalan
abortuszok közt, óvsz te is így...
Lehull a nyár csendesen.
És meghal a lecsupaszított Idő
világossága, melynek elhomályosult
vonatjai, buszai várnak rám.
Szeretnék elérni csak egyet,
csak egyet, mikor fölszállva, talán
egy délután, vagy reggel elindulok hozzád,
s már nem lesz nyár mire megérkezem,

és nem lélegeznek a kertek.
Ne félj, a szívem beszélni fog rólad
nekem, s én próbálom nem látni majd
a sebesen elsuhanó illattalan fák
abortuszait. Lehull a nyár csendesen,
s az anyaágak alszanak. Elszívok mégegy
cigaretta, pár korty bort még megiszom,
mint aki nagyon távolról jött meg,
s a szíve, lelke megszakadt.

Sopron, 2023. 09.28.

Király Pálma: Én és a mamám

BANÁNMATRICÁK

A kakukkos óra már elütötte a kilencet, mire a babó végre elaludt. Egész nap sírós volt, kiköpte a lisztes kását, az anyja mellére kívánczolt. Nem csoda, három hónapig szinte le se tette, vitte magával mindenhova, ha a kertben vagy a szőlőben dolgozott, akkor is ott bólogatott a hátára kötve, a kapálás reggelente szapora, később egyre lassuló ütemére. Egyszer azért megingott, már gombolta a blúzát, hogy odaveszi. Ha úgy van, ahogy az orvos mondta, elkaphatta rég az ártatlanja, legalább ne sírjon éhen szegényke. De hát nem lehet, megígérte Kántor doktornak.

Múlt csütörtökön, a szatócsnál hallotta meg a doktor a köhögését, péntekre rendelte be magához. Hogy menjen csak, nem kerül pénzbe, ingyen jár a vizsgálat. Közegészségügyi okokból, valahogy így mondta. És hogy vigye a gyermeket is. Mert akkor is ott lógott a nyakában, nem volt kire hagyni. Meg hát tudta a doktor, hogy van neki a Lacika, tudta azt mindenki a faluban. Mikor ment vele az utcán, ha nem is értette, kihallotta a suttogásból a sajnálat meg a kárörvendés változó elegyét. A Nyakacskákéék lánya... kellett neki a Bartáékhoz szegődni, aztán most viszi a szégyenét, le se tagadhatná, ráút az apjára... szép kisgyerek, formás, barna, azt meg kell hagyni.

A doktor meghallgatta őt is, Lacikát is. Sírt szegény babó, ahogy a májfoltos, öreg kéz a fémkorongot tologatta a hátán meg a mellén. Sokáig hallgatózott, aztán azt mondta, Lacikánál nem hall semmit. Ne szoptassa többet, ne kísértse az Istent! Ír fel neki tápszert, azzal etesse. De hát nincs neki pénze se szoptatós dajkára (pedig azt mondják, a Rátótinének van teje bőven, jutna belőle), se tápszerre. Megkérdezte a patikában, nagyon drága. A legkisebb dobozt azért megvette, annyira futotta az új cipőre félretett pénzceskéjéből. Reggel azt adja neki, máskorra meg kását főz, ahogy a gólyanéni tanította: forró vizet csepegtet a lisztre, aztán addig hígítja, míg kása lesz belőle. De nem szereti a babó, alig eszik belőle, ha le is nyel egy kanálkával, a másodikat biztos kiköpi.

Feszül most is a melle, ki kellene fejni, de előbb átszalad Ilonkához, meg ne ébredjen a kicsi, mielőtt hazaér. Nincs itthon senki, de ha itthon lennének is... Az apja az istent káromolná, hogy itt hagyta özvegyen, két lánnyal meg egy zabigyerekkel, aztán már indulna is vissza a kocsmába. Erzsí meg... Erzsí meg ne is érjen a babóhoz, ő aztán ne!

Előkereste a berliner kendőt az anyja szekrényéből, erős dohányszaga és enyhe anyai illata volt. Mamácska jobban bízott a dohánylevélben, mint a levendulában, molyok ellen mindig azt rakott a ruhák közé. Most jólesett magára tekerni, abban kimenni a novemberi estébe, pedig nem szerette. Mint a vetési varjak, úgy vonultak benne az asszonyok a templomba vasárnaponként. Neki rendes kabátja volt, nagy gallérral, kétsoros gombolással, igaz, vékony béléssel. A keresztanyjától kapta, aki Pesten szolgált, egy orvos családjánál, annak a feleségéé volt valamikor. Azt hordta, ha a városba kellett menni, vagy orvoshoz.

Nem volt hideg eddig az ős, a krizantém sem fagyott még le Mamácska sírjáról. Most is, ahogy a kihalt, sötét utcán a Szőlő sor felé vette az irányt, szinte sok volt a kendő. Főleg, hogy esténként mindig felszökött a láza. A homlokához se kellett érni, érezte, ahogy előnti a melegség, és égni kezd a szeme, mintha sokáig nézett volna a napba.

Volt valamennyi holdvilág, annak a fényénél kerülgette a tócsákat. Az ablakok nagy része már sötétben tátogott, mindenki spórol a gyertyával meg a petróleummal, ha nem aludtak is még, megelégedtek a kályha fényével. Csak a patika udvarából szűrődött ki világosság. Az öreg patikus már alhatott, de a régi házban, hátul, amit bérbébe adott a gazdatisztnak, égett a petróleumlámpa. Juli torka összeszorult, amikor meglátta. Otthon van – gondolta. Ha csak úgy bekopogna hozzá? Ha elmondaná, hogy mit mondott a doktor? ... Talán még el is küldené, hogy ne menjen a közelébe. Vagy csak hümmögne, vakargatná a füle tövét, mint amikor bevallotta neki, hogy úgy maradt... Hogy talán lehetne rajta segíteni... Segíteni?! A városba küldte volna, valami doktorhoz. Egyszer. Egyetlenegyszer ő is elkerült a túlsó faluvégre, Rozi néni háza felé. Beszéltek, hogy ért az angyalkacsinaláshoz. Ügyes is, nem került tőle egy lány se a temetőbe hosszú évek óta, bár igaz, olyiknak sose lett babója utána. De nem tudta megtenni. A legyet kikergeti a konyhából, nemhogy agyoncsapná, a csirkének se vágja el a nyakát, hogy tudná azt a kicsit ott bent elveszejteni! Úgy fordult sarkon Rozi néni háza előtt, a szemét is becsukva, felejtse el azt is, hogy egyszer arra vitte a lába. Majd elfeledi ezt a kis házat is, a patika udvarában, elfeledi a benne lakóval együtt, úgy se jár már többet erre, csak talán holnap hajnalban utoljára. Futva szaladt tovább.

Ez már a Szőlő sor. Errefelé kisebbek a házak, még szegényebbek az emberek. Ennél szegényebb hely a faluban már csak egy van, a zsellérsor, Szennyespuszta. Ilonkáké háza mégis kedves, ahogy ott fehérlik a holdvilágban, a napraforgószárból font kerítésével, meg Ilonka virágaival. Jó lány volt Ilon már az iskolában is, igaz, negyedik után kimaradt, kellett otthon pesztonkának a sorba születő gyerekek mellé. De azért ők jóbarátnők maradtak, egymás bizalmasai azóta is. Kinyitotta a kaput, tudta, hogy nem ugatja meg a Púder, ismeri jól, legfeljebb kedvesen belecsíp a lábikrájába. A vérében van, hogy terelgessen embert, állatot.

– Ilon! Ilon, nem hallod?! – kopogtatott be oldalt, a konyhaablakon. Látott valami kis világot, ha már fűteni kellett, ott aludtak, nem a szobában. Igaz, most még elég volt egy kis kukoricacsutka is a tűzre. – Ilon!

– Itt vagyok, na! Be ne törjed má!

Ágyban volt már, slingelt fehér hálóingben nyitott ablakot.

– Egyedül vagy?

– Egyedül. Gyurisékná' elakadt a kiscsikó, Mihályom átment segíni. Gyere má' bejjebb!

– Megébred a babó. Ott hagytam magába. De muszáj mondanom valamit.

A hirtelen feltámadt, hűvös szélről vagy Juli eltökélt, izgatott hangjától-e, Ilon megborzongott.

– Vezem a kendőmet én is, aztán mondjad, lelkem.

Juli odakuporodott az ablak előtti kispadra, ahol annyi vasárnap délutánt végigüldögéltek, úgy várta Ilont, és közben érezte, hogy a meleg, ami az előbb még a szemét égette, átadja a helyét valami belső reszketésnek. Jött az asszony hamar, odaült mellé, olyan közel, hogy egymáshoz ért a válluk. Érezte ő is a reszketését, és most már szorongva kérdezte:

– Mit mondott a doktor?

– El kell menjek Debrecenbe. Hogy ott is megnézzenek. Mer' ha úgy van, a babó is megkaphatja.

– Mér lenne úgy?

– Mer úgy van. Meglásd, Ilon, a láz eléget. Nem töltöm be a huszonhetet. Most is éget, minden este éget.

- Kapsz rá orvosságot Debrecenbe...
- Nem használ az. Erre nem. De nem is ezér' jöttem...
- Hát mér, csillagom?

Míntha nem kapna elég levegőt, úgy kezdett bele, gyorsan, kapkodva, félve:

– Azt mondta a doktor, lehet, hogy ott fognak. Hogy akkor muszáj lesz ott maradnom. Majd ő elintézi, hogy szegénységivel mehessek, fizetni ne kelljen. De készüljek, hogy nem jöhetnek hamar... Te Ilon!... Hogyha én... Hogyha velem... Vedd magadhoz a babót, Ilon! Ha már nektek nem adott a Jóisten... De ez most olyan... Ezt most nektek adja... Kívánkozol utána, ne is tagadd... Mihályod is... Ha Istent ismersz, vedd magadhoz a Lacikát!

Hát kimondta. A nevét is. A nevet, amit fél kimondani, mert az apja nevét adta neki. Pedig olyan jól tud esni, olyan fájdalmasan jól, mégis, csak néha suttogja-sóhajtja, csak akkor, ha egyedül vannak, mások előtt mindig babónak emlegeti.

– Miket beszélsz... Szeretnék, nagyon szeretnék, tudod, te azt. De a tiedet el nem kívánom! Felneveled, meglásd, Juli! Nekünk meg majd csak ad a Jóisten, amennyit imádkozom érte. Elmegyek Máriapócsra, a Szűzanyához, érted is imádkozom, Juli! Hogy együtt kergetőzzenek majd a gyerekséink kint, a szőlőbe, ahogy mink is, emlékszel? Elmegyek még karácsony előtt!

De Juli, míntha meg se hallotta volna, csak hadart tovább.

– Erzsire ne hagyj! Hallod? Esküdj meg! Hogy ők ketten hozzá se nyúlhatnak! Erre muszáj, hogy megesküdjél!

- De hát az édes egyetlen nővéred!
- Ne láthassák! Hallod, Ilon?! Azok ketten soha ne láthassák!
- Mit nem mondasz, Juli?! Az édes egyetlen nővéred...
- Beszélük már. Hallottad te is, ne tagadd! Beszélük, hogy hasasodik az Erzsi!
- De csak nem attól az Erzsi is, te Juli? Csak nem a te...?
- Megátkozlak, ha nekik hagyod, megátkozlak, Ilon, akármennyire szeretlek.

Esküdj meg, hogy felneveled a babómat!

- Ha úgy lenne, ha véletlenül... De nem lehet, az nem lehet...
- Esküdj meg, Ilon!

Nem is vették észre, mikor kapaszkodtak össze, azt sem, Juli mikor kezdte szorítani Ilon kezét, erővel, kétségbeesetten, míg csak fel nem szisszent. Akkor lazított a szorításon. Nem beszéltek többet, csak Púder fészkelődése hallatszott, ahogy közelebb vackolódott Ilon lábához, meg Juli zihálása. A hold elbújt a felhők mögé, nem látták egymást, nem láttak semmit, mégis, mindketten ugyanazt látták maguk előtt, a régi, kopott bölcsőben alvó Lacikát. Ilon adta kölcsön azt is, még az apja faragta neki. Nagy sokára mégis csak megszólalt.

– Ha úgy lenne, ha te mégis... Nem dobom el, attól ne félj! Felnevelem, míntha vérem vóna... Felneveljük Mihályommal.

– Megáld az Isten, Ilon, megáld érte, majd meglátod! Csak az a kettő, csak azok soha... Hallod? Azok soha! Ne is láthassák!

Megölelték egymást, szorosán, fájdalmas erővel. Juli engedte el először Ilont. Felállt, szorosabbra húzta a mellén a berlinert. Nem bírt már megszólalni, csak végigsimította a másik karját, futva indult a sötét utcán, az éppen most Ilonra hagyott bölcső felé.

(Részlet a szerző készülő regényéből.)

VÖLGYI JÁNOS

EMLÉKEZÉS

Nyári virágok közt járok,
kereslek, arcodat nem látom.
Leszakítom a legszebb virágot.
Te voltál ilyen szép és ilyen illatos!

NÉLKÜLED

Az évek nélküled is múlnak,
az emlékek sárgulnak,
mint az első fénykép,
amit egy virágzó fa alatt,
rólad fotóztam.

Az a mosoly, az az emlék,
csak az enyém!

Hangodat visszhangozza
a kert, az udvar, a szoba,
keresem lépteid nyomát,
tükörben arcod mosolyát,
ruhádban még érzem,
tested vonzó illatát.

Az idő múlik, de ne hidd,
hogy lelkemben a hit,
– ami szerelem volt –
ne hidd, hogy elmúlt,
s hogy nem keres minden nap,
gondolatom minduntalan!

NÉGY SZERELMES HAIKU

1.

Mindig vétkezem,
amikor veled vagyok:
te vagy édenem.

2

Szép a tulipán,
de nekem jobban tetszik,
arcodon a pír.

3

Mikor mosolyogsz,
arcodon a víg ráncok:
mind nekem táncol.

4.

Jó a kút vize,
de annál is sokkal jobb,
csózkodnak íze!

Kránitz András: Káosz

NAGYSIMONYI, MEG AZ Ő MINDENNAPI ÉLETE

Nagysimonyi Jenő rosszul ébredt. Valójában éjjel se nagyon aludt, mert egész éjszaka az előző vasárnap reggelén a kiskápolnában tartott nagymisén hallott bibliai idézettel bibelődött: „A szeretet hosszútűrő, kegyes, a szeretet nem irigykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel. Nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a gonoszt. Nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal” – olvasta fel hangosan az újtestamentumi szöveget. Azonnal megtalálta, mert már este bejelölte a könyvjelzővel. Pál apostol Korinthusbeliekhez írt I. levelének 13. jelzetéből idézett. Az utóbbi években már kora este az éjjeliszekrényre készítette a bibliát. Nemcsak olvasta, hanem tanította is a szent szövegeket. A közeli, nagyhírű gimnázium hittanóráin mesélt diákjainak a szentírás fontosságáról. Öblös, mély férfihangja kitűnően érvényesült az ódon osztálytermekben. Úgy tanított, ahogy leírták, s úgy is élt, ahogy azt az apostolok szentsége megkövetelte. Sokan ezért külön is tisztelték. Csak néhányan ismerték ifjúságának korábbi életszakaszait, lelke mélységeit, családi élete boldog boldogtalanságait.

Korban majdnem fél évszázaddal idősebb volt a hallgatóságánál. Az óráin akkurátus szavakkal magyarázott. Ha valaki nem ismerte volna, akkor biztosan olyannak képzele, amilyenek az ellentmondást nem tűrő tanáreberek. Otthon a szereteteivel szigorú volt. Magára hiú. Aki nem ismerte, és nem naponta látta, biztosan dölyfösnek képzelte. Csak egy-egy elcsent pillanat árulta el, hogy az irigység, a kivagyiság is kedvenc tulajdonságai közé tartozik. Hamar mondott ítéletet, tört pálcát mások felett. Nagy társaságban, ha ő vitte a prímet, soha nem mulasztotta el, hogy olyas valakiről mondjon ítéletet, aki éppen ott és akkor nem volt jelen. Életre szóló haragosai támadtak emiatt. Rejtve maradtak azok a helyzetek, amelyeket ő maga teremtett. Kísérletet sem tett azok megváltoztatására. A szemközti házban lakott gyerekkori barátja, akivel meglelt férfikorukban úgy összekapott, hogy az utcán is elkerülték egymást.

1997. november első vasárnapjának reggelén Nagysimonyi felkelt, kiment a mosdóba, magára kapta kedvenc köntösét, és az étkezőben leült a neki fenntartott helyre. Felesége már a konyharészben tüsténkedett. A gyerekek is kijöttek a szobájukból. Illedelmesen köszöntek a szüleiknek. Apjuk biccentett, hogy leülhetnek az asztalhoz. Főtt virsli gőzölgött egy ovális meissen tálon. A reszelt torma, erősen csípős illata az előszobát is meghódította. Az imádkozást követően a családfő hangosan idézte: – „Édes Jézus, légy vendégünk! Áldd meg, amit adtál nekünk!” A tányér fölé hajolva ettek. Méltóságteljesen. Mindenki annyit, amennyit az apjuk kiporciózott nekik.

Készülődtek a kápolnába. Ilyenkor hétvégén mindenki odajárt a környékről. Vasárnap délelőtt 10-kor néhány vakmerőbb párttitkár, szakszervezeti vezető is ott zsolozsmázott. Boldogan, a hit teljes ölelésében. Ezt is ugyanúgy magukévá tették, ahogy a szocializmus tanait. Nem bántotta őket senki, ők sem bántottak másokat. Ilyen volt ez a béke, amiben mindenkit mindenkivel összemoshattak.

Nagysimonyi lépett ki elsőnek a házból. A gyerekei követték. Az asszony zárta a lakást. Anyósa már fél órával korábban felment a kápolnába. Ott találkoztak. Az első padsorban ültek a gyerekek, meg azok, akik mindenképpen áldozni akartak gyónás után. Pontban 10 órakor megszólalt a kicsi harang. Éles hangja az egyetemig hirdette, hogy a hívők áhitattal várják a liturgiát. Vasárnap volt, a hegyoldal népe boldogan

hódolt Jóistenének. Persze azért majdnem mindenki körbenézett. Leltárt készítettek arról, hogy megérkeztek-e az ismerősök. A számbavétellel leginkább a hittanár törődött. Észrevétlenül, de pontosan rögzítette a jelenlévőket. A szertartás után, hazafelé felsorolásszerűen minősítette a környékbelieket:

– Látod, szívem? Leherék megint munkásruhában jöttek. A postamesternő majdnem elaludt. Mi a rossebnek jön az ilyen misére? Szekeresnek csak a felesége, meg az anyja volt ott. Az öreg este biztosan berúgott, most szundikál... – sorolta megfigyeléseit. Mély levegőt is alig vett. Nagysimonyiné Kohári Sarolta csak bólogatott. Megszólalni sem mert, ugyanis az otthonukon kívül is ugyanúgy a hitoktató ember volt az úr.

Amikor hazaértek, a férj bevonult a szobájába, ahol plafonig érő polcokon könyvek roskadoztak. Ritkán ült az írógéphez. Inkább kézírással jegyezte le gondolatait. Ilyenkor a gyerekek csendben a szobájukba húzódtak. Az asszonyok még csendesebben ebédet főztek. Több fogást készítettek, mert pesti vendégeket vártak.

Odakinn hideg volt ugyan, de tisztán, felhőtlenül fénylett a nap. A késő őszi árnyai egymást kergették a macskaköveken. Néha egy-egy kerékpár gurult lefelé, egy-egy autó fordult az utcába. Vasárnapi mélycsend ült a hegyvidéki városrészen. Várakozásszerűen szalutáltak a házak. Mozdulatlanságuk fölött a kémények elegánsan pöfékeltek. Tél eleji idő volt, olyan igazi hétvégi. Vidéki, kisvárosi békekatlan. A moccanás lomhasága...

Sarolta asszony bekopogott a szobába. Alig mert az urához szólni:

– Vörösbort készítek a vendégeknek?

– Az jó lesz. Pistának meg a feleségének tavaly is nagyon ízlett. De most ne zavarj! Nem látod, hogy jegyzetelek? – utasította szigorúan a hitvesét. Fel sem nézett, pedig az asszony folytatta tovább:

– Persze Jenő, hagylak dolgozni, de tudod, már reggel akartam mondani, hogy az a gumicsizmás, koszos ember mostanában erre is szokott járni – magyarázta alig hallgatóan, bátoratlanul. – Nagyon féltém a gyerekeket.

– Ugyan már! Rémeket látsz! Az egy bolond, ártalmatlan, magának való ördög.

– De hát, azt mondják az utcában, hogy a rendőrség is rendszeresen beviszi, mert veszélyes.

– Mondtam, hogy dolgozom! Az az ember a légynek sem árt, csak mászkál a városban, mert elment az esze – nyomatékosította a férj, és ahogy felnézett asszonyára, szinte szűrtak a szemei.

Sarolta asszony ugyanolyan némán távozott, ahogy bejött. Eltűnt a konyha mélyén. Csak akkor jött elő, amikor csengettek. A közös képviselő hozott valami aláírni valót. Hosszasan mentegetőzött, hogy máskor nincsenek otthon a lakótársak, csupán ezért zavarkolódik hétvégeken. Határidőre kell nyilatkoztatni az embereket, a törvény írja elő. Nagysimonyiné a papírra kanyarintotta a nevét, és már tuszkolta is kifelé az embert:

– Ne haragudjon Harkai bácsi, de vendégeket várunk!

A vendégek a déli gyorssal érkeztek a fővárosból. Pontban 13 órakor nyomták meg a csengőt. Az apró előszoba fogasain lógó kabátok majdnem eltorlaszolták a bejáratot. Nehezen fértek be az érkezők. Nagysimonyi Jenő is kijött a szobából, a hallban várta a házaspárt. Istvánnal megölelték egymást. Régi barátok voltak, sőt a feleségét is jól ismerte a házigazda, mert Zsuzsa – főiskolás korában – naponta többször szaladt el az ablakuk alatt. Szintén ebben az utcában nőtt fel. Amikor beléptek a nappaliba, a gyerekszobából átjöttek a pulyák. Nagyon udvariasan köszöntek a vendégeknek. Lát-

szott, hogy valóban jól neveltek. Aztán ahogy jöttek, vissza is mentek a szobájukba. Ebéd előtt Jenő jóféle erdélyi áfonyapárlattal kínálta vendégeit. Sarolta is beszaladt koccintani, de rögtön mentegetőzött, hogy szalad a sütőhöz, mert az anyósa a frissen-sülteket készíti.

Fél kettőkor ültek asztalhoz. Jenő elmagyarázta, hogy máskor délben szoktak enni, de most a vendégekhez igazították az étkezést. Szertartásszerű precizitással tálaltak az asszonyok. Mindent úgy, ahogy a nagykönyvekben, meg Nagysimonyi Jenő elvárásaiban megfogalmazódott. A kések és a villák csattogtak a füstszínű jénai tányérokra. A húsleves tetején sárga zsírkarikák lubickoltak, a cérnametéltet külön tették a tányérba. Arra merték rá az aranysárga, forró levest. Fokhagymás lében áztatott, rántott karajt ettek rizibizivel, uborkasalátával. Desszertnek almás és túrós rétest szolgáltak fel. A gyerekek ezt várták a legjobban. Többet ettek belőle, mint az emberes ételekből.

Ebéd után a férfiak beültek a nappaliba. Teli gyomorral könnyebb a világ dolgairól beszélni. István a hivatali életéről beszélt, főosztályvezetői kinevezéséről, a minisztériumi változásokról. Arról, hogy a kommunisták megint visszajöttek. Mindketten szinte egyszerre mondták: – „Annyira, hogy el sem mentek!” Ezen igazán jót derültek. Jenő az országos hatalmasságokat ostromozta, merthogy azoknak fogalmuk sincs arról, ami itt, a végeken történik.

Aprócska, kortyolásnyi szünet után a fővárosról beszéltek, merthogy az is egyre élethetlenebb. Úgy döntöttek a feleségével, hogy kiköltöznek a környékre, de az egyetemista gyerekek nem lelkesedtek érte. Ők már megszokták a főváros nyüzsgését.

– Idehaza sem változott semmi – mormolta Jenő, és hangosan szidta a városvezetést. Azt magyarázta, hogy ebben a városban mindenre fordítanak pénzt a helyi politikusok, csak a kultúrára nem.

– Akkor valóban semmi sem változott – nevette el magát István. – Pedig azt hittem, ha én elmegyek, akkor több lesz a hely nektek, itthon maradtoknak.

– Itt mindent úgy kell kikönyörögni – emelte meg vörösborral töltött poharát a ház ura. – Egészségetekre, meg arra, hogy megjöttetek! – koccintott a vendégeivel.

Amikor a felesége is bejött végre, két táborra szakadt a beszélgetés. Az asszonyok asszonyi dolgokról diskuráltak, a férfiak pedig a politikáról cseréltek még hevesebb eszmét. István érdeklődött itthoni barátai sorsa felől. Ki merre dolgozik, mit csinál, kinek született gyermeke, ki költözött el a városból? Milyen a városvezetés? Jenő készségesen válaszolt. Persze nagyon rossz véleménnyel volt a helyi hatalomról. Dilettánsoknak nevezte őket. István felvetette, hogyha ennyire rossz, akkor miért nem kapcsolódik be a helyi közéletbe, merthogy a kibicnek semmi sem drága. Jenő magabiztos, erőteljes szavakkal válaszolt:

– Majd, ha megkeresnek, Pista barátom, ha felkérnek!

– Arra nagyon sokáig várhatsz. A mai világ nem a felfedezésre várók kora – jelentette ki István. – Kicsiben és nagyban csak azok számíthatnak kiemelkedésre és karrierpályákra, akik jelentkeznek érte. Sőt harcolnak is a helyükért. Jenő, ma befellegzett a sült galambra váróknak! Személyes tudásodon, tehetségeden, és szorgalmadon kívül menedzselni is kell magad.

A házigazda szakállát simítva nézett a barátjára. Nem nagyon akarta elfogadni a másik érvelését. Kitarzott a megkeresés mellett. Igenis, keressék meg, s majd eldönti, hogy elfogadja-e az ajánlatot vagy sem. Ebben a kérdésben nagyjából eddig jutottak.

Hirtelen Sarolta fordult Istvánhoz:

– Biztosan emlékszel arra a jellegzetes figurára, aki már legalább húsz éve gyalogol városunk utcáin, terein. Rojtos cajgnadrágban, kivágott orrú csizmában, kigombolt ingben.

– Persze, tudom, az a magas, cserzett bőrű ember. Mi van vele?

– A szomszédok úgy beszélnek, hogy mostanában errefelé is járkal. Tudod, féltem a gyerekeket – aggodalmaskodott tovább az asszony.

Nagysimonyi erélyes hangon vágott közbe:

– Mondtam már, szívem, hogy az egy nímand – méltatlankodott. – Minek olyasmivel foglalkozni, ami nincs. Ha erre járkal, akkor erre, ha meg másfelé, akkor másfelé. A bolondok különben is arra mennek, amerre akarnak. Ez az ő szabadságuk... – nyírítette el magát, de a társaság nem követte.

Magára hagyott röhögését hosszú, méla és – kis idő elteltével – nagy csend követte. Ültek egymással szemben, de akár egy tornaterem zsámolyán is ülhetek volna, egy-egy ugrásra készülő pillanat bizonytalanságában.

Zsuzsa törte meg a lopakodó, alattomos némaságot:

– Mennünk kellene, István! – fordult az urához, de egyúttal a háziakhoz is szólt. – Remek ételeket főztél, Sacikám. Igazán köszönjük! A Jóisten tartsa meg a szokásodat! Jó volt újra találkozni – zárta a búcsúzkodást.

Nem színleg tette, hanem őszintén, mert nem tudott udvariaskodni, és nem is akart. A pózokat sem szerette. Mindig a sajátját adta, amihez csak ő fért hozzá. Még a férjének sem engedte át ezt a területet, mert ahhoz neki nincs joga. Jókedvűen integtek a feljárati lépcsőkön álló Nagysimonyiéknak, egészen a kijárat kapu végéig.

Lomhán lecsorgó ködben ereszkedtek le az utcán. Ráláttak a vasúti átjáróra, ahol a közlekedési lámpák fényei fázósan, felváltva villogtak pirosat. Áttetsző fényük olyanak tűnt, mintha paplan alól jeleznek a rendíthetetlen tilosat. Sokára jött a Déli pályaudvar felől a vonat. Hosszú, tehervagonokból összeállított szerelvény csattogott a síneken, remegve döngött a gyalogos járda megkopott aszfaltja. István türelmetlenül topogott a sorompó előtt, de igyekezett palástolni, ahogy a feleségéhez szólt:

– Sohasem gondoltam volna, hogy Jenő ennyire öntelt ember. Előkelőnek mutatja magát, bölcsnek, s közben majdnem felrobban benne a kisvárosi gőg.

Megfogta asszonya vállát, de Zsuzsa nem reagált. Talán a csattogásban nem is hallotta rendesen a szavakat, talán nem is akart válaszolni. István megértette, hogy nem ez a pillanat a legalkalmasabb. Mégis csak most jöttek el. Még szájában érzi az áfonyapálinka és az omlós rétes ízét.

Már a szállodai szobában, a harmincas évekbeli, rozoga, erősen kopott kárpitozású karosszékekben ültek, amikor Zsuzsa válaszolt a férjének, merthogy úgy illik, és otthonról is ezt hozta.

– Csodálkozol? Mi ebben a meglepő? – kérdezte, de rögtön meg is válaszolta: – Itt semmi és senki sem változott. Ebben a kisvárosban ugyanolyan mozdulatlan minden, mint ahogyan száz vagy kétszáz évvel ezelőtt volt. Az emberi gondolkodás, a következtetések, a hajbókolások, a megalkuvások ugyanabból a forrásból táplálkoztak évszázadok óta. Ma is ugyanolyanok az emberek... Csak a technika fejlődött, de az is legalább száz év késéssel – nézett Istvánra. – Tudod, az ilyen típusú emberek olyanok, mint a bolhasípok. Ha csípni akarnak vagy lefitymálni, ha minősíteni akarják embertársaikat, akkor idegesen vibrál a sípjuk, mert irigyek, szálnalmasak, önmaguk nagyságát szeretnék igazolni. Ám ha az érdekük úgy kívánja, akkor kobrabüvölők lesznek, s

ha kell az ördöggel is szövetségre lépnek sípjuk muzsikájával. De csak akkor és csak akkor! – nevette el magát Zsuzsa.

Közel négy évtizede költöztek szülővárosukból a fővárosba. Részben kényszerből, mert a férje zárta be a helyi statisztikai hivatalt, amikor megszüntették a járásokat, és nem akart a megyei hivatalba bejárni. Messze is volt, nem is nagyon kedvelte az ottani kollégákat. Inkább csak néhánnyal beszélgetett szívesen a megyei értekezleteken. Így hát ágyrajáró lett a fővárosban élő nagybátyjánál, mert a „legmagasabb számmisztikai hivatalban” kapott állást. A családja a városka Főterén, ő meg esténként a Batthyány térnél, a Duna-parton sétált. Majdnem fél éven keresztül, péntekenként este ért haza a családjához, és vasárnap délután indult is vissza. A fővárosi főhivatal vezető asszonya jó főnöke volt, de a lakáscserét ő sem tudta, vagy talán nem is akarta megoldani. Aztán minden megoldódott, ahogy Murphy mondaná, mert a miniszteri rangú asszonnyal a kapcsolatuk véglegesen megromlott. A főhivatal vezető nő főosztályvezetőnek akarta kinevezni, ő pedig nem szándékozott a pártjukba, vagy ahogy ő nevezte: a kommunista anyaszentegyházba belépni. A pathhelyzetet az élet oldotta meg, mert Istvánt elcsábították, és pontosan akkor csábult el, amikor annak eljött az ideje. Átnyergelt a minisztériumba osztályvezetőnek. A pénze is duplázódott, meg a családja is utánajöhett a fővárosba...

– Feküdjünk le, Zsuzsa! – mondta István. – Holnap reggel kilencre ígértem magam Szucsánszky haveromhoz, a sörgyárba. Ha van kedved, te is kijöhetsz...

Gyorsan elaludtak, mert két nappal korábban még Érmindszentről indultak haza Pestre. Keresztül a szánalmasan hosszú, alföldi síkságon, amely lehet, hogy másoknak nagyon szép, de nekik, hegyekhez szokott embereknek, nagyon is lehangolóan tűnt. Kimerültek mindketten, bár felváltva vezettek. István nem szívesen ült a volán mögé, mert évekkorábban megműtötték a gerincét. Már nem úgy érezte a pedálokat, ahogy korábban. Talán beszélt is az asszonynak erről, de ebben nem volt egészen biztos, mert álomba szenderüléskor az emberek nem képesek meggyőződni arról, hogy valóban így történtek-e az események.

Wéberné Nagykutasi Erzsébet: Sopron megtelt

ZSIRAI LÁSZLÓ

ÁPRILIS, BOLDOGSÁG

Csírázik a krumpli. Tavasz van.
A hagyma is friss zöld szárat ereszt.
Erőnk ébresztése a Napban.
Megújulásunkra vár a kereszt.

Rügyező faágra jó remény
ígér szép színesedő szirmokat.
Érzed, hogy hajadba túr a szél?
Nem vadul, még szinte csak simogat.

Április, boldogság erecske!
Harangoznak a reggelek, esték.
Mi pedig, jövőnket keresve
szolgáljuk meg az Isten kegyelmét!

KI FELEL?

Drescher J. Attila emlékére

Verssorok kápráztak szívedben.
Környezetedből sok igen-nem.

Úszkál a folyóban a vidra.
Árnyékod lép lassan a hídra.

Életedben felborult a rend.
Halálotat uralja a csend.

Feledve dicsőséget, rangot,
gyászolnak soproni harangok.

Emléked lelkembe hazatért.
Ki felel bennszakadt szavakért?

KORLÁTOT ÁTSUGÁRZÓ

Aki az ablak alatt elmegy,
hallja-e Chopin hangjait?
Gépkocsik rekedt zaja rakódik
házak homlokzatára itt,
pedig egy fekete zongorából
szűrődik szép zene:
a lélek idő- és térkorlátot
átsugárzó üzenete.

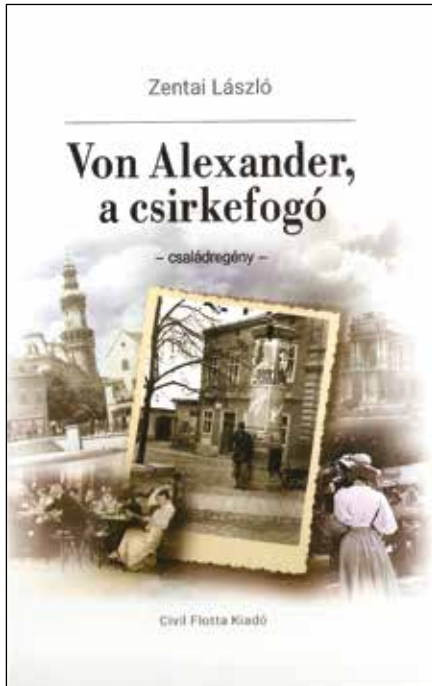

Keresztes Anna: Nádas

KRITIKÁK, RECENZIÓK
2023.

A CSALÁDREGÉNY ÉBRESZTÉSE

Zentai László: Von Alexander, a csirkefogó

Sok évtizedes közszolgálat után Zentai László írói pályája egyre gazdagabb. A Sopronhoz mindvégig hű szerző novellákat, regényeket és verseket is tartalmazó eddig életműve egyrészt a régió, másrészt az egyetemes kortárs magyar irodalom szerves része immár.

Legújabb műve a családregények újabb eredményeit gyarapítja. Már címében is árulkodik: eligazítja az olvasót, a regény központi alakjának jellemét illetően. Különössé teszi az is, hogy személyében az író saját nagyapjának állít emléket. S ez az emlékállítás bizony nem éppen megszokott... Például azért, mert a szerző meglehetősen kritikus a főalak ábrázolását illetően, hiszen a jellemzésben a negatívumok játsszák a döntő szerepet. Persze korrajznak is kiváló, hiszen a két világháború közötti korszakba épp úgy elvisz bennünket, mint az azt követő különböző színű diktatúrák korába. Az utószóban maga Zentai László

nevezi mindegyiket aljas kornak, „amelyben egyszerre lehetett valaki cinkos és áldozat”. (Miként ezt ábrázolta Örkény István is híres drámájában Pisti a vérzivatarban címmel. Nem véletlenül adta Bécsy Tamás az Örkény-dramákról szóló könyvének ezt a címet: „E kor nekünk szülőnk és megölünk”.)

Ez a regény követi a magyar epika legismertebb hagyományait, a valóságelemek és a fikció szerencsés, egymást erősítő hatásaival. Zentai László számára a történet mindenképpen elsődleges, és ebben alaposan eltér a szövegirodalom újabb sajátosságaitól. Másrészt nem véletlenül idézi mottójában Márai Sándort: „...a találkozás egy jellem valódi sajátásaival a legnagyobb élmény, melyben részünk lehet.” Ez vonatkozik Alexander von Galbavy nem éppen rokonszenves alakjára éppen úgy, mint a sokkal pozitívabb Otti tantira, vagy éppen Alexander lányaira. A szereplők egyébként színes egyéniségek, a korszak jellegzetes gyermekei. Azt is mondhatjuk, hogy típusok. A múlt század húszas éveinek kisvárosi légkörében léteznek a „hűség városában”. Alexander ebben is kivétel, hiszen családját hátrahagyva bolyong a világban hűtlenül. Egy ideig „...Úgy cipelte ..., mint egy mutogatni való viaszbabát. Cipelte Pestre, Bécsbe, Pozsonyba, Sopronba. Mindig valahol letette és ottfelejtette, ha elment...” Igen, e szöveg szerint pusztá tárgy volt számára a hitvese, nem több.

Mindennek az a legtragikusabb következménye, hogy gyermeket váró feleségével sem törődik: az asszony az elhagyatottságában együtt hal meg magzatával, és a férj a temetésen sincs jelen. Ebből is látjuk a „csirkefogó” jellemzőit. Persze ő is szenved a közép-kelet-európai és a magyar történelem visszasságaitól, ám hiányzik belőle a felelős magatartás. Igen, nagyon fontos a történelmi szál a Zentai-regényben, akkor is, ha Alexander von Galbavy sorsa és jelleme nem feltétlenül következik a történelem mocskából. A család sorsát a felvidéki, óturai kitelepítéstől a későbbi nehéz sorsfordulókön át követhetjük egészen a halálukig. Egy szövegrészlet a felvidéki múltról szól: „...Valahol ott, a messzi Ótúrában, az elhanyagolt kastélyban, amelyben a boldogság hiányzott legjobban, de béke honolt minden tárgyon, minden szobában, minden lakosztályban. A kastélyban, ahol a horgolt csipketerítőkkal fedett, smaragdzöld zsöllyékben minden okosnak vélt gondolat megfeneklett...” Összetett jellemzés, némi nosztalgiával, de a kritikai él sem hiányzik.

Több nemzedék kalandos történetét ismerjük meg, a Felvidéktől Nicaraguáig. Tág az idő, és hasonlóképpen tág a tér. Zentai László mesélő kedve pedig végtelen. Egy módos család fordultatos történetét rajzolja meg, jól érzékeltetvén az emberi éretnyeket és gyarlóságokat. Minderre a legjobb példa a címszereplő és testvérének, Otti tantinak a viszonya, illetve a kettejük közötti alapvető különbség. A nőben ott a tudatosság, ami a férfi természetéből teljességgel hiányzik. Közben példás a milióteremtés, szépek a környezetrajzok. Ám az a leglényegesebb, amit a család helyzetéről olvasunk: „...Rengésszerű gyorsasággal süllyedt egyre mélyebbre az egész familia...” Miként a Mikszáth Kálmán dzsentrivilágban... Legfőképpen a főalak sorsának alakulásában.

Közben a soknemzetiségű Közép-Európa világa is megelevenedik, Von Alexander például Bécsben talál menedéket, és erősen kötődik a császári udvarhoz is. A „döglött monarchia” viszonyai, válsága... S eme válság ugyancsak jellemző Alexanderre is, aki fölidézi a múltbeli emlékeket, hajdani érzéseit. Amikor még Ótúrán jó volt majdnem minden. Az idősíkváltás jól illeszkedik az elbeszélés menetéhez. Az emlékek beépülése teszi teljesebbé a jelen megértését.

Íróilag remekül megoldott az a részlet is, amelyben felesége halálának ügyében kihallgatják a férjet. A dialógusok egyben a jellemzés eszközei is itt. A bőbeszédű, fontoskodó, mindent kimagyarázni akaró Alexanderre mondja a nyomozó: „tökfej magyar nemesember”. Érinti a bűn kétféle értelmezését is: a jogi és az erkölcsi oldalt. Előbbiben a férj nem marasztalható el, szemben az utóbbival. „...Maga, uram, velem már nem fog viaskodni, de saját magával biztosan. Meglehet, hogy élete végéig...” – mondja a nyomozó a másik képébe. Itt is, másutt is érzékeljük a makro- és a mikrovilág összefüggéseit. A vasúti jegypénztár fülledt levegője egyfajta jelképnek sem utolsó.

S mivel családregény ez a mű, törvényszerű, hogy számos egyéb szál is belekeveredik a cselekménybe. Ettől a fősodor még nem szenved csorbát. A múltbeli és a jelenkori epizódok a cselekmény fő vázát erősítik. Akadnak véletlenszerű, bizonyos mértékig szeretlen találkozások. Példa erre az a jelenet, amelyben a temetőbe igyekvő Alexander olyan kocsisal kerül kapcsolatba, aki tud arról, hogy mi történt a családban. Az ilyen fordulatok emlékeztetnek a romantikus regények hajdani ismérveire. Aztán a sírral szembesülve kell az özvegynek rádöbbennie magányára. „...Foglya lett saját önzésének...” – olvassuk.

Végig érzékeljük a cselekmény ritmusát. Egy-egy drámai fordulat után jön egy-egy leíró részlet, többek között a város központi helyének, a Sas térnek forgatagáról. Idetartoznak a regény alakjai, például Otti tanti is, akinek fontos szerepe van az árva

lányok nevelésében, hiszen ők anyjuk halála után „csirkefogó” apjukra aligha számíthatnak. Von Alexander anyja is ebbe a sorba tartozik. Ő egyébként tisztában van fia bűneivel, ám támogatni próbálja. A mindenkori anya modellje ő. Tisztában van azzal is, hogy semmit sem tehet érte.

Jellemzi a regényt egyfajta filmszerűség is. „Vágásaival”, élénk és fordulatos cselekményével, eleven dialógusaival. A felnövő árvák életével, a papírkereskedésben vállalt munkájukkal, az első szerelem megjelenésével. A két lány akkoriban bontakozik ki igazán. A hagyományosnak nevezett epika új színeivel gazdagodik a történet. S aztán változnak az idők, a történelem alantas játékaik lesznek uralkodóak 1941 körül. „...Eltört a béke, galambjai is elmenekültek...” Von Alexander itt sem több pusztá vegetáló lénynél. A történetben egyre inkább lányai lesznek a fontosabb szereplők. A második világháború előjelei apránként jelennek meg, Zentai igen jó arányérzékkel ábrázol ezekben a részletekben is. Minden, így az emberi kapcsolatok rendje is bizonytalanná válik. Háború, hadifogság, nélkülözések – ezek jellemzik az újabb időket. Bombatámadás áldozatai lesznek Otti tant és a nagymama is, akiknek temetésére persze nem jön el Alexander.

Aztán fölgyorsulnak az események, és a további részletek kevésbé részletezőek. A háború után gyorsan következnek egymás után a történések. A címszereplő alig van jelen. (Tudjuk persze, hogy gyakran így van ez a huszadik század és napjaink irodalmi műveiben. Elég talán a *Godot-ra várva* című Samuel Beckett-dráma abszurditására gondolnunk...) Aztán a mű vége felé egyfajta műfajváltásnak leszünk a tanúi: az elbeszélő jelleget fölváltja egy sajátosan esszéisztikus hangvétel. A „pocsolyaillatú” világ rajzával. Attekintést kapunk a Galbavy-család múltjáról és eltűnéséről. Hitelesen és pontosan. A Galbavy-család kihalásának fájdalmas történetével. Egy gazdag, epikus és másfajta erényeket is fölmutató regény segítségével. A befejezés mégis ünnepélyes hangon kap teret: „...A legnagyobb bajuk, nem tudják még ma sem, hogy milyen az egyenesnél még egyenesebbnek maradni! Pax vobiscum! Halottainkra a Feszület vigyáz a Virágvölgy fölötti sírkertben...” S ez a „Béke, veletek”-féle zárás már-már szakrális távlatokat sejtet. Összhangban Zentai László szellemiségével, tartásával.

(Civil Flotta Kiadó, Sopron, 2022)

HŐSÖK – ANTIHŐSÖK?

– Zentai László: Von Alexander, a csirkefogó című regényéhez –

Zentai László 2022 végén megjelent, 2023-ban bemutatott regénye, a Von Alexander, a csirkefogó, ismét a megszokott soproni környezet korabeli állapotát, a 100 esztendővel ezelőtt kezdődő folyamattal a történelem és a családi sorsok forgandóságát mutatja be.

A mesélés apropóját egy, a Sas téren lévő hirdetőoszlopnak támaszkodó férfiút ábrázoló, megbarnuló fekete-fehér fénykép adja. S hamar bevonul a történetbe a másik kép, ami már a Széchenyi téren készült, s a család női tagjait örökítette meg a hallhatatlanságnak. A családot, amelynek feje a származás jogán Alexander von Galbavy, az egykori óturai birtokos, s akinek személye keretbe foglalja a családregényt.

E képek a könyv külső borítóján meg is jelennek, vizuálisan is tükrözve az 1900-as évek eleji Sopron mindennapjainak hangulatát.

Mert hol is játszódhatna máshol ez a Sámson Klára, a közelmúltban elhunyt, közkedvelt, s a szerző által különösen szeretett magyartanár emlékének ajánlott regény, mint Sopronban. Ott, ahol Zentai László gyermek- és ifjúéveit töltötte, s ahová negyven év után ismét hazatért.

Könyvét tehát soproni szemmel és szívvel lehet olvasni, annál is inkább, mert a helyszínek megválasztása, az egyes szereplők útvonalának lefestése szinte a város egy részének térképét kínálja. Ilyen, ma is létező helyszínek például a Sas tér, a Szentlélek templom, az Erzsébet utca, a Deák tér, a Széchenyi tér a Legnagyobb Magyar szobrával, a Perkovátz vendéglővel, a Kaszinóval vagy éppen az orsolyita és a domonkos rendházzal, a Várkerület, az Ikvahíd, a Dorfmeister utca, a Károly-kilátó vagy éppen a Muck...

Esetleg a régiek emlékében még élő kereskedő, cukrász dinasztiák sora: Hoffmann cukrász, Lobi bácsi (Lobenwein család), a fényképész, a Reisch család... Azután azok az épületek, amelyek már vagy funkciót váltottak azóta, esetleg elpusztították a bombázások, vagy a régi nevükön nevezik őket, de azok is, amelyek szervesen meghatározzák Sopron arculatát. Ilyen többek között a hajdani zenetanoda a Russ villában, az Evangélikus Teológia és a Tanítóképző, a reál gimnázium vagy az evangélikus líceum (egyébként ez utóbbi a szerző alma matere), a Szent Lélek, a Domonkos és a Szent István templom, a Julianium, és ide tartozik a Selmezbányáról Trianon után átmenekült bányászati-kohászati-erdészeti akadémia (ma többek között az egykori óvónőképzővel és a később alapított közgazdasági karral alkotja a Soproni Egyetemet), vagy éppen a híres 48-as laktanya...

A cselekményszövés kapcsán megelevenedik Sopron a maga valóságával: a mindennapi élet zsvivaja, forgataga, az akkori város jellemző figurái: kereskedők, papok, varrónők, úri hölgyek és felsőbbrendűnek tartott urak, a bölcsész- és teológushallgatók, az akadémisták jellegzetes viseletükben, a grübenben és a waldenben. Él a város, szép és napsütéses, a fényképeken látható pillanatait valamint az írói gyermekkortól kezdődő élményeket és érzéseket megszépítő emlékképekből megjelenő arcát mutatja.

Önmagában ez a felsorolás mutatja, hogy ízig-vérig soproni helyszíni könyvet tart a kezében az olvasó, mely olyan ember tollából született, aki nem csupán ismeri, de szereti is szülővárosát. Hiszen hiába jelenik meg egy villanás erejéig Ótura, az

ingolstadti hadifogolytábor, Bécs, Budapest, Sopron, mint helyszín erőteljesen és meghatározóan ott van a mindenkori jelenben és az író szívében. Annak ellenére, hogy a zárószóban, amit a szerző Utóhang(olás)nak nevez, malíciózusan megjegyzi: Sopron „már nem az a város, amelyet négy évtizede elhagytam. Magas szakmai és közéleti körökből zuhantam vissza oda, ahonnan elmentem. Az őszintén szeretett szülőváros pitiáner acsarkodásai közé. Mégis szeretem, mert 70 év fölött illik szeretni az emlékeimet, az őseimet, a barátaimat és az ellenségeimet – a rosszakaróimmal együtt” (223.p.).

Ez a szeretet és megbocsátás lengi be a családi történetet is, hiába az egykor nemesi (Mátyás királytól kapták a kutyabőrt) rang, a dzsentrí sorba süllyedt, majd a polgári, dolgozó réteghez kapcsolódott család „csirkefogó” tagjai sem csak gonoszok és rosszak. Egyszerűen emberek, akik képtelenek változni, s szenvedélyeik miatt csúsznak lefelé a lejtőn, mint Alexander, aki Bécsben gesztenyesütőként tengeti utolsó éveit.

De nem csupán az ükapa és a nagypapa kártyaszenvedélye okozza családjá hanyatlását, hanem az a szerencsétlen és borzalmakkal teli kor is, mely a vörösteror és az I. világháború szörnyűségei után a feldarabolt és idegen kézbe került szülőháza magyarjait menekülésre kényszeríti. A Galbavy nemesi família egyik percről a másikkra kénytelen otthagyni birtokát, a cseh megszállók miatt, s csupán néhány bőröndnyi holmit tudnak magukkal hozni: a legszükségesebbeket. Azután a II. világháború végén, az 1944-es bombázás idején, mely Sopron véres dátuma, a nagymama és Ottília tanti is életét veszti.

A szerző az ingolstadti amerikai hadifogolytábort sem idealisztikusan mutatja be: ott is vannak visszaélések, a foglyok élelmezése is esetleges, s csak az jár jól, akit gazdaságokba helyeznek ki, hogy az onnan hiányzó férfimunkát elvégezzék. A háború tehát a harcolókat és a polgári lakosságot is meggyötri. Még fel se ocsúdnak, szinte még meg sem ölelik a frontról vagy a táborokból visszatérő szeretteiket, egy újabb kor köszönt a Galbavy családra.

A gyermekek a háborús sokk után leginkább a következő politikai éra szenvedő alanyai: a horthysta katonatiszt semmi jóra nem számíthat, a négygyermekes asztalosmesternek pedig a műhelyét veszik el a „nép nevében, a népnek... Ma is ott árválgodik betört üvegű ablakaival” (193.p.).

Egy olyan században élnek a családtagok generációról generációra, amely maga is fokozatosan süllyed az erkölcsi, emberi méltóságot elvesztő pokolba. Részben oda, ahol titokban kell megtartani az egyházi esküvőt, ahol '56-ról hallgatni kell, ahol a félelem és a „kuglifejű szónok” (Rákosi) uralkodik, ahol a ház előtt váratlanul és minden valós indok nélkül megállhat a „nagy fekete autó”, s amit a szerző egyszerűen, de kifejezően csak „vörös kuplerájnak” nevez, ami „aljas kor, amelyben egyszerre lehetett valaki cinkos és áldozat” (223.p.)

Ez az a kor, amelyben a lángelelkű fiatalok vagy forradalomról (a szovjet katonai emlékmű felrobbantása), vagy csupán az életben maradásról álmodoznak. Gyakran az ifjonti látásmód és a barátságba vetett hit, illetve a naivitás nem érzékel sokat, pedig az akkori élet sunyi megalkuvásokról szól. Ennek lesz részese az idősebb Galbavy lány fia, ifjabb Neményi János, akit vörösszakállú barátja akaratlanul szervez be, majd rúgat ki a kíméletlen politikai gépezetből.

Az első pillanatban családregénynek nevezhető könyv a történelmi korszakok bemutatása mellett alkalmat ad a belső kalandozásnak, így lelki kalandregénynek is tekinthetjük. Hiszen a tettek mögött gyakran ott van a szenvedély, az eltökéltség, a kékvérűség mint identitás, ami mind meghatározza a szereplők viselkedését, tartását vagy

megalkuvását, s sokszor belső vívódásokra, lelkifurdalásra vagy éppen önfelmentésre ad okot. Ezeket hol apró jelzésekkel, hol mély filozofálással mutatja be a szerző. És ez az önvizsgálat a mesélőt sem kerüli el. Nem csupán ellentétes karakterei megjelenítésében, hanem saját sorsának felidézésében is jelen van.

Rámutat az emberiség általános gyengeségeire és szűkebb körben a hazánkban működő politikai diktatúra idejére, amely alatt volt, aki „építeni akart. Sok százezer emberben felépítette a reményt, a szeretet és az odaadás örömét. Százezreknek adott, hogy valamit is visszakapjon a becsületéből. Adott, mert adni = kapni. Vezekel a saját elkövetett vagy el nem követett vétkeiért” (210). Mások „állatias ösztönöktől vezérelve, csak magukkal voltak elfoglalva (...). Kisded játékaikkal szórakoztatták magukat, bosszantották egymást, pedig másként is alakulhatott volna az egész emberiség ontológiai fejlődése”(211.p.).

De bármelyik utat is választotta valaki, a vége a halál utáni elszámolás – vallja a szerző. Ahogy azt is, hogy a történelem kerekét ugyan az ember forgatja, hiszen az embert a Teremtő szabad akarattal ruházza fel, s talán ebből fakad, hogy mindig lesznek olyan karizmatikus, de bűnösen gonosz vezetők, akik békétlenséget, véres háborúkat hoznak...

Nem véletlen a család kapcsán, de az emberiségre általánosan kiterjeszthető gondolat: „nem tudják még, hogy milyen az egyenesnél még egyenesebbnek maradni” (218.p.)!

A morális tartalom és az abszurdítások adta kérdésözön mellett a múlt után a jelenre is rátekin a szerző, amely vészes globális jövőt vetít előre: „A komiszabb idők még ennél is komiszabb demokráciát hoztak. A szabadelvűség sunyító istentagadását a XXI. században, amelyben mindent elönt a szenny, a mocok, az emberi és gépi szemétség, meg az ifjú Naményi Jánoshoz hasonló ostoba naiv lelkek lelkesedése...” (209.p.).

Ha Zentai László regényét a stílus és a hangvétel oldaláról közelítjük meg, akkor ugyanazzal a kívülálló, könnyed írásmóddal találkozunk, mint korábbi regényeiben. Eredeti hangvétele olykor humoros, olykor filozofikus, s minden részletet átleng a szeretet és a megbocsátás. A derű. Ez az, amit a világegyetemben oly’ kicsiny ember a hitből és bizalomból fakadó legfőbb kincsének tarthat. Ez az, amit az olvasó tanulságul levonhat a göröngyös utakra tévedt vagy kényszerített szereplők szeretettel bemutatott hányatott életéből.

És ezen keresztül érthető meg, hogy a sokszor legazemberezzett von Alexandert nem ítéli el (a vádatat más szereplők szájába adja), csupán szeretettel szemléli, megbocsát, s ezért is nevezi „csupán” csirkefogónak.

Az olvasó, aki kezébe veszi Zentai László legújabb regényét, ne könnyű nyári olvasmánynak tekintse, bár a szerelmi szál itt sem hiányozhat, hanem a történések mögöttes jelentését megértve álljon meg egy pillanatra az olvasásban, s tekintsen a saját életére...

(Civil Flotta Kiadó, 2022)

LÉLEK EMELI FEL

Zsirai László új verseskötetéről

Akik ismerik Zsirai László lélekkel átítatott, mives líráját, azok egyetérthetnek a szép kötet cím tartalmával. Hiszen eddigi könyveire is jellemző ez a lelkeség és szellemiség, és most a folytatásnak lehetünk tanúi. Persze ennél is szélesebb ívű ez a költői pálya, mert tematikailag is a tágasság jellemzi. Hogy csupán egyetlen példát említsünk: a szülőföld iránti hűség megnyilvánulásait, akkor is, ha Sopron szülötte másutt él. Ám ez inkább kulturális és földrajzi okokra vezethető vissza, s a lélekben megmutató hűség ebben az új kötetben is föllelhető. „Sáros Sopron a bölcsőm, / érlelő nap-sütésem – / Budának adott kölcsön. / Táplálja szívverésem...” (Kötődés)

Igaz a fülszöveg eme részlete: „...Hatódik önálló verseskötetében folytatja a maga választotta utat: a spirituális realizmus jegyében született, új lírai művei a keresztyény és polgári értékrendet következetesen képviselő költészetébe illeszkednek.” Azt is hozzátehetjük,

hogy „üde színfolt” az ilyesfajta hang a kortárs lírában, arról már nem is szólva, hogy az egyre durvább világban pedig még inkább annak tekinthető. Találó a kötet mottója is Victor Hugótól: „A lélek segíti a testet, és bizonyos pillanatokban fölemeli. / Ez az egyetlen madár, amely fölemeli a maga kalitkáját.” Íme, így találkozik a nagy, romantikus francia író gondolata egy mai magyar költő szellemiségével. És a szép címlapon egy norvég szobrász, Fredrik Raddum műve a figuralitás jegyében ugyancsak szinkronban van a versek világával, mint ahogy említést érdemelnek az időközben elhunyt Miklós Horváth István soproni grafikái is.

Így ölelkezik egymásba a regionalitás és az egyetemesség. A hangütésben pl. sajátos játékosággal, az emberlét és a költőlét múlandóságával is számolva: „...Fut az óránk, / fut a percünk, / gondot ró ránk / minden tervünk...” Nyelvi könnyedség, zeneiség, dalforma. Így is lehet fontos dolgokról szólni, erőlködés nélkül. Általában jellemzi az új kötetet ez a természetesség, ez a póztalanság. A súlyos, örökérvényű dolgok kimondásakor épp úgy, mint a hétköznapok ábrázolásakor. És központi fogalom nála a szeretet, vallja a szeretetközpontúságot és az erőszakmentességet, mint a legfontosabb keresztyény értékek egyikét-másikat. Hiszen az azóta annyiszor megcsúfolt jézusi eszmények nélkül nem lehet a világ, és nem lehet a költészet. „...Teremjünk, / mint a fák, boldogító szokat!” (Jövönk)

Alapfogalmak itt a „csönd”, a „józsanság”, a „hűség”, a „remény”. S mindezek környezete a teremtett világ, a természet. (Így érik, Téli hajnalon) S az is természetes, hogy az ilyen kötő számára az imádság és a vers édes testvérek. Ebbe a drámai kérdések is beleférnek, pl. ekképpen: „Ó, Uram! Mit tervezel még velem? / Hiszen köddé foszlik minden álmom. / Miért történhetett meg, Istenem, / hogy árulóvá lett sok barátom?...” (Míg tart időm) Az egyik csúcspont ebben a vonatkozásban az Áldalak, Uram. Az élén Ady gyönyörű hitvallásának, Az Úr érkezésének megrázó soraival, mint mottóval. Áldás és köszönet ez a tömör mű, méltó a megidézett nagy előd alakjához.

Formailag is gazdag a kötet. Négysorosokat épp úgy találunk benne, mint nagyobb ívű költeményeket. Költőnk jól érti, mikor van itt az ideje a szüksézszerűségnek vagy éppen a bő terjedelemnek. Van úgy, hogy magasztos, és van úgy, hétköznapi egyszerű. Számol az álmok „vakulásával”, a múlandóság kételyeivel is. Egyfajta részösszegzést tesz, a végső elszámolás nélkül. Hiszen nyitott még az útja!

Meghitten szól a másik emberhez fűződő viszonyról. A hozzá közel állóról, az ezzel összefüggő értékekről. Ugyanakkor érzékelteti korlátait is, a pontos önismeret jegyében. Vall „elrabolt jövőjéről”, a mellőzöttség keserveiről. Az olvasónak közben eszébe juthat az Epilógust író Arany János is, ilyen sorok olvasása közben: „...Ha autód nincsen, hát járj gyalog, / eddze tudódet tiszta levegő! / Vigyáznak rád a földi anyagok, / jöttödre várni rest a temető...” (Egyenesen) És tudja, hiszi, hogy Isten kimérte... útjainkat, és azt is, hogy biztos abban, hogy meddig vihetjük a keresztet!

A fent már jelzett játékosság néhol humorközeli sorokat teremt nála, miközben a vers és a verstan titkait kutatja. „Amíg a rímet megtalálom / vagy a rím engem megtalál, / hónapok múlnak el a nyáron. / (Télen a líra inhalál)...” (Módszertan) A végén pedig a csattanó azzal, hogy nyáron érdemes verset írni... Az „inhalál” emlegetése pedig a versnek, mint gyógyító erőnek a fontosságát is hirdeti. Az ünnepélyesség, az emelkedettség mellett tehát ilyen momentumokra is futja Zsirai erejéből.

Jelrendszere is egyértelmű. „...A jelek, / a szívemben préselt / jelek.” (Jelek) S hite fókuszában természetesen Jézus foglal helyet. Erről póztalanul vall, mindenfajta meszterkéltség nélkül. Egy megkapó részlet ennek igazolására: „...Nem készülök semmi harcra, / béke otthona homlokom – / Rám mosolyog Jézus arca, / kudarcra / utamon nem találkozom...” (Sugárnyi csendből)

Ilyen lélektől átítatott, jó ízléssel és egyéni hangon megírt versek gyűjteménye ez a kötet.

BAÁN TIBOR

„VERSSOR KÉPZŐDIK...”

Zsirai László: Lélek emeli fel

Zsirai László hatodik verskötetében, ahogy ezt a fűlszövegben megfogalmazta, a „spirituális realizmus” jegyében építi versvilágát, amely meglehetősen távol van a felhangosított, illetve a posztmodern líra ünnepelt megoldásaitól. Vállalja ugyanis a csöndet, amely lehetőséget ad a hétköznapi gondok-bajok átértékelésére. Ehhez igazodó témái: az erkölcsi értékek képviselete, a kis világ, a „parvumundus” költői megéneklése annak tudatában, hogy a lélek belső terében a nehéz könnyű lesz.

Ennek megfelelően ez a líra nem a drámai világtéelést hangsúlyozza, hanem a szeretetenergiában rejlő szelídséget, a békességben rejlő hitet, amelyben a dolgoknak ősi és elrendelt helye van. Ez a meggyőződés hatja át a verseket.

Jó példa erre a Sopronban született költő, író, szerkesztő Kötődés című verse is, amely a szeretett várost idézi elénk: „Bárhoz járok a Földön, / kísér a város lelke, / szívemnek édes börtön, / emlékekkel betelve. // Fenyők haját az erdőn / apró manók a széllel / fészülnek és a felhőn / piktor játszik a fényvel. // A híd alatt az Ikva / csobogó könnyű álmom. / Hogy mi lehet a titka? / Keresve sem találom.” A keresztrímes, látszólag könnyedén áradó vers mögött igazi költői tudatosság munkál, hiszen az önfelelt rímelés megköveteli a költőtől, hogy tudatába, lelkébe írva egy rímstórt működtessen, hogy a dalforma végig megmaradjon, hogy megtörténjen a megénekelt élethelyzet érzelmi megragadása.

Ezen a ponton fel kell figyelni arra, hogy ez az érzelem maga egyszerű és tiszta módján egyre újabb képeket helyez az olvasó elé. Pontos építkezés zajlik.

A strófákba rajzolt képek váltogatása alkalmas arra, hogy a költő részletezően gazdag panorámát rajzoljon az olvasó elé. Tagadhatatlan, hogy ez a poétikai művelet manapság nem sokat hoz a konyhára, hiszen kevés benne az újdonság, holott igenis munka van mögötte és rend, amely hinni akar, hinni mer a vég és a végzet útjára tévedt világ jövőjében (Mi lehet majd?). Hinni abban, hogy az érdekek és az ideológiák véres orgiája mögött „mezőket aranyoz az Élet!” (Józanul igazgat), hogy „Megújulásunkra vár a kereszt”, hogy „Rügyező faágra jó remény / ígér szép színesedő szirmokat...” (Április, boldogság).

És ha mindezek alapján e versek titkos üzenetét kérdezzük, a sokféle módon megélt vallási élmény tárul elénk. Egy olyan személyiség kiküzdött harmóniája, amely elfogadta önmaga méreteit. Ez az elfogadás képes meghallani a „szegények sóhaját”, mint ezt a kötetzáró, Victor Hugo gondolatára utaló Lélek emeli fel című vers visszhangozza. A többi már az olvasón múlik.

(Hungarovox Kiadó, Budapest, 2022)

TÁRLATOK ÉS TÁVLATOK

GRABNER JÓZSEF

HORVÁTH F. PÉTER KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA ELÉ

Szeretném elmondani, hogy a Pro Kultúra részéről kitűnő kezdeményezés volt annak idején a tárlat kitalálása, nagyszerű kísérő rendezvénye az előadásoknak. A ma esti premier előadáson a Színház, a Zene, a Tánc, a Tárlaton a Képzőművészet kifejező eszköze szeretné az önök érdeklődését felkelteni és maradandó élményben részesíteni. A társasági esemény jó alkalom egy-egy alkotó bemutatására, bemutatkozására.

Ismerkedjenek meg kollégámmal Horváth Péterrel a Képzőművészeti Társaság fáradhatatlan segítőkész tagjával, aki sokat tesz a közösség összetartásáért.

Alkotó munkássága kitartó rajzolással kezdődött Roisz Vilmos majd Szabó Béla festőművészeknél. Őket tartja igazi tanító mestereinek. Sokat tanul és jár Alkotótáborokba, ahol figyelme Pósa Ede festőművész jóvoltából a pasztell–technika felé irányult. Az anyag puhasága, a papír felületébe dörzsölt színfoltok lágysága, és 70 felé kivilágosodó ragyogó színvilág vált vonzóvá számára. Képei őrzik tovább viszik a soproni hagyományokat a szépség eszközeivel teremt harmóniát. Sok fejtörést okozott számára, hogy kapcsolódjon képeivel igazodva az ünnepvárás az előadás, a Soproni Népszavazás 100 éves évfordulója előtti tisztelgéshez. Ezért szerepelnek a kiállításon a városhoz és környékéhez kapcsolódó alkotások, emlékképek, hangulatok.

Arra törekedett, hogy a látványban vissza tudja adni azt az érzelmi viszonyt, ami a tájhoz köti. A természet nemcsak témát adó forrás ebben a folyamatban, derűvel, érzékenységgel is átítatja gondolatait és visszatükrözteti képein. A kiállított alkotásoknak

Horváth F. Péter: Fuvarosra várva

az ilyen helyszínek adtak hátterek. S vizuális élmények új irányban gazdagodtak. Ezek a munkák a pasztellel való útkeresés örömet adó eredményei.

Tudni kell, hogy ez a kiállításmegnyitó nem azonos a szokványos megnyitókkal, ez jelen esetben csak ízelítő időhatárait nem illik túllépni. Így egy alkalomhoz illő idézettel szeretném zárni gondolataimat. Élvezzék és összegezzék magukban, hogy mit visznek magukkal a felkínált élményekből.

Idézet Fekete Istvántól: „Elég egy mozdulat valamilyen rég elfelejtett illat, egy tárgy, egy ágroppanás, a szélnek egy zizzenése, s az emlék felüti fejét, ránknéz és olyan üdén, vidáman, vagy szomorúan valódi, mint a jelen minden valósága.”

(Elhangzott 2021. december 11-én a Soproni Petőfi Színházban.)

SZABÓ KATALIN

NÉHÁNY SZÓ A KIÁLLÍTÁSOM ELÉ ÖRÖMRŐL, SZÉPSÉGRŐL

Kedves Vendégek, Kedves Művészetkedvelő Közönség!

Amikor az ezredfordulón felfedeztem művészi vénámat, nagy intenzitással kezdtem festeni.

Korábbi vegyész-mérnöki munkám egész embert követelt vagy néha többet is. A festészet szintén, ha komolyan vesszük. De én csak egy egész vagyok. Akkor mit tegyek? A festészet iránti lelkesedésem olyan erős volt, hogy arról nem tudtam lemondani, de magam mögött hagytam a diplomámat, a kémiát, mindent. Bár ez nem volt mindig ilyen egyszerű. Egy elvált nő két fiával, az egyik gyerek az egyetem előtt, a másik a középiskolai érettségi előtt..., nem részletezem. Mi segített nekem?

A lelkesedés, a belső tűz, a szépség.

A szépséggel való foglalkozás nagy öröm számomra. Olyan, mintha a szépség a jegyesem lenne. A képeimnek egyszerűen muszáj szépek lenniük. És a szépség kiszakít bennünket a mindennapi mókuserékből. Felemel és szétárad bennünk egy jó érzés, öröm. Amikor a szépséggel találkozunk, az olyan, mintha lelkünk ünneplőbe öltözne.

Tehát a festési folyamat mindig az első öröm számomra. Ha valami az érzéseimből a képen keresztül átjön önökhöz, az a következő örömöm.

Idézek egy idevágó részt az „Élet táncai” című versemből:

„Örömszálakból szövök fátylat, / adom a világnak, táncoljatok!

Értelmet nyer az élet tánca, / egy életen át így táncolok.”

Kívánságom önöknek/nektek/nekünk: Ápoljuk a belső tűzünket, a szépség tűzét, az öröm tűzét, a szeretet tűzét!

Szabó Katalin: Pipacsok

(Elhangzott német nyelven Szabó Katalin: Vágyódás a színek és formák után c. kiállításán Bécsben, az „ega: frauen im zentrum”-ban 2022. március 17-én.)

EXPERIMENTÁLIS FESTÉSZET – A 4 ELEM

A 6. NEMZETKÖZI ALKOTÓTÁBOR ZÁRÓKIÁLLÍTÁSA ELÉ

Tisztelt Táborvezetők, Tisztelt Táborozók!

Kedves Művészetbarátok, akik itt szellemi aperitifet fogyasztanak a vasárnapi ebéd előtt!

Sok szeretettel köszöntöm Önöket a soproni művészeti élet egyik szentélyében, amelyből hála Istennek több is van a városban, de köztük ez az egyik meghatározó. Szeretném megköszönni Gerhard Cervenka-nak, az alkotótábor társszervezőjének, hogy az itt kiállított képekről is beszélt, így aztán Önök megmenekülnek attól, hogy egy laikus próbáljon okosakat mondani az alkotásokról, mert a Hozzáértő szerencsésükre már megtette. Mindazonáltal el kell mondanom, amikor a héten volt szerencsém a táborban rövid látogatást tenni, meglepő volt számomra, mert a képek mintha ismerősök lettek volna, mintha valahol láttam volna őket, mert azt éreztem, valahogyan belőlem is vannak. Gratulálok a tábor alkotóinak, a művészeknek, és ha már a kísérletezésről esett szó, akkor a részt vevők korától függetlenül, a „művészpálántáknak”, akik új technikákkal ismerkedtek és ismeretlen vizekre merészkedtek. Gratulálok a szervezőknek is, itt pedig Szabó Katalin, a másik társszervező nevét kell megemlítenem. Egy tábor a maga zártságával mindig lehetőséget biztosít azoknak, aki részt vesznek benne, hogy új utakat keressenek.

Az idén a vezértéma az ókori szemlélet alapján meghatározott alkotórészek: a föld, a levegő, a tűz és a víz köré szerveződött. A négy elem a mai embertől egyre távolabb és távolabb kerül, ahogyan ezt az előbb felolvasott történetből is hallhattuk. Kérdés, hogyan is bánunk ezekkel?

Arisztotelész írta le elsőként, ő határozta meg azt a négy elemet, amelyeken keresztül megmagyarázta a történések mikéntjét. De mivel érezték már a görögök is, hogy nem pontosan stimmel így minden, ezért kitalálták, hogy a dolgoknak kell, hogy legyen egy kvintó esszenciája, egy ötödik eleme: ez pedig az éter. És az éterrel magyarázták meg mindazt, amit a négy alapelemmel nem lehetett, tulajdonképpen kerek volt a világ évszázadokon keresztül. Az emberek kitaláltak újdonságokat, felfedeztek összefüggéseket, aztán megpróbálták a mozaikrendszerbe illeszteni, hogy ezzel a négy plusz egy elemmel, hogyan is magyarázható a világ működése. Ha valamiből négyet találtak, akkor azonnal ráhúzták a kármzsát, a négy égtájnak is van megfelelője a négy elemmel, a négy évszaknak is van, meg még sok másnak; a színeket, a jellemvonásokat is ehhez passzították. Minden tökéletesen működhetett volna, de a tudomány nem teljesen ezt az utat járta. Már Démokritosz, aki először foglalkozik az atomok létezésének szükségességével, hogy valamilyen pici elemeknek, alkotórészeknek lennie kell, már ő leírja, hogy nem teljesen pontos ez az alapelemes megközelítés. Az emberiséget szerencsénkre végigkíséri az elemző gondolkodásmód, és a tudomány önálló útra lépve, egyre pontosabban írja le a körülöttünk és a bennünk levő világot.

A négyes kötődés, az egységet meghatározandó, gyakorlatilag a 19. és a 20. században is jelen van. Karl Jung, aki a négy alapmentálitás – a szangvinikus, kolerikus, melankolikus, flegmatikus – megalkotója, felismerője, ezekhez is hozzárendeli a négy

alapelemet, hogy melyik milyen lehet, mihez kapcsolódhat. Vannak kötődések, áthatások, kölcsönösségek az elemek között, melyek révén tulajdonképpen elérkezünk a tábor sajátosságához. Mert azok az emberek, akik vállalkoztak arra, hogy egy hétig ebben a világban elmerülnek, azok talán ezeket a kötődéseket, kapcsolatokat keresték, azt, hogy hogyan lehet ebben a négyeskoszos rendszerben mozogni.

Ahogy az elején említettem, gondoljuk végig, a mai ember viszonyát a négy elemmel. Városban élünk, ahol lebetonozott utak vannak, épületekben élünk, a földdel egyre kevésbé találkozunk. A természettel, mint olyannal, ha ezt még a földhöz veszszük, akkor szintén egyre ritkábban találkozunk. Benn élünk a betonrengetegben! A víz, amiről nem is beszélek ilyen aszályos évben, hiszen minden híradásban arról van szó, hogy a víz távolodik tőlünk. A levegőt is folyamatosan szűrjük, kondicionáljuk, egyre allergiásabbak vagyunk, próbálunk kilépni a természetből, mintha távolságot akarnánk tartani. Ott a tűz, tűzoltókkal beszéltem, és kérdeztem őket, miképpen alakulnak a tüzesetek? Mondták, hogy lecsökkentek már a tüzesetek (sajnos van más dolguk elég), mert a házainkban gyakorlatilag már nem rakunk tüzet. Tűzrakással, mint olyanul a gyerekek többsége már nem is találkozik, nem tudja, hogyan kell neki kezdeni... Elektromos főzőlapunk van a konyhában, már ott sem látunk tüzet, gázégőn - gázárakról nem beszélünk, még látjuk, milyen egy szabályozott láng, de a szabad lángot, amit a történetben a fiatalok a tábortűznél körül ültek, azt már egyre kevésbé látjuk, érzékeljük. Hát így távolodunk el folyamatosan a természettől. De mégis vissza kell találni, mert az ember, amikor kimegy a természetbe, otthon találja magát benne, amikor a gyerekek elmennek táborozni, és látják, érzik milyen a minket körülvevő eleven élővilág, mind megérik annak szépségét. Ezek folyamatos visszaköszönések, újabb és újabb élményeket adnak a természettől eltávolodott embernek.

Amikor összeférkőznek a művészeti tábor résztvevői, akkor egy ellentmondásban léteznek: azért zárkóznak be, hogy szabadok legyenek, hogy azzal foglalkozhassanak, amivel akarnak, amivel szeretnének, hogy ne zavarja őket senki, ne zavarja őket a hétköznapi gondok sokasága, hanem ott legyenek és foglalkozhassanak valami olyanul, amitől ők sokkal teljesebbnek érzik magukat. Hála Istennek ezt a teljességet mi is megpillanthatjuk így a képeken, alkotásokon keresztül, és beléphetünk abba a világba, amelyben ők is léteztek abban a pár napban. Köszönjük szépen ezt a kis kukucskalási lehetőséget, melynek révén, ha így nézzük, a tábor eredményével szembesülhetünk.

Nyilván az alkotás során a négy elemet is többféleképpen lehet összerakni. Ha az ellentéteket keressük, a tűz és a víz, a föld és a levegő, valaki ezt, vagy az ezekben rejlő feszültségeket próbálja megfogalmazni. Van, aki a folyamatot szemléli, amikor a létező halmazállapotokat, mint pl. a föld szilárd, a levegő légnemű és a víz mint folyékony, tehát ezt a hármat, a negyedik, a tűz alakítja. Ez egy olyan világmozgás, amelyből mindig új dolog születhet, amely mindig megújulhat, és tulajdonképpen az emberiség több ezeréves történelme alatt ezt látjuk, ezt érzékeljük. Ez a megújulás reménye, ez szükséges ahhoz, hogy a jövőben, bármilyen nehéznek is tűnik, megláthassuk a lehetőséget. Azok, akik bent voltak a táborban, akik bezárva dolgoztak, azok látják ezt a lehetőséget. S mindennek az esszenciáját megtekinthetjük mi is.

Köszönöm, és jó tárlatnézést kívánok mindenkinek, ezennel a tárlatot megnyitom!

Kiállítók:
osztrákok: GRABMÜLLER Gabriela
SCHMUTTERER Hannes
magyarok: BALÁZSNÉ HORVÁTH Margit
Dr. Bodnár Judit
FERENCZY Ildikó
GRÁSZLI Attiláné
KERESZTES Anna
ÖRÖKÖS Mária
WILFING Edit
Táborvezetők: CERVENKA Gerhard
SZABÓ Katalin

(Elhangzott Sopronban a Várkerület Galériában 2022. augusztus 7-én.)

SZÍVVEL, LÉLEKKEL, FONALLAL...

A Pedagógusok Soproni Művelődési Háza 70 éves évfordulóján nyílt kiállítás megnyitójára

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Megjelentek!

Aki most ide belépett, az szembesülhetett azzal, hogy a mi ismert univerzumunkban, – a Tejtút, Naprendszer, Föld, Európa és mindezekben belül a Kárpát-medence – és ebben a Petőfi téri teremben a Pedagógusok Soproni Művelődési Háza két alkotóköre – Népi Díszítők Alkotó Köre és a Gyapjúszővők Alkotó Köre – egy külön univerzumot teremtett.

Igen, egy külön univerzumot a maga törvényszerűségével. Mi itt egy olyan térbe kerültünk, amelynek érezhetően vannak erővonalai és erőterei, vannak törvényei, van rendje, érzékelhető a szervezetsége, van tér- és időbeli kiterjedése, kezdete is mindenképpen...

Van tárgyi valósága és van szellemi töltete. (A szellemi: szívvel lélekkel. A tárgyi: fonallal).

S amennyiben egy külön világegyetemként érzékeljük ezt a zárt teret, (amely maga köre vonzott minket, látogatókat), úgy tudnunk kell azt is, hogy van több könyvtáryi tudománya is e világ keletkezésének, törvényszerűségének, van mítosza is és jelképe és jelképrendszere.

Van egy általános és belső szervezetsége ennek a „világegyetemnek”, ha úgy tetszik világrendnek. Szervezetsége, amely részint a kiállítás rendezésében fellelhető, amely mellett működik egy részint egységenkénti (alkotók anyagaiban fellelhető) szervezetsége, amely saját funkciója (egymással való kölcsönhatása révén) nyújtja az esztétikum szellemi eszközével megerősítve azt az élményt, hogy itt egyetlen tárgy sem önmagáért való, mint, ahogyan a kiállítás sem és amúgy az alkotás, mint tevékenység sem az.

A kiállított hímezett anyagok, szöttesek minden szépsége úgy válik érthetővé és megbecsülhetővé, amiként képesek vagyunk azt a maga teljességében, mélységében és időbeliségében értelmezni és/vagy érezni azt.

A kiállítás anyagát, úgy minden, az előbb felsorolt szempontrendszer szerint kellene és lehetne is elemezni, amiként minden egyes alkotó saját munkáját is. Szervezett, szerkesztett rend, tárgyi funkció, szellemi töltet, időbeliség, tudományos rendszerezettség, jelkép és jelképrendszer jelentése (formák, színek) szerint. Anyaghasználat, technika...

Miután ez egy kiállítás megnyitó, így erre nem lesz mód.

De, egy zárójelet azért nyitok, mert elsőre úgy érzékeljük, hogy tárgyakat látunk. Csakhogy nem egészen... Évezredekken keresztül a praktikum, az esztétikum, a szakralitás elválaszthatatlanul volt együtt egy-egy tárgyban. Tehát nemcsak tárgyakat látunk itt, hanem egyben azt, amiként a magyar népművészeti hagyományban az élet folyamata, folyása megjelenik.

A varrottások, szöttesek szerves részei voltak az ember életének a bölcsőtől, a keresztelőn, lakodalmon át a koporsóig. Ezekben készítőknek, használóiknak megnyilvánult az esztétikai ízlése, életereje, a közösséghez való tartozása.

A tárgyak lényegéhez tartozik, hogy mindennapi használatra készültek, jelezték a birtokosa, a használója közösségen belüli helyét, miközben elsődleges hasznosságuk mellett szépnak kellett lenniük. „Nagyon vigyáztak a szép formára és a kivitelezésre, mert ha szépre sikerült, akkor az egész család büszkesége volt” – olvassuk a felső-Maros vidéki varrottasokról szóló gyűjteményben.

A szerves kultúrában a hétköznapi használati tárgyak az embereknek a szent tér és idő, környezet megteremtésében segítettek. A népművészet díszítő mintái, helyesebben: a világ, mint egységes, összefüggő egész tudását közvetítő szimbólumai ugyanis a mindenség rendjéről szólnak, világmodellt közvetítenek, végső soron pedig azt a tudást, hogy a világ jelenségei között érzékfeletti összefüggés létezik.

Tényleg egy külön univerzum ez... De a miénk, mi magunk vagyunk, múltunkkal és újra-újraterejtett jelenünkkel.

„A művészet a lélek tükre. Ebből következik, hogy a népművészetre úgy kell tekinteni, mint a nép lelkének kifejeződésére...” (Wass Albert). Ezesetben textíliákon, szötteken, fonalakban, színekkel, formákban.

Évszázadok alatti kollektív és egyéni reagálások a társasletben, a közösségekben és közösségek közötti kapcsolatrendszerekben lettek azok a szellemi és spirituális alapok, amelyeken egy nép, a nemzet személyisége létrejött, kifejlődött alakult. Ez egy olyan egyediséget adott, amely a népművészetben is megjelenik.

Van abban valami nagyon meggyőző, amint akár tájegységenként teljesen más ez az egyediség, ám a nemzet egészére nézve mégis egységes és érthető, világos, jelképeiben és jelképrendszeriben érthető és értelmezhető, közös.

Molnár V. József egy megállapítása jut eszembe. Ugyan ő az idő és az időhöz társított körforgás kapcsán fogalmazza meg ezt a különbözöséget és mégis identitást erősítő elemét a közösségünknek. A lényeg, hogy tájanként megvannak a karakteres különbözöségek, amelyek megjelennek motívumokban, de amennyiben az égi adás vételében – ha úgy tetszik a küldetéstudatban –, egymást kiegészítő rendszerként működik az emberi közösségünk, úgy a sokféleségben valósul meg az összetartozásunk, amely éppen ettől erős; a helyhez, múltunkhoz kötődő alapképességeink.

A népművészeti alkotásokban (amelyek szimbólumrendszerükben máig őrzik ezt az ősiséget és a szakralitást is) az egyén szerepe minimális: a művész ugyanis csupán eszköze egy hagyománynak, kultúrának, s alkotásait ennek szolgálatába hozza létre. Úgy is lehetne mondani, hogy a népi művész a maga individualitását teljes mértékben egy univerzalizálás szolgálatába állítja. Éppen ezért a népi–szakralis művész igen gyakran névtelenségbe burkolódik.

Ezúttal, a Pedagógusok Soproni Művelődési Háza Népi Díszítők Alkotó Köre és a Gyapjűszövők Alkotó Köre hímezői és gyapjűszövői, akiket ma itt ünnepi kiállítással, méltó helyszínen ünneplünk, nem maradhatnak névtelének miközöttünk. És nem csak a kiállítók közzé tett névsorára gondolok.

Így, a Népi Díszítő Alkotó Kör tájegységek, néprajzi területek eredeti hímezés-mintáinak, a hímezéshez használt alapanyagoknak, a fonalaknak a megismerését, az öltéstechnikák elsajátítását, alkalmazását, mindezeknek a mai díszítőművészetben való felhasználását és továbbörökítését tartja fontosnak.

Hítvallásunk, hogy a hagyományok és az alkotói szabadság egyensúlyából születnek meg a legszebb művek.

Munkáikkal a Hagyományok Háza által szervezett zsűrizéseken is résztvesznek. Sikerral szerepelnek kiállításokon, terítőik templomok oltárait díszítik.

A bemutatott kézimunkákat a hagyományok éltető ereje, az alkotók lelkének melege hatja át.

A Gyapjúszővők Alkotó Köre alkotóinak a ma is használt mintakincsének alapja a székely festékes szöttes mintavilág Viski Károly mintakönyve után. Ma az eredeti mintaelemek átdolgozásával, saját tervezéssel, új színvariációkkal is alkotnak.

Teret adnak az új átdolgozásoknak, egyéni tervezéseknek, a modernitásnak. Bak Imrével szólva: „A hagyomány és modernség nem vagylagos kérdés, hanem teljes egység”. És a hagyomány nemcsak a múlttal áll konstruktív kapcsolatban, hanem abban a jövő is megszerveződik. Sokféle szövés technikát tanítanak, a kílím szövéstől a gobelin technikáig.

Mindehhez hozzátartozik az is, hogy amikor a 70 éves évfordulóra gyűltünk össze, az 1964, illetve 1981 óta töretlen lelkesedéssel, folyamatos fejlődéssel működő, a soproni közösségnek értéket teremtő, példát adó közösség univerzumába, akkor meg kell köszönnünk ennek a közösségnek, a maiaknak és a mindenkoriaknak, hogy a kezdetektől „a jövőt szervezték”, a jövőnek dolgoztak, abban bíztak.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Amikor a soproni közösséget gyarapító, további sikerekben gazdag évtizedeket kívánok a Pedagógusok Soproni Művelődési Háza közösségeinek, akkor a mai kiállítás kapcsán Szervátusz Tibor szobrászművész idézem, akinek művészetét a népművészet határozta meg:

„Csak azt tartom lényegesnek, a jövő számára ígéretesnek, ami magas szinten szolgálja a földön az emberi élet szépségét, emberi módon való alakítását, és a népművészet pedig minden bizonnyal ezt tette.”

Igen, Önök ezt teszik: Szívvel, lélekkel, fonállal...

Addig, ameddig vannak ilyen közösségek, akik ennyi odaadással, ekkora elhivatottsággal, küldetéstudattal kapcsolatot akarnak és tudnak teremteni az ősi, a népi művészet nagyszerű szellemiségével, az abban megjelenő képzeletgazdagsággal, formai és szerkezeti tökéletességgel, művészi kifejezésmóddal és annak erejével, azzal a páratlan szépséggel amely ezekből az alkotásokból sugárzik, addig, ameddig vannak ilyen elhivatott közösségeink, meggyőződésem, hogy él és működik közöttünk legerősebb értékünk: soproniságunk megtartó ereje. Vigyázzunk rá!

A kiállítást ezennel megnyitom!

*(Elhangzott a Liszt Ferenc Konferencia és Kulturális Központ
Munkácsy termében, 2022. október 2-án.)*

JAKABNÉ TÓTH MÁRTA

FÉNYTERÁPIA

A Soproni Képzőművészeti Társaság nevében tisztelettel köszöntöm Önöket, Herczeg Anikó „Fényterápia” című kiállításának megnyitóján. Továbbá köszöntöm az állandóan megjelenő, visszatérő tárlatlátogatóinkat, művésztársakat és természetesen a gyógyító Alkotót! Herczeg Anikó grafikus, a képzőművészeti Társaság alelnökét!

A kiállítás címe sokatmondó és bizalmat sugall, mivel a fényterápia, más néven fotobiomoduláció, az a folyamat, amely során a fényből energia állítható elő – ez létfontosságú minden élőlény túléléséhez.

Tehát jó helyen vagyunk, mártózzunk meg a fényben és merítsünk energiát e csodálatos alkotások megtekintéséből.

A képzőművészeti társaság szervezésében, a téli energiatakarékos csipkerózsika álmából ébredve, most tartjuk a 2023-as év első kiállítását. A galéria termei megteltek élettel, rendkívül egyedi, különleges alkotásokkal, melyeknek tematikája a fény, amit az alkotó különböző aspektusokból mutat be.

A festészet egyik alapja és egyúttal a térhatásnak elemei a fények és árnyékok.

Az itt látható alkotások, akár hajnali, nappali vagy éji sötét milióbe helyezettek, rajtuk a fények dominálnak. De a művész szerint, és a szimbolikus értelemben akár a fejekben is gyűlhatnak fények.

Herczeg Anikó: Borospince

A kiállított műveken keresztül Herczeg Anikó a fény–árnyék játékába enged betekinteni. A fényforrás nyújtotta fény–árnyék hatásai iránti érdeklődés a XVII. századtól napjainkig minden festészeti iskola kérdései között jelen vannak. A reneszánsz festészet, majd a barokk festészet is gyakran felhasználta a sötét árnyékok és a világos, esetleg ragyogó foltok együttes alkalmazásából adódó drámai hatásokat.

Caravaggio képein a fény és árnyék éles ellentéte drámai hatású, feszültségteremtő. Rembrandt az ábrázolt jelenetek főalakjaira összpontosította a fényt.

Anikó képein a fény és színsugarak egymásra sugároznak és egymást kiegyenlíteni törekcsenek. Ha pedig éles nap vagy erős világítás esik rájuk, a kiegyenlítődség még nagyobb fokú. Úgy gondolom, az itt látható alkotásokon a fény és árnyék szinte költészetté változott át.

A nagy formákkal, a szuggesztív, vibráló felületekkel szembesülve, a nézőben óhatatlanul az ünnepélyesség, a méltóság érzete merülhet fel. Ezzel szemben festményeihez az inspirációt a természet, a hétköznapjait körülölelő mikrokörnyezet, Sopron, valamint a költészet– és a zeneszeretete adja.

Műveiben a látható világot ábrázolja, természetesen olyan alkotást hoz létre, amelybe saját egyéniségét és látásmódját ábrázolja.

„A művész szerint, ha adott egy épület, amit mások néznek, ő pedig ha ezt megfesti, ez az amit ő lát...” Tehát a művész szemüvegén keresztül láthatjuk a témát.

Herczeg Anikó Budapesten született, iskolai tanulmányait már Sopronban kezdte el, azóta is itt él és fotózással, festmények és grafikák készítésével, lakberendezéssel foglalkozik. Hende Vince nemzetközileg ismert dédapjától örökölt rajzkészségét eleinte iskolai rajztanárai alakították. Majd Kovács-Gombos Gábor és Szabó Alajos művészeknél tanult. Megjegyzem: a családi örökség (DNS) a művészetek iránti érdeklődés és művelés tovább öröklődött, mivel Anikó lánya, Lili az AMI-ban végzett alapképzés után, jelenleg a Moholy Nagy Művészeti Egyetem hallgatója. Anikó 1997-től tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, és 2012-től a társaság vezetésében is részt vesz. 2020-tól a társaság alelnöke, így a vezetésben közvetlen munkatársam, talán barátomnak is mondható, amely a közös munkának és hasonló gondolkodásnak is köszönhető.

Alelnökként nagy szakmai tudással és komoly határozottsággal rendezi a közös kiállításainkat. Grafikai tudásával négy éve készíti a közös kiállítások meghívóit, plakátjait, címkéit. Az interneten látható virtuális tárlataink és az új Facebook oldalunk létrehívója. A galéria kapuján látható reklámtábla tervezője. Színvonalas kiállítás megnyitó, döntéselőkészítés, szervezési feladatok aktív részese. Szervező tevékenységében is mindig az innovatív tevékenységek felé fordul, amellyel a képzőművészeti társaság munkáját, működését segíti.

Képeiben a pontos, részletes megfigyelés tükröződik a bennünket körülvevő világról, jellemző az analízis, a részletek fontossága. Az akrillal festett képek mondanivalójának egy részét a természet, a fák, virágok, a táj, a vizek, a helyi levegő, a bennünket körülvevő tárgyi világ, és fényvilág, sokszor megcsodált, általa sokszor átél s megértett szépségének, jelentésének képi továbbmondásából nyeri.

Koloratúrája olyan, ahogyan ő látja a téli, vagy a tavaszi tájat, a vegetációt, a szeretett várost, ahol él, és megmutatja annak változásait. Híven adja vissza a látottakat, különös környezetben, fényhatásban. A festészetében, a fények expresszív és szimbolikus használatát, a természeti erőket az emberi szenvedélyekkel kapcsolja össze.

Mint a „Halál és a lányka” című festmény, melyben az elvirágzott pitypang az elmúlás szimbóluma is lehet, de a művészt a szomszédos háború rémségei inspirál-

ták, ahol a gyermekláncfű akár egy kislány vidám játéka is lehetne. Utalva Radnóti A gyerekkor című versére.

Kiemelném a különleges technikával készült úgynevezett „gyűrt” képeit. A vászon síkjából kiemeli a fűzfát, a folyót és a levendula mezőt, ezeket egy kör alpra helyezi, amely az örökkévalóság szimbóluma és a végtelenbe repítheti a szemlélőt.

Remek képsorozat a középkori soproni belváros épületeinek, kapubejáratainak, a lábas ház boltíveinek elemző, geometrikus ábrázolása, valamint meseszerű fényben jelenik meg a város nagyméretű látképe a különleges zöldes árnyalatú tornyaival.

Megindítóak a magányos faábrázolások, amelyben az ember és a természet is megjelenik, különös üzeneteivel.

A napsütötte Fertő tó vizsont aranyban ragyog...

Révfülöp fényei a Balaton vizén csillognak.

A Full House egy bohém világot idéz, amely képen a fény-árnyék játéka tündököl.

A Fényportré című képét a különleges zöldes fény és a színes árnyék teszi kifejezővé. Szakrális témájú, csodálatos templomábrázolásai tekintélyt, magasztos méltóságot sugároznak.

A zápor és a záróra a csend és a nyugalom szimbóluma.

Műveiben a részletek gazdagsága, méléző elemzések, a dolgok mélyére látása jellemzi alkotásait. Ezzel egy szürreális álmvilágba repítheti a kiállítás látogatóit.

Grafikai művesség, alapos rajztudás, formaérzés és színízlés jellemzi munkáit.

Tisztelt művészetet szerető, tárlatlátogató, kedves kiállító művész!

Herczeg Anikó a művészi képzelet világával ismertetett meg bennünket, képei elvarázsolnak, magával ragadnak, és különleges világba vezetik a szemlélőt. Művészetében, a biztos kézzel festett képei által érzelmekkel teli, szép, nyugodt, harmonikus világról álmodik.

A kiállításon a látogató, talán a fényterápia hatása alá kerülhet, amely gyógyító hatású... A képeket nézve lelkileg mindenképpen, a művészi hatás egyértelmű.

Ezen a vasárnap délelőttön Anikó olyan szellemi utazásra kalauzol, olyan dolgokra nyitja rá a szemünket, hogy gazdagodva és kicsit más emberként sétálhatunk ki a tavaszi (világba) napsütésbe.

E gondolatok jegyében ajánlom figyelmükbe a kiállítást, amit ezennel megnyitok.

(Elhangzott Sopronban, a Várkerület Galériában, 2023. április 16-án.)

VIVA LA CIVITAS FIDELISSIMA(RT)!

Tisztelettel és sok szeretettel köszöntöm Önöket a Torony Galériában, a FidelissimArt képző- és iparművészeinek 11. kiállításán. Meglepetés e vizuális költemény, mely a mai este büszkén hirdeti, hogy ismét összeállt. Az izgatottságtól meghatódottan állok itt most Önök előtt. Azon ritka pillanatok egyike ez, mikor városunk méltán elismert művészeinek nagyszerű tárlatát ajánlhatom figyelmükbe.

Sopron város polgárainak nem kell hosszasan beszélnem a FidelissimArt művész-csoport munkásságáról. Szakmájuk legrangosabb elismeréseit tudhatják magukénak, ezért méltatásuk hosszú soros futtatását ezúttal tisztelettel kerülném is. A Magyar Alkotóművészek Egyesületének soproni tagjaiból 2012-ben alakult csoport tevékenysége régóta elválaszthatatlan a város kulturális vérkeringésétől. Mindezt bizonyítja, hogy az alakulásuk óta eltelt tizenegy év során az alkotók emlékezetes közös és egyéni (életmű)kiállításokon vannak túl. Ezek közül nem egy a város legrangosabb kiállítótereiben valósulhatott meg.

Talán nem csak számomra nagy öröm, hogy az ország kulturális életét is sújtó inséges idők ellenére is a csoport kohéziós ereje töretlen. Alkotóművészei hűek egymáshoz, és legfőképpen a Civitas Fidelissimához. Már csak ezért is külön öröm, hogy e bemutató a héten nagy sikerrel futó Sopron Feszt ideje alatt valósulhat meg, a város szívében, átnyújtva egy szeletet Sopron város kortárs művészeti életéből.

Meglepetés e költemény... Mindig izgalmas egy anyag, mely hívószó vagy tematikus megköpétést mellőzve szeveződik kiállítássá. Ilyenkor a művekkel és az alkotókkal való találkozás előtt megannyi kérdés cikázik bennem. Mit hoznak majd a művészek? Mi az a szelet, melyet munkásságukból, művészeti pályájuk egészéről, vagy annak egy szegmenséről érdemesnek tartanak elmesélni? Egy régi, vagy egy teljesen új tárggyal készülnek? És ha már új tárgy, ez hogyan kapcsolódik majd a művész korábbi pályaszakaszához? Esetleg ez már egy újabb szakasz kezdete lesz? S vajon ez a munka, hogyan teremt majd kapcsolatot a kiállítás többi tárgyával? Minden kiderül, mikor a munkák kicsomagolás után egymás mellé kerülnek. A pillanat, mikor a létező paramétereiken túl már karakterükkel is megismerkedhetünk. Ehhez adódnak hozzá a kiállítóhely, jelen esetben a Torony Galéria sajátos adottságai. Ez utóbbiak azonban a csapatnak már nem újdonságok. Izgalmas ez a tér, mindig próbatételt sejtet, de reményeim szerint a végeredményben senki sem csalódott.

Megszokott, hogy az alkotók saját életútjuk alakulása szerint néha hosszabb-rövidebb időre kénytelenek visszavonulni a megnyitóktól. Ezt tehetik részben azért, hogy egyéni életük, vagy művészi pályájuk feladataira koncentrálhassanak. Ennek tükrében látható, hogy a FidelissimArtban is történtek változások. Jó viszontlátni a csoport erős magját, és jó köszönteni új tagokat is. Jólesik viszont látni a Munkácsy-díjas Sulyok Gabriella grafikusművészt, a Szócs-Magyar grafikusművész-házaspárt, apa és fiának képében Kovács-Gombos Gábort és Kovács-Gombos Dávid festőművészeket, Gerencsér Pán Tamás grafikusművészt és Gáspárdy Tibor festőművészt, valamint az iparművészetet egymaga képviselő Edőcs Márta üvegművészt, s jelen alkalommal a formációhoz először csatlakozó Nagy Máté éremművészt.

A kilenc alkotó ezúttal kilenc különböző világot hozott e térbe. Kilenc különböző alkotó, sok közös vonással. Őket ugyanis nem csak az alkotás szeretete és Sop-

ron városhoz való hűségük kapcsolja össze. Habár az alkotás legtöbbször magányos folyamat, a sok éve együtt töltött munka eredményeként művészetükkel egymásra is hatnak. Közös pontként köszönnek vissza témák, motívumok, műfajok és technikák. Példaként: a szülővárost szeretettel idéző terek, utcák és helyszínek megelevenítése mellett a természeti formák és jelenségek szépségének és élményszerűségének visszaadása, az archaizáló tendenciák megjelenítése, a szakralitás témájának a kortárs művészetben történő megjelenítése, a belső vagy fizikai fény művészi ábrázolása, a játék és kíváncsi anyagkutatás, műfaji átlépések vagy művészeti ágak közötti kapcsolatok kutatása. A felsorolás végére itt most pontot teszek, de biztos vagyok benne, hogy itt még messze nem ér véget a közös metszeteket adó témák lajstroma, melyek további ötletként szolgálhatnak majd művészettörténészek és művészeti szakíró számára, kikben a hirtelen jött felismerés újabb utakat nyit egy további kiállításhoz.

Részben talán ez okból is könnyebb, hogy e tárlat nem kapott külön címet. A kiállítás látogatója, maga járhatja körül a teret és szemlélheti, találgathatja a közös pontokat. A tárlat nem igényel vezetést, hogy befogadása teljesértékű lehessen. Ennek ellenére engedjék meg, hogy végezetül néhány szóban még felvezessem önöknek a bemutató anyagát.

Sulyok Gabriella munkáit a grafika műfajának alázatos és mély ismerete, és legfőképpen nagy szeretete jellemez. A legnagyobb alkotókhöz híven művészetének titka, hogy az alkotómunka során felvetődött kérdéseit közvetlenül a megeleveníteni kívánt témához és technikához intézi – téve mindezt – szünni nem akaró kíváncsisággal, szakmájának és a természeti formák szépségei iránt érzett nagyfokú szeretetével. Sokszor, sok helyen elhangzott már művészetével kapcsolatban, hogy az élményszerűt keresi. De választott témáinak mozgatója szerintem a szeretet. Ez a szeretet, melyet a természet sejtelmes arcának megismerése és ábrázolása hajt.

Hasonlóan természeti témával készült Magyar Mónika is, aki ezúttal a fényárnyék, a megdőbentő természeti formák megjelenítésének művészi problémáját ábrázolja egyéni grafikájában, a kompozíciós erővonalaknak köszönhetően továbbra is drámaian sűrített hatással.

Szőcs Géza és Gerencsér Pán Tamás grafikusművészek hozott munkáikban ezúttal az archaizáló hatások figyelhetőek meg, a téma különböző oldalú körüljárásában. Ezért titkon örülök is, hogy a rendezés folyamatában a három tárgy valamilyen módon egymással szemben kerültek elhelyezésre. A Szőcs Géza Családi köveim című sorozatból hozott vásznonnyomata és Gerencsér Tamás Gospel és Dehó Reme Róva című alkotásaikban örömmel üdvözöltem a föld színekből egymásra rakódó rétegek alól kibukkanó karcos karakterű jelszerűséget, a szakralitást – részben a kereszténység ecce homo-ját a keresztrel, a gregorián énekekre emlékeztető, a képmezőbe grafikus módon applikált kottadarabokkal, részben az ősmagyar hitvilág jelszerűségét, a regősénékéből ismert szavak adománykérő és jókívánságos jelentésű szövegdarabjaival.

A szakralitás, a transzcendencia kortárs művészetben történő ábrázolásának témája már hosszú évek óta foglalkoztatja a Soproni Egyetemen oktató Kovács-Gombos Gábor festőművészt. Olajjal festett vásznai ablakként nyílnak a lélek tereibe. A „vázolt” művészeti probléma a fény vásznon történő ábrázolása, drámai hatással, vagy a fény képében a lélek útjának ábrázolása a kapuig, mely összeköti világunkat és a transzcendens létet. A témával kapcsolatos gondolatait az alkotó Transzcendencia a művészetben című könyvében is összegzi.

Fia, Kovács-Gombos Dávid nagyméretű olajképei egy természeti jelenség hangulati ábrázolásával foglalkoznak. Szívesen időzik a szem a lágy vonalú, nyugtató színű lágyszárú növények vonalain, egy fiktív térben, ahova a műélvező szeme a békéért vissza-visszatéved, de kedvelt képe ez a meditációknak is, melyhez örömmel idézzük a nyári napsütést, a tücsökciripelést.

Edőcs Márta üvegművész érdemei sem törpülnek el a képzőművészeké mellett. Itt látható munkája posztamensen a képzőművészet felé nyit. Alkotásának téglalap formája, zöld színvilága és organikus absztrakt mintája bennem Kállai Ernő bioromantika fogalmát idézi.

Nagy Máté, Soltra E. Tamás tanítványaként elsőízben csatlakozott e formációhoz. Máté a Soproni Egyetemen megismert mesérének hatására kezdett kiállítani a soproni rendezésű Országos Éremművészeti Biennálékon. Végzettségét tekintve építész, művész, s kisplasztikai munkáiban e szemlélet meghatározó. A teremben elhelyezett posztamensen és tárlókban a közelmúltban készült plasztikai munkáiból láthatunk egy válogatást. Művészetében néha visszatérő motívumként jelenik meg a hal, mely formaként, vagy témaként lesz tárgya a munkáknak. A hal formája hol figuratív, hol pedig absztrakt, hol geometrikus vonalakra redukált ikonként jelenik meg. Máté művészetének erőssége talán inkább ez utóbbiban rejlik.

Meglepetés e költemény... A bejáratnál Gáspárdy Tibor akvarellképeire nézek. Az akvarell egy nehéz műfaj, mert bár hosszas előkészületet nem igényel, tudást viszont annál inkább, hiszen a javításra nem sok lehetőség van. Mégis a 19. század eleje óta az egyik legkedveltebb műfaj, melynek ha valahol, akkor Sopronban igazi hagyománya van. A legjobban képes visszaadni pillanatnyi hangulatot, mint egy etűd a zene világában. Örömmel ismerjük fel rajta a kedves tájat, ahol a szóbeszéd szerint vagy esik, vagy fúj, vagy harangoznak. Jó most újra itt lenni, jó soproninak lenni. Megtisztelő figyelmüket e végszóval megköszönve, a kiállítást megnyitom.

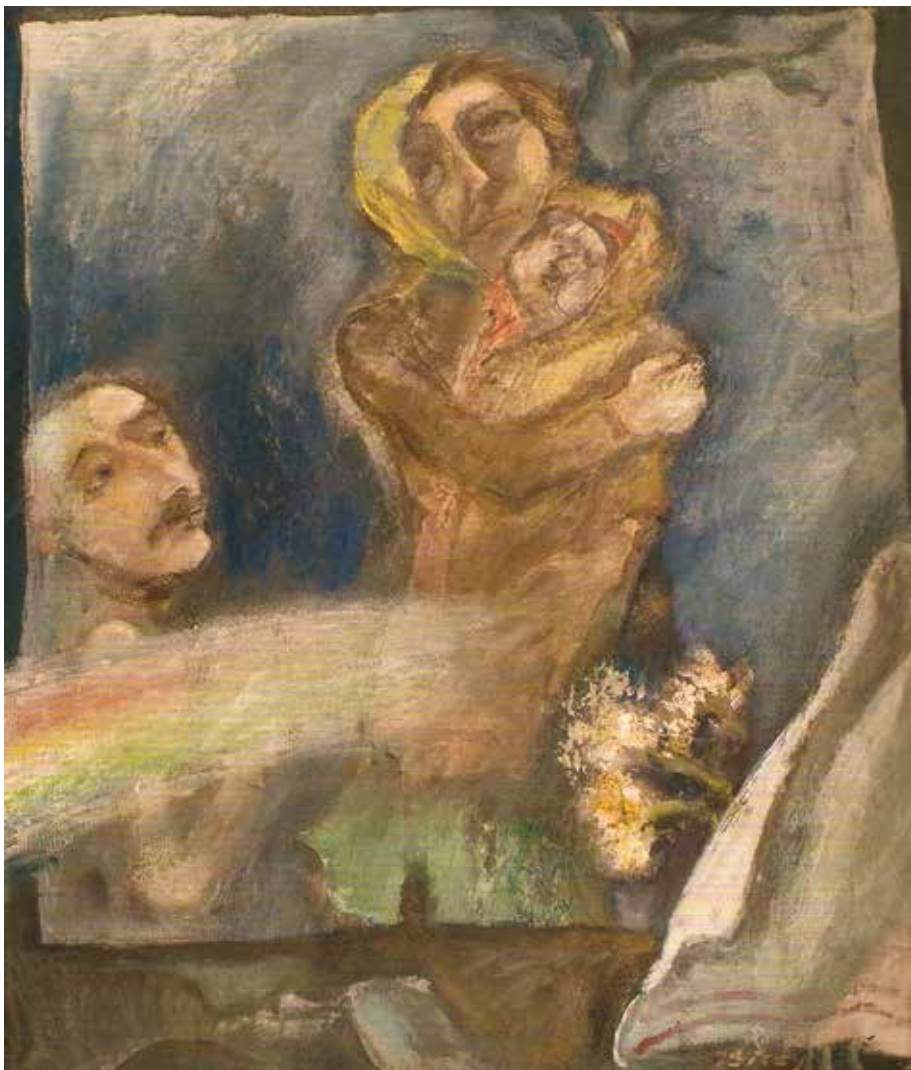
*(Elhangzott a soproni Torony Galériában,
a FidelissimArt XI. kiállításán 2023. április 28-án.)*

TÓTH ÉVA

GICZY JÁNOS ÉS A SOPRONI MÚZEUM

Giczy János festőművész születésének közelgő 90. évfordulóján – egy a Soproni Múzeum művészeti anyagából készült kamarakiállítással – tiszteleg a múzeum a művész emléke előtt. A kamarakiállítás a Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft. által a Festőteremben rendezett Giczy életműkiállítás kísérőrendezvénye. A tárlat megtekinthető 2023. június 17. és július 2. között, keddtől vasárnapig 10–18 óráig a Múzeumnegyedben található Galériában (Sopron, Fő tér 6–8.).

Nemes András művészettörténész soraival emlékezünk a festőművészre: „Giczy Jánosról sokan, sokféleképpen írtak, általában kiállításai kapcsán. A sokféle megköze-

Giczy János: Emléklapok

lítés ellenére egy dologban mindenki ugyanazt, a lényegét mondta ki: élete, festészete, világszemlélete harmóniában volt. A szülőfalu, Alszipor tisztelete, az ősök emlékének őrzése, a falutárgyainak szeretete festészetében jelképekké, később szimbólumokká lényegülve egy elmúló, de hiteles világról tudósított. Szárnyasoltárainak kerete, predellája, műtermének galériája és berendezési tárgyai a szülői ház gerendáiból, deszkáiból készültek, megőrizve az etalonnak számító falusi lét világát.

Gicz János már korán, Sopronba visszatértekor kapcsolatba került a soproni, akkor még Liszt Ferenc Múzeummal. Nemcsak a kiállításokon és a műtárgyakon keresztül, hanem a múzeumban dolgozó emberek által is. Egy zárt városban a „nem formális” irányzatokat követő értelmiségi hamar megtalálta a társakat. Ilyen társakra lelt Gicz János, Askercz Éva és Dávid Ferenc személyében. A művészettörténész házaspár – úgy tűnik – hamar felfigyelt festészetére, erről tanúskodik a hatvanas években, az Orsolya téri Lábasházban rendezett kiállítás, melyet Askercz Éva állított össze és Dávid Ferenc nyitott meg.

Múzeumi kapcsolatai nemcsak a képzőművészet, hanem a néprajz területén is szorosak voltak. Mint amolyan falvakat ismerő ember, sokszor mesélt néprajzos kollégáknak. Nem voltak ezek a beszélgetések hivatalos anyaggyűjtések, vagy riportok, inkább emlékezés vagy tapasztalatcsere.

Tanítványait az óvónőképzből gyakran vitte a múzeum kiállításaira. A festészeti, néprajzi témájú időszakai vagy állandó kiállításokat rendszeresen látogatták, de ide sorolhatjuk az Országos Érembiennálék sorozatát is. Személyére jellemző érdekességként kell elmesélni az alábbi esetet. A külső szemlélő számára általában morcosnak tűnő ember (valójában nem) sokat zsörtölődött azon, hogy a Deák téri múzeumépületben (a Múzeumban, vagy ahogyan ma nevezik, Lenck-villában) múzeumi papucsot kellett húznia, amit nagyon nem kedvelt. Ezért aztán néprajzos kollégáim írást készítettek számára „papucshasználat alóli felmentésről”.

Szerencsére a későbbi évek során, már a 2000-es években is szoros maradt kapcsolata a múzeummal. Fiatal művészettörténészünkkel, Kiss Melindával – földije lévén – hamar megtalálták a közös hangot. Igaz, János alszipori, Melinda pedig felszipori volt, de a szülőföld összekötötte őket. 2008-ban és 2016-ban, utóbbit már emlékező kiállításoként, Kiss Melinda rendezett Gicz János műveiből tárlatot.

Többen, többször lehattunk a műtermében, sokszor találkoztunk vele a Rákóczi utcában, ha nem órát tartani igyekezett, akkor néhány percre megállt beszélgetni.

Emlékezetes volt a '90-es évek eleje, amikor a változó, alakuló társadalomban mindenki kereste a jobbítás lehetőségét. Így volt ezzel János is. Részt vett a Képes Céh alakításában. Ez a mára már elfelejtett csoport, az akkori soproni és Sopronhoz kötődő képzőművészeket és a múzeum két művészettörténészét hozta egy csapatba. De említhetjük János buzgalmát a második világháborús emlékmű létrehozásában is. Önmagát meghazudtoló lendülettel agitált, gyűjtött, hogy megvalósulhasson a világháborús Pieta, ami a Deák téren áll.

Kamarakiállításunk a Soproni Múzeum művészeti anyagából készült. A művész születésének közelgő 90. évfordulóján így kívánunk tisztelegni a művész és a barát emléke előtt.”

MADARÁSZ RÉKA

VIZEK, FÁK, VIRÁGOK NÉPI ÉPÍTÉSZET

Szeretettel köszöntök mindenkit Derszib Eti kiállításának megnyitóján! Nem hagyományos esemény a mai, ugyanis Eti néni a tőle megszokott akvarellek helyett olajképekkel rukkolt elő, amelyek nagy részét ráadásul egy hónap alatt festette. De nézzünk csak végig az alkotó gazdag művészi pályáján és életén!

A Soproni Képzőművészeti Társaság egyik alapító tagja, Derszib Eti eseménydús élete során mintegy 6000 képet alkotott, nagy elődei, a francia impresszionisták nyomdokain haladva. Jelenleg Nagycenken él, alkot és vezeti be növendékeit a festészet rejtelseibe.

Eti néni életében meghatározó élmény volt, amikor hetedikes korában a Hunyadi János Általános Iskolában rajztanára, Bolemann Magda néni elküldte Mende Gusztáv soproni festőművész rajziskolájába. Guszti bácsitól tanulta meg az akvarellfestészet alapjait. Ő alakította ki benne a plein air festészet és a francia impresszionisták iránti rajongást. Az Ikva-patak partján, a Festő köznél, a Gazdanegyed utcáit, a Szent Mihály-templomot és környékét rajzolva, festve tanulták meg a diákok a perspektívát, a gótika stílusának rejtelseit. Sok portrét rajzoltak (szénnel, ceruzával, diófapáccal, tussal). Ezek alapozták meg Eti néni portréfestés iránti szeretetét is. Guszti bácsin kívül Eti néni a soproni alkotók közül még Soproni Horváth József, Wosinszky Kázmér és Mühl Aladár munkásságát tiszteli különösen.

Eti néni mindig kitűnő tanuló volt, és imádta a matekot. Amikor a továbbtanulás kérdése volt napirenden, édesanyja, Mama már özvegy volt, így egyedül segítette neki a fontos döntések meghozatalában. Nagy csalódás volt Eti számára, hogy nem

Derszib Eti: Festőköz télen

vették fel a képzőművészeti főiskolára Budapestre, ezért matematika–fizika szakra jelentkezett Pécsre. 1972-ben diplomázott. A rajz szakot 1974 és 76 között végezte el levelező tagozaton. 1972-től 30 évig a Soproni Deák Téri Általános Iskolában tanított nagy szeretettel és óriási lelkesedéssel. Közben hobbiból folyamatosan festett. Édesanyja, Mama nem tanulhatott tovább, önerőből lett tisztviselő, habár mindig is matematanár akart lenni. A Kisalföldet csak a pályázatok miatt járatta, melyekre eleinte Eti néni matekosként adott be képeket. 1977-ben a „Sopron 700 éves” című jubileumi, képzőművészeti pályázatra Mama buzdítására, jeligésen (névtelenül) adta be három képét, melyekkel alkotói díjat nyert.

Attól kezdve Eti néni rendszeresen szerepelt soproni és megyei tárlatokon, gyakran írtak festészetéről újságokban. Egy esztergomi tanulmányút során megismerkedett Magyar Balázssal. Eti hamar rájött, hogy egy szuperintelligens tanár–mérnökkel van dolga, egy igazi úriemberrel. Tíznapos udvarlás után Balázs meg is kérte a kezét, pár nap múlva Mamától is.

A házasság után az ifjú pár festőkirándulásokat tett a környéken. Balázst nagyon szerette mindenki, és gyönyörűen játszott klasszikus gitáron. A hangszerét pedig vitte magával mindenhova. Eti néni eleinte főként csendéleteket, öreg házakat, falu- és városrészleteket, továbbá tájképeket festett. Szívesen megörökítette az Ikva-patakat, a Szent Mihály-templomot és környékét, a Sopron környéki falvakat, Bánfalvát, Nagycenket és Fertőrákost. Balázssal rengeteget utaztak, így a témakörök Magyarországon is bővültek. Eti néni nagyon megszerette a népi építészetet, képein gyakran szerepelnek Csák, Velem, Pityerszer gubaházai, a Balaton és a Dunakanyar.

Eti néni kedvence mindig is az akvarell volt, mert az általa csodált impresszionista stílus könnyed ecsetkezelést igényelt, ami akvarellal ment a legkönnyebben. Viszont alkalmazott olaj- és tustechnikát is.

Mindig is foglalkoztatta a portréfestés gondolata, mert a szakmai tudás egyik fokmérőjének tartja. Első portrékból készült önálló kiállítását 1989-ben rendezte meg. 1990-től tíz évig vezetett saját festőiskolát a gyakorlati festészet iránt érdeklődő soproniak összefogására. Ugyanebben az évben nyerte el a Cziffra Alapítvány ösztöndíját, melynek jóvoltából egy hónapig Párizs és Senlis környékét örökíthette meg, miközben a senlisi Chapelle Royale-ban kiállított képeivel nagy elismerést aratott. 1996 nyarán ismét élvezhette az alapítvány és a franciák vendégszeretetét.

Eti néni és Balázs életében mérföldkönek számított, amikor 1999-ben sikerült Nagycenken egy házat venniük. Nyugdíjba vonulásuk után mindketten csak Eti néni festészetének éltek. Hatalmas vállalkozásba kezdtek, amikor Eti néni két tanítványával, Fülöpné Farkas Gyöngyivel és Györfly Gabriellával az „Alpokalja – Fertő-táj művész szemmel” című könyvhöz megörökítették a környékbeli települések látványosságait, hogy bemutassák azok történelmét és kultúráját.

Balázssal rengeteget dolgoztak, az erejük csökkent, a kiállítások száma viszont nőtt. Boldogok voltak, amiért Nagycenk befogadta őket.

Eti néni pályáján mindig akadt támogatók, például Keresztény Richárd, a Soproni Képzőművészeti Társaság leköszönt elnöke, a jelenlegi elnök, Jakabné Tóth Márti, a titkár, Füzi Edit, Walter Dezső, Sopron volt polgármestere, Kubinszky Mihály építésmérnök, Gabnai Sándor evangélikus lelkész, Magassy Lajos, Szabó Attila, Nagycenken pedig dr. Tóth Melinda alpolgármester és Csorba János polgármester.

Magyar Balázs 2018-ban negyven év házasság után sajnos itthagya szeretett feleségét. Eti nénit gyászában sok jó ember vigasztalta, köztük Molnár Ákos erdőmérnök

és felesége, Kati. Eti néni 2022 júliusában egy hónap alatt 23 festményt készített olajjal. Úgy érezte, végre élni kezd megint. Közben Molnár Ákossal, aki szintén elvesztette a feleségét, szeretettel, barátsággal vigasztalták egymást. Ákos szintén zeneértő ember, 50 évig a Soproni Szimfonikus Zenekarban hegedült, a Fidelissima Vegyeskarban pedig énekelt. A szeretetből szép lassan szerelem lett, majd fél évvel ezelőtt egyházi esküvő. Ezúton is sok boldogságot kívánunk az ifjú párnak!

Amiért pedig összegyűltünk: ezen a tárlaton az imént említett 23 olajfestményt láthatjuk, amit Eti néni 10 régebbi képével egészített ki, hogy munkájának gyümölcsét megoszthassa a soproniakkal. A kiállítást ezennel megnyitom.

(Elhangzott Sopronban, a Várkerület Galériában 2023. június 18-án.)

GERHARD CERVENKA

**EXPERIMENTÁLIS FESTÉSZET –
A 7. NEMZETKÖZI ALKOTÓTÁBOR ZÁRÓKIÁLLÍTÁSA**

Fordította: Szabó Katalin

Szabó Katalin és Cervenka Gerhard „Kísérletező festészet” alkotó táborában előadást tartottam mintegy 100 festmény bemutatásával, melynek címe „Nők a művészetben”.

És miért ne lennének kreatívak a nők? A korai időkben, amíg a férfiak kint vadásztak és állatokat ejtettek vagy más fejet vertek be, nem a nők voltak azok akik a gyermekek gondozása közben tálakat véstek és festettek, magukat díszítették, azaz kreatívak voltak?!

Az ókorból csak Alexandriai Helénát, az egyiptomi Timon lányát ismerjük az i.e. 4. századból származó írásos emlékek révén. A középkorban a zárdanók voltak azok, akik megmutatták kreativitásukat, például Hildegard von Bingen.

A reneszánsz korban elképzelhetetlen volt, hogy egy nő „férfi műteremben” dolgozzon. Néhányuknak mégis sikerült megmutatniuk tehetségüket, többnyire apjuk megértésével. Ilyen volt például Anguissola Sofonisba (1537/42 – 1564- * Cremona Olaszország) Bernardini Campótól tanult festészetet a férfi lakásában, de „férfiruhában”! Apja átvette az irányítást, és még Michelangelóval is levelezett.

Artemisia Gentileschit (*1593 Róma – 1664 Nápoly) először apja bátorította, majd miután erőszakot követtek el rajta, ki lett utasítva. Ez nemcsak személyes, hanem társadalmi trauma is volt, mert a szüzesség és a tisztaság a társadalom legfőbb prioritásának számított. Feleségül ment az erőszaktevő testvéréhez, és Firenzébe költöztek,

Cervenka Gerhard: Cím nélkül

ahol hírnevet szerzett. 1612–13-ban elkészült a „Judith lefejezi Holofernészt” című kép, amelyet a megerőszkolása „élményével” való leszámolásnak tartanak. Ami egy női művész számára szokatlan, hogy Nápolyban három oltárkép megfestésére kapott megbízást (1635-1637 között készült el).

Angelika Kauffmann (*1741 Chur – 1807 Róma) a felvilágosodás korának leg-híresebb művésze volt. 1762. október 5-én az Accademia Clementina di Bologna tiszteletbeli tagjává választották. 1763 – 66 Rómában tartózkodott és 1765-ben felvételt nyert az Accademia di San Luca-ba. Kauffmann a király által kinevezett Londoni Királyi Akadémia alapító tagja volt. Rómában 1787-ben ismerkedett meg Johann Wolfgang von Goethével és 1788/89-ben Johann Gottfried Herderrel. Herder őt „Európa legműveltebb nőjének” tartja.

Berthe Morisot (1841. 01. 14 – 1895. 03. 02.) az impresszionizmus központi személyisége volt – Edouard Manet testvérének, Eugène Manet-nek a felesége. Morisot 1874-ben festményeivel részt vett az Első Impressionista Kiállításon, így a stílus egyik megalapítójának számít.

Marie Bracquemond (1840. december 1. Argentan - † 1916. január 17. Sèvres) francia festő volt, és az impresszionisták köréhez tartozott. Férje, Félix Bracquemond kevés megértést tanúsított felesége művészi hajlama iránt, és valószínűleg féltékeny is volt a sikerére, amit nőként a művészetben elért. A férfi kritikájától demoralizálódva művészi tevékenységét a hozzá legközelebb állókra korlátozta Sèvres-ben, majd 1890 után teljesen felhagyott vele, mivel férje eltiltotta a festéstől! Egészen más volt a helyzet a következő hölgnél.

Lavinia FONTANA (1552–1614) esetében ő volt a cselekvő, a festőművész, férje pedig műhelyének kereskedelmi vezetője. Lavinia Fontana 11 gyermeket szült, megfestette Rómában a Falakon kívüli Szent Pál pápai bazilika oltárképét és portréfestőként vált híressé, miközben férje gondoskodott a háztartásról és a gazdálkodásról! (Parnasszus 1/2023 78. o.)

A hetvenes évekig a művészettörténet főleg a férfiaké – legalábbis úgy tűnt. Amikor Linda Nochlin 1971-ben feltette a kérdést: „Why Have There Been No Great Women Artists?” [Miért nem voltak nagy női művészek?], a feminista művészettörténet olyan hullámát indította el, amely azóta női pozíciók sokaságát (újra) fedezte fel. (többek közt az ART(I)Words alapján)

Osztrák kiállítók: CERVENKA Gerhard

GRABMÜLLER Gabriela

SCHMUTTERER Hannes

Magyar kiállítók: BALÁZSNÉ HORVÁTH Margit

BERTÓK Fruzsina

BODNÁR Judit

GRÁSZLI Attiláné

HARTNER Vilma

HOMPÓ Edina

KERESZTES Anna

MÉSZÁROS Alexandra

RUG Andor

SALAMONNÉ H. Éva

(Elhangzott Sopronban, a Várkerület Galériában, 2023. július 30-án.)

PROF. DR. FARAGÓ SÁNDOR

GONDOLATOK SZUNYOGH FERENC SOPRONI KIÁLLÍTÁSA ELÉ

Tisztelt kiállításlátogató, művészetet szerető Soproniak, kedves Művész Urak, Hölgyeim és Uraim!

Ismét egy neves művész kiállítására szólított bennünk a meghívó a Várkerület Galériába, újabb művészi kitérőre gyűltünk egybe – a Soproni Képzőművészeti Társaság nagy küldetése jegyében –, Szunyogh Ferenc győri grafikusművész-tanár időszakos kiállítására. Köszöntöm Művész Urat, köszöntöm kedves Mindnyájukat.

Bár a művészek előszeretettel mondják azt, hogy egy kiállítás megnyitóján ne róluk, hanem műveikről szóljon, mégis engedtessek meg nekem, hogy a művészt igazolhatóan bemutató kollekció mellett/előtt, illendőségből, beszéljek Szunyogh Ferenc életművéről is, már csak azon okból, mert az általa megélt 87 esztendő jelentős

életmű megvalósítását tette lehetővé.

Nem titkolom azt sem, hogy Művész Úrral csaknem negyedszázada vagyunk kollegiális, munka, s talán mondhatom, baráti kapcsolatban, amely még az egykori Nyugat-magyarországi Egyetem működésére vezethető vissza, amikor a győri Apáczai Csere János Kar egyetemünk szervezője volt. Ebből a helyzetből forrásokozott a megidézett munkakapcsolat is, hiszen azóta 11 könyvemnek a borítótervét készítette el, – amit majd a tárlókban is láthatnak –, legnagyobb megelégedésemre, amit hozzá való hűségem is tanúsít. Talán ez a ragaszkodás érett ma beazáltal, hogy megnyithatom ezt a kiállítást.

Szunyogh Ferenc: Rezervátum

Két nappal 87. születésnapja előtt köszönhetjük a Mestert, aki 1936. augusztus 15-én Szatymazon, a Szegedi Fehér-tó partján elhelyezkedő, Tisza-völgyi községben született. Nem volt kérdés, hogy innen a 12 km-re elterülő nagyváros híres alma materébe, a Szegedi Állami Pedagógiai Főiskolára vezetett útja, ahol 1961-ben kapott tanári diplomát. A tehetséges ifjú tanár később Budapesten, a Magyar Képzőművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait: művészeti rajz, szerkesztő és ábrázoló geometria, valamint művészettörténet szakokon kitüntetéses diplomával végzett 1985-ben. Vizuális világlátására a legnagyobb hatású mesterei Szegeden Vinkler László és Fischer Ernő művésztanárai voltak.

Győri pedagógusi pályakezdése után az oktatás valamennyi szintjén dolgozott. Az általános és középiskolai rajztanári tevékenységét – a Mayer Lajos 12 évfolyamos iskolában – követően, 1975-től az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola (ami 2000-tól a Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karaként működött) Vizuális Nevelési Tanszékén oktatott, majd 1997. évi nyugdíjazásáig azt tanszékvezető docensként vezette is. – Mindeközben a Győri Balett- és Képzőművészeti Szakközépiskolában, Markó Iván igazgatása alatt, óraadó tanárként vizuális tantárgyak oktatását is vállalta.

Szunyogh Ferenc: Óreg fa

Az elkövetkezendő mondatokban csak azért villantom fel, hogy milyen szerteágazó munkát végzett annak a 22 évnek során, amelyet a felsőoktatás katedráján töltött, mert mindaz befolyásolta világlátását, érdeklődési horizontjának szélesedését, végső soron a mai kiállításon is látható művek témaválasztását és stílusjegyeit.

Közreműködött a főiskolai rajz szakkollégiumi képzés országos tantervi bizottsága által koordinált tantárgyi-, szak módszertani programok kidolgozásában, fejlesztésében.

Amint Magyarországon is megjelent a komputer grafika, az Apáczai Karon – elsők között az országban –, műhely létrehozásával elkezdte a számítógépes vizuális grafikai oktatást. Részt vett a Győri Grafikai Műhely létrehozásában és kollektív tárlatain. Az 1960-as évektől 1975-ig a „Kisalföld” megyei napilap külső munkatársaként sajtógrafikát, illusztrációkat, címfejeket készített.

A sokszorosító grafikai munkássága mellett jelentős az alkalmazott grafikai tevékenyége is, amelyekből szemelvényeket látunk e kiállítás tárlóiban is.

Megbízásokra számtalan könyvborítót, kulturális és kereskedelmi kiadványt, reklámanyagok tervezését, tipográfiáját, nyomdai előkészítését végezte. Rendszeres megbízói a Pannonhalmi Bencés Kiadó, a Palatia Nyomda és Kiadó Kft., Győr Megyei Jogú Város, a Nyugat-magyarországi, majd Soproni Egyetem és ipari vállalatok. Ezekből is láthatunk válogatást.

Közben – nyaranta – művésztelepeken dolgozott, alkotó-táborokat vezetett.

Tagja lett a Művészeti Alapnak, illetve a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének.

Alkotói világáról, stílusjegyeinek változásáról Szunyogh Ferenc az alábbiakban vallott: „Pályafutásom kezdetén (néhány évtizedig) a festészetemre a természetelvűség volt jellemző. Később, különösen a linómetszeteimen, tusrajzaimon már mellőztem a látványra jellemző perspektívát, csak a „szép” megjelenítését. Az utóbbi alkotói korszakomban inkább a felszín mögötti valóság érdekel. Az életöröm mellett az egyre félelmetesebb világégés is bekerül az alkotói tematikámba.”

Majd így folytatta: „Természetelvű ábrázolásaimban a lényeg megragadásán túl a képi üzenetet tartom elsődlegesnek. Máig is úgy tartom, hogy a rajzolás, festés nem más, mint gondolkodás. A befogadó nézőket is erre szeretném készítetni. Szín- és formaredukciós kísérleteim után elsősorban grafikai eljárásokkal, sokszorosító- és alkalmazott grafikával foglalkoztam.”

Az elkövetkezendő néhány gondolat erejéig hozzáértő kortárs művész és tanárkolléga véleményét citálom Önöknek, hogy megértsük a falakon látható képek nagyszerűségét.

„Kompozícióiban a bravúros rajztudás míves vonal- és formakultúrájával, lendületes fogalmazásával egyszerre fegyelmezi és gazdagítja a kifejezést, tölti meg élettel lapjait.

A vonalait mi is húzzuk gondolatban, követjük, mint a simogatás útját, egy dalmat, annak hullámait, kanyarodásait, vagy szép menetét, folyamatát és valódi érzéki örömét élünk át tőlük. Az érzések széles skáláját tudják megjeleníteni, s a lélek minden rezdülése beléjük íródik. Grafikai úgy tudnak érzékenyek lenni, hogy eleganciájukban is megőrzi a spontaneitás frissességét.” – vélekedett Borbély Károly festőművész.

„Szunyogh Ferenc grafikusművész a szívével lát, és a szívével rajzol, akár csak Saint-Exupéry kis hercege. Ezért az ő műveit olyanok fogják szeretni, akik a művész alkototta műveken, nem a valóság rideg tényeit kérik számon, hanem a létezésről szóló lírai, a néző érzékenységére számító és üzenetgazdag alkotásokat részesítik előnyben.

Rajzain és linómetszetein látszatra derűs, a humort sem nélkülöző ember nyilatkozik meg, de a bukolikusnak tűnő világkép mögött olykor fölsejlik a drámai életérzés.” – jellemezte alkotásait Szunyogh László szobrász- és éremművész.

Végül hallgassuk meg Szűcs László festőművész gondolatait: „A grafika fogalmkörének kibővítésében, technikai és eljárás belső módozatainak, az új típusú, számítá-

tógépalapú alkalmazott grafika műfaji jellemzőinek érvényesítésében szerzett érdemeit mind a reklám mind az illusztráció területein számos kiadvány hitelesíti... A további eredetiségeket felmutató képgrafikáiban villoni lázadással, olykor 'ördögi' lényeivel gondolkodtatja el a mindenkori nyárspolgárt; pedagógia ez is, andragógia. Drámai és groteszk láttatás jellemzi Szunyogh Ferenc grafikusművészi tevékenységét. Nem ritkán nyüzsgő figurákkal benépesített foltszövedékbe állnak össze lapjai, olykor kisebb lényekkel körülvelt monumentális alakokat állít képeibe úgy, hogy átlépi a térbeliség konvencióit, máskor pedig éppen, hogy feszes izokefáliába rendezi alakjait. A népművészetet és a régi faragványok formavilágát megidéző alakította ki az esetenkénti mesehangú, sík–dekoratív stílusát. Formaképzéseiben következetes, ötletgazdag felületalakításait és kivitelezéseit a művesség jellemzi. Linómetszeteinek formanyelvét hibátlanul használja, ebben és a vizuális tartalmaiban is a felszínességet kerülő igényesség erényét méltathatjuk.”

Jelen kiállítás is a szélesspektrumú érdeklődést, nem utolsó sorban gondolkodást tükrözi vissza. A szélesen hömpölygő ívet a látható képek témaköreivel igazolnám. A hitvilág, a keresztény és klasszikus mitológiai–történeti, vagy a mondavilágból átszűrődő ihletettségű művek mellett a népelet és néplélek rezdüléseit is elénk tárja Szunyogh Ferenc maga jellegzetesen szunyoghis látásmódjával.

Művei nem szájbarágóságok. Teret enged annak az interaktív gondolkodásnak, ami csak az igazán kiemelkedő művészek sajátja, nevezetesen, hogy engedi, sőt sarkallja a szemlélőt is alkotni, azt látni bele a műbe, amit az ő saját világából szűr le abból. Így a tárlatlátogató maga is alkotóvá válik. A művész célja ugyanis elsősorban nem csak a közlés, hanem a közös gondolkodásra való készítés.

Készítés, hogy ne veszítsük el klasszikus-keresztény kultúránkat, gyökereinket tartjuk meg, de gondolkodjunk el egyre aggasztóbb jelenünkről, valamint a magunk és világunk jövőjéről is. Ne csak idézzük a múltat („Múltidéző”), ne csak az „Enyészet”, a „Pesszimista jövőkép” vegyen erőt rajtunk, hanem célozzuk meg e földön is azt a kiteljesítő boldogságot, amely majd nem a „Pokoljárás” hozza el, de elvezet bennünket „Az ég kapujába”.

Ha megtekintik a kiállítást, látni fogják, hogy utóbbi mondataimba Szunyogh Ferenc egy-egy alkotásának címét csempészttem bele.

Kedves Kiállításlátogató, –szerető és értékelő Soproniak!

Amikor megköszönöm Művész Úrnak, hogy elhozta nekünk gondolatgazdag alkotásait, kérem Önöket, hogy e gondolati gazdagságot vigyék magukkal, erősítsék vele mindennapjaikat, tegye teljessé örömeiket és tompítsa gondjainkat.

E gondolatok jegyében Szunyogh Ferenc soproni kiállítását megnyitom.

HERCZEG ANIKÓ

FÖLD ÉS ÉG KÖZÖTT

Üdvözlöm Önöket a Soproni Képzőművészeti Társaság nevében, és köszönjük, hogy vasárnapi programként minket választottak. Köszöntöm a kiállító művészt, alkotótársunkat, Német Ottót és társművészetünk, a zene avatott képviselőjét, S. Huszár Lilla hegedűművészt.

Nemrég ért véget Szunyogh Ferenc grafikusművész tárlata, máris egy újabb kiállítást, Németh Ottó, Föld és ég között című kiállítását köszönhetjük. Nemcsak a kiállító hellyel vagy idővel kapcsolódik a két művész egymáshoz, hanem régi tanár-tanítvány kötelék is van közöttük. Mondhatnánk szerencsés egybeesésnek is, de a pillangóhatás elvét figyelembe véve, nem véletlen, hogy most itt állunk. Talán az első fodor az idő szövetén – a gyerekkori rajzolás örömétől, majd az azt követő – a diákévek alatt a megfelelő művésztanárral való találkozástól alakult ki.

Ezt néhány önéletrajzi adat is erősíti.

Sopronban, a Felsőlővőrekben egy szép és vadregényes házban töltött gyermekkori élményei által ívódott belé a természet szeretete, ami a mai napig meghatározó eleme az életének. Szabadidejében sokat járta a környék erdőit. A rajzolás iránti fokozottabb érdeklődése egy tavaszi kirándulást követő megfázással kezdődött. Ágyban fekvé, rajzolással mulatta az időt. Később a győri Mayer Lajos műszaki szakközépiskolában kezdte meg a középiskolai tanulmányait, ahol ábrázoló geometria mellett, szabadkézi rajzoktatásban is részesült. Rajztanára, Szunyogh Ferenc grafikus művész biztatására részt vett az általa vezetett rajzsakkör foglalkozásain. A középiskolai évektől kezdve természet szeretete mellett immár az alkotás öröme is része az életének.

Németh Ottó: Mementó

2004-ben kezdett foglalkozni rendszeresen a rajzolással, festéssel. Nagy hatással voltak rá Soproni Horváth József és Grabner József akvarelljei.

2009-ben az Alpok-, majd 2018-ban a Soproni Képzőművészeti Társaság is tagjai közé fogadta.

Szabadidejében szívesen túrázik, élményeket gyűjt, és ezeket örökíti meg festményein, remélve, hogy a tájképek hidat emelnek néző és táj közé. Mivel a képek létrehozásakor a valós látvány megőrzésére törekedik, ezek a hegyek hű „portréi”.

Ha egy hegymászótól megkérdezik, hogy miért mászta meg a hegyet, azt válaszolja viccesen: mert ott volt. De ha mélyebbre tekintünk, akkor az ember tudatalattija az élmények alapján beindítja az adrenalint, ami örömeztet, elégedettséget, büszkeséget okoz. Elfogja a vágy a következő, talán még nagyobb kihívást jelentő cél után.

Erről így vall maga az alkotó:

„Valami hasonlót érzek én is az útjaink során, de engem nemcsak a fizikai teljesítmény élménye motivál, hanem nagyon erősen a látvány hatása alá kerülök, egyszerűen lenyűgöz, legszívesebben hazavinném a hátizsákomban, megmutatnám másoknak is. Alkotásaimmal elmesélem az átélt élményt, hogy hatással legyek másokra is! Szeretném, ha minél többen elgondolkodnának azon, hogy milyen színes, változatos körülöttünk a világ”

Bár nem áll messze tőle az akvarell és akril festési mód, az olajfestés technikáját hívja segítségül, hogy a lassú száradási folyamat alatt, részletgazdag és valóságghű képet formáljon a látottakról. Egyszerre csak egy festmény létrehozásán fáradozik, átélve újra meg újra azokat az élményeket, amit személyesen tapasztalt meg a témául szolgáló tájon kirándulva. A fény-árnyék hatások a szabadság érzetét, a végtelen illúzióját keltő nyílt terek, és égig érő hegyek mind-mind a pillanatnyi benyomások lenyomatát hagyják festményein.

A Plein-air festési mód szó szerinti fordításban „nyílt levegő”. A festészetben egy olyan szemlélet, amelyben a természeti élmények bensőséges hangulatú megörökítése a cél. Ottó képeit a Plein-air mesterek hagyatékán, saját szubjektív benyomásaira építve – bár műteremben – festi. Fotórealisztikus igényességgel ragadva meg a hely esszenciáját, a közvetlen élmény alapján leképezve a szín, fény, levegő kölcsönhatását szuggesztív alkotásain.

Aprólékos pontossággal kidolgozott festményein alig lehet különbséget tenni a festmény és a valóság között. Ha megállunk egy-egy kép előtt, akár a fogadó ablakából is gyönyörködhetnénk a tájban vagy körbefordulva, mint panorámakép tárul elénk a látvány. Így a befogadó részese lehet az alkotó által átélt és közvetített élménynek.

Kérem, fogadják szeretettel és nyitottsággal Németh Ottó alkotásait, és induljunk el egy közös utazásra.

A kiállítást ezzennel megnyitom.

(Elhangzott Sopronban a Várkerület Galériában 2023. szeptember 3-án.)

FÜZI EDIT

GRÁSZLINÉ KISS MARGIT ELSŐ ÖNÁLLÓ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA

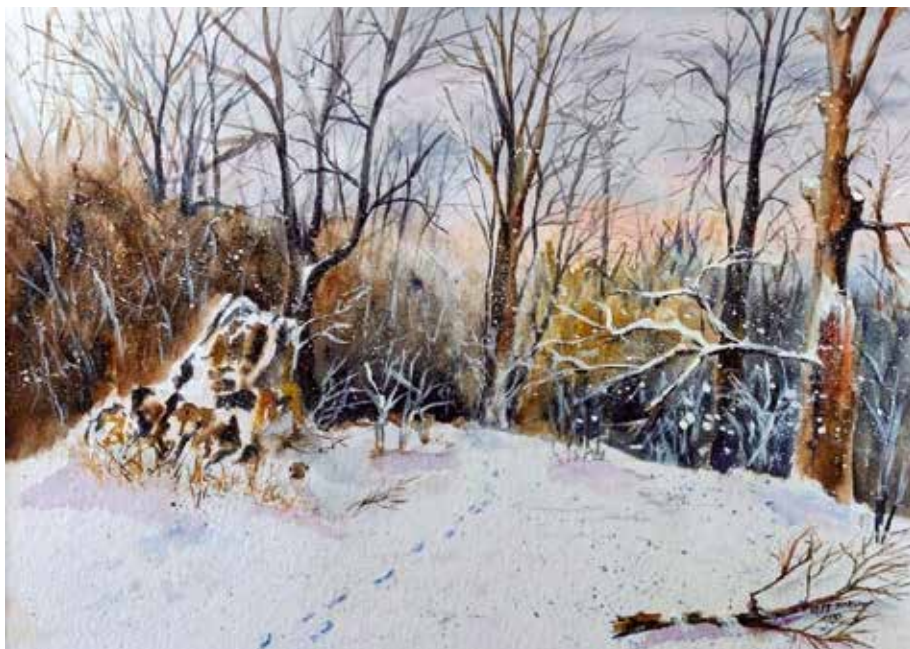
Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Mindannyian, akik megtisztelték jelenlétükkel Grászliné Kiss Margit első önálló és egyben a Soproni Képzőművészeti Társaság új tagjaként, bemutatkozó kiállításának megnyitó ünnepségét.

Minden kiállítás ünnep, ünnep azért is, mert nem gyakran adódik az alkotók, mondhatom úgy is egy-egy művész életében, hogy egyedül, teljes valójában, őszintén megmutatkozik művei, jelen esetben képei által és kiszolgáltatja magát a befogadók, a kiállítást látogatók véleményének, esetleg az elemző megítéletesnek. Sok-sok eltérő vélemény, észrevétel, dicséret, tetszés, bírálat, esetleg elutasítás. Egyszóval, abszolút stressz. De hát, aki már arra adta a fejét és bevállalt egy ilyen nem mindennapi, nem átlagos alkotói utat, annak ezt meg kell élnie, és ha lehetősége lesz és van, minden körülmények között fel kell vállalnia.

Különösen, szinte mesébeillő történés az első alkalom, az önálló bemutatkozás! Itt és most ilyen megismételhetetlen alkalomnak vagyunk abszolút részesei és tanúi.

Akkor induljunk is el egy felfedező útra, és részben, a teljesség igénye nélkül ismerkedjünk meg Grászliné Kiss Margit idáig, e kiállításhoz vezető életútjával.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy soproni kislány, akinek családja, annak majd minden tagja a sokak, nagyon sokak munkahelyét jelentő nevezetes, téglagyárhoz kötődött. Itt dolgozott a családfő, és élt a szó legszorosabb értelmében a család és a rokonság egy része. Ez egy olyan, különleges kolónia volt, ahol mindenki mindenkit ismert és összetartozásuk védett minden erre méltó tagot. Akik régebbi soproniak

Grászliné Kiss Margit: Téli táj

tudják, hogy a téglagyáron kívül városunkban a SOTEX, a Vasöntöde, az AFIT, a Sörgyár is alkotott ilyen közösséget. Hol vannak ma már ilyen közösségek, nagy üzemek, gyárak, vállalatok? Egyre kevesebben emlékszünk.

De az 1968-ban született Kiss Margit, még ilyen körülmények között élte gyermekora csodáit. Igaz, a téglagyári tóban nem mert megfürödni, bár a nagyok bíztatták rá, de arra elég bátorsága volt, hogy négy öt évesen az irodaházba merészkedve, papírt kérjen nagyobb mennyiségben a rajzolásához. Ez a vágy ez a szenvedély aztán egész életét végig kíséri.

Óriási szerencsének tartja, főleg így felnőtt fejjel, hogy a Halász utcai Petőfi Sándor Általános Iskolában a rajztanára Kovács-Gombos Gábor festőművész volt. Talán Kovács Gombos Gábor nem is sejtí, hány és hány gyereknek adta meg azt a pluszt, azt az inspirációt, a tanórához kapcsolt sétéival, szakköri foglalkozásaival, a szabadban rajzolással, közös kiállításlátogatásokkal, hogy felnöve egy életre elkötelezzék magukat a művészet megbecsülése, a rajzolás, a festés és akár művelése mellett.

Margitot, a család néhány tagjától örökölt kreativitása, kezűgyessége arra ösztönözte, hogy olyan foglalkozást válasszon, ahol ez az adottsága érvényre juthat. Így lett az ő szívbeli szakmája a varrónőség. A szakmunkás-bizonyítvány megszerzése után egyenes út vezetett a ruhagyárba, ahol több év után kiváló dolgozó lett, a legkényesebb részfeladatok nagyszerű kivitelezője. Apropos, itt említeném, hogy a ruhagyár is egy ikonikus munkahelynek számított városunkban. Szinte gyűjtőmedencéje volt a nem csak kezűgyességgel rendelkező, de tehetséggel, kreativitással megáldott, nőknek, nagyon sokan ebből a közösségből, erről a munkahelyről léptek tovább és lettek akár képzőművészettel is foglalkozó alkotó emberek. Csak a társaságunk tagjai közül jópáran itt kezdték felnőtt, munkás életüket, és itt kaptak inspirációt a továbblépésre, esetleg felsőbb tanulmányok folytatására. Ismerve tagjaink életrajzát, most csak három nevet említenék. Vránich Rozália, aki a ruhagyár kiemelt divattervezője volt, a gyár megszűnéséig, valamint Pócza Irma, Jakabné Tóth Márta festőművészeinkét, akik régóta több évtizede meghatározó alkotói és vezető szerepet betöltő tagjai a képzőművészeti társaságunknak.

Engedjék meg nekem, hogy pár pillanat erejéig emlékezzünk Jakabné Tóth Márta elnökünkre. Nem egész négy évig töltötte be ezt a nem könnyű, óriási felelősséggel járó tisztséget. Elvesztése, halála szinte felfoghatatlan. Művészi kvalitása, vezetői képessége, tudása, kiemelkedő embersége még jó ideig nagyon fog hiányozni egyesületünk életéből.

Kiss Margithoz térjünk vissza, tehát indulás a ruhagyárból. A szakmaválasztás egy életre szólt. A benne élő és egyre inkább követelődző kreativitás azonban arra készítette, hogy olyan varrónő legyen, aki esetleg maga tervezi a ruhát, és a kivitelezés minden fázisát kiválóan tudja megvalósítani. Ezért döntött úgy, hogy a kor követelményének is megfelelően önálló vállalkozó lesz. Ma varrodája van a Jerevánon.

Közben férjhez ment, három gyermeket nevel, és ahogy nőnek a gyerekek, egyre sürgetőbbé válik, benne a vágy, hogy képezze magát, főleg a rajzolás és a festészet területén. Kevés, de éppen ezért nagyon értékesnek tartott szabadidejét az alkotásnak szeretné szentelni. Tanulni, tanulni, megismerni a festészethez kapcsolódó technikákat, mindent elsajátítani, amit csak önerőből és avatott segítséggel lehet. Ismerkedni a művészettörténettel. Kiállításokat látogatni.

Ez a megingathatatlan vágy és kitarás az egyik legértékesebb és általam, azt gondolom többünk által is, nagyra becsült tulajdonsága Margitnak.

2010-ben jött el a pillanat, amely megerősítette hitében, hogy ő igazán képes alkotások létrehozására, amikor beiratkozott, és több éven keresztül járt Tranta Julianna festőművész Szabadkézi rajz és festészet iskolájába. Itt is a kitartása hozta meg gyümölcsét. Három év után a sok-sok beiratkozó érdeklődőből, csak hárman maradtak, hármuk közül ketten ma már társaságunk tagjai.

Így vall ezekről az évekről: ekkor ismertem meg igazán a különböző technikákat, és választottam ki a számomra izgalmasat az akvarell- és diópác technikát. Mind a mai napig ezzel készülnek képeim, de vettem a bátorságot némi kísérletezésre is, pl. a kávéval történő festésre. Kialakult, hogy melyek a kedvenc témáim. Elsősorban a város, a házak, szeretem a régi omladozó, titkokat hordozó, a múltat idéző házak sorát, az utcaképet. Szeretem Sopronnak egyik ikonikus részének, az Ikvának sok arcát, a partjának változatos szépségét, aztán az erdőt, a különleges virágokat. A mindennapok egyszerű díszleteit.

A kiállításon bemutatott alkotások is ezen technikák és témák reprezentánsai.

A kiállításokat is egész más szemmel néztem, és mindegyikből sokat lehetett tanulni. Ebben az iskolában hívta fel a figyelmünket Tranta Julianna, hogy léteznek képzőművészeti csoportok, egyesületek. Így szereztem tudomást a Képzőművészeti Társaságról is, aminek akkor Tranta Julianna is tagja volt, és arról, hogy milyen nagyszerű kiállítások vannak a galériában. Arra törekedtem, hogy minden nyilvános rendezvényén jelen legyek. Az évek során megtudtam, hogy nyári táborok is vannak, többek között Szabó Katalin és Gerhard Cervenka a társaság kiváló művészeinek vezetésével, ahol rendkívüli ismereteket lehet szerezni. Három éve minden alkalommal a tábor résztvevője vagyok. Közben több nagyszerű, segítőkész művészt, hozzám közelálló alkotó embert ismertem meg. Támogatásukat ez úton is tiszta szívből köszönöm.

Egyre inkább élt bennem a vágy, hogy egyszer a társaság felvegyen tagjai sorába. Közben egy-egy képpel már szerepeltem a Soproni Füzetek kiadványaiban és közös tárlatokon. 2021-ben vettem a bátorságot és kis biztatásra kitöltöttem a tagfelvételi kérelmemet. Óriási öröm, megtiszteltetés volt, hogy ez a vágyam 2022-ben teljesült.

És itt, a társaság otthonában, a Várkerület Galériában 2023 szeptember 17-én, e verőfényes vasárnap délelőtt együtt ünnepelhetünk Grászliné Kiss Margittal a Soproni Képzőművészeti Társaság tagjának első önálló, bemutatkozó kiállításának megnyitóján, ahol 30 képet, alkotást láthatunk, és ismerkedhetünk egy kreativitását, tehetségét, felvállaló, vágott céljainak megvalósításán kitartóan, soha nem csüggedve, hittel és bizalommal munkálkodó alkotó emberrel.

Kedves Margit, engedd meg, hogy a társaságunk nevében is szívből gratuláljak és további egészséget, erőt, kitartást, sok-sok örömet, új inspiráló élményeket, és fejlődést, valamint megérdemelt elismerést, sikert kívánjak további utadon. Soha ne add fel.

(Elhangzott Sopronban, a Várkerület Galériában, 2023. szeptember 17-én.)

HEGYI NORBERT

HERR JÓZSEF KIÁLLÍTÁSA –MEGNYITÓ

„2018 augusztusában ismertem meg Herr Józsefet. Egy ismerősöm, név szerint Forrás Béla mutatott be neki, aki a Lackner Kristóf Általános Iskolában dolgozott. Akkor még nem sejtettem...”

...szóval nem sejtettem az iskolai könyvtárszobában a tanuló padokat rakosgatva, húzogatva vele, hogy 5 évre rá a Torony Galériában nyithatom meg a kiállítását. Sem arról nem tudtam, hogy létezik e galéria, sem arról, hogy Józsi bármit is kiállít. Bevallom, ezt ott és akkor – elsősre – nem is néztem ki belőle. Hiába, rémesek az előítéletek. Már fogalmam nincs, miért kellett a padokat az egyik helyről a másikra vinnünk, talán valami csapatépítő programra készülhettünk, sok új érkező a nevelőtestületben, köztük én magam is, húszévnnyi budapestiség után. Ismeretlen hely, ismeretlen diák-sereg, felállványozott iskola, fűrógépek zaja, és még ráadásul egy, jelentős bajszja alatt néha meg-megdörmülő, ráadásul matekos kolléga – erős kezdés egy új élethez.

Aztán épp itt, a Toronyban volt az az önálló kiállítás, az Akvárium című, ahol először jöhettem rá, hogy Herr Józsi persze messze nem csak az, akinek elsősre lát-szott. Sosem felejttem el, hogy a megnyitóhoz használt, halat figyelő macskákat ábrázoló összes szalvétára egyenként rajzolt a hal köré tollal akváriumot. Az egyik ilyen szalvétát azóta is kegyelettel őrizzük feleséggel, az ember mégsem törli műalko-tásokba a száját.

Az Akvárium bizonyos képei persze már akkor belém vésődtek. Lenyűgözött, hogy egyfelől Józsi példátlanul érzékenyen ragad meg részleteket, jelentéktelensége-ket, véletlenszerűen épp akkor, épp odatévedt dolgokat, s azokat kellő távolságtartás-sal elénk is tárja az objektivjén keresztül, másfelől e tárgyiasított távolságtartás tele

Herr József: Káosz

van mégis érzéssel, titkokkal és humorral, ön- és közveszélyes iróniával, akár szarkazmussal. Egyszóval: Józsival.

Ha egyetlen szót szeretnék találni, amely egyaránt alkalmas a személyiségének és a vele egybefonódó művészetének a megnevezésére, talán tényleg a titok lenne az. Titokzatos személyiség, akivel kapcsolatban látszólag a mélyben, láthatatlan fonalakon keresztül alakult ki a kapcsolódásunk.

Első körben először kifejezetten megtiszteltetésnek vettem, hogy a tanáriban semmiféle megjegyzéssel nem illette szellemi képességeimet, de aztán egy idő után már kezdett zavarni. Úgy éreztem, nem kedvel. Azzal próbáltam nyugtatni magam, hogy hátha az én esetemben vehetem ezt épp elismerésnek.

Voltak erre utaló, árulkodó jelek: addigra már tudtam, hogy nincs olyan kérdés, amit ne próbálna meg teljesíteni, akkor is, ha egyébként látszólag a füle botja sem mozdul, csak odavet valami soványka félmondatot.

Egyszer terveztem egy oklevelet, arról persze habozás nélkül és részletekbe menően (értsd: egyetlen, talán pár szavas mondattal) kifejtette, hogy úgy szar, ahogy van, de mielőtt igazán nekikeseredtem volna, a következő szünetben ott várt az asztalomon egy speciálisan nekem tervezett oklevélhalom, amely nemcsak, hogy százszor jobb volt, mint amit én alkottam, de természetesen a saját, különbejáratú nyomtatóján ugye már rég ki is nyomtatta.

A tanári ünnepekre mindannyiunkat mindig meglepett valami igazán józsis ajándékkal, általa választott idézettel. Sőt még a tavalyi házasságkötésünk alkalmából is kaptunk tőle egy remek képet, ma is kint van a polcunkon. És bevallom, életem egyik legmeghatóbb ajándékát, egy nekem dedikált, személyes hangú üzenettel ellátott saját fotóját is tőle kaptam, amikor elhagytam az iskolát. Ha valami pontos és fontos volt akkor, ez a gesztus mindenképpen.

Ehhez képest én, aki amúgy tragikusan rossz ajándékozó vagyok, eddig csak kérni tudtam tőle, adni mindig elmulasztottam.

A mai kiállítás anyaga is egy kérésemből rügyezett ki, és akkor most egy kis háttértörténet, mit is látunk ma itt a Torony Galériában. Józsihoz néhány éve settenkedtem oda (ekkor már ismertem és szerettem a műveit), hogy tudna-e fotókat készíteni egy új, zenés műsorunkhoz, amelyet egy viszonylag ismeretlen zenész-dalköltő dalaiból állítottunk össze.

És ez a kiállítás pedig éppen az ő, Dévényi Ádám emlékére született meg.

Ádám maga is különleges és titokzatos figurája volt a magyar zenei életnek abban a kevesebb, mint hatvan szűk esztendőben, amely megadatott neki. Egyrészt nagyszerű gitáros, dalszerző, másrészt elsőrangú szövegíró; igazi komplex tehetség, aki már az 1977-es Ki mit tud?-on a „Mai dal” kategóriában, húszevesen feltűnt a színen, alaposan meghökkentve a nem kis nevekből álló zsűrit.

Akkoriban – nem megbántva mondjuk Köllő Babetet vagy mondjuk Majkát – olyan emberek voltak az ítések, akik közül többen azóta már a nemzeti panteon részei: Petrovics Emil zeneszerző, a zseniális dzsesszstanár Pernye András, Vásárhelyi László táncpedagógus vagy éppen Szinetár Miklós rendező, Major Tamás színművész. Ha csak Dévényi Ádám ott előadott dalának címét megidézem, már el lehet képzelni, milyen hatást kelthetett vele: „Pedig milyen szépek is voltunk mi, Lujza”. A kiállítás megnyitója után a képernyőn megidézük majd ezt a felejthetetlen pár percet, érdemes megnézni, és nem csak azért, hogy Ádám fizikai valóját, személyiségét közelebről is megismerhessük, hanem a közönség és a zsűri reakciója okán is.

A polbeat-korszakban megszokhattuk, hogy általában a szocializmus társadalomképéhez szervesen illeszkedő gondolatiság és indulat köszön vissza az alkotók dalaiból, de azért létezett egy másik, egygitáros irányvonal is, elementáris erejű költői mondanivalóval, amelynek ősforrása talán Viszockij vagy épp Bob Dylan művészetének környékén, a folkzenében, a városi folklórban vagy épp a sanzonok, a kocsmazene világában keresendő. Idehaza ennek legismertebb és legmagasabb nivójú megvalósulása Cseh Tamás és Bereményi Géza közös életműve volt: ők pont 1977-re már túlvoltak az összeköltözös, dalmámoros első éveken, nyilvános fellépéseken, s épp ebben az évben jelent meg a Levél nővéremnek című korszakos lemezük Másik Jánossal kiegészítve.

Sokan hasonlítják Dévényi Ádámot Cseh Tamáshoz, de ha valaki alaposabban beleássa magát a két életműbe, jócskán tapasztal eltéréseket. Ádám egyfelől sokkal komplikáltabb dalokat szerez, gitártechnikája jóval kiérleltebb; ének tudása, hangterjedelme szélesebb, Cseh Tamás viszont kevesebb akkordból, szűkebb dallamvezetésekkel, néha (a pengetési technikáját tekintve) akár rossz berögződésekkel játszott, előadó stílusa sokszor parlando, de mindenképpen és minden másodpercében ösztönös, őse-rejű előadó – és ebben (is) áll a megismételhetetlensége.

Ha pedig a két szövegvilágot is összevetjük, talán megállapíthatjuk, hogy Bereményiben több a spleen, a kihagyás, az atmoszférateremtés ereje, a lírai hangoltság, a kulturális utalások sokasága, míg Dévényi Ádám esetében inkább meghatározó elem a szarkazmus, az önirónia, és a titokzatosság. Mintha említettem volna ezeket a kifejezéseket az est másik főszereplőjével kapcsolatban is.

Ugyanakkor Ádám sokszor védtelen, vállaltan kiszolgáltatott és vallomásos. És mint a nagy költők általában, ő is az apró részletekből tud univerzumot bejárni, akár a Vasútállomás című dalában, ahol maga a kis vidéki állomás a lírai én, a beszélő: „Minden jegyemnek ára van, kimérve, pontosan, / Bizonyos távolságra vagyok mindenholnan”. Meghökkenítő logikájú, emlékezetes mondatok.

De vannak olyan sorai is Dévényi Ádámnak, amelyeket 30-tól fölfelé mindenki biztosan tud, mindössze azt nem tudja, hogy ezek Ádám sorai: „Adj helyet magad mellett / Az ablakhoz én is odaférjek / Meztelen válladhoz érjen a vállam / Engedd, hogy megkívánjam”, vagy: „Közeli helyeken, dombokon, hegyeken/ Kibelezett kőbányák üregében”. Esetleg: „Ne legyen áruló, magam eláruló /Mikor csókot adnak a számra, halkuljon fogam vacogása”.

Igen, ezekből a Dévényi-sorokból a Bikini együttes gyártott országos slágereket. Ádám jóban volt Trunkos Andrással, a Bikini másik szövegírójával, éceszgéberével, aki Ádám engedelmeivel átvitte a szövegeket Németh Lojzikiéknak, ők meg ezeket beépítették a dalaikba, majd nyakon öntötték egy jó adag pop-rock-feelinggel. Ádámot faggatták később ezekről, nem volt túl lelkes. Ha valaki ma meghallgatja például az Adj helyet... című dalt Ádám előadásában, eddig nem ismert mélységekbe tekinthet alá.

Hogy Dévényi Ádám személye mennyire méltatlanul nincs jelen a köztudatban, azt jól mutatja, hogy majd' 7 évvel ezelőtt annak ellenére halt meg magányosan és visszhangtalanul, hogy az őt ismerő művész-kortársak az egyik legnagyobb magyar szövegírónak, dalszerzőnek tartották, aki sajnos az önmenedzselésben nem volt erős.

Sok mindent nem is találunk tőle az interneten sem. Talán legerősebb, legegységesebb anyaga (ő maga is ezt tartotta a legsikerültebbnek), az Adj helyet című lemeze kazettaként, egyben digitalizálva van fenn.

Ez az anyag mindössze három ember munkája: Ádámon kívül a lenyűgöző tehetségű, és nemrégiben sajnos szintén elhunyt Börcsök Enikő (volt élettársa) énekel rajta csodálatosan, és Soós Balázs nagybőgőn játszik, illetve énekel.

Amikor ezt az anyagot először hallottam, és két zenésztársammal együtt eldöntöttük, műsort csinálunk belőle, a dalok elhangzása közben/mögé háttérvetítést is álmodtunk.

Kissé félve léptem oda tehát a tanáriban egyik (egyik?) legnagyobb élő fotóművészünkhöz, volna-e kedve a dalok hangulatát, a benne ezek által keltett érzéseket, gondolatokat a képeim keresztül megjeleníteni. Józsi azt mondta, hogy ugyan nem ismeri Dévényit, de majd meghallgatja, aztán meglátja, mit tehet.

Aztán elkezdtek jönni a fotók. Igazából előzetesen magam sem tudtam, mit várok Józsitól, így különösebb megfelelési kényszer nem volt rajta, de a koncepciója, hogy

ti. egy-egy dalhoz mindig azonos témát fotóz le három különböző pillanatban, fázisban, részletében vagy épp perspektívából: ez elsőre is nagyon megragadott. A szövegek számítanak a kiindulópontnak, azokból egy-egy, Józsi által megragadott motívum hol nyilvánvalóbban, hol kevésbé egyértelműen kel életre. És minden kép középpontjában a tárgyak állnak.

A tárgyak persze önmagukban is beszédesek: a Magyar derby című szarkasztikus dalhoz, amelyben Dévényi megénekelte az apjával gyerekként megélt lóversenyek izgalmát, mi más is dukálhatna, mint a lóversenyt imitáló társasjáték műanyag lovai és stilizált versenypályája.

Felejthetetlen megoldás egy másik dalhoz: a Robog a jövő felém (eredetileg: Kínai forradalom) kisvonata a harmadik képig magabiztosan száguld, majd az utolsó pillanatban kiderül, hogy a sín nemes egyszerűséggel a semmiben véget ér. Valahol másutt pedig az ember „(...) fülét a hideg vasakra hajtva/ Egyre a vonatot várja”. És ez egyszerre igaz szimbolikusan, az élet egészére vonatkoztatva, és nagyon is realiztikusan, ismerve a magyar vonatközlekedés áldásos-áldatlan állapotait: itt sem élni, sem meghalni nem lehet pontosan.

De Józsi alkotásainak másik szegmense olyan drámai erővel ragadja torkon a témát és a nézőt, ahogy maga a dal. A líraiság, a vallomásosság is tökéletesen tükröződik vissza a képein keresztül.

Az Istenkeresés, a vele való polémia valósággal kiragyog a viasszal bevont Jézus-képből, a színtelenségből kiugró színes képrészletek pedig pont jókor, jó helyen mutatkoznak meg: „Jó éjszakát, isten bácsi! Hogyan tudott rám találni? / Én nem vártam, nem hiányzott, Innen, nem is nagyon látszott. /De igyunk meg még egy pohárral, mielőtt még én magával / Végképp meg nem leszek áldva / Vihet át egy más kocsmába”.

Ez utóbbi helyszín, mármint a kocsmá amúgy is a Mester (önirónikus reminiscencia, magára utaló, vissza-visszatérő megnevezés Dévényi Ádámától) egyik legfontosabb tartózkodási helye, a dalszövegek fel-felbukkanó alapmotívuma, amelyre Józsi kiállításai is több fotóval reagál. És bár ahogy Cseh Tamásnál a cigaretta, úgy Dévényinél az ital is erősen hozzájárult a korai véghez, mégis mindkettejük életművében fontos a „harminckét Symphonia” vagy épp a Chivas Regal, amely „annyira finom, amennyire drága”. Érdemes hát hosszabban elidőzni ezen az élettelen tárgyakból életre kelt világnál, amely Józsi képeiből kibontakozik, amelyekben hol a bumfordi humor, hol az olyan élességű kiszolgáltatott fájdalom szól ki, amelyet a Koldusdal énekel meg: „Adjatok, adjatok mérgezett szavakat / Hadd találja el, aki semmit nem ad”.

Ma már, ha Dévényi-dalokat hallgatok, azokat Józsi képeivel hallom. A sötét, sejtelmes bábúval, a tömör fémkockákkal, a régi vekkerrel, az esőcseppekkel, a magasba húzó szovjet típusú rakétával, a hamutartóba helyezett Multifilterrel, az Amerikába elsuhanó, régi repülőmodellel.

A műsor Budapesten megszületett, de azt nem mondhatnám, hogy ünnepelt premierje lett volna, mindössze félhivatalos, vasárnap esti, szűk körű, amolyan „bejáró” előadásai. És örök mulasztásom, hogy Józsit nem hívtam meg ezekre, igaz, nem volt sok belőlük. Volt bennem valami erőteljes félelem a még meg nem valósultságtól. Valahogy úgy voltam vele, hogy amíg nem áll be az előadás, nem lesz egyértelmű, hogy a kísérletező forma merre változik, addig – ahogy Kassák Lajos írta – nem akarom „pelenkában mutogatni” magunkat. Nem volt biztos semmi: sem az, hogy legyen-e prológus vagy sem, hogy a dalok között kell-e bármit is mondani, hogy illik-e tap-

solni a nézőknek, hogy követhetőek-e szinkronban ezek a súlyos tartalmakkal terhelt sorok, amelyeket a Dévényi-dalok kibontanak. Nehéz előadás született, dalok-versek egymásutánja Józsi remek képeivel a háttérben, de a színpadi interpretáció csak négy szűkkörű alkalmat élt meg eddig, kb. egy éve nem is játszottuk.

A budapesti kertváros kispolgári miliójében ez egy nehezen befogadható anyag lett, mint ahogy az egész Dévényi-életmű maga is az. Aki először hallja, jó eséllyel bele is törik a bicskája. A műsor az óvatos Covid-nyitás idejére készült, de nézők híján mostanra kikopott. Mi persze bármikor szívesen játszanánk olyan helyen, ahol értő tekintetek találkoznak velem, s itt az értés persze nem ránk vonatkozik, hanem a dalokra és a hozzájuk rendelt remek fotókra, Józsi képeire.

Mulasztásomért cserébe ígérhetem, hogy élő plakátja leszek Józsi képeinek, s fáklyaként viszem hírét a nagyvilágba, ennek első megvalósulása a rajtam látható póló. S ha már nagy örömünkre az egész trió el tudott jönni ma a Torony Galériába, először is szeretnénk Neked megköszönni végre együtt, hogy hozzájárultál alkotásaiddal ahhoz, hogy a műsort elkészülhetett, másrészt 4 Dévényi-dalt igyekszünk most itt élőben is eljátszani. Rozsdás vasak vagyunk, én Sopronban, Joós Tamás és Sándorfi Bence barátaim Budapesten élnek, de nagy-nagy örömmel játszunk most a képeket inspiráló dalokból.

Elhangzik majd Dévényi Ádámtól tehát sorrendben: Olyan jó, Hősök tere, Jó éjszakát, Isten bácsi, és a különleges Jelen, amelyhez egy apró történet. Az SZFE-botrány idején éjszakai őrseget állt az intézmény felső teraszán több neves rendező, színművész, többek között egy alkalommal Máté Gábor színész-rendező-színházigazgató is. A Vas utcában épp ezen az estén, éjjelen megjelentek a Máté-osztályok már végzett hallgatói, legalább százan, és gyertyákkal, gitárkísérettel ezt a csodálatos dalt énekelték mesterüknek, aki – hiába a járványvédelmi maszk takarása –, jól láthatóan a könnyeit nyelve fogadta a felejthetetlen ajándékot, amelyről minden pedagógus csak álmodhat. És nemcsak ő zokogott: diákjai is, valamint jó eséllyel azok is, akik ezt utólag láthaták. A felvétel ma is elérhető, érdemes megnézni.

Amit viszont érdemes még inkább megnézni, az Herr Józsi itt látható kiállítása Dévényi Ádám emlékére. Alcíme szerint „Egy sokat mulasztott férfi bámul egy sokat tapasztalt nőre”. Szerintem mindannyiunkra vonatkoztatható, hogy sokat mulasztottunk életünkben, ne súlyosbítsuk hát helyzetünket: ezek a képek ne tartozzanak mulasztásaink közé; s bár tapasztalt nőből nyilván itt sincs hiány: tapasztalatból ugye sosem elég.

Tapasztaljuk meg együtt a Dévényi-dalok egyedülálló hangulatát, és hozzá Józsi ezeket visszatükröző, nagyszerű képeit.

A kiállítást ezennel megnyitom.

ECSETTEL ÉS TOLLAL.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Tisztelt Elnökségek!
Tisztelt Fővédnök Úr!
Kedves Művész Úr!
Kedves Széchenyisek!

Sok szeretettel köszöntöm Önöket én is Völgyi János kiállításának megnyitóján. Különleges felkérés a mai számomra, hiszen mi a Horváth & Lukács Galériában a kortárs művészet hirdetőjeként és támogatójaként működünk Nagycenken ma már, több mint három évtizede. Ugyan más művészeti irányzatot képviselünk és gyűjtünk, ennek ellenére örömmel elfogadtam művész úr felkérését a kiállítás megnyitására, mert tudom, hogy nagy elkötelezettséggel, szenvedéllyel, tudatossággal és tudással, és szeretettel ír és alkot. Egyben azt gondolom egy egyedi, különleges több évre visszanyúló művészeti kezdeményezés részesei lehetünk.

Babits Mihály szerint „A művészet „az emberiség tudatra ébredése”, s egyben az emberiség egyetemes nyelve. Az emberi haladásért és tökéletesedéséért küzdő művészek alkotásai – mint a megismerés jelentős eszközei – tartalmasabbá, színesebbé teszik életünket, gazdagítják érzelmeinket. „Világképünk a művészet nélkül tökéletlen lenne” olvashatjuk a világirodalomban. De a művészet segít abban is, hogy ne csak a múzeumokban, galériákban és képtárakban keressük a szépet, hanem közvetlen környezetünket, otthonunkat, munkahelyünket is úgy alakítsuk, formáljuk, hogy általa harmonikusabbá, gazdagabbá váljék életünk (Forrás: Kő-Szabó Imre: Művészet, kis pénzből, Heted HétHatár 2021), mely sajátos impulzusok kiemelkedően fontosak a mai aggodalmakkal teli világunkban.

A művészről:

Völgyi János a szomszédos Hidegségen született. Nagycenkhez sok szállal kötődik, hiszen az általános iskola felső tagozatát itt végezte. Élénken él benne az a kép, amikor az akkor még romokban álló kastély kertjén keresztül – néha

gyalogosan Hidegségről – Völgyi János: Anna

mentek az iskolába. S a romos épület emlékével rátekintett az iskolával szemben álló Széchenyi szoborra, s akkor a gyermeki kérdéseire nem kapott választ. Így hát Széchenyi István tovább kísérte élete útján. Az általános iskola után a Soproni Széchenyi Gimnáziumba került, ahol Szarka Árpád festőművész–tanár, kiváló akvarellista művészettörténetet tanított./ akkor még ilyen hasznos tantárgy is volt! /,aki elmélyítette benne az amúgy is élénk érdeklődést a festészet iránt. Később Tóth Menyhért festőművész biztatására kezdett el festeni, amikor néhány kezdeti festményét megmutatta neki.

Pályája kezdetén a természet, a táj ihlette élmények adták az alkotások témáját: tájképeket, csendéleteket festett. De – ahogy a mai kiállítás is mutatja – Völgyi János kísérletező művész, sokféle műfajban, technikában próbálkozó alkotó.

A mai kiállítást három részre osztható és egy apró betekintést nyújt a művész gazdag munkásságába. Az első teremben festmények láthatók Völgyi különböző művészeti korszakából. A második belső teremben ún. objektumok vagy asszablázsok kerültek bemutatásra, s a harmadik – ami a sokoldalúságát támasztják alá – az a három szobor melyet ma a közönség elé tárt.

Völgyi János: Téli erdő

A korai festmények – tájképek, csendéletek – után festészete a lírai absztrakt felé irányult, amely képek kissé elvontan arra ösztönzik a megtekintő befogadót, hogy hosszabb ideig nézze az alkotást, s fejtse meg annak jelentését. Szimbolikusan olykor kilép az alkotói vászon felületéből, folytatva vagy teljessé téve az alkotást a képkere-tek sajátos megmunkálásával. Degas szerint „A művész nem azt festi, amit lát, hanem azt, amit másoknak meg kell megmutatnia”.

Az alkotás belső kényszer, amely a mélyen érző ember által utat tör magának és szabad folyást enged a gondolatnak és érzelmeknek egyaránt. A kifejezés iránti szándék, a színek, a fények, formák és emlékek segítségével az alkotó végtelenné válik és oldhatatlan vágya. Így érzi ezt Völgyi János is, akinek művészetét múltbéli impulzusok is befolyásolják, hidat ácsolva a múlt nem feledhető emlékei és a jövő között.

Az objekt-art vagy akár a talált tárgyak kompozíciójának művészete és műfaja 20. században született meg és a modern művészet egyfaja kifejezési eszközévé nőtte ki magát. Régi tárgyak, modern hangulatot teremtenek.

Az itt kiállított objektok / asszablázsok vagy síkplasztikák/, a falusi múltból hozott rekvizitumok. A művész fontosnak érzi, emlékezni és emlékeztetni a paraszti múltra, az akkori családi életformára, hiszen közös múltunkra vezet vissza. A paraszti hagyomány nem csak a kopott falak, a megbarnult pajta deszkái, a rozsdás vasalatok szegényes hagyománya, hanem egy, a múltba süllyedt kultúra értékeinek a felértékelése is. Ezek a munkák intenek: tartsd számon az időt, az idő múlását, ne felejtse el honnan jöttél, s emlékezzél azokra a nehéz időkre. Az elmúlás, romlás kegyetlen velejárója a kopás, a törés, a rozsdás és a penész, s ezek a talált tárgyak, mind az alkotás inspirálói is egyben.

Objektjeiben jelen vannak szakrális elemek és tárgyak is –mint pl. a kereszt–, amelyeket a régi temetőben járva – mint talált régi sírködarabokat – használja az újra gondolt műalkotás létrehozásában.

Az alkotói munka harmadik pilléréként láthatjuk Völgyi szobrait, amelyek megalkotása hasonló folyamat, mint az előbb említett tárgykombinációk: talált vagy rég eldobott, elhagyott tárgykból megalkotott, revidált alkotások, melyek a művészi munka által új jelentésre találnak.

Tisztelt Jelenlévők! nem véletlen a kiállítás címe: Ecsettel és tollal. Völgyi János alkotói énjét, a képzőművészet mellett az irodalom is jellemzi. Verseket ír, s eddig négy kötete jelent meg. Itt a kiállításon a legutóbbi két kötete kézbe is vehető, akár megvásárolható.

Végezetül József Attila szavaival zárnam megnyitómát :

„A mű nem annyira a művész, mint inkább azok által él, akik szeretik a művészetet, és azért szeretik, mert keresik az emberséget...”

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Horváth Ágnes

Horváth & Lukács Galéria

Ügyvezető Tulajdonosa

(Nagycenk, Alkotóház, 2023. október 1.)

ZÓKA F MÁRIA

LÉLEKTÜKÖR

Huber Vilmos festőművész kiállítása elé

Az a megtisztelő feladat adatott meg nekem, hogy ezen a szép őszi napon megnyissam Huber Vilmos festőművész kiállítását.

A művészt, aki nemcsak művész, nemcsak festő, hanem az istenek olyan erőt és tehetséget adtak neki és olyan tudást, amit csak keveseknek szánnak. Mert Hubervili, ahogyan ő egyszerűen nevezi magát, a festészetén kívül az írás szerelmese is.

Gyakran viszi vászonra a benne csengő gondolatokat, a lelkében és szívében megérő verseket. Talán ez adott ötletet arra, hogy kedvese egyszer csak azt mondja: Lélektükör, ez legyen a kiállítás címe....

Érdekes és izgalmas a Lélektükör, de gondolkodtak már azon valaha, hogy hol lakik a lélek, s ha van, akkor hol rejtőzik a tükör, ahol látnunk kellene mindent, amit titokként őriz a szívünk...

Ott él az minden emberben, csak kibén, kibén másként. A tükör pedig ott van a szemünkben, amelyet mások szemében tükröz vissza, hol telve szeretettel, hol lemondással, haraggal, gyűlölettel.... Az arcok, és a viselkedésünk is mind megmutatja.

Ez Önmagunk tükre.

De az érzékenyebb lelkek és sokkal többet éreznek és látnak mindebből ... a világ égését, keservét, a szegények nélkülözését, a katasztrófákat szenzibilitásuknál fogva jobban érzik... és ezeket vászonra festik, vagy fára, vagy ha kell versbe, rímekbe fonva adják embertársaiknak.

Hubervili olyan tükröt tart a világ elé, ahol színvilágával és stílusával szinte beleműködik a tudatalattinkba, majd a tudatunkba, hogy létezőnk, s ez a lét, tele van félelmekkel és örömeikkel... az élet örömeivel, és a halál, az elmúlás fájdalommal.

De egy kicsit ismerkedjünk meg a művész életével. Sopron város szülőtte, aki szívében mindig az maradt, bár az élet elvitte a szeretett hazából egy időre. Ekkor alkotóvágya egy időre elapadt, festményeit itthon szétosztotta, szinte lemondva az életről.

Tele volt csalódottsággal és fájdalommal, amely élete minden területét érintette.

Ez a hullámvölgy csak akkor ért véget, mikor a sors úgy döntött, hogy ideje lesz hazatérni, s új otthont teremteni a szeretett társ ... Kinga oldalán.

Nekilátott életfeladatát teljesíteni, és csak festett és írt, és hallgatta Mozartot – a kedvencét. Élvezte az alkotás gyógyító erejét... ezt tükrözi a következő verse is:

Hermész Triszmegisztosz mögött

Istent szólítom s a saját hangom felel
ha a füleimre szorítom kezem a mélységek magánya lehel
fájdalmat belém
s a félelmet lélettől és haláltól érzem mezítelen lelkemen végig csorogni
a tudat tudattalan üvölt és bújna odvába el
rettegve büntől és büntetéstől, mígnem maga alá vizesl
kegyetlen sorsok kegyetlen készletesei tárják ki a kaput
és megkerülve százszor a tornácot ölelhetem át a napot
és a csillagot mely utamon ragyog
s ragyog görbülő tereken
sűrűn és higan fényen sötétségen élvezeten és
megrekedt bánatokon át
hogymagára találva egy egyszerű egyenletben
végre megérthesse az alkotó gondolatát
várj meg Hermész
én is arra megyek...

Ma ünnep van. Hubervili ünnepe! Az alkotásoké, és az alkotóé! Méltó helyre kerültek az értékrendjüknek megfelelően.

Külön köszönetet mondok dr. Kárpáti úrnak, aki segíti a művészeket abban, hogy az ilyen és ehhez hasonló kiállítások megrendezésre kerüljenek itt a Kárpáti-malomban.

A kiállítás maga tematikusan épült fel különböző életszakaszoknak és az akkor megélt érzéseknek megfelelően, amelyek mind-mind az érzékenylelkű művész rezdüléseinek tükröképét mutatják meg a sajátos technika és színvilág vászonra álmódásával.

Azzal nyitom meg a kiállítást, hogy töltsenek annyi időt egy-egy kép előtt, hogy a kép is átadhassa az üzenetét!

(Elhangzott Sopronban, a Kárpáti malomban, 2023. október 6-án.)

**A DERŰ ÉS A HELY RELEVANCIÁJA
– GYULAI LÍVIUSZ ÉS SOPRON¹**

Gyulai Líviusz 1937. december 2-án született a székelyföldi Baróton és egészen 1946-ig, családja repatriálásáig ott élt. A kilenc éves fiú életének, serdülőkorának új otthona, meghatározó helyszíne lett Sopron. A város, melyben nemcsak egy életre eldőlt, hogy a képzőművészetet választja hivatásául, hanem a könyvek szeretetének, majd rangos illusztrátori munkásságának is Sopronban keresendő a csírája. Rajzi tehetsége korán kiderült, így gyermekként csatlakozhatott Ágoston Ernő neves, szabadiskola formájában működő rajzköréhez, melynek a hivatalos elnevezése a *Soproni Képzőművészeti Kör* volt. A szabadiskolába felnőttek és gyerekek vegyesen jártak, és akik egészen kisgyermekként kapcsolódtak be – így Gyulai Líviusz is –, kihagyván a gyermeki rajzolás abban az életkorban jellemző részét, ugyanazokat a feladatokat teljesítették, mint felnőtt társaik: modellek után realiztikus portrékat készítettek. Mestertük egy akadémikus tudással felvértezett, de haladó szellemű, modern tanár volt, aki az anatómiai pontosság, a szerkezet, a tér, a megfelelő arányok, tónusok és a kontrasztok helyes vizuális leképezéséhez a szénrajz technikájának minél professzionálisabb elsajátítását sulykolta a diákjaiba. Nem véletlen, hogy Gyulai Líviusz 1956-ban a Magyar Képzőművészeti Főiskolára kerülve a felvett növendékek között az egyik legjobb rajzkészséggel rendelkezett. Noha óhatatlanul is köszönhető ez a benne rejlő zseninek, ám ezt a képességet nem más segítette belőle megfelelő színvonalon kihozni, mint a nagyra becsült soproni rajztanár és művészetszervező, Ágoston Ernő. Egy alkalommal Gyulai Líviusz elmesélt nekem egy kedves, anekdotikus történetet Ágoston tanár úrról, akit növendékei Gosti bácsiként is emlegettek. Jellemzően a soproni szakkörökön mindig volt modell, kizárólag portrékat készítettek, és a modelleket jól megfizették akkoriban. Történt egyszer, hogy egy beígért modell nem jelent meg a szabadiskolában, s Ágoston Ernő Gyulai Líviuszt szalajtotta le a környékbeli parkba, ahogy Líviusz fogalmazott, hogy „fogjon valakit”. Rögtön az első ember, akit meglátott, kisugárzásában és karakterében is érdekes volt számára: Sopron jellegzetes alakja, egy idős úr, aki gyakran sétált agarakkal körülvéve méltóságteljes léptekkel a várkertben. A kis Gyulai Líviusz félelmet nem ismerve odalépett hozzá, kedves és lelkes szavakkal modellkedésre invitálta az úriembert, aki felháborodását hangos szóval jelezve kergette el a gyermeket. „Ezzel be is fejeződött modellkeresési pályafutásom.” – fogalmazott Líviusz a történet mesélésének folyamatában, majd folytatta, hogy nemcsak a stüzi kalapos, agaras úriembertől, hanem visszatérve a szabadiskolába Ágoston Ernőtől is megkapta a keresetlen szavakat, ugyanis a mester előbb leszápadt, majd mélységesen felháborodva közölte vele, hogy egy köztiszteletben álló, magas ázsiójú embert sikerült pimasznak tűnő módon megszólítani, aki mintegy 50 éve a Soproni Szépmíves Céh elnöke is volt. Egy megközelíthetetlen, régi vágású úriember, akihez mindenki tiszteletteljes távolságtartással viszonyult.²

¹ Az írás A lélek derűje – Gyulai Líviusz kiállítása Sopronban című kiállítás megnyitóján, 2023. október 24-én elhangzott beszéd rövidített, későbbi közlésre szerkesztett változata.

² Gyulai Líviusz szóbeli közlése alapján. Budapest, 2020. július 24.

Bár Gyulai Líviusz pályája illusztrátorként indult, 1975-től animációs filmeket is készített, melyek számos hazai és nemzetközi sikert hoztak meg számára. Kevésbé ismert az animációs pályafutás egyik soproni szála, ugyanis otthon, kedvtelésből már gyermekként készített képregényeket, vagy ahogy ő nevezte, „kezdeteleges képregényszerűségeket”, ami azt jelenti, hogy tudatlanul már akkor képes forgatókönyveket csinálni, azaz storyboardokat. Ezeket a szabadiskolában megmutatta a tanárának és az alkotótársainak, s oly nagy sikert aratott velük, hogy – visszaemlékezése szerint – komoly elmarasztalást kapott, ha egy-egy alkalommal nem vitt magával a legutóbbi foglalkozás óta készült terméséből.³ A másik soproni animációs szál viszont ismertebb, ugyanis Az én kis városom című, 2002-ben készült, hatperces kisfilm nosztalgikusan idézi fel a soproni gyermekkort.

Gyulai Líviusz: Villon-illusztráció

Sopron jelentette Gyulai Líviusz számára a szépirodalom iránti elköteleződésének kiindulási helyszínét is. Ugyanis a repatriálás utáni kezdeti szegénységben és kiszolgáltatottságban az alig tíz esztendős fiú a legnagyobb gazdagságot a város könyvtárában találta meg. A helyi bibliotékában nemcsak igen korán szellemi otthonra lelt, hanem időnként felelősségteljes feladatokat is kapott, alkalmanként az ideológiai

³ Uo.

továbbképzésre kényszerített könyvtárosokat is helyettesítette, és boldogan ellátta a könyvtárosi feladatokat távollétükben.⁴ Gyulai Líviusz gyermekkori barátaival falta a könyveket, nemegyszer a reggel kikölcsönzött kiadványokat délután visszavitték és újabb olvasmányokra cserélték. Ez a gyorsaság olyannyira meglepte a soproni könyvtárosokat, hogy gyakorta kikérdezték a gyanúsán gyorsan visszavitt könyvek tartalmát, melyek elmélyült ismeretéről a kisdíákok mindannyiszor maradéktalanul tanúbizonyságot tettek. A soproni kiskamasz éveket követően Gyulai Líviusz Budapesten élt, 1962-ben szerzett diplomát a Magyar Képzőművészeti Főiskola grafika szakán. Szerencsés időszakban került a főiskolára, ahol az 1950-es évek eleje óta a grafikai képzés keretén belül önálló tantárgyi egységként működött a művészi attitűdjéhez legközelebb álló illusztráció kurzus. Bár illusztrációi a grafikus képzelőerejének hihetetlen széles skáláját mutatják fel, mégis szövegreferensek, de egyenrangú, autonóm alkotáspárjai is a szövegeknek. Gyulai Líviusz illusztrációi olyan saját, belsőből fakadó narratív erővel rendelkeznek, melyek a derű, a humor, a kedélyesség és az életigenlő, bölcs szeretet letéteményesei is. Van bennük valami sajátos, finom kis réteg, mely az alkotó lelki mélységeinek és játékos szenvedélyének lenyomata is egyben. Rezdülések, melyek az olvasmányélmények mély átélésében generálódtak, átszűrődtek majd a művészi kifejezés szándékának leginkább megfelelő rajzi vagy grafikai eljárással kivételtek a hordozóra.

A könyvekhez és az olvasmányélményekhez való kötődés – melyben nagy szerepet játszott Sopron – egy életre meghatározta Gyulai Líviusz kapcsolatát a kiadványokkal, az olvasás nemcsak mindennapi szellemi tápláléka lett, hanem életének természetes részévé váltak az irodalmi művek illusztrációi is. Ahogy ő fogalmazott: „Én mint egy lektor, úgy olvasom el a kéziratokat. Sorról sorra, mert keresem a fontos mozzanatokat⁵.” Időskorában is megszabott napirendje volt: délelőttönként olvasott, délután alkotott. És volt még egy különleges szokása az illusztrálandó könyvekkel kapcsolatban. Még pályája elején felhívta a figyelmét egy idősebb pályatárs arra, hogy ne álljon szóba az írókkal, így elkerülheti a fantáziájában formálódó alakok, jelenetek végső kialakítását befolyásoló szerzői instrukciókat, és tisztán a saját képi világa érvényesülhet. Elfogadva e tanácsot, fiatal illusztrátorként – leszámítva a hozzá barátként is közel álló Fejes Endrét – kerülte az írókkal való diskurzust az illusztrációk elkészültéig.⁶ Olykor a későbbiekben is tett egy-egy kivételt. Meghatározó élmény volt számára Weöres Sándorral találkozni, amikor az 1970-es évek elején a Psychét illusztrálta, melynek néhány lapját ezen a kiállításon is megtekinthetik. Gyulai Líviusz magára ismert Weöres önmagát folyton újraírni, korrigálni akaró, ötleteiben kifogyhatatlan jellemében. Mindkettőjükben benne volt az a magasfokú alkotói beleérző képesség, mely stílusbravúrnak nevezhető. Ahogy Gyulai Líviusz bármely művészeti kor stílusát a maga formanyelvére adaptálva, mégis a korhoz hűen vissza tudta adni, úgy bújt bele Weöres egy 19. századi költőné, Psyché szerepébe. Kiemelést érdemel még egy fontos személyes ismerős, Berecz András, a nagy mesemondó és a megtestesült humor, aki Gyulai Líviusz egyik legközelebbi barátja volt – mindig jókedélyű személyisége, grafikáinak derűje kéz a kézben jár Berecz humoros attitűdjével.

⁴ Antall István: Az ironia ironja. In: Gyulai Líviusz. Időutazás álló- és mozgóképeken. Szerk. Antall István. Te-Art-Rum, Budapest, 2002. 9–23. 16.

⁵ Gyulai Líviusz szóbeli közlése alapján. Budapest, 2020. augusztus 13.

⁶ Gyulai Líviusz szóbeli közlése alapján. Budapest, 2020. július 12.

A derű, A lélek derűje igazán találó címe lett a 2023-ban megrendezett, mintegy száz jelentős Gyulai Líviusz–alkotást bemutató soproni kiállításnak, ugyanis Gyulai Líviusz volt a megtestesült derű, a művészete pedig egyet jelent a derű fogalmának vizualizálásával. Az pedig, hogy a derű, mint a kiállítás vezérgondolata egy patinás kaszinóépületben valósult meg, potenciálisan fokozta a befogadókban az alkotó lelkiületéből áradó bölcs könnyedségérzet megélését, melyeket a Gyulai–művek messze sugároznak.

GYULAI LÍVIUSZ KISVÁROS

Snéberger, hentes és mészáros.
mellette a kalapos. Táros...
borotválás, Linzbauer
s felesége, hidegdauer...
Pikler Antal (ez a pék)
Rajkainé, édesség,
Misitz, kerékpárjavítás,
Richly Ödön, Jenő, cukrász
(majd két, romos, nagy telek-
római kori lelet!)
Kasztner Margit, képerket,
Mauthner-vetőmag, Elek,
Haas és társa (porcelános)
úri szabó-angol szövet...
(tulajdonos itt ki lehet?)
Eperjesi, kefekötő
(de hogyha kell, szemfelszedő)
Abdt Kamillné, szörme bunda,
Boltját megnyitja itt újra!
Özvegy Schöllné, gomb és zipzár
(Hints táskát itt nem javít már!)
Mühl Aladár fényképezde.
(lekopott az ékezte...)
Schöbel bácsi étkezdéje,
s itt a térnek ezzel vége!
elkanyarodsz délkeletnek,
a Főutcán következnak:

az első ház kicsit romos...
Wrana Rezső, a kárpitós,
Kapelláro József, órás,
(utána egy átjáróház)
átmész rajta, kanyar balra,
fagyaltot mér Görög Dalma...
Sas gyógyszertár (mindig zárva...)
majd Zetl József ecetgyára,
ezután jön csak a Hoffer
nem traktor, de táska, koffer...
Gyarmatárú, Pflandler s Társa
(ajtaján nagy zománc tábla.
majom ül ott banánt rágva...)
Sarkal, talpal Fülöp Elek,
(továbbmenni alig merek...)
út kanyarog s nagyon ferde...
végig borral van kövezve!
Csapszék, Pince, Borkimérés.
nem folyik itt borkimélés...
kisfröccs, nagyfröccs
– szóda spricce
iszik diák és poncichter,
van ott pap meg organista,
nem folytatom, hosszú lista
mikor üt az óra tized,
a sekrestyés gyorsan fizet...
kimegy s a Napot eloltja,
serceg a gyertyakoppantója...

*(Elhangzott a Munkácsy-teremben 2023. 10. 14-én,
Gyulai Líviusz kiállításának megnyitóján).*

ÜZENETEK SELYEMBEN ÉS KÖBEN

Csodálatos selyemképeket fest, és különleges kompozíciókat farag kőből a soproni alkotó, Szurokné Strassner Klára. A képzőművész 70. születésnapjára tervezett jubileumi tárlata a koronavírus járvány miatt elmaradt, ám az alkotó bízik abban: 2024-ben sikerül méltó helyen megrendezni életmű tárlatát.

Meleg vendégszeretettel, frissen sült sajtos süteménnyel, és végtelen derűvel fogadott otthonában az alkotó és férje. Először a mesés selyemképekkel és egyedi faragott kövekkel díszített nappaliban ültünk le egy jóízű beszélgetésre, majd egy meredek lépcsősoron jutottunk fel Klára különleges miliójú tetőtéri alkotó birodalmába, ahol minden adott az elmélyült munkához, ahol csak úgy repülnek az órák, hiszen a selyemfestés végtelen türelmet, odafigyelést igényel. No, de ne szaladjunk annyira előre. Elsőként arról kérdeztem az alkotót: vajon miként köszöntött be az életébe a selyemfestés?

– Már gyermekkoromban is nagyon szerettem rajzolni, festeni. Ha az iskolában rajzoltam a táblára, akkor annyira tetszett a tanáraimnak, hogy sokáig nem engedték letörölni. Mende Gusztáv felesége, Guszti néni volt a rajztanárom, örömmel foglalkozott velem különórákon. Ám az életem később másik irányba vitt a munka terén, és nagy öröömre három gyermekünk született, a velük való foglalkozás az alkotásnál is fontosabb volt számomra. Aztán egy három évtizeddel ezelőtti párizsi utazás ráébredtet: valami hiányzik az életemből, mégpedig az alkotás.

Aki ismeri Klárát, az jól tudja, hogy mindent szívvel-lélekkel szeret csinálni, így mielőtt felnőtt fejjel ismét belefogott volna az alkotásba, tanulásba kezdett: ismert soproni művészek vezették be a rajzolás, festés fortélyaiba. Sok mindent kipróbált: a tusrajztól kezdve az akvarellen át a rézkarcig, ám az igazi szerelemmé a selyemfestés vált. Egy alkotótáborban ismerkedett meg egy holland művésszel, aki megmutatta a technika alapjait. A találkozás a selyemmel szerelem volt első látásra. A finom textúrájú anyagba álmódott légies festmények remekül illettek az alkotó lelki világához. Kedvencei a virágábrázolások, illetve az utazásai során szerzett élmények megörökítése, hiszen férjével együtt közös szenvedélyük az utazás. Technikáját egyedivé csiszolta az évek során. A selyemmel nem egyszerű bánni, igazi türelemjáték a festése: ha egyszer az ember belefog egy képbe, akkor azt nem lehet félbe hagyni, órákig kitartóan készül az új alkotás.

A kőfaragás másfél évtizede köszöntött be az életébe szintén egy nemzetközi alkotótábornak köszönhetően. Egy puhább kőfajtából, a zsírköből alkotja egyedi dísz tárgyait. Az alkotás folyamata különösen izgalmas, hiszen a megmunkálás során kelnek életre az adott kő mintái, színei, erezete, így nem lehet előre eltervezni a végleges formát. A várva várt jubileumi tárlata lesz a kilencedik önálló kiállítása, de számos csoportos tárlaton is bemutatta már alkotásait.

– Nagyon kedvesek a vendégkönyvekbe írt vélemények. Az egyik beírás, amelyet egy ismeretlen látogató jegyzett a könyvbe, különösen jóleső számomra – árulta el az alkotó, aki fel is olvasta a sorokat. –,Egy különleges lelkivilágú hölgyet ismerhettem meg a fehér mikulásvirágot ábrázoló selyemképen keresztül, a művésznek köszönöm, hogy megfestette lelkével, finomságával a szépségét. Ilyen festménnyel még életemben nem találkoztam. Az Ön környezete boldog lehet, hogy egy ilyen áldott lélekkel

Szurokné Strassner Klára: Szeptember

élhet, nekem örök élményt okozott...” Az ilyen visszajelzések csodálatos inspirációt adnak a további alkotáshoz.

A képzőművész a kilencvenes évektől tagja a nagy múltú Soproni Képzőművészeti Társaságnak, otthonra lelt az inspiráló alkotói közegben, vezetőségi tagként a társaság gazdasági ügyeiben nyújt segítséget hosszú évek óta. Ez is mutatja az alkotó sokoldalúságát.

Szurokné Strassner Klára világa sokszínű, összetett, mintha egy izgalmas kaleidoszkópba néznénk: a selyem finomsága, lágyága, nőies attitűdje harmóniát képez a kőfaragás keményebb, férfiasabb világával. Ezt az összetettséget szeretné megmutatni a képzőművész 2024-ben az életmű kiállításán.

SZÉNYI ZOLTÁN HAZATÉRÉS CÍMŰ KIÁLLÍTÁSA ELÉ

A soproni Liszt Központ Munkácsy termében 2023. november 4-én nyílt meg a „Hűség Városából” származó, Zalaegerszegen élő festőművész, Szényi Zoltán első kiállítása szülőhelyén. Az 1948-ban született alkotó Sopronban nőtt fel, a Széchenyi Gimnáziumban érettségizett, majd a Pécsi Tanárképző Főiskolán szerzett diplomát (1972), amit a Képzőművészeti Főiskolán szerzett felsőfokú rajztanári képesítéssel fejelet meg (1978). A főiskola után Zalaegerszegen telepedett le, ahol nyugállományba vonulásáig rajzpedagógusként dolgozott, s rendszeresen részt vett (és vesz mindmáig) kiállításokon.

A kiállítás címe önmagáért beszél: az egykori alma mater tőzsomszédságában rendezett tárlattal Szényi valóban hazatért. Más szemzőből nézve ez persze csak részben igaz, hiszen a kiállított képeket végig nézve megállapíthatjuk, hogy – bár fizikailag elköltözött – igazából sohasem szakadt el szülővárosától. Műveinek tanúsága szerint gondolatban újra és újra Sopron ódon utcáin, emblemikus épületeinek, a Tűztoronynak, a középkori templomoknak és polgárházaknak, félhomályos kapualjaknak, mohos téglafalaknak, patinás szobroknak, vasrácsos kerítéseknek tövében barangol, bejárva ifjúkori élményeinek meghatározó helyszíneit. A kiindulópontot az Előkapu előtti apró órásműhely jelentette – amelynek cégtábláján hosszú ideig hasonló nevű, órásmester édesapja ajánlotta szolgáltatásait. Szényi Zoltán voltaképpen saját közegébe tért vissza.

A tárlat anyagát három nagy egységre oszthatjuk. A külső teremben többnyira pályája nagyjából másfél évtizednyi első szakaszának alkotásai sorakoznak, főleg tanulmányok, tájképek, egy-két városkép és alakos kompozíció. Ebben az időszakban saját karakteres stílusának még csak a csirái voltak jelen, ez inkább az érlelődésük, formálódásuk időszaka. A későbbiekben, amint a kiállítótér belső, nagyobb termében erről a képek elrendezése is tanúskodik, két fő, párhuzamos vonulata alakult ki művészetének. Az egyik voltaképpen szerves folytatása a korábbi törekvéseinek, a másik viszont teljesen új gondolati alapokra épül fel. A kezdetet talán az 1986-ban készült Édesapám emlékére című alkotás jelentette. Ezen először tűnik fel egy, a képre felragasztott tárgy: egy kézzel írt levéltöredék. A kollázs technika a továbbiakban azután kiteljesedett Szényi képein, méghozzá olyan módon, hogy egy teljesen új, történelmi szemlélettel párosult. A művész számára mind fontosabbak lettek a letűnt korok és ezek rekvizitumai. Számára a képein megfogalmazott múlt nem a történelem logikusan egymásra rakódó eseményeinek láncolata, hanem olyan forrás, amelyből évtizedes és évszázados elemek egymás mellett bukkannak elő. Ezek az elemek éppen ezért kettős narratívát hordoznak, egyszerre utalnak a várostörténet lokális identitást megalapozó eseményeire, valamint a személyes história színhelyeire és fontos történéseire. A történelmi emlékekben gazdag helyszín egyszersemind a saját gyermekkor emlékképeket rögzítő szcénája. Ilyen értelemben e mindenkor összetett szimbolikus jelentést hordozó képek kettős történelmi rétegzettséget, és ezzel együtt nagyon erős lokális kapcsolódást mutatnak.

A historizáló gondolkör jellegzetes hordozó motívumai az épített emlékek képi megjelenítése mellett a tárgykollázsok (assemblage-ok) felületére applikált, új kontextusba helyezett régi, emberek vagy a természet által létrehozott valódi tárgyak, vagy

ezek töredékei, maradványai. Ilyen módon a festett és a fizikailag jelen lévő motívumok együttesen hordozzák a tartalmat. Könnyű lenne kijelenteni, de legfeljebb általánosságban igaz, hogy előbbiek inkább a városi, utóbbiak pedig a saját históriához kapcsolódnak. A kettő nem választható el élesen egymástól, mert Szényi egy történelmi környezetben éli meg saját történetét: évszázadok árnyékában saját

évtizedeit. És persze amíg a megfestett évszázados emlékekhez kapcsolódó narratíva többnyire általánosan ismert, a saját múltjának fragmentumai: órák, fényképek, levelek, textildarabok, fadarabok, képkeret stb. konkrét jelentése kevésbé dekódolható. Bár a fényképek, szövegrészletek látványként értelmezhetők, személyes vonatkozásait, a hozzájuk kötődő emlékképeket nem ismerhetjük. Ez persze nem is cél. A néző számára aligha ez a legmélyebb jelentésréteg bír jelentőséggel, sokkal inkább az archaizáló milió és a két párhuzamosan megjelenő történelmi ív motívumainak új vizuális kapcsolatrendszerbe helyezett, esztétikumot hordozó megjelenítése.

Szényi Zoltán képeinek leggyakrabban visszatérő motívuma a széles jelentéstartalommal bíró, olykor csupán egy-egy alkatrészében jelen lévő óra. Családi jelképként a korábban több generáción át meghatározó órasmesterségre utal, amit a művész mindig büszkén emleget. Általánosabb értelemben az idő múlását, kicsit elvonatkoztatva magát az életet is szimbolizálja. Felhúzzák, körbejár a maga befolyásolhatatlanul egyenletes ütemében, majd amikor a rúgó elfárad, megáll. Mindeközben megmutatja, hogy pillanatnyilag hol is tartunk. Összetett, bonyolult szerkezete felfogható az élet komplexitásának jelképeként is. Fogaskerekek, tengelyek, rúgók, mutatók kívülálló számára kevésbé átlátható, ugyanakkor tökéletes harmóniában, egymással egységet alkotva működő összessége, amiben minden mindennel összefügg és kölcsönhatásban van.

Hozzá kell tenni, hogy a művész számára az időnek két vetülete van, amit képein is hangsúlyoz. Az egyik a kronosz, a másik a kairosz. Az előbbi a kérlelhetetlenül és megállíthatatlanul múló idő, míg utóbbi a minőségi idő, az adott pillanat, vagyis a jelen lehető legteljesebb megragadása és legintenzívebb átélése. Szényi számára ennek is különös jelentősége van, s képein – akárcsak a két történelmi vonulat – e kettő egymást kiegészítve jelenik meg.

Képeinek másik említett vonulatát az akvarellek képezik, melyek többsége tájkép. Különösképpen kötődik a vízparthoz, gyakran tűnik fel a Balaton vagy a zalai dombok közötti egyik-másik vízfolyás. Ezek bizonyos értelemben hasonló jelképiséggel bírhatnak számára, mint a szintén az életet jelképező órák. Más képein csak fák, bokrok között járva a hullámzó dombokon futtatja végig tekintetét. A derűsen napsütötte képek mellett többször sötét felhők takarják az eget, olykor viharos gomolygással tekintve a szemlélőre. Színvilágukban általában kerüli a tüzes, élénk tónusokat, előtérbe helyezi a szürkével és sárgával kiegészített barnás árnyalatokat. Az akvarellek között ritka, inkább csak kivételszámba megy a városkép. A tájak nem konkrét helyszíneket idéznek elénk, s bár alighanem ilyenekből indulnak ki, inkább emóciókat kivetítő belső, meditatív tájagnak mondhatjuk őket. Szényi világának talán az egyik legfontosabb jellemzője, hogy az akvarelleken megjelenő tájak jellegükben leginkább zalai lakóhelyének környékét idézik, míg urbánus vonatkozású képei kevés kivételtől (Kőszeg, Moszkva, Róma) eltekintve Sopronhoz kapcsolódnak. Zala a vidéki környezetet jelenti számára, míg Sopron a Várost.

Szényi Zoltán festészetének fentebb említett legkarakteresebb vonulata nem más, mint megkapó vallomás szülővárosához való mély kötődéséről, konstruált kifejezéssel élve a festő „soproniságáról”. Ehhez sikeresen megtalálta azt a művészi eszközkészletet, amivel az egymás mögötti hármast – a kettős történelmi mellett az érzelmit is ide számítva – jelentésréteget a számára legadekvátabb módon képes kifejezni. Eszközei között a kollázstechnika mellett fontos szerepet játszik a festésmód is, hiszen más-más utalást hordoz a vastagon, rücskösen kent, illetve az ecsettel, olykor akár szórással felvitt, sima felületet biztosító, az igényes precizitással megfestett részletek hordozására alkalmasabb pigment, de a felületképzésben néha szerepet játszik a felragasztott textiltöredék textúrája is.

Két olyan képet érdemes még kiemelni, melyeknek a tárlat egészére utaló jelképiségüket tekintve központi szerepet kell tulajdonítanunk. Az egyiknek címe Változó idők. Az egyik oldalán zsinóron függő viaszpecséttel lezárt, ráapplikált oklevél, a másikon számítógépes billentyűzet festett részlete, s a kettőt korhadttá fadarab választja el, résében egy óra fényes alaplapja. Az idő összeköti a múltat a jelennel, de el is választja őket egymástól. A másik a Mementó c. akvarell. Szényi művésztanár, Zalaegerszeg két iskolájában és különböző szakkörökben négy évtizeden keresztül, nagy elhivatottsággal és eredményesen végezte pedagógusi munkáját. A Lángi Péter: Almom című, nosztalgikus versét is magába foglaló képen látomásban tűnik fel az (tehát nem egyik vagy másik) iskolafolyosó, oly sok kedves emlék színhelye. A folyosó azonban itt szimbolikus értelmet is kap: mintegy átjárót képez egy másik, fénytel telítődött világ felé. Ez a szféra ugyan nem kézzelfoghatóan konkrét, de valahogyan érezzük, hogy nem csupán összeér benne a múlt a jövővel, de mind a művészet maga, mind pedig a művészet elsajátítható alapjainak és szeretetének átadása központi szerepet játszik benne. Ilyenként pedig bátran tekinthetjük Szényi Zoltán vizuális hitvallásának és szimbolikus önarcképének is.

(Elhangzott a soproni Liszt Ferenc Központ Munkácsy-termében 2023. november 4-én.)

DEMCSÁK OTTÓ

TÁNC, TÁNC, TÁNC

A táncművészet ebben a világekorszakban is – az emberi viszonyok sorsfonatában – a létezés drámáját és örömét tárja elénk, a mozdulatok őszinteségével. Technikai civilizációnkban nem tartozik a táncművészet a legnépszerűbb színházi műfajokhoz, de értékteremtő képessége vitathatatlan táncstílustól függetlenül. Két nagy csoportra oszthatók fel a táncművészet alkotásai. Egyik az úgynevezett szimfonikus művek, melyek életérzéseket sugallanak a mozdulatok harmóniája által és a másik a tematikus táncművek, amik a színpadi alkotói szabályok szerint, történeteket értelmeznek és mutatnak be. Ebben a törekvésben nagy segítség a társművészetekkel való alkotói együttműködés (zene, képzőművészet, irodalom).

A Sopron Balett 11 éves fennállása óta irodalmi alkotások sorát építette be repertoárjába. Szép Cerberuska, Csillagok szárnyán, Labirintus, Lángoló Szív, Péter és a farkas, Hétszínvirág, Csodatevő lány, És mégis élünk és Porka havak.

A mai kor emberének éhe van a színpadi alkotásokban, az életigenlő üzenetekre a lét drámaiságának ellenére is. Kedvenc mondatom: a Föld a küzdelem bolygója, a növények, az állatok és az ember mind-mind küzd egymással. Ebben a harcban az Isteni érintettség az, ami a lelket felemeli ebből a természeti kegyetlenségből. A művészet léleknevelő képessége nem kísérlet, hanem nemes szándék a különböző emberi alkotásokban. Az alkotás szakrális volta, a művészet alapállása, amely által az üzenet találkozik a lélekkel az adott műben.

Mint koreográfus, tudom és érzem, hogy minden emberi cselekedetnek és gondolatnak értelme van az Isteni tervben. a különböző művészeti alkotások egymásra való hatása nyomon követhető egy-egy mű létrejöttében. Mikor táncművet alkotok, számtalan irodalmi, képzőművészeti és zenei élmény épül be a mozdulatokba. Minden szabadon alkotó művésznek van stílus-, formanyelve, ami csak rá jellemző. A legbensőbb énünk mozgató rugóit csak tiszta tudattal és lélekkel lehet előhozni, hogy az értékteremtővé váljon. Nekünk táncosoknak, a mindennapi tánctréning az, ami meghatározza testünk–lelkünk és szellemünk harmóniáját. Folyamatosan jó fizikai és mentális szinten kell tartani a testet és a lelket, hogy az képes legyen az értékközvetítésre. A testünk a vászon és az ecset, hangszer és a kotta. Minden művészeti ágnak létjogosultsága van, más-más módon, de egy a cél. Hatni az embertársainkra, jobba tenni az életet és szolgálni a jövő épülését, a lelkek találkozásával, kis és nagy emberi törekvésekkel. Ahogy Tatiosz írja „Minden gondolatból, cselekvésből és érzésből a szeretet fénye áradjon”.

EMLÉKEZÜNK

DRESCHER J. ATTILA FELÜLT KHARÓN LADIKJÁRA

Attila tanár, szerkesztő, főiskolai docens volt, és édesapja a lányainak. Annyira természetes, hogy ennyi mindennek részese lehetett, hogy rettenetes most elhinni: Dr. Drescher J. Attila már nincs közöttünk. A lélekvesztő Hermész elengedte Kharón ladikján a karácsonyi várakozás utolsó hetében. Szekszárdon találkoztam vele először, mert akkoriban magam is ott dolgoztam. Azonnal megérettük mindketten, hogy soproniak vagyunk, mert jó soproninak lenni, bárhova is visz a jó sorsunk. Majdnem ugyanolyan jó, ahogy az ember Szekszárdon, Dombóváron vagy Tamásiban él. Vágyódott haza, meg is próbálta, de nem sikerült, mert az embernek nem sikerülhet minden. Szerénység jellemezte, nem tolakodott, a babitsi fegyelmet követte, mert jó tollú, fegyelmezt, ironikus költő volt. Író, akinek tavalyelőtt jelenhetett meg az első, s egyben az utolsó verseskötete. Az utóbbi évtizedben sokat beszélünk telefonon. Fanyar, olykor beletörődő humora mindig elbűvölt. Csányi Lászlónak hűséges és bölcs alkotótársaként tevékenykedett a Dunatáj folyóirat szerkesztőségében. Rettenetes, hogy mindenről csak múltidőben beszélhetek. Tegnap óta gyűlölöm a van létige múlt idejű alakját! Nagyon gyűlölöm...

Zentai László

IN MEMORIAM FEJÉR ZOLTÁN

Mindig öltönyben látom magam előtt, ahogy egyik vállát kicsit felhúzva, fejét félrehajtvá figyel a kérdésre, álmodozó kék szemmel elnéz mellettem valami nagyon távoli, csak általa látható messzeségbe, vesz egy mély levegőt, azután mesélni kezd. Második kérdésre már sosem maradt idő. És most már nem is lesz soha, mert Fejér Zoltán elment oda, ahol a végtelent is meg lehet festeni.

„Egyedisége vitathatatlan, miként az sem tagadható, hogy pályája nem a megszkott mederben áramlott a kifejelet felé. Választása ugyan nem példa nélküli, de pályamódosítása így sem látszott logikusnak, helyessége azonban igazolódott. Miként kétségtelen tény az is, hogy természettudományos műveltsége, filozófiai, esztétikai és pszichológiai tanulmányai - erős kifejezési akarral párosulva - döntő hatással voltak a végtére mégis csak természetelvű, de metaforákkal, szimbólumokkal telített, gondolati és vizuális rétegeket egymásra vetítő képalkotó tevékenységére” - mondta a Fejér Zoltán 70. születésnapja alkalmából rendezett festőtermi kiállítás megnyitóján barátja, Salamon Nándor. 2009-et írtunk akkor, a Festőterem megtelt az érdeklődőkkel, a kívül-belül ünneplőbe öltözött meghívottakkal. A hely rangot jelentett, a tárlatnyitó társadalmi eseményt, a falon a képek gondolatébresztőként és vizuális élményforrásokként szolgáltak. A teremben összeértek a vállak, sok-sok színes ruhába öltöztetett kar és váll koszorújában állt ott Fejér Zoltán, az ünnepelt. Büszkén nézett végig vendégein és szerény mosollyal hallgatta a méltatást. Figyelt.

Mindig és mindent megfigyelt. Tájat, házat, motivumot, régít és újat, átmenetit. Valami kódot keresett, amivel felnyithatná az ember szemét, hogy ne csak nézzen, lászon is. Szerintem határozottan ezt akarta: megmutatni azt a milliárdnyi apró momentumot, amiből összeáll az egész, de ami darabjaiban is egyszeri és értékes. És szép. Fejér Zoltán így szolgált.

És szolgált pedagógusként is, ki tudja hány ezer diák szemét nyitva fel a formák és színek világára. A Zircen 1939-ben született Fejér Zoltán fiatal biológia-földrajz szakos pedagógusként a pécsi Tanárképző Főiskola után került Sopronba 1961-ben. Tanári pályája mellett, azzal párhuzamosan bontakozott ki művésze. Szerette magát megmutatni; 1971 óta egymást követték egyéni és csoportos tárlatai. A visszajelzések sem maradtak el: 1989-ben megyei alkotói díjat, 1990-ben Perényi Kálmán-díjat kapott. Sopron Millenniumi Emlékéremmel, majd 2011-ben Sopron Kultúrájáért Díj-

Fejér Zoltán: Régi idők karácsonya

jal ismerte el. Sarród, ahol a Ferenczi Művésztabornak meghatározó tanára volt, 2014-ben díszpolgárává avatta.

Egyik nagy szerelme volt a Fertő-táj. A másik a Rábaköz és persze az otthonává váló város: Sopron. Évekig kísérletezett a Hanság mikrostruktúráinak képi ábrázolásával, ezekből születtek miniatúrái, szürrealisztikus képallegóriái, figuratív táblaképei. Sajátos látásmódja érvényesült akkor is, amikor Sopront festette meg. A meglévő és a hiányzó szoborfülkéket, a mesélő vakolatokat, a letűnt poncichertvilág lenyomatait. Mindig újat akart, s varázsolt közben, ezernyi darabra szedte szét a látottakat, és eze-

ket a mozaikokat úgy tette azután egymás mellé, hogy azok képileg és gondolatailag is új, egyedi perspektívát nyissanak.

Szerette azt a szót, hogy művésztanár, mert alkotás közben is tanár maradt. Segített eligazodni egy bonyolult világban, ahol már-már elfelejtjük, milyen szép és nemes az, ami egyszerű és természetes.

Nagy Márta

ZSIRAI LÁSZLÓ

MESEID ÖLELÉSE

A 70 éves Fejér Zoltánnak

Teremtés kosár hala.
Álló madonna, fényben.
Sejtelmek madárdala
rejtelmek erdejében.

Akár az Amazonas
nekünk az Ikva titka.
Mosolygó óceánunk
– a Fertő tó nagyítva –

hulláma sok-sok álmot
ringó idillben fürdet.
Világnyi mikrokozmosz
lelked tükrében lüktet.

Élő szobrok vonulnak,
árnyékukban igazság.
A vízre fák hajolnak,
sorsokat véd a Hanság.

Színekből szálló szavad
szívárványul az égre,
szívünk falára tapad
meséid ölelése.

IN MEMORIAM JAKABNÉ TÓTH MÁRTA (1954 – 2023)

Művésztanár, a Soproni Képzőművészeti Társaság elnöke.

Egy közösség életében, működésében az újkori, már 1987-től számítható, bő 40 év, nagy időnek, igazán jelentősnek számít. Ilyen múlttal rendelkezik az 1993-ban egyesületté alakult Soproni Képzőművészeti Társaság.

Mennyi történés, események sora, hullámvölgyek és magasságok között a megmaradás záloga, a működési feltételek biztosítása, a stabil alapokon nyugvó, elérhető nemes célok megvalósítása, az állandóság az új idők, új kihívásai mellett. Az összetartozás érzése a közösség létrejöttének alapja, de a célok megfogalmazása, elfogadtatása a mindenkor vezetőség és a szívből választott elnök feladata. Bátran kijelenthetjük nagyon sok múlik személyiségén, intelligenciáján, munkabírásán, lelki erején, határozottságán, önzetlenségén, áldozathozatali képességén és még sorolhatnánk. Társaságunknak eddigi óriási szerencséje, hogy rendkívüli elnökei voltak. Itt szeretnénk felsorolni nevüket: az alapításkor két évig Renner Kálmán éremművész – haláláig, Sz. Nagy Sándor festőművész 1994–2001-ig, lemondott a tisztségről, ekkor választotta a közösség az addig is titkári teendőket ellátó és az egyesület létrehozásában alapvető szerepet játszó és a működéséhez szükséges nem kevés munkát végző Keresztény Richárdot, aki 20 éven át vezette elnökként az egyesületet. Korára való tekintettel mondott le elnöki tisztségéről és szeretettel, bizalommal átadta a stafétabotot 2020-ban, Jakabné Tóth Márta művész tanárnak, aki több éven át alelnökként is tevékenyen részt vett a vezetőségi munkában. Mártának kevés idő adatott az elnökségre, de ez a három év, a covid időszakkal is megtűzdelve, felejthetlenné tette őt. Kiváló vezetői kvalitását, precizitását, hatalmas munkabírását, önzetlen szeretetét, amivel felemelte a közösséget is nehéz lesz pótolni. Korai, váratlan halála nagyon nagy veszteséget jelent.

Füzi Edit, a Soproni Képzőművészeti Társaság titkára

BÚCSÚZÁS

Furcsa dolog az idő... egyrésztől végtelen- szinte fel sem fogható-, másrésztől 1–1 pillanatnyi észlelés csupán. Talán ez az egyetlen dolog a világon, amiből nem tudjuk mennyi jutott.

A saját idő.

Minden ember legféltebb kincse, amiből gazdálkodhat. Nem pótolható, nem vehető meg. Ezért olyan fontos, hogy kivel osztjuk meg. Az alkotási folyamat is a saját időből eredeztethető, az önkifejezés origója, az önmagunkra fordított idő. Márti értette és élt is mindkettővel. Adott a társasági ügyek intézésére és szervezésére, adott személyes beszélgetésre. Nekem is jutott belőle: hol csak úgy a kocsiiban beszélgetve futtában, hol asztal mellett gondolatokat cserélve; és azok a hosszú telefonbeszélgetések... Egy kicsit mindig megváltottuk a művészeti világot, két hasonlóan gondolkodó ember útkeresése. Gyakran zártuk úgy ezeket a beszélgetéseket, hogy bőven van témánk, van miről még beszélünk. És ahogy adtunk és kaptunk egymástól időt, barátokká váltunk. A közös téma nem fogyott el... csak az idő, amiről csak akkor veszünk tudomást, ha már nincs. Akkor viszont elevenünkbe vág. Biztos nem mondtam, mert nem is gondolunk bele, de most kimondom... utólag:

Márti! Köszönöm az együtt töltött időt és a barátságot!

Herceg Anikó, a Soproni Képzőművészeti Társaság elnöke

EMLÉKEZÉS

Márti 1976-ban végzett a Könnyűipari Műszaki Főiskola Ruhaipari szakán, mint üzemmérnök. Végzés után tizenegy éven keresztül főtechnikus volt a Soproni Ruhagyárban.

Ezt követően 1987 szeptembere óta tanított iskolánkban, a Soproni SzC Handler Nándor Technikumban (akkori nevén a 403-asban).

1994-ben az Erdészeti és Faipari Egyetemen műszaki tanári oklevelet, 2011-ben az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen okleveles család- és gyermekvédő tanári szakképzettséget szerzett.

Családja és kollégái örömeire 2008-ban Sopron város kiváló pedagógusa elismerésben részesült.

Iskolánkban a ruhaipari ágazat meghatározó személyisége, a divatgálák, divatbemutatók szervezésének oszlopos tagja volt. Osztályfőnökként, ruhaipari szaktanárként generációk kerültek ki a kezei közül. Szakrajz és divattörténet órái emlékezetesek tanítványai számára. Az osztályfőnöki munkaközösség- vezetőjeként, ifjúságvédelmi felelősként mindig feladatának tartotta a tanulóakra való odafigyelést, törődést.

Munkájában mindig a tökéletesre törekedett. Azon dolgozott, hogy tanítványaiiban felébressze a jóra, szépre vágyás igényét.

2016-ban iskolánk dolgozói őt szavazták meg a Handler Nándor-díjra, melyet kiemelkedő oktató-nevelő munkájáért kapott meg.

Nyugdíjba vonulása után még tanított, a felnőttoktatásban képezte a ruhaipari szakma iránt érdeklődőket.

Köszönjük több évtizedes lelkiismeretes munkáját!

Kósa Éva igazgató

Soproni SzC Handler Nándor Technikum

GYÁSZ, EMLÉKEZÉS MÉLTATÁS

Elhangzott 2023. szeptember 22-én, a Várkerület Galériában a Soproni Képzőművészeti Társaság közgyűlésén.

Márta a legkisebb, legdrágább testvérünk volt. 1954 őszén a Tóth családban a négy kis-nagy lány mellé megszületett a várva várt fiú helyett az ötödik leány.

Hogy milyen ember volt? Nem lehet megfogalmazni, annyi csodás tulajdonsága közül, most csak az jut eszembe, hogy ő egy nagybetűs Támogató, Segítő, aki mindig nyújtotta, amikor szükséges volt, a jobb és bal kezét is.

Imádott iskolába járni és tanulni. Gondolom ezek a korai élmények, amelyeket az iskolákban átélt, kísérték végig életén. Kiváló tanuló volt és sok – sok elismerést is kapott. Emlékszem a kitűnő bizonyítványát csak a tornából kapott négyes rontotta el. Meglepett minket is, mert talpra állásától örökmozgó volt. Egyszer aztán a tornatanára kora tavaszi időben meglátta Mártit a Tómalom közepén úszni. Ettől kezdve tornából is ötös volt. Imádta a tanárait és azok később is emlékeztek rá.

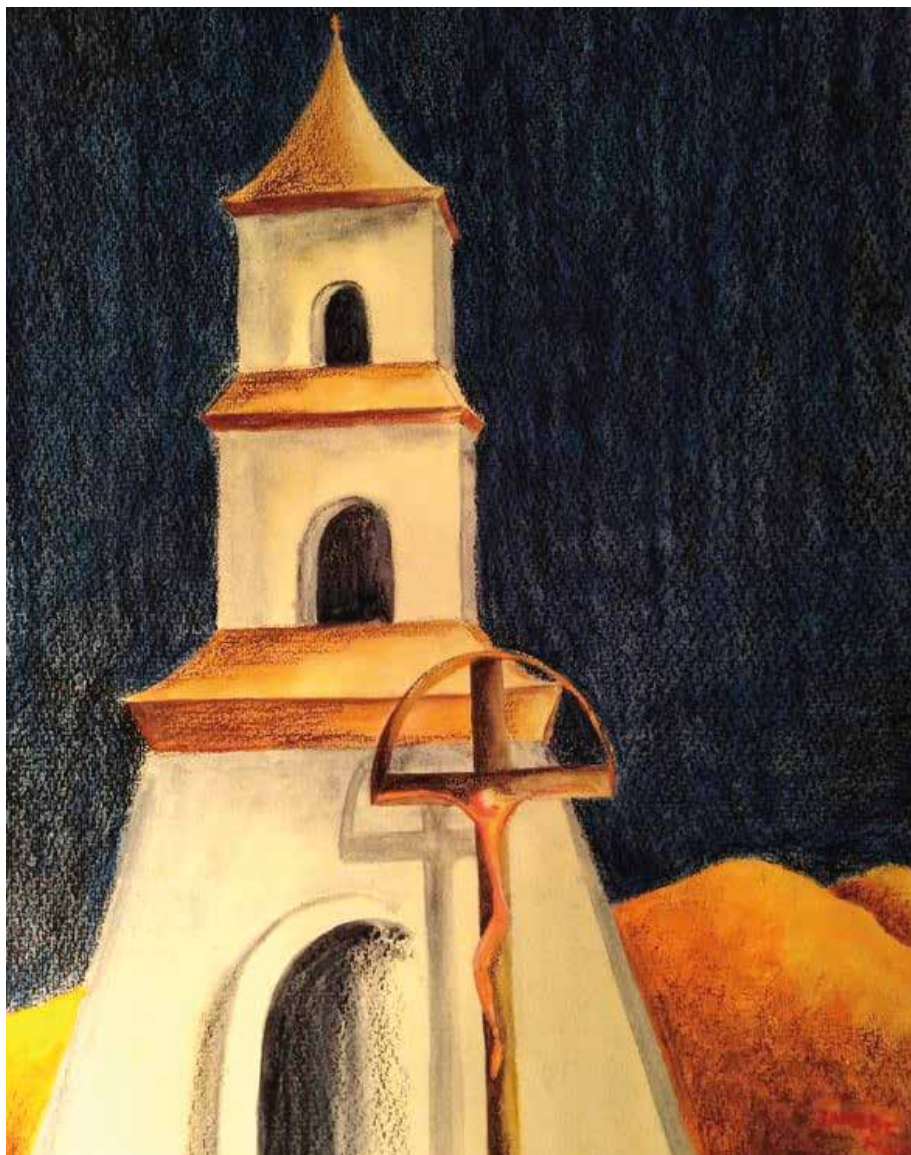
A rajzolás iránti érdeklődésünk, szenvedélyünk már otthon kibontakozott, mind az öten állandóan rajzoltunk, színeztünk egymást kiigazítva, segítve. A szüleink ennek nagyon örültek, mert ilyenkor legalább csend volt. Amúgy sokat énekelünk, táncoltunk, játszottunk, vidámkodtunk, szóval ugyancsak mozgalmas gyerekek voltunk mind az öten.

Márti a középiskolai tanulmányait már Budapesten végezte a Ruhaiipari Technikumban, ugyancsak kiváló eredménnyel. Ötleteivel, segítőkészségével barátokat szerzett az ország különböző részeiből érkezett társaiból, a közösség, az osztály mozgatórugója volt. Az utána következő Könnyűipari Főiskolát is nagyon szerette, természetesen jelessel végzett.

A ruhagyár hívta vissza Sopronba, ahol akkor én is dolgoztam, hogy tudását itt kamatoztassa. Kamatoztatta is. Két év után megbízták a gyártástechnológia és a varroda, azaz a ruhagyártás irányításával. Innen csábította el a ma már „Handler szak-képző iskola” oktatónak, szaktanárnak. Közben itt is, továbbra is gyűjtötte a tudást. Magsszinteken képezte magát. Igazi pedagógus volt, nyugdíjazása után is a felnőttképzésben tanított, amit nagyon a szívében viselt. Sopron kitüntetettjei közé tartozik „Kiváló pedagógus” elismerést kapott.

Térjünk vissza a művészethez. A rajzolás a festés a mi gyermekvilágunkban LÉT-KÉRDÉS volt. Velünk született, mint a muzikalitás. Mártnak már az általános iskolában is pályázat nyertes rajzai, munkái voltak. A komolyabb beindulást, ami mindkettőnkre vonatkozott, Szepes Péter festőművész kiállításának megnézése indította. Azonnal megkerestük Szepes Pétert és kértük tanítson bennünket. Ekkor Mártnak 25 éves, én 35 éves voltam. Boldog, élményteli korszak következett. Az 1980-as évek nagyon emlékeztetésekké maradtak. Autóval közlekedtünk Ausztria, Fraknó vára, Taródi vár és vittük magunkkal Márti lányait, ők is rajzoltak, „dolgoztak”. Rengeteget kirándultunk, gyűjtöttük az élményeket.

Első közös kiállításunk Szepes Péter szervezésében és vele együtt 1987-ben a Vas-és Villamos Szakiskola ismert nevén a „Vas-Villában” volt. Vendégeink, okosítóink, méltatóink Roisz Vili bácsi és Szepes Gyula festőművészek voltak. Kiállításon általában Mártnak lehetett finom akvarelljei tetszettek. 2009-től Budapestre jártunk, a Budai Vigadóba, festő szabadegyetemre. Országos meghívásos lehetőség un. amatőröknek. Természetesen nem amatőr szinten követeltek. Csodás, értékes időszak

Jakabné Tóth Márta: Rorate

volt életünknek. Közben, főleg én, az ország legszebb részein rendezett, nyári festő táborokba jártunk. Dolgoztunk jó nevű festőművészekkel Bálványos Hubával, Fiók Lászlóval.

Ebben az időben rengeteg csodás festményt alkotott Márta. Ekkor alakította ki azt a titokzatos, utánozhatatlan viaszos technikát, akvarell papíron, amivel képei készültek. Mai napig titok számomra is. Az ő gondolatvilágának, fantáziájának gazdagságával, mélységével csodákat alkotott.

Tagjai voltunk az Alpok Képzőművészeti Körének, majd a Soproni Képzőművészeti Társaságnak. Márta mindig a vezetőséghez tartozott.

Ezt az ő értékes, színesen gazdag világát kell megőriznünk és tovább éltetnünk. Ő mindig szerény volt, soha nem helyezte magát előtérbe, ezért ránk és családjára vár a feladat, hogy művészetét méltón, értékét kiemelve hagyjuk az utókorra.

Pócza Irma, a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja, festőművész, testvér

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

HALOTTAK /RÉSZLET

Volt emberek. Ha nincsenek is, vannak még. Csodák.
Nem téve semmit nem akarva semmit,
hatnak tovább.
Futók között titokzatos megállók.
A mély sötét vizekben néma lassú
hálók.
Képek,
már meredtek és örökre
szépek.

MAGADDAL VITTED SZAPPHÓ KOSZORÚJÁT

Éppen tegnap este beszéltük a feleségemmel, hogy a napokban föl kellene már mennünk Kerék Imréhez, a pedagógusok idősothonába. A József Attila-díjas költőhöz, műfordítóhoz, a Szent-Orsolya Általános Iskola és Gimnázium volt könyvtárához, s nem utolsósorban az íróbaráthoz.

Tavaly, június végén – közel a 80. születésnapodhoz! – jártunk nálad. Nagyon megörvendtünk egymásnak. Ott ültünk a kertben és hosszú percekig néztük egymást, mert majdnem negyedszázada nem találkoztunk személyesen. Azután egyre hangosabbak lettünk, majdnem kiszakadt a torkom, mert annyi mindent el akartam mondani neked. Te halkabban válaszoltál, mert többnyire a számról olvastad a szavakat. Gyakran felneveltél. Tele voltál étellel, tervekkel. Híre-hamva sem volt az öregedő magánynak, a beletörődés szomorúságának. Izzott szemeidben az a szolid „Zöld parázs”. Nagyon szeretted volna egy teljes Jeszenyin fordításkötetet közreadni. Biztattalak és mondtam, hogy megtaláljuk a kiadás lehetőségét. Nyomatékosítottam, hogy a Soproni Füzetek idei számában szeretnék közreadni veled egy hosszú beszélgetést az alkotóműhelyedről, s már fel is kértem Turbuly Évát a feladatra. Örömmel fogadtad, az arcod ugyanolyan szelíd és rácsodálkozó volt, mind 1942 telén az édesanyád karján...

Az interjú Advent második vasárnapján megjelent, a Soproni Füzetek első lapjain. Nagy örömmel olvastad, s mondtad is Móni lányodnak: – „A Lacim, nem feledkezett meg rólam.”

Készültünk Imre, hogy újra meglátogassunk a fenyőfákkal ölelt idősothonban. Tegnap óta már csak az égi kávéház íróasztalánál foghatunk veled kezét...

Zentai László

IN MEMORIAM WINKLER ANDRÁS

Winkler Andrással nem csak jeles tudós, tudományszervező, a soproni egyetemi élet meghatározó vezetője, szervezője, rektor emeritusa távozott az élők sorából, de jeles költő is, a Soproni Füzetek állandó és megbecsült szerzője.

A Füzetek megjelenésekor az adott kötet kézhezvételekor sokan azonnal verseihez lapoztak, mert azok fanyar humorával, derűs életszemléletével, a sorokon átsütő humánusával szívesen szembesültek. Így voltam vele magam is, annál inkább, mivel ezekkel a gyakran csattanóval végződő rövid opusokkal és szerzőjünkkel, már a hatvanas évek elején módom volt találkozni, őt, és műveit megkedvelni.

Még mindig könnyedén felidézem a jóvágású, fiatal férfit, akivel a Jövendő című lap körül szerveződött irodalmi kör tagjaként módomban állt együtt szerepelni 1963-ban a Gyermek-szanatórium pódiumán, ahol megcsodálhattam magabiztos fellépését, és megtapasztalhattam hangozó sikerét. Aztán az élet fordulatai hosszan-hosszan elsodortak közeléből, s legközelebb 2000-ben azon a parlamenti fogadáson találkoztam vele, amikor átvette a Széchenyi-díjat. Bizony-bizony, ha a soproni egyetem akkori rektora, Koloszar József, gyermekkori barátom nem mutatja be, aligha ismerem volna fel a tekintélyes, öszülő tudósban egykori fellépő társamat. Újabb évtizedes szünet után – akkor már ismét soproni lakósként – a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma alapításának ötvenedik évfordulóján rendezett ünnepséget követő ebéden találkoztam Vele. Egymás mellett ültünk, és jót beszélgettünk. Innentől gyakrabban láttam, rendszeres látogatója voltam könyvbemutatóinak, és Ő is megtisztelt jelenlétével, mikor én szerepeltem szerzőként.

Tudom, ez zömében személyes emlék, de az ember elsősorban mindig a saját veszteségét gyászolja. Hálás vagyok a sorsnak, amiért ismerhettem, máris nagyon hiányzik – és ezt bizvást mondhatom a Soproni Füzetek kollektívája nevében is!

Hegyi Ferenc

WINKLER ANDRÁS EMLÉKÉNEK

A családi háttér

Ősi evangélikus soproni német család sarjaként Szombathelyen született. Szeretteitől hitet és kitartást örökölt. A soproni Berzsenyi Dániel Gimnázium diákjaként tanult és készült a nagybetűs életre. Soha nem tagadta meg múltját, büszke volt őseire. Összefogó, közösségi ember vált belőle. Újságíró szeretett volna lenni – de édesapja lebeszélte róla. „Előbb teremtsd elő a papírt az íráshoz.” Az atyai tanácsot egy életre megfogadta.

A selmeci hagyományok bűvöletében

Az 1962-ben újonnan felállt Erdészeti és Faipari Egyetem faipari mérnöki karán tanult és ezzel egy életre eljegyezte magát az Alma Materrel. Tamás László, Tanka Sándor Szendrey tanár urak ismertették meg a hagyományokkal. A selmeci diák-hagyományok egyik talpkövének számító diáknótákat szívesen énekelte. Az ifjú hallgató muzikális tehetségével lett a selmeci hagyományok, a selmeci szellem elkötelezett továbbadója és éltetője. 1965-ben már selmeci hagyományok szerint valétált.

Egész életében játszott. Játzott a szavakkal, versbe öntve jókedvét, szomorúságát, az élet kis és nagy dolgairól alkotott néha fanyar véleményét. Játzott a szavakkal, hogy szeretett szakmájának 1969-ben himnuszt írhasson, amely 1973-ban vált hivatalossá és írt ódát a megváltoztathatatlan búcsúzáshoz. Jól verselt! Később az egyetemi lap irodalmi rovatát is szerkesztette. Így érthetjük meg, hogy nyugdíjaként 12 verses kötete jelent meg. Saját maga adta ki azokat. Mindig nála volt egy ceruza és egy notesz, amibe rímeket faragott és költeményeket írt.

Játzott a Vörösmarty utcában kisgyermekként Gyurácz Sándorral és testvéreivel Gáborral, Barnabással és Istvánnal. Játzott a Botanikus kertben, mert édesapja Winkler Oszkár, a neves építészprofesszor „kicsapta” a fiúkat az egyetemi kertbe. „Jól ismertük a fákat és növényeket. Jeles voltam botanikából.” Fogalmazott büszkén a vele ősszel készült utolsó riportfilmben. Sok-sok érdekes emberrel, pályatárssal, tanítvánnyal, sok-sok jó baráttal játszott végig az élet játékát.

Tanárségedtől a Rektorságig

Az egyetem elvégzése után Szombathelyen tette le a gyakorlati vizsgákat, majd a soproni Forráshoz került. 1973-ban Cziráky professzor mellé tanársegédi állást hirdettek meg. Hét jelentkező volt rá. Elnyertem, mondta cinkos mosollyal. Bár nehezebb volt tanársegéddé válnom, mint rektorrá 1989-ben tette hozzá huncutul. Nyolc éven keresztül irányította a soproni felsőoktatást, kiválóan. Támogatásával indult el többek között a művész és közgazdász képzés, négyeszerződött meg a hallgatói létszám. Pezsgett az egyetem, de legfőképp önálló maradt a nagy univerzitás viharban. Elkötelezettsége és szenvedélye az egyetem és annak hallgatói iránt példaértékű volt. 1990. november 4-én ő ölelhetette keblére és fogadta vissza az 1956-ban kettészakadt Alma Mater fiait és lányait. A University of British Columbia-ról, Vancouverből.

A közösségi ember, aki a selmeci szellem letéteményese volt

Winkler professzor urat a Józsi mosolygos, csendes emberként ismertük. Lételeme volt a közösség és nem élhetett társaság nélkül. Aktív éve alatt a selmeci szellem (hazaszeretet, testvériség, végtelen szakmaszeretet) beköltözött az egyetem falai

közé. Legendásan szeretett szakestekre járni, legendásan szeretett énekelni, hallgatóival mulatni. Felülmúlhatatlan volt. Egy ilyen vidám este után érdemelte ki a Józsi alias nevet is. Háznagy volt és elnök számtalanszor. Ott volt a folyosókon, a laboratóriumokban, a baráti társaságok összejövetelében, de ott volt a Panoráma utcai családi házban is.

„A rektor és oktató, akit szerettek a hallgatók”

Minden kezdeményezésüket atyai szeretettel pallérozta és támogatta. Közvetlen barátságos segítőkész ember volt. Kiváló kapcsolatteremtő és emberséges ember hírében állt. Egyetemi nemzedékek sorsának biztos megalapozójaként tartották számon. Nyitott és közvetlen volt. Hallgatói egyéni problémaival is foglalkozott, szívesen kérték tanácsát és ő is meghallgatta diákjai véleményét. Családi háza tárt karokkal várta az egyetemi polgárokat. Így voltak, akik finom mézeskalácsot sütöttek számukra karácsonyra, vagy a Krampampuli ősi receptjével kínált italát szolgálták fel Szilveszter éjszakáján. Élete alkonyán kerítését csinosították, lefestették ezzel szerezve számára örömet.

A család, az ember, a sportbarát, a baráti kör

Szeretett felesége Erzsébet asszony hű támasza volt egész életében. Leányára Adriennre és Dániel fiára nagyon büszke volt. Hétféveken a bevásárlásokban segédkezett, a ház úrnője által elkészített jó rántott húshoz saját maga hámozta a burgonyát. Winkler András sportemberként kiválóan teniszezett és a SMAFC tanárelnöke is volt. A Balika „csárdában” a helyi sportszakértők és GYSEV vasutasok között kártyázott. Szerette a jó sört. A söröskorsó gyűjteményét még vasutas nagypja alapozta meg. A majd 400 korszóbál álló gyűjteményét az Erdészeti Múzeumnak ajándékozta. Édesapja és a család iratait a soproni levéltárra hagyta. Ő írta „Az égi sörmezőkön jártam” c. soproni diáknótát, amit minden szakestély szünete előtt intonálnak, majd együtt énekelik a résztvevők. Azokra emlékezünk, akik korábban velünk együtt éltek és dolgoztak az Alma Materért, a szeretett szakmáért és hazánkért.

A kiváló tudóst, a tanárt, a családjáért élő embert nem feledjük. Oktatótársai, barátai és hallgatók ezrei a szívükben őrzik emlékét. A Tanács című versében az elmúlás kikerülhetetlen üzenetével búcsúzott mindannyiunktól.

„Maradjon a lelkünk tiszta, hátha nem jövünk már vissza.”

Fábián Attila – ifj. Sarkady Sándor

TARTALOM

ALKOTÓMŰHELYEK.....5

Bodvai Ildikó	6
Fénnyel írt emlékképek	6
Az értékmentő	8
Turbuly Éva.....	9
Utolsó beszélgetés Kutas László szobrászművésszel.....	9
Zsirai László.....	16
Megfojthatatlan (Kutas Lászlónak).....	16
Füzi Edit.....	17
Éld az életet! Műteremlátogatás Szényi Péter festőművésznél, beszélgetés, élet- és műhelytitkokról.....	17

DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK.....27

Baumgartner Vivien	29
Esteledik	29
A légy	29
Kék utca.....	29
Nasztaszja Filippovna	30
Deák Máté.....	31
Szerelmes halál.....	31
Kozák Izabella Ramóna	32
Álmomban messze jártam	32
Mészégető Csenge	33
A legbátrabb gyerekek.....	33
Módos Virág.....	35
Pont.....	35
Pócsi Csenge	36
(V)érzékenység.....	36
Rajki Alexandra	37
Szeretve lenni... ..	37
Rezessy Berta.....	38
Örök ősz	38
Szöllősi András Milán	40
Élményekkel.....	40
Varga Letícia	41
Gyémánt	41
Vörösmarthy Zara Rózsa	42
Téged követve	42

HELYI MEMOÁROK.....47

Cs. Varga István	48
Szakralitás/átragyogás – Gárdonyi-művekben.....	48

Czobor László	58
Búcsú a soproni Széchenyi István gimnázium ballagó diákjaitól	58
Várszegi Asztrik.....	61
„Sopronia mea” - „Szeretett Sopronom.”.....	61
Vörös Ákos: Előszó az előszóhoz.....	64
Norman Mackenzie: Emlékezés 1956-ra, a soproniak érkezéséről Vancouverbe	64
LÍRA – POETICA.....	67
Bernáth Csaba	68
Félpercesek.....	68
Böröndi Lajos.....	90
Hatvanhat éve	90
Isten az utcasarkon	90
Jónás a cetben.....	91
Böszörményi Zoltán.....	92
A dadogós	92
Eiger Levente	94
Istenem	94
Mert	94
Szerb Antalhoz (77 évvel ezelőtt gyilkolták meg)	95
Adjátok vissza	95
Hadarits Vilmos.....	97
Panaszok és kívánságok	97
Az egyszer volt hol nem volt okos ember panaszaiból	98
Egy német vadász panaszaiból	98
A rossz pásztor panaszaiból.....	99
A halász feleségének panaszaiból.....	100
Hann Judith	102
Sic itur astra.....	102
Deus sol in victus	102
Hegyi Ferenc.....	103
Angyali üdvözlés	103
Horváth Szarka Ábel.....	106
A loipers-i fák	106
Emlékeim	106
Wilhelm Müller winterreise – irrlicht (Horváth Szarka Ábel fordítása).....	108
Tündéfény.....	108
Horváth-Szarka Orsolya	109
Születés.....	109
Dühös angyalok.....	110
Juhászné Bérces Anikó	111
A hegedű.....	111

Kassai Róbert fordításai.....	112
Евгений евтушенко- Jevgenyij Jevtusenko зависть -	112
Irigység.....	113
Δώρα (doria).....	114
XV. Századi ismeretlen olasz szerző	
Szentháromság dicsérete	114
Alta trinità beata.....	114
Δώρα δώρα.....	114
Áldott, égi szentháromság.....	114
Kovács György	115
Alagutak	115
Z úr dúdoló kutyája	125
L. Burda Zsuzsanna	127
Búzatáblák aranyán... ..	127
Szeptember	127
Lengyel Ferenc.....	128
Soproni éj	128
Locsmándi László.....	129
Est-változatok	
- unokáimnak -.....	129
Könnyforgácsok	
- Sebinek - Zsófnak -	132
Aratás után.....	133
Schneider Lipót versei	134
Pogány szerelem.....	134
Hieronymus Bosch jézusa	134
Pesszimistán	135
A harmadik út ifjúsága	136
Surbán Frang Zoltán	139
Útközben	139
Vasárnap	139
Könyörgés	140
Öreg-ima.....	140
Tölgyesi Géza	141
A platánok alatt.....	141
Őszi éjek álma jön haza	141
Anya – ágak.....	142
Turbuly Lilla	144
Banánmatricák (regényrészlet).....	144
Völgyi János.....	147
Emlékezés.....	147
Nélküled	147
Négy szerelmes haiku.....	148
Zentai László.....	149
Nagysimonyi, meg az ő mindennapi élete.....	149
Zsirai László.....	154
Április, boldogság	154

Ki felel?	
Drescher J. Attila emlékére	154
Korlátot átsugárzó	155
KRITIKÁK, RECENZIÓK.....	157
Bakonyi István	158
A családregeény ébresztése	
Zentai László: Von Alexander, a csirkefogó.....	158
Frang Gizella.....	161
Hősök – antihősök?	
– Zentai László: Von Alexander, a csirkefogó című regényéhez –	161
Bakonyi István	164
Lélek emeli fel	
Zsirai László új verseskötetéről.....	164
Baán Tibor.....	165
„Verssor képződik...”	
Zsirai László: Lélek emeli fel	165
TÁRLATOK ÉS TÁVLATOK	167
Grabner József	168
Horváth F. Péter kiállításának megnyitója elé.....	168
Szabó Katalin.....	170
Néhány szó a kiállításom elé örömről, szépségről	170
Ivanics Ferenc	171
Experimentális festészet – a 4 elem	171
Tóth Éva.....	174
Szívvel, lélekkel, fonallal – A pedagógusok soproni művelődési	
háza 70 éves évfordulóján nyílt kiállítás megnyitójára	174
Jakabné Tóth Márta.....	177
Fényterápia – Hercegh Anikó kiállításának megnyitója.....	177
Mácsadi Orsolya	180
Viva la civitas fidelissima(rt)!	180
Tóth Éva.....	183
Giczzy János és a soproni múzeum.....	183
Madarász Réka.....	185
Vizek, fák, virágok népi építészet	185
Gerhard Cervenka	188
Experimentális festészet - a 7. Nemzetközi alkotótábor zárókiállítása	
Fordította: Szabó Katalin.....	188
Prof. Dr. Faragó Sándor	190
Gondolatok Szunyogh Ferenc soproni kiállítása elé	190
Herczeg Anikó	194
Németh Ottó Föld és ég között című kiállításának megnyitója.....	195
Füzi Edit	196
Grászlíne Kiss Margit első önálló kiállításának megnyitója	196

Hegyi Norbert	199
Herr József kiállítása –megnyitó	199
Horváth Ágnes	205
Ecsettel és tollal – Völgyi János kiállításának megnyitója.....	205
Zóka F. Mária.....	208
Lélektükör – Huber Vilmos festőművész kiállítása elé.....	208
Képiró Ágnes	210
A derű és a hely relevanciája – Gyulai Líviusz és Sopron	210
Gyulai Líviusz: Kisváros.....	213
Köves Andrea.....	214
Üzenetek selyemben és kőben – Szurokné Strassner Klára	214
Kostyál László	216
Szényi Zoltán Hazatérés című kiállítása elé.....	216
Demcsák Ottó.....	219
Tánc, tánc, tánc.....	219
EMLÉKEZÜNK	221
Drescher J. Attila felült Kharón ladikjára	222
In memoriam Fejér Zoltán	223
Zsirai László: Meséid ölelése – a 70 éves Fejér Zoltánnak	225
In memoriam Jakabné Tóth Márta (1954 – 2023) művésztanár, a soproni képzőművészeti társaság elnöke.....	226
Magaddal vitted Szapphó koszorúját.....	231
In memoriam Winkler András.....	232
Winkler András emlékének	233

KÉPEK ÉS ALKOTÓK

TARTALOM

<i>Ambrits Tamás: Káosz</i>	89
<i>Cervenka Gerhard: Cím nélkül</i>	188
<i>Cristina Vic Echegoyen: Lány a Fertő tó partján</i>	30
<i>Czanik Ferenc: Hanyi erdő</i>	101
<i>Dedinszky Márta: Viadal</i>	102
<i>Derszib Eti: Festőköz télen</i>	185
<i>Fejér Zoltán: Régi idők karácsonya</i>	224
<i>Ferenczi József: Napozók</i>	130
<i>Giczi Lajos: Anno</i>	131
<i>Giczy János: Emléklapok</i>	183
<i>Grabner József: Festőköz</i>	45
<i>Grászliné Kiss Margit: Téli táj</i>	196
<i>Győrffy Gabriella: Tűztornyunk</i>	128
<i>Gyulai Líviusz: Villon-illusztráció</i>	211
<i>Hainer István: Próba</i>	133
<i>Hajdú László: Káosz</i>	118
<i>Hercegh Anikó: Borospince</i>	177
<i>Herr József: Káosz</i>	199
<i>Horváth Endre: Melankólia</i>	93
<i>Horváth F. Péter: Fuvarosra várva</i>	168
<i>Jakabné Tóth Márta: Rorate</i>	229
<i>Kárpáti György: Amfiteátrum</i>	6
<i>Kárpáti György: Az új kerékpárlámpám</i>	7
<i>Kárpáti György: Festőköz</i>	7
<i>Kárpáti György: Naplopó</i>	8
<i>Keresztes Anna: Nádas</i>	155
<i>Király Pálma: Én és a mamám</i>	143
<i>Kiss Péter: Káosz</i>	108
<i>Kránitz András: Káosz</i>	148
<i>Mayer Kornél: Káosz</i>	45
<i>Mezei Zsuzsa: Október színei</i>	41
<i>Molnár Zoltán: Káosz</i>	96
<i>Nagy Zsuzsanna: Vízükör a Deák téren</i>	63
<i>Németh Ottó: Mementó</i>	194
<i>Pluzsik Tamás: Kutas László</i>	11
<i>Pluzsik Tamás: Kutas László</i>	16
<i>Pintér Zsuzsa: Fejére állt világ</i>	138
<i>S. Huszár Lilla: Somogyfajsi kastély</i>	32
<i>Simon Gizella: Út az erdőszélen</i>	140
<i>Szabó Katalin: Pipacsok</i>	170
<i>Szényi Zoltán: Cím nélkül</i>	217
<i>Szepes Péter: Soproni látkép</i>	39
<i>Szilágyi Lajos: Fénygrafika</i>	40
<i>Szunyogh Ferenc: Falusi búcsú</i>	44
<i>Szunyogh Ferenc: Öreg fa</i>	191

<i>Szunyogh Ferenc: Rezervátum</i>	190
<i>Szurokné Strassner Klára: Szeptember</i>	215
<i>Tirászi Ágnes: Csendélet</i>	57
<i>Török Bernadett: Erdei utakon</i>	126
<i>Ujvári Gábor: Káosz</i>	105
<i>Völgyi János: Anna</i>	205
<i>Völgyi János: Téli erdő</i>	206
<i>Wéberné Nagykutasi Erzsébet: Sopron megtelt</i>	153
<i>Zsombolyai Mária: Életteli csend – Majki hátsó kapu</i>	36